

VYTAUTO DIDŽIOJO UNIVERSITETAS
LIETUVOS ISTORIJS INSTITUTAS

Asta Višinskaitė

**LIETUVIŲ LIAUDIES SAPNŲ AIŠKINIMAI IR PASAKOJIMAI
APIE SAPNUS:
SANDARA, FUNKCIONAVIMO SPECIFIKA, REIKŠMĖS**

Daktaro disertacija
Humanitariniai mokslai, etnologija (07H)

Kaunas, 2007

Disertacija rengta 2003-2007 metais Vytauto Didžiojo universitete.

Doktorantūros teisė suteikta Vytauto Didžiojo universitetui kartu su Lietuvos istorijos institutu 2003 m. liepos mėn. 15 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 926.

Mokslinė vadovė:

Prof. habil. dr. **Bronislava Kerbelytė**

(Vytauto Didžiojo universitetas, humanitariniai mokslai, etnologija 07 H)

TURINYS

ĮVADAS	4
1. TIKĖJIMAS SAPNAIS LIETUVOJE.....	14
2. SAPNŲ AIŠKINIMŲ SANDAROS IR FUNKCIONAVIMO SPECIFIKA.....	17
2.1. Sapnų aiškinimų teksto formos.....	18
2.2. Sapnų vaizdų specifika.....	22
2.3. Sapnų aiškinimų sudarymo principai.....	23
2.4. Sapnų aiškinimų ir kitų folkloro reiškinių santykiai.....	25
2.4.1. Sapnų aiškinimai ir tikėjimai.....	25
2.4.2. Sapnų aiškinimai ir ateities būrimai.....	28
2.4.3. Sapnų aiškinimai ir mįslės.....	30
2.5. Sapnų pildymosi sąlygos.....	34
3. PASAKOJIMŲ APIE SAPNUS YPATYBĖS.....	38
3.1. Pasakojimų apie sapnus sandara.....	38
3.2. Įtikinamumo siekimas pasakojant apie sapnus ir aiškinant jų reikšmes.....	41
3.3. Tradicija ir individualumas pasakojant apie sapnus.....	46
4. SAPNŲ VAIZDŲ IR JŲ REIKŠMIŲ SAŲVEIKOS.....	56
4.1. Fizinė ir emocinė žmogaus būklė.....	56
4.1.1. Liga.....	57
4.1.2. Mirtis.....	61
4.1.3. Žmogaus emocinė būklė.....	76
4.2. Materialinė padėtis.....	77
4.2.1. Turto padidėjimas. Sėkmė.....	77
4.2.2. Nesėkmės, gaisras, vagys.....	82
4.2.3. Oro permainos.....	85
4.3. Visuomeninė padėtis.....	89
4.3.1. Apkalbos. Gėda.....	89
4.3.2. Garbė, aukšta padėtis visuomenėje.....	91
4.4. Vedybų partneris.....	91
4.5. Šeima.....	98
4.5.1. Santykiai šeimoje.....	98
4.5.2. Šeimos padidėjimas.....	100
4.6. Netikėti neaiškūs įvykiai.....	102
IŠVADOS	107
ŠALTINIAI IR LITERATŪRA.....	108
PRIEDAI.....	118

ĮVADAS

Sapnai – tai vaizdai, mintys, išgyvenami miegant. Jie susieti su konkretaus žmogaus fizinėmis savybėmis, jo asmenybe, jausmų, minčių, norų pasauliu ir kt. Svarbus vaidmuo tenka ir pašamonei, iš kurios išnyra seniai pamiršti įspūdžiai, emocijos. Jų atsiradimas visiškai nepriklauso nuo sąmoningos žmogaus proto veiklos (Rudzītis, 1991, p.149). Sapnus tyrinėja įvairių sričių specialistai – medikai, psichologai; žmonių požiūrį į sapnus, su sapnais susijusius folkloro reiškinius analizuoja etnologai, folkloristai.

Darbe sprendžiama problema – kaip sapnai vertinami ir aiškinami tradicinėje lietuvių kultūroje. Tradicinė kultūra – tai kultūra, kurios formos ir turinys perduodami iš kartos į kartą nuo seniausių laikų, išlaikant tuos pačius bruožus (Hultkranz, 1960, p. 233).

Šio darbo objektas – sakytinių būdu ir populiarių leidinėlių pavidalu plintantys sapnų aiškinimai, teiginiai apie sapnų pildymąsi ir individualūs pasakojimai apie sapnus. Darbe tyrinėjami sapnai, kurių vaizdai suprantami perkeltine prasme ir reikalauja aiškinimo.

Su sapnavimo fenomenu susiję įvairūs tradicijos būdu plintantys teiginiai ar pasakojimai Lietuvoje yra beveik netyrinėti, todėl šio darbo tikslas – remiantis archyviniais, paskelbtais spaudoje ir autorės surinktais duomenimis iširti tekstų apie sapnus savitumus bei atskleisti žmonių požiūrį į sapnus.

Šiam tikslui pasiekti darbe keliami tokie uždaviniai: 1) tyrinėti sapnų aiškinimų ir pasakojimų apie sapnus sandarą, 2) nustatyti sapnų aiškinimų vietą folkloro žanrų sistemoje bei nagrinėti pagrindinių sapnų vaizdų sąsajas su tradicinėje kultūroje nusistovėjusiomis reiškinių, daiktų reikšmėmis; 3) nagrinėti sapnų interpretavimo procesą; 4) išsiaiškinti pasakojimų apie sapnus ypatybes ir paskirtį; 5) tyrinėti, kokios vertybės rūpi žmonėms siekiant paaiškinti sapnus.

Darbo naujumas ir temos tyrimo būklė. Tekstus, kurių centre yra sapnas, aktyviai tyrinėja įvairių šalių etnologai. Lietuvių folkloristai nėra į juos atkreipę didesnio dėmesio. Tik keliuose mokslininkų straipsniuose sapnai liečiami tiek, kiek jie siejasi su kitu tyrinėjamu objektu. Šiame darbe remiamasi archyvine medžiaga, autorės surinktais duomenimis bei kaimyninių šalių mokslininkų atliktais darbais apie alegorinius sapnus¹.

Metodai. *Analitinis aprašomasis metodas* naudotas pateikiant folklorinius ir etnografinius duomenis. Dalis tyrimo medžiagos rinkta *anketavimo būdu*. Nagrinėjant kai kuriuos atsakymus į anketos klausimus, taikytas *statistinis metodas*. Statistiniais duomenimis remiamasi norint pateikti tam tikro su sapnais susijusio reiškinių gausumą ar retumą, nepretenduojant į

¹ Tai yra tokie sapnai, kurie reikalauja aiškinimo ir suprantami perkeltine prasme. Terminas *alegorinis* reiškia, „turintis alegorijos savybių“ (LKŽ I, p. 96). *Alegorija* – tai ženklas arba materialus daiktas, išreiškiantis tam tikrą idėją. Terminas *alegorija* gali reikšti ir specialų teksto skaitymo būdą, kai ženklai, pasakojimo detalės ar pats pasakojimas suprantami kaip metaforos (Kuiper, 1995, p. 35).

nuodugnesnį statistinį tyrimą. Išskiriami moterų ir vyrų atsakymai, siekiant išsiaiškinti kas labiau domisi sapnais, pasakoja juos, interpretuoja ir t.t. Gretinant sapnų aiškinimus su skirtingų žanrų folkloro kūriniais bei papročiais taikomas *lyginamasis metodas*. Gretinami lietuvių bei kaimyninių tautų – latvių, vakarų, rytų slavų kūriniai apie sapnus. Grupuojant alegorinius sapnus pagal reikšmes remiamasi B. Kerbelytės sukurta lietuvių pasakų ir sakmių elementariųjų siužetų klasifikacija (KLPTK I, p. 321-428).

Tyrinėjimo šaltiniai. Rašant darbą naudoti XX – XXI a. užrašyti rankraštiniai bei paskelbti duomenys:

1) Archyviniai duomenys. Naudojami sapnų aiškinimai, individualūs sapnų pasakojimai, tikėjimai apie sapnus, esantys Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto Lietuvių pasakojamosios tautosakos katalogo kartotekoje (sud. B. Kerbelytė), Lietuvių tautosakos rankraštyne (LTR), Lietuvos istorijos instituto Etnologijos skyriaus tikėjimų ir papročių kartotekoje; Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto rankraštyne saugomam Lietuvių mokslo draugijos fonde (LTR LMD); Vytauto Didžiojo universiteto Etnologijos ir folkloristikos katedros rankraštyne (VDU ER);

2) Liaudies sapnų aiškinimai, skelbti įvairiuose leidiniuose bei panaudoti etnologų darbuose. Daugiausia jų užfiksuota Rožės Sabaliauskienės tautosakos ir etnografijos rinktinėje „Atbėga elnias devyniaragis“ (Sud. P. Jokimaitienė, N. Vėlius) (1986), N. Marcinkevičienės „Pavarėnis“ (1998), R. Pietsch „Žvejyba Kuršių Neringoje“ (2004); P. Višinskio „Raštai“ (1964). Po keletą liaudies sapnų aiškinimų panaudota A. Vyšniauskaitės (1961), B. Imbrasienės (1998), V. Tumėno (1999) ir kitų mokslininkų darbuose;

3) Publikuoti sapnininkai. Juose spausdinami sudarytojų iš įvairių šaltinių surinkti sapnų aiškinimai. Sapnininkuose sumišę ankstesnių panašaus pobūdžio knygių fragmentai, individuali sudarytojo kūryba, tačiau retsykiais pasitaiko liaudies sapnų žodinių aiškinimų. Todėl nuspręsta įtraukti sapnų knygas į tyrimo duomenis. Naudotasi vienuolika sapnininkų, paskelbtų nuo 1895 iki 1999 m.: „Naujausias lietuviszkas sapninykas su 310 aiskiu abrozdeliu, surinktas isz daugel swetimtautiszku sapninyku ir surėdytas pagal tikra persiszka – egyptiszka sapninyka“ (Chicago, Ill., 1895; trumpinimas – NLS); „Sapnų knygelė. Išguldymas sapnų pagal egyptietišką sapninyką surėdyta, podraug su šimtmetiniu kalendoriu“ (Bitėnai, 1904; SKIS); „Sapnai“ (Klaipėda, 1990; SKI); „Praregėjimas ateina naktį (sapnų pasaulyje)“ (Vilnius, 1990; PAT); „Sapnų knygelė“ (Vilnius, 1990; SK); „Sapnininkas“ (Vilnius, 1991; PS); „Sapnininkas jums ir jūsų šeimai“ (Jurbarkas, 1994; DSJ); „Sapnų knyga“ (Kaunas, 1994; SKN); „Sapnų kalba“ (Vilnius, 1997; SKIb); „Senasis lietuvių sapnininkas“ (Panėvėžys, 1997; SLS); „Didysis sapnininkas“ (Vilnius, 1999; DS). Dalis šių sapnininkų yra išleisti pakartotinai ar sudaryti remiantis senesniais leidiniais. Kadangi pirmieji leidiniai tapo bibliografinėmis retenybėmis, remiamasi naujais leidimais.

Pažymėsime, iš kokių leidinių jie sudaryti ar perleisti: PS – pakartotas 1938 m. “Sapnyno” leidimas; SKN – parengtas pagal “Sapnų knygelę” (1925), “Aigipto sapnininką ir orakulą” (1928), “Naująją sapnų knygelę” (1937), “Sapnininką” (1938) ir kt. leidinius; SLS – parengtas pagal “Didįjį lietuvių sapnininką” (1923), “Sapnų knygelę” (1925), “Sapnininką” (1938) ir kt. leidinius; SK – tai pakartotas 1925 m. knygos faksimilinis leidimas.

4) Interneto puslapiai. Pasinaudota interneto puslapyje www.banga.lt/forumas paskelbtais pasakojimais apie sapnus.

5) Autorės iš pateikėjų surinkta medžiaga. Ji sukaupia byloje – VDU ER 1189. Pagal autorės sudarytą anketą apklausta 490 pateikėjų. Apklaustos 402 moterys ir 88 vyrai. Vienus pateikėjus apklausė autorė, kiti patys užpildė jiems duotą anketą. Savo nuomones pateikė 17 respondentų iki 15 metų, 236 respondentai nuo 16 iki 25 metų, 51 - nuo 26 iki 35 metų, 56 - nuo 36 iki 45 metų, 62 - nuo 46 iki 55 metų, 68 - nuo 56 ir daugiau metų (žr. Lentelė Nr. 1)

Lentelė Nr. 1. Duomenys apie pateikėjus.

Pateikėjų amžius	Moterys	Vyrai	Gyvenantys mieste	Gyvenantys kaimo vietovėj	Iš viso:
Iki 15	15	2	16	1	17
16-25	201	35	208	28	236
26-35	40	11	49	2	51
36-45	47	9	48	8	56
46-55	43	19	53	9	62
56 ir daugiau	56	12	44	24	68
Iš viso:	402	88	418	72	490

Tyrimas buvo atliekamas visose Lietuvos apskrityse. Respondentų pasiskirstymas pagal apskritis yra toks: Vilniaus apskrityje – 20, Kauno – 249, Klaipėdos – 37, Šiaulių – 30, Panevėžio – 30, Utenos – 21, Marijampolės – 30, Alytaus – 29, Tauragės – 19, Telšių – 25. Miestuose gyvena 418 respondentų, 72 – kaimuose (žr. Lentelė Nr. 2).

Lentelė Nr. 2. Pateikėjų apklausos geografija

	Apskritys										Iš viso:
	Vln	Kn	Kl	Šl	Pnv	Ut	Mrj	Al	Trg	Tlš	
Kaimo vietovė	13	11	2	5	3	3	15	15	2	3	72
Miestas	7	238	35	25	27	18	15	14	17	22	418
Iš viso:	20	249	37	30	30	21	30	29	19	25	490

Daugiausia pagal išsilavinimą vyrauja aukštąjį mokslą baigusieji respondentai (112). Kitų – nebaigtas aukštasis (80), aukštesnysis (35), nebaigtas aukštesnysis (9), vidurinis (76), nebaigtas vidurinis (72), profesinis (7), spec. vidurinis (5), pradinis (6) išsilavinimas. Dalis pateikėjų duomenų apie savo išsilavinimą nepateikė.

Lyginamajai analizei naudoti autentiški latvių (ŠLTT, ALS) bei slavų tautų (baltarusių (БНСВ), rusų (БС; Разумова, 2002; СПбГУ), Polesės ukrainiečių (Гура, 2002; Валенцова, 2002; Толстая, 2002), lenkų (Niebrzegowska, 1996)) sapnų aiškinimai.

Sapnų aiškinimai darbe gretinami su atitinkamais vaizdiniais randamais būrimuose, skirtingų žanrų tautosakos kūrinuose, tikėjimuose bei papročiuose. Sapnų aiškinimų vaizdai ir reikšmės gretinami su pasakose bei sakmėse ir dainose randamais alegoriniais sapnų vaizdais.

Darbo struktūra. Be įvado ir išvadų, darbą sudaro keturios dalys. Pirmoje dalyje „Tikėjimas sapnais Lietuvoje“ aptariamas senojoje raštijoje, tautosakoje atsispindintis liaudies domėjimasis sapnais. Antroje dalyje „Sapnų aiškinimų sandaros ir funkcionavimo specifika“ analizuojamos sapnų aiškinimų tekstinės formos, sudarymo principai. Aiškinimai lyginami su kitais folkloro reiškiniiais. Trečioje dalyje „Pasakojimų apie sapnus ypatybės“ nagrinėjama pasakojimų apie sapnus sandara, tradicijos ir individualumo sąveika bei tiriama, kaip pateikėjai stengiasi įtikinti klausytojus papasakoto įvykio tikrumu. Ketvirtoje dalyje „Sapnų vaizdų ir jų reikšmių sąveikos“ tiriamos pagrindinių sapnų aiškinimų vaizdų sąsajos su tradicinėje kultūroje nusistovėjusiomis reiškiniais, daiktų reikšmėmis. Darbo gale pateikiami trys priedai: 1) autorės sudaryta anketa „Sapnai“, 2) statistiškai ir grafiškai apdoroti atsakymai į kai kuriuos anketos klausimus, 3) priede „Tradiciniai lietuvių liaudies sapnų aiškinimai“ – autorės surinkti bei įvairiuose archyvuose rasti sapnų aiškinimai.

Ginamieji teiginiai. 1. Sapnų aiškinimai priskirtini tikėjimams.

2. Sapnų aiškinimai, teiginiai ir pasakojimai apie sapnus palaiko tikėjimą prognozinė sapnų funkcija, teikia informaciją apie konkrečias sapnų reikšmes, organizuoja žmonių elgesį po tam tikro sapno arba siekiant išvysti konkretų sapną.

3. Sapnų aiškinimuose atsispindi visi žmonėms būdingi siekimai.

4. Dabartinių žmonių požiūris į sapnus yra prieštaringas: dalis žmonių tiki prognozinė sapnų galia, o dalis juos vertina racionalistiškai.

Sapnų tyrimų apžvalga

Trumpai aptarsime kelių klasikinių vakarų mokslininkų teorijas apie sapnus, padariusias didelę įtaką mitologijos, religijotyros, kultūrologijos bei folkloro tyrimo mokslams.

Psichoanalitinės mokyklos atstovai sapnuose išvelgė pasąmonės reiškinį išraišką. Vienas ryškiausių šio požiūrio atstovų – Zigmundas Froidas. XX a. pr. medicinos mokslas sapnus

laikė ligos proceso simptomu, normalaus miego, t.y. miego be sapnų, pažeidimu. Manoma, kad sapnai greičiau nervinis, negu psichinis procesas, kylantis refleksiškai. Jį sukelia vidiniai ar išoriniai dirgikliai. Tuo tarpu Z. Froidas sako, jog sapnai nėra ligos pasireiškimas, ne patologinio proceso pasekmė, o sveikos sąmonės veiklos rezultatas. Tai pilnavertis psichinis aktas, būdingas normaliai žmogiškai psichikai. Išoriniai ir vidinių organų dirgikliai greičiau "įjungiami" į reikšminę sapnų medžiagą, negu patys yra sapnų priežastis. Froido teorijoje daugiausia vietos skirta sublimuotų seksualinių instinktų *libido* simboliniam pasireiškimui analizuoti. Knygoje "Sapnų aiškinimas" analizuojamos sapnų fantazijos. Pasak mokslininko, sapnai tai realių ar sąsąmoninių norų įgyvendinimas. Aiškinti sapnams jis pasitelkia laisvas asociacijas ir psichoanalizės techniką. Analizės metu išaiškinama, kaip sapnų elementai susieti su išgyvenimu. Dauguma simbolių pagal Froidą yra seksualinio pobūdžio (Фрейд, 1991).

Kitas žymus psichoanalitinės mokyklos atstovų – Carlas Gustavas Jungas – Z. Froido mokinys, ilgainiui tapęs jo oponentu. Jis atmetė Z. Froido teoriją apie simbolių aiškinimą, kaip seksualinių troškimų išraišką. Jungas simbolius traktuoja kiek kitaip – kaip savarankišką psichinės išraiškos produktą, nepriklausantį nuo biologinių ar kitokių impulsų. Pasak jo, sapnų forma žmogus nesąmoningai, spontaniškai kuria simbolius. Bet kurio įvykio nesąmoningas aspektas atsiskleidžia mums sapnuose, kur jis pasirodo, ne kaip racionali mintis, o kaip simbolinis vaizdas. Jis išskiria du esminius sapnų aiškinimo sluoksnius. Pirmiausia į sapnus reikia žiūrėti kaip į faktą, kurio atžvilgiu nereikia turėti jokių išankstinių nuostatų, išskyrus tai, kad jie kažkaip kuria prasmę; antra – sapnas yra specifinė sąsąmonės išraiška.

Pagrindinė sapnų funkcija pagal jį, yra bandymas atstatyti psichologinę pusiausvyrą. Kalbėdamas apie simbolius sapnuose, Jungas pažymi, kad jie negali būti atskirti nuo sapnuojančio individo, ir nėra jokio tikslaus tiesioginio sapno aiškinimo.

Jungas išvystė teoriją apie *kolektyvinę sąsąmonę*. Jis sako, kad daug simbolių savo kilme yra ne individualūs, bet kolektyviniai. Jie kilę iš pirmąkart žmogiškų svajonių ir kūrybinių fantazijų, o pasireiškia nesąmoningai. Sapnuose aptinkami visiems žmonėms bendri elementai, kurie negali būti kildinami iš asmeninės patirties, o laikomi mentalinėmis formomis, paveldėtomis iš bendros kolektyvinės praeities (Jungas, 1994).

Taigi tirdamas sapnus Z. Froidas daugiau dėmesio skiria individui, C.G. Jungas – kolektyvinių archetipų tyrimui.

A. Tailorą, E. Durkheimą sapnai domino kaip religinių vaizdinių šaltiniai. Evoliucionistas A. Tailoras animizmo teorijoje ("Pirmąkart kultūra") sielos ir dvasios idėją kildina iš sapno. Pasak jo, žmonės sapnuose aktyviai veikia, aplanko įvairias vietas. Tokia sapnavimo patirtis kėlė pirmąkart žmogaus mintis apie susidvejinimą: jis mąstė, kaip tuo metu, kai jo kūnas guli, jis pats gali per sapną išvysti tolimas ar artimas vietas. Jis ėmė save suvokti sudarytą iš dviejų

esybių: kūno ir kito “aš”, galinčio atsiskirti nuo kūno, kuriame šis gyvena, ir keliauti erdve. Taigi sapnas imtas suvokti kaip miegančiojo sielos kelionė. Kita dalis tikėjimų apie sapnus siejama su mirusiųjų artimųjų pasirodymais juose, liudijančių apie po mirties pasiliekančią gyventi nematerialę esybę, tarsi gyvojo antrininką. Pasak Tailoro, abu šie aspektai pasitarnavo kuriant žmogaus susidvejinimo, t.y. sielos atskyrimo nuo kūno pirmykštes sampratas (Тайлор, 1989, p. 89).

A. Tailoro teoriją kritikavo E. Durkheimas (“Elementariosios religinio gyvenimo formos”). Jam abejonių kėlė susidvejinimo idėjos genezė. Dalis žmonių sapnų yra susiję su praeities įvykiais. Todėl Durkheimui kyla klausimai, kaip žmogus turėjo aiškinti, jog jis gali nukeliauti į praeitį, kaip jis gali įsivaizduoti, kad sapne gyveno jau seniai praėjusį gyvenimą. Daug natūraliau, kad tuos atgijusius vaizdus pirmykštis žmogus laikytų tuo, kas jie yra iš tikrųjų, būtent prisiminimais, ir nesietų su savo nematerialaus antrininko idėja. Kai kuriuos savo sapnus ir dabar primityvūs žmonės sieja su antrininko keliavimu erdvėje, tačiau tai nereiškia, kad sapnas teikia medžiagą, iš kurios buvo suformuota antrininko ar sielos idėja; ji galėjo būti priskirta prie sapno, ekstazės ar apsidėmimo reiškinių, tačiau iš jų neišsirutuliojo. Apie mirusiųjų apsilankymus sapnuose mokslininkas sako, jog jų aiškinimas tegalėjo atsirasti tik ten, kur jau egzistavo supratimas apie dvasias, sielas, mirusiųjų šalį, t.y. ten, kur religijos evoliucija buvo šiek tiek pasistūmėjusi į priekį. Sapnai ne tik negalėjo pateikti religijai tvirtos sampratos, kuria ji remtųsi; jie suponavo jau susiformavusią religijos sistemą, nuo kurios patys priklausė. Apskritai, pasak Durkheimo, sapne nėra nieko, kas galėtų sužadinti religinį susijaudinimą (Durkheim, 1999, p. 61-5, 293).

Dalis mokslininkų analizuoja sapno fenomeną iš kultūrologo pozicijų. Benjaminas Kilborne enciklopedinio pobūdžio straipsnyje „Sapnai“ pateikia išsamią medžiagą apie sapnų vertinimą, traktavimą, klasifikavimą Mesopotamijoje, Graikijoje, Sibire, Australijoje bei islamo ir krikščioniškoje kultūroje. Autorius taip pat pateikia gausią apie tai rašiusių XIX a.– XX a. vidurio autorių darbų bibliografiją (Kilborne, 1987).

Prancūzas Jacques le Goffas „Viduramžių vaizduotėje“ analizuoja požiūrio į naktinius regėjimus raidą vėlyvosios Antikos laikais ir ankstyvaisiais Viduramžiais. Anot le Goffo, krikščionybės įtakoje sapnus imta sieti su Šetonu, nuodėmės samprata; atsiranda naujas sapnuotojų elitas (šventieji tėvai), turintys teisę aiškinti savo sapnų, kaip ypač reikšmingų, prasmę (Le Goff, 2003).

Kultūrologinis sapnų reikšmės aspektas domina ir filologą D.A. Netčejenko. Knygoje „Sapnas, pilnas reikšmingų ženklų“ (1991) jis nagrinėja įvairių tautų mituose, pasakojimuose ir literatūros kūriniuose užfiksuotus pasakojimus apie sapnus. Anot mokslininko, sapno metu žmogus priklauso dviem erdvėms, jo mieganti psichika dvejinasi regimojo ir neregimojo pasaulių susilietimo riboje. Ir būtent per sapną amžinybė įsilieja į žemiškąjį laiką ir žmogaus gyvenimą.

Netčejenko pastebi, jog pranašingi sapnai yra būdinga žymių žmonių biografijos dalis (Неччаенко, 1991).

T.A. Michailova nagrinėja tam tikrus siužetinę formą turinčius sapnus – senajame keltų epe aprašytus regėjimus. Ji atkreipia dėmesį į tai, jog ir pačio sapno fenomeno (ne tik sapno turinio) interpretacija priklauso nuo kultūros, kuriai priklauso individas (Михайлова, 2002).

Anniki Kaivola–Bregenhøj remdamasi suomių medžiaga aiškinasi, kiek sapnų fenomenas yra individualus ir kiek bendruomeninis reiškiny. Ji pastebi tam tikrus skirtingo amžiaus pateikėjų grupių pasakojimo apie sapnus ir jų interpretavimo dėsningumus (Kaivola – Bregenhøj, 1993).

Ne vieną etnologą ypač domina žmonių požiūris į sapnuose pasirodančius mirusiuosius. Suomių ir karelių pasakojimų apie susapnuotus mirusiuosius kultūrinį kontekstą analizuoja Irma-Riita Jarvinen. Pasak suomių etnologės, tokių sapnų pasakojimas pagyvenusioms moterims suteikia solidarumo jausmą. Sapnų dėka jos galinčios ir toliau laikytis moralinių vertybių ir nuostatų (maisto dėjimo ant mirusiųjų kapų, mišių užpirkimo) socialinių bei kultūrinių pasikeitimų laike (Jarvinen, 1998). Johnas W. Traphaganas analizuoja japonų pasakojimus apie susapnuotus mirusiuosius. Šioje šalyje pagyvenusios moterys atlieka įvairius ritualus, siekdamos užtikrinti šeimos sėkmę, o protėvių sapnavimas tampa ženklų, kad kažkas gyvųjų pasaulyje yra negerai. Anot mokslininko, reguliarius su mirusiais susijusių ritualų atlikimas ir sapnų su jų pasirodymais pasakojimas yra vienas iš būdų, kuriuo pagyvenusios moterys gali atlikti savo šeimos saugotojų vaidmenį, būdamos mediatorės tarp abiejų pasaulių (Traphagan, 2003). Nancy J. Fairley studija skirta vienam šių dienų afro-amerikiečių protėvių kulto elementų – mirusiųjų sapnavimui. Autorės nuomone, nors įvyko daug socialinių ir kultūrinių pasikeitimų, tačiau tokių sapnų vaidmuo išlieka labai svarbus saugant harmoningus šeimos santykius Rytų Karolinoje (Nancy, 2003). S.M. Tolstaja nagrinėja rytų slavų ir bulgarų pasakojimus apie mirusiųjų pasirodymą per sapną. Pasak jos, bulgarų naratyvuose neaptinkamas pavojaus motyvas, kylantis pasirodžius velioniui, nei noras nuo jo apsisaugoti. Tuo tarpu tai būdinga Polesės regiono pasakojimams bei tikėjimams (Толстая, 2002). Latvīs Martinš Boiko, remdamasis lauko tyrimų medžiaga iš katalikiškos Latgalos, tyrinėja pasakojimus apie per sapnus pasirodžiusius mirusiuosius akcentuojančius maldų ir giesmių už mirusįjį (mirušo ofīcija) būtinumą. Tokius pasakojimus jis skirsto į tipiškus ir individualaus pobūdžio. Aptariami mirusiojo prašymai (valgio, tam tikrų objektų, maldų ir t.t.). Valgio prašymas traktuojamas kaip vėlių maitinimo atspindys. Jėzuitų įtakoje (nuo XVIII a.) jis imamas suprasti kaip mirusiojo pagalbos prašymas, į kurį žmonės reaguoja užpirkdami mišias, namuose atlikdami maldas ir giedodami psalmes (Boiko, 2001; Boiko, 2002).

Rusų folkloristė Elena Živica disertacijoje „Sapnų aiškinimų žodinė tradicija (remiantis pasakojimais apie sapnus)“ analizuoja pasakojimus apie alegoriškai ir tiesiogiai suprantamus

sapnus. Pasakojimai apie sapnus nagrinėjami pagal jos išskirtus tam tikrus sapnų vaizdus, pavyzdžiui, „kalnas“, „vanduo“, „medis“, „gyvūnai“, „augalai“ ir kt. Autorė daro išvadą, jog pasakojimams apie išsipildžiusius sapnus yra būdinga: kontakto būdas su kitu pasauliui per sapną, struktūros ypatybės, laiko – vietos santykis, gaunamos informacijos „užšifravimas“, vaizdų sistemos vientisumas. Pasak Živicos, visa tai leidžia šiuos pasakojimus priskirti mitologinių sakmių atskirai tematinei grupei. Ištyrusi tautosakos kūrinius (padavimus, legendas, mitologines sakmes), kuriuose vaizduojamas ar aiškinamas sapnas, autorė daro išvadą, jog juose sapnui priskiriama didaktinė ir reglamentuojanti funkcija (Живица, 2004).

Didelė dalis etnologų analizuoja alegoriškai interpretuojamus sapnus. Lenkų mokslininkė Stanislava Niebrzegowska veikale „Lenkų liaudies sapnininkas“ (1996) remdamasi lauko tyrimų medžiaga tyrinėja sapnų aiškinimų sudarymo principus, žodiniame sapnininke atsispindinčias vertybes. Etnologė skiria tokius sapnų aiškinimų principus: 1) tapatumas; 2) priešprieša; 3) panašumas – a) leksinis-fonetinis; b) fizinis; c) savybių panašumas; d) funkcinis; e) metaforinės asociacijos; f) mitologinės asociacijos; 4) erdvės-laiko metonimija; 5) vertinimas. Glaustus sapnų aiškinimus autorė vadina „minimaliais sapnininko tekstais“ (susapnuotas vaizdas ir jo reikšmė). Minimalių tekstų visuma laikoma žodiniu sapnininku, kuriame tekstai tarsi leksems sudėlioti aiškinimų žodyne. Žodynas gyvuoja kolektyvinėje sąmonėje (Niebrzegowska, 1996).

I.S. Veselova išskiria pasakojimus apie sapnus ir pasakojimus apie išsipildžiusius sapnus. Pirmieji pasakojami praėjus nedaug laiko po sapno, juose nupasakojamas sapne matytas vaizdas ir gali būti pateikiama sapno interpretacija. Antrieji nepririšti prie sapnavimo laiko, į jų struktūrą įeina pasakojimai apie sapnus ir pasakojimai apie realius gyvenimo įvykius, kuriuos prognozavo sapnas. Mokslininkė taip pat išskiria šiuolaikinių miesto gyventojų pasakojimuose aptiktas pagrindines įvykių grupes (Веселова, 2002). M.I. Lurje gilinaisi į pasakojimus apie sapnus bei alegorinių sapnų vaizdo ir interpretacijos tarpusavio ryšius. Jis išskiria du sapnų aiškinimų tipai: „konkretus – paremtas įvykiu“, kai po įvykio seka interpretacija ir „abstraktus – stereotipinis“, kai po interpretacijos (remiamasi liaudies aiškinimu ar rašytiniu sapnininku) seka įvykis (Лурье, 2002). A.A. Pančenko nagrinėja teorinius klausimus: sapnų aiškinimų sudarymo principus, vaizdinių simboliką (Панченко, 2002). E.S. Jefimovą pasakojimai apie sapnus domina kaip kalėjimo subkultūros dalis. Ji pastebi, jog sapnas kalėjime gyvenantiems žmonėms pasidaro daug svarbesnis, reikšmingesnis negu šiems gyvenant laisvėje. Kai kurių sapnų reikšmė kalėjimuose priešinga nei „laisvėje“ esančiuose sapnininkuose. Sapno reikšmės keičiasi, priklausomai nuo laiko ir kalinio būvimo vietos (Ефимова, 2002). I.A. Razumova analizuoja alegorinius sapnus. Ji mano, jog sapnai, kuriuose aptinkama vedybų, gimimo, laidojimo simbolika, yra kolektyvo savivokos išraiška ir palaiko šeimos vientisumą (Разумова, 2001; Разумова, 2002). A. Aizilis pristato dažniausiai aptinkamus latvių sapnų aiškinimų vaizdus. Jis mano, jog iš sapnų

aiškinių galima sužinoti ne tik apie kasdieninį žmonių gyvenimą, bet ir apie senųjų tikėjimų reliktus, tautos etiką. Remdamasis kitų etnologų mintimis, jis daro išvadą, jog analogijos principu paremti sapnų spėjimai yra patys seniausi (Aizsils, 1992; Aizsils, 1992 a.).

Tokia medžiaga, kurios centre yra sapnas, lietuvių folkloristų iš esmės netyrinėta. Keli mokslininkai atkreipė dėmesį į pasakojimus apie susapnuotus mirusiuosius. Povilas Višinskis 1935 metais „Antropologinėje žemaičių charakteristikoje“ akcentuoja mirusiųjų ir gyvųjų bendravimo per sapnus svarbą (Višinskis, 1964). Nijolė Marcinkevičienė aprašo žmonių sapnus apie anapusinį pasaulį, mirusius artimuosius. Anot jos, sapnuose regimi vaizdai – tai žmogaus artimiausia aplinka (Marcinkevičienė, 1997, p. 27).

Daugiau dėmesio sulaukė pasakojimas apie alegorinį sapną, Lietuvos metraščio padavimas apie Vilniaus įkūrimą – Gedimino sapnas. Sapno fenomenas nebuvo tyrimo objektas; mokslininkus domino sapno turinys, o būtent vilko vaizdinys. Bronislava Kerbelytė mano, jog Gedimino sapnuoto vilko – Lizdeikos pranašystės motyvas paveldėtas iš senesnių laikų, o ne sukurtas metraščio autoriaus. Sapne matytas vilkas siejamas su totemizmu (Kerbelytė, 1963).

Vladimiras Toporovas (1980) analizuodamas tą patį tekstą remiasi toponimų ir hidrominų su šaknimi *Vilk-* paplitimu Lietuvoje. Kadangi būtent rytinė Lietuvos dalis išsiskiria pavyzdžių gausa, autorius teigia, jog vilko motyvas yra glaudžiai susijęs su pačiu Vilniumi ir jo apylinkėmis (Toporovas, 2000, p. 76).

B. Kerbelytės mintį apie totemizmą išplėtojo Jūratė Šlekonytė straipsnyje „Kodėl Gediminas sapnavo geležinį vilką?“ Autorė tiria geležinio vilko vaizdinio kilmę remdamasi stebuklinių pasakų AT 315 ir AT 361* analize bei įvairių tautų tikėjimais. Vilko išvaizdos ypatumai, t.y. geležinė jo prigimtis siejama su gyvūno spalvos ar pavojingumo nusakymu. Toks vilko traktavimas lietuvių bei kitų tautų kultūrose, anot autorės, ir paskatino žynį Lizdeiką sapne regėtą vilką aiškinti būtent kaip naujos bendruomenės simbolį (Šlekonytė, 2001).

Kitu požiūriu padavimą apie Gedimino sapną nagrinėja Gintaras Beresnevičius. Jis giliasi ne į sapno turinio interpretaciją, bet į įvykio vietą ir aplinkybes. Gediminas nakvynei sustoja Šventaragio slėnyje, didžiųjų kunigaikščių deginimo ir laidojimo vietoje. Pasak autoriaus, apsistodamas tokioje vietoje, kunigaikštis galėjo laukti apreiškimo per sapną, inkubacijos. Norint perkelti sostinę į Vilnių, Gediminui reikėjo žynių luomo bei dievų pritarimo. „Žynių sankciją jis gavo tik po to, kai sapne jam apsireiškė dievų valia: būtent dievų valią patirti jis siekė apsinakvodamas Šventaragio slėnyje“ (Beresnevičius, 1995, p. 169-177). Tokias idėjas G. Beresnevičius pagrindžia įvairių tautų papročiais bei tautosaka, kurioje randama miegojimo ant protėvių kapų, šventose vietose atvejų. Taigi sapnas, anot Beresnevičiaus, yra vienas iš transcendencijos patyrimo būdų (Beresnevičius, 1995, p. 35).

Tradicinių alegorinių sapnų pavyzdžiais savo teiginius iliustravo ir šalia kitų tautosakos žanrų kūrinių panaudojo ne vienas mokslininkas (pvz.: Vėlius, 1987; Vyšniauskaitė, 1961; Tumėnas, 1999 ir kt.).

Audrius Beinorius gilinasi į sapnų prigimties teorijas indų kultūroje. Remiantis sanskrito šaltiniais ir kritine literatūra jis daro išvadą, jog vieningos sapno kilmės sampratos indų kultūroje nėra. Skirtingas sapno sampratas lemia skirtingas pačios proto prigimties bei hierarchiškos sąmonės sąrangos aiškinimas indų filosofinėse mokyklose (Beinorius, 1999).

A.Gudaitė remdamasi C.G. Jungo metodika knygoje „Asmenybės transformacija sapnuose, pasakose, mituose“ patekia požiūrio į sapnus raidą įvairiose kultūrose, analizuoja sapnų funkcijas, rūšis, sapnų tipus bei psichoterapinio darbo su sapnais metodus. Praktinėje dalyje remdamasi sapnais ir jų analize psichoterapijos procese ji atskleidžia kai kuriuos asmenybės transformacijos proceso aspektus (Gudaitė, 2001).

Taigi įvairių šalių tyrinėtojai atkreipė dėmesį į daugelį tautosakos apie sapnus tekstų ir konteksto aspektų. Buvo analizuota kūrinių apie sapnus sandara, nustatytos tam tikros aiškinimų sąsajos su tradicine kultūra, parodytas požiūris į sapnus įvairiose šalyse ir t.t.

1. TIKĖJIMAS SAPNAIS LIETUVOJE

Sapnai – nuo seno žmogų dominantis reiškinys. Nerasime nė vienos kultūros, kurioje į juos nebūtų atkreiptas dėmesys. Vienas pirmųjų apie tikėjimą sapnais baltų kraštuose užsimena Simonas Grunau “Prūsijos kronikoje” (1529). Jis rašo: “Jie [prūsai] tiki sapnais, kad žmogui įvyksta tai, ką sapnavo miegodamas” (BRMŠ II, p. 109). Rašydamas apie Rikojote gyvenančius vaidilučius (vyrus ir moteris), autorius pažymi, jog “per miegus dievai su jais kalbasi, ir moko žmones šventinti” (BRMŠ II, p. 111). Šiuo atveju greičiausiai turimi omenyje tiesiogiai suprantami sapnai. Apie tikėjimą sapnais rašo Lukas Davidas veikale “Prūsijos kronikoje” (1583), Jonas Bretkūnas apie tai užsimena “Postilėje” (1591), o truputį vėliau ir Mikalojus Daukša “Postilėje” (1599) (BRMŠ II, p. 319, 658).

Lietuvos metraščio redakcijoje (Bychovco kronikoje (XVI a. III deš.) ir platesnės redakcijos keliuose nuorašuose aptinkame pasakojimą apie Gedimino sapną, kuris interpretuojamas alegoriškai. Sapnas išaiškinamas, jog „geležinis vilkas reiškia, kad sostinė čia stovės, o staugimas jo viduje – kad jos garsas sklis po visą pasaulį” (BRMŠ II, p. 382). Bychovco kronikos medžiaga 1582 m. pakartoto Motiejus Strijkovskis knygoje “Lenkijos, Lietuvos, Žemaičių ir visos Rusijos kronika” (BRMŠ II, p. 557). Kalbama apie alegorinį sapną, kurio reikšmės jį regėjęs žmogus nesupranta. Į pagalbą kviečiamas vyriausias žynys, kuris taip išaiškines sapną, G.Beresnevičiaus manymu, leidžia perkelti sostinę į tą vietą (Beresnevičius, 1995, p.169-177). Šis pavyzdys įrodo, kokią svarbią reikšmę sapnai (galbūt svarbių asmenų sapnai) turėjo baltų kraštuose. Matas Pretorijus „Prūsijos įdomybėse“ (XVII a.) greta kitų iš ženklų ateitį buriančių žmonių kategorijų mini ir *sapnones*. Jie aiškines sapnus, nusakę ateitį ir patarinėję, ką daryti, kaip žmogui elgtis. Pretorijus taip pat pažymi, jog prūsams labai svarbūs sapnai, susapnuoti per vedybinę naktį (BRMŠ II, p. 275 - 277). Kaip matome, Prūsijoje galėjo būti atskira žmonių grupė, išmananti sapnų (tikriausiai alegorinių) aiškinimus. Lietuvoje Gedimino sapną aiškinti kviečiamas aukščiausias dvasininkas. Tai gali reikšti du dalykus: kad Lietuvoje nebuvo atskiros sapnų aiškintojų kategorijos arba kad aukščiausio rango Lietuvos kilmingajam patardavę tik vyriausieji dvasininkai. Apie tai, jog valdovas kviečiasi jo sapną galintį interpretuoti asmenį, kalbama ir pasakose. Lietuvoje užrašytoje pasakoje „Juozapėlis“ (AT 671 E*) karaliaus sapną išaiškina ir kitų sapnų alegorijas suprantantis vaikas (KLPK I, p. 292).

Kaip matome, seniausiuose šaltiniuose minimas tikėjimas tiesiogiai ir perkeline prasme suprantamais sapnais. Pirmųjų reikšmės aiškios ir patiems juos regėjusiems žmonėms, o antrojo tipo sapnus interpretuoja tai išmanantys burtininkai ar žyniai. Sapnai, ko gero, laikyti vienu iš dievų bendravimo su savo kulto tarnais, žyniais ar šiaip išrinktaisiais būdų.

XIX a. šaltiniuose sapnų kilmė aiškinama dvejopai. Manyta, jog miego metu žmogaus siela išeina iš kūno ir klaidžioja; tai ką ji mato – tą žmogus sapnuoja (Končius, 1996, p. 259). „Kur sapnas, ten ir siela, – sako žemaitis: išėjusi iš kūno, siela keliauja visur, kur ją nešioja sapnas“ (Višinskis, 1964, p. 194). Šie teiginiai primena sakmę apie miegančio žmogaus sielos kelionę. Iš užmigusio žmogaus burnos išbėga pelytė / išskrenda drugelis. Kur ji / jis keliauja, ką mato, tą žmogus sapnuoja (AT 1645, 1645A; KLPTK III, p. 288).

Aptinkamas ir kitoks sapnų kilmės aiškinimas. Žemaičių manymu, sapnų šaltiniai ar priežastys yra trys: 1) Dievas, 2) velnias, 3) kraujas. Pirmai kategorijai priskiriami sapnai, kur svarbiausią vaidmenį vaidina mirusiųjų vėlės – jais reikia tikėti. Antrai kategorijai priklauso geidulingi ir apskritai nuodėmingi sapnai: atsibudus reikia persižegnoti, kad taip nugintum nuo savęs velnią. Trečiai grupei priklauso lengvo turinio sapnai, ir jais tikėti neverta; „tie sapnai tik niekai“, – sako žemaičiai. Vis dėlto stengiamasi išsiaiškinti ir trečios kategorijos sapnų reikšmę (Višinskis, 1964, p. 221). Būtent šių sapnų vaizdiniai suprantami perkeltine prasme. Panašiai sapnų kilmė aiškinta ir Dzūkijoje: „Bobulė Kaziulienė sakydavo, kad vieni sapnai yra nuo Dievo, kiti nuo velnio, tretį iš kūno ir kraujo. Visos pagundos sapne – tai nuo velnio, o geri – tai Dievo duoti. Iš kūno ir kraujo – tai kas buvo arba kas bus“ (AED, p. 392).

Panašus požiūris į sapnus atsispindi ir katalikų bažnyčios kunigų pamoksluose. Troškūnų klebonas K. Lukauskas (gim. 1757) skirsto sapnus: į kylančius iš pačio žmogaus (sapnuojasi vandenys, girios ir kiti objektai, apie ką žmogus mąsto), iš velnio (gundantys nusidėti), iš Dievo (perspėjantys nenusidėti) ir apie pasirodančius mirusiuosius. Paskutiniai du sapnai yra „geri“ (Lukauskas, 1996, p. 63-4). Taigi galima manyti, jog Bažnyčios ir liaudies nuomonė apie sapnų kilmę veikė viena kitą.

Tikėjimai, jog per sapnus su žmogumi bendrauja anapusinės jėgos bei kad sapnai pildosi, aptinkami ir XIX – XX a. užrašytoje tautosakoje. Pavyzdžiui, mitologinėse sakmėse, padavimuose kažkas per sapną ragina žmogų iškasti lobį, atsisakyti sumanymo išleisti ežerą, suskaldyti akmenį ar nukirsti medį, skatina pasitraukti iš nakvynės vietos, vaduoti užburtą karalaitę ir t.t. Paprastai būtybė sapne nebūna regima, girdimas tik jos balsas. Todėl dažniausiai yra neaišku kas kreipiasi į žmogų. Tradicinėse liaudies dainose, pasakose susapnuoti alegoriniai sapnai išsipildo lygiai taip, kaip ir buvo interpretuoti.

Apie neblėstantį tikėjimą prognozinė sapnų galia liudija ir nuolat sudaromos bei spausdinamos sapnų aiškinimų knygos. Pirmas lietuvių kalba publikuotas sapnininkas su abėcėliškai išdėstytais sapnų aiškinimais buvo verstas iš vokiečių kalbos ir išėjo 1863 m. Šilutėje („Sapnų knygos, kuriose visokie arba nors daugeropi sapnai su jų pasirodymais bey išguldymais, davadney sustatyti pagal abc randasi“). Pirmoji sapnų aiškinimų knyga Latvijoje išleista 1867 m. („Sapnų grāmata jeb: skunste visādus sapņus izstāstīt. Parīzē, salasīta no tās izslavētas sapņū

izstātītājās Le Normand papīriem“ Jelgavā). Po to panašus leidiniai buvo spausdinami beveik be pertraukos. Nuo 1867 iki 1925 m. Latvijoje išleistos 23 knygos, neįskaitant penkių pataisytų, papildytų leidimų (Aizsils, 1992, p. 5).

Kitos lietuviškos knygelės imtos spausdinti paskutinį XIX a. dešimtmetį: J. Schoenkė 1893 m. Tilžėje publikuoja „Sapnu kningeles, išguldančios kiekviena sapna ir kas ateitėje stosis“. Ji dar kartą išleista 1894 (3000 egz.), 1895, 1905 m., o papildyti leidimai 1920 ir 1923 m.. M. Jankus publikavo „Egiptiszki sapnai, iszguldyti senų egipcionu, kuri užvis geriausei tropija sapnus iszguldyti teip, kad kiekvienas gal sziuomi iszguldymu pasitikėti“ (Bitėnai, 1898). Ši knygelė buvo vėl išleista 1903, 1904 m. Trečiame leidime buvo ir šimtmetis kalendorius. Otto Martynaitis 1925 m. išleido „Sapnų knygelė, išaiškinanti kiekvieną sapną“ (Tilžė). Greta sapnininko pateikiamas ir horoskopas („spėjimai žmogaus būdo ir ateities“) atskirai vyrams bei moterims, priklausomai nuo gimimo mėnesio. Ši knygelė 1990 m. buvo publikuota Vilniuje.

Spaudos draudimo metais Mažojoje Lietuvoje spausdinti sapnininkai kartu su kitomis lietuviškomis knygomis buvo slapta gabenami į Didžiąją Lietuvą. Jie palyginti greitai paplito. Šalia maldaknygės jie priklausė prie dažniausiai aptinkamų spaudos draudimo metų knygų. Bostone leistos enciklopedijos žiniomis, atgavus spaudą sapnininkus skelbė lietuvis L. Jakavičius, o po 1930 m. leidimą gavę lenkai Ptašekas, Joselevičius ir kiti kasmet išplatindavo iki 18000 egzempliorių sapnus aiškinančių knygelių (Lietuvių enciklopedija, 1961, p. 483).

Dažname sapnininke randame leidėjo kreipimąsi į skaitytoją. Juose primenamas kunigaikščio Gedimino sapnas; pateikiamas Cicerono pasakojimas apie tai, kaip numirėlis per sapną pranešęs savo draugui, kur guli jo kūnas; pabrėžiama, jog ir Biblijoje randami keli sapnai, kurių paklausę žmonės išliko gyvi, jiems kažkas pasisekė. Sapnininkų įvaduose gali būti pateikiama ir informacija, kada regėti sapnai pildosi. Tokiomis prakalbomis skaitytojais skatinami tikėti sapnais ir naudotis sapnininkais. „Už menką prekę nusipirkę, jūs galėsite ją vartoti su didele nauda“.

Tarybiniu laikotarpiu sapnininkai praktiškai nebuvo spausdinami. XX a. pabaigoje, Lietuvai atgavus nepriklausomybę, kaip iš gausos rago pasipylė jų naujos publikacijos.

Kaip matome, sapnininkai baltų kraštuose atsirado palyginti neseniai – tik kiek anksčiau nei prieš šimtą metų. Kadangi jie pritapo labai greitai, galima manyti, jog buvo didelis poreikis išsiaiškinti sapne regėtų vaizdų reikšmes. Tiesa, reikia pastebėti, jog nėra tyrimų, galinčių parodyti sapnininkų plitimo kelią, todėl neaišku, ar pradžioje (kaip ir kitos knygos) jie plito miestuose, ar kaime.

Mūsų atlikto tyrimo rezultatai liudija, kad dauguma XXI a. pr. respondentų tiki, jog sapnai pildosi. Taip mano 82 proc. atsakiusių respondentų (87 / 63 proc. atsakiusių moterų / vyrų). 12 proc. nuomone, sapnai nesipildo (8 / 26 proc. atsakiusių moterų / vyrų). 6 proc.

atsakiusiųjų (5 / 11 proc. atsakiusių moterų / vyrų) nežinojo ar sapnai apskritai pildosi (žr. Priedas 2. Pav. 1).

Ne visų žmonių sapnai pildosi. Todėl pateikėjai buvo paklausti, ar apskritai jų sapnai pildosi. Paaiškėjo, jog pozityviai mano 75 proc. (78 / 62 proc. atsakiusių moterų / vyrų), negatyviai – 15 proc. (22 / 38 proc. atsakiusių moterų / vyrų) atsakiusiųjų respondentų (žr. Priedas 2. Pav. 2). Kaip matome, didesnis procentas moterų, nei vyrų tiki sapnų pildymusi. Asmeninė patirtis nėra vienintelis faktorius, veikiantis tikėjimą sapnų pildymusi.

Daugelio respondentų manymu, sapnų kilmei didžiausią įtaką turi pašamonė (72 proc.). Daug mažiau – mirusieji (11 proc.), Dievas (4 proc.), Šventieji (2 proc.), kita (11 proc.) (žr. Priedas 2. Lentelė Nr.1). Kiekvieno sapno prigimtis gali būti skirtinga, norint ją nustatyti reikėtų analizuoti sapną atskirai nuo kitų. Tai atsispindi ir pateikėjų atsakymuose. Dažnas jų nurodo, jog ne viena, tačiau kelios išvardintos priežastys sukelia sapnus. Pavyzdžiui, „gali būti mirusieji, gali būti iš pašamonės, jei dažnai galvoji prieš miegą. Dienos įvykiai dažnai įtakoja...“ (VDU ER 1189-2/41); „manau, kad mūsų sapnus lemia mūsų gyvenimas, jausmai, norai, svajonės, problemos, išgyvenimai, pašamonė, Dievas, ir mirusieji“ (VDU ER 1189-11/11); „kartais pašamonė, o kartais nežinia iš kur jie atsiranda...“ (VDU ER 1189-11/4).

Taigi iš esmės požiūris į sapnų kilmę nekinta. Ir XIX, ir XXI a. manoma, jog sapnus veikia pats žmogus, jo veikla, mintys, kitaip tariant, pašamonė bei anapusinės būtybės: Dievas, mirusieji. XXI a. užfiksuotuose teiginiuose neminimas velnias. Publikuojamų sapnininkų gausa rodo, jog susidomėjimas sapnų interpretavimu nemažėja.

2. SAPNŲ AIŠKINIMŲ SANDAROS IR FUNKCIONAVIMO SPECIFIKA

Sapnai – realybėje egzistuojantis ir iki galo neaiškus reiškinys. Todėl jis sukelia ne tik mokslininkų susidomėjimą, bet ir skatina kone kiekvieną žmogų kaip nors į jį reaguoti. Kasdieniniame žmonių bendravime domėjimasis sapnais pasireiškia pasakojimais ir įvairiais teiginiais apie sapnus. Žmonės pasakoja savo sapnus kitiems, šie pateikia vertinimus, interpretacijas. Klausytojai savo ruožtu neretai papasakoja asmeninę patirtį, atliepančią analogišką ar priešingą istoriją. Vyksta dialogas, pasikeitimas nuomonėmis.

Egzistuoja:

- sapnų aiškinimai (trumpi tekstai sudaryti iš sapnuoto / įmanomo sapnuoti vaizdo ir jo reikšmės, nusakančios ateities įvykius);
- teiginiai apie sapnus (trumpi tekstai susiję su sapnavimu, sapnų pildymusi);

- pasakojimai apie sapnus (naratyvai, kuriuose vaizduojami pateikėjo ar jam artimo žmogaus sapne regėti vaizdai).

Tradicijoje sapnų aiškinimai perduodami žodžiu savarankiškų teiginių pavidalu, kai pasakomi esant tam tikrai komunikacinei situacijai ir įterpiami į pasakojimus apie sapnus.

Beveik negalima nubrėžti ribos tarp lietuvių ir latvių sapnų aiškinimų. Siekiant operuoti gausesne duomenų baze, abiejų tautų medžiaga naudojama beveik lygiagrečiai, pirmumo teise suteikiant lietuviškai.

2.1.Sapnų aiškinimų teksto formos

Sapnų aiškinimai dažniausiai užrašomi klausinėjant respondentus pagal parengtos anketos klausimus. Tautosakos rinkėjas paprastai klausia, ką reiškia sapnuoti tam tikrą objektą (pavyzdžiui, „Ką reiškia, kai sapnuoja žuvis?“; „Kada sapnuojama žuvis?“; „Prieš kokį įvykį sapnuojama žuvis?“). Galima klausiti ir priešinga tvarka, t.y. koks sapne regėtas objektas prognozuoja konkrečius dalykus (pavyzdžiui, „Kas sapnuojama prieš lietu?“; „Kas sapnuojama prieš gaunant pinigus?“). Klausimų formų įvairovė leidžia atsirasti skirtingoms atsakymų – teiginių sintaksinėms konstrukcijoms. Pavyzdžiui:

- Kas bus, jei pupas, žirnius sapnuoji?
- Ir pupos ir žemuoges jeigu renki – ašaros, ir žirniai.
- O plaukus?
- Plaukus kirpti – su gyvenimu, va čia tai tikrai.
- O kas ant vėjo sapnuojasi?
- Ugnis – su oru, liepsna – vėjai, debesys. Nu čia prieš šienapjūtę labai reikšminga būdavo (VDU ER 1189-10/9).
- Kas būna, kai vandenį sapnuoji?
- Švarus vanduo – gerai, nešvarus – negerai, gal kokia liga, nemalonumas.
- O skarelė?
- Skarela, tai gavau atviruką. Sako, tai laiškas (VDU ER 1189-10/8).
- O kiaušiniai?
- Kiaušiniai sapnuot, neišsipildys ką galvoji.
- Mėsa?
- Mėsa, irgi nelabai gerai, kai turėdavai gyvulių. Ar susergera gyvuliai, ar krenta (VDU ER 1189-10/7).
- Kas ant pagados?

– Nu, kad tokie dalykai neaktuali dabar. Arkliai, tai sakydavo mama, tai jau vėjas, uraganai. Bobutė dažniausiai sakydavo. O kita [bobutė] tai labai nemėgdavo (VDU ER 1189-10/6)...

Teiginių sintaksinės konstrukcijos ir jų apimtis labai įvairuoja:

1) Siauros formos. Sapne matytas objektas dažniausiai įvardijamas daiktavardžiu arba daiktavardžiu ir veiksmazodžiu „sapnuoti“ / „matyti [sapne]“. Pavyzdžiui: „*Žuvis sapnuoji – lietus*“ (LTR 6982/142a). „*Adatas [sapnuoji] – irgi širdies skausmas*“ (LTR 4638/40). „*Jei [sapne] matai sidabrinus pinigus – bus ašaros*“ (LTR 1176/207). „*Jei [sapne] matai mažą vaiką, tai padidės šeimyna*“ (LTR 1176/187).

Kai veiksmazodis praleidžiamas, susapnuoto objekto vertinimas gali būti pasakomas prieviksiu: „*Vagis – gerai*“ (LTR 5561/100). „*Gyvatė – negerai*“ (LTR 5732/980).

Siauros formos sapnų aiškinimų dominavimas gali būti susijęs su pateikėjų klausinėjimo metodika: nemažai sapnų aiškinimų užrašyta naudojant anketas, kuriose norima sužinoti susapnuotų objektų reikšmes bei su tautosakos rinkėjų požiūriu, jog tik jas svarbu fiksuoti.

2) Išplėtos formos. Išplėtoti liaudiški sapnų aiškinimai dažnai sudaromi detalizuojant vieno vaizdinio apibūdinimą ir išplėtojant būsimos situacijos spėjimą. Pavyzdžiui:

„Jeigu sapnouju kiaušinius, daug kiaušinių, ta tokėi plepala, tokėi nemaluoni, apšnekies tavi tėik, vo Jėzus, Marija, ka nežinuosi, kor dingti. I būsi iš vėsa nekalts. Neprisikėšęs tən“ (LTR 5731/256). „Jagu sapnuoji kalnan lipi, tai gerai bus, jagu užlipsi, a jagu pakalnėn aini, tai jau negerai bus. Bus kokia jau blagumas. Tai būdava. Nu, teip yra“ (LTR 6982/983). „Kiaule sapnouti – svečių lauk. Jeigu graži kiaule – gers svetys. A jeigu kuoki nuorintas susisukusi, tas paršielis tən oudiga nuleidįs, gaura vėlinis, ta atvažious tuoks svetys, gausi, bet jau nenoriesi anuo šerti. Geriau uns nebūtom“ (LTR 5731/252).

Tokių aiškinimų užrašyta nedaug. Jų atsirado tada, kai imta intensyviai naudoti garso įrašymo aparatūrą. Taigi vėl galima prielaida, kad aiškinimus „suspausdavo“ ranka rašę medžiagos rinkėjai, kuriems rūpėjo tik vaizdinių reikšmės. Be to, tiksliai užrašyti ranka pateikėjų šnekamosios kalbos sakinius iš tikrųjų nelengva.

Taigi matome, kad žodiniai sapnų aiškinimai neturi griežtos nusistovėjusios tekstinės formos. Analizuodama lenkų sapnų aiškinimus, panašią išvadą priėjo ir lenkų folkloristė Stanislava Niebrzegovska. Anot jos, šių teiginių konstrukcija sintaksiniu požiūriu yra pastovi, tačiau formulėmis jie nevirto (Небжеговска, 1994, p. 73).

Vaizdų reikšmės pateikiamos ir sapnininkuose. Sapnininkuose išskirti konkretūs sapnų vaizdai taip pat aiškinami dvejopai – siaura ir išplėta forma:

1) Siauros formos:

„[Sapne] girą gertie, reiškia nesweikata“. „Karolius nešiotie – laime“ (NLS, p. 47, 63). „Liepsną matyti, pinigų imsi“. „Vyšniais valgyti, negerumai“ (SKIS, p. 20, 36). „Pelė – slaptas priešas“. „Siūlus vynioti į kamuolį – laiminga kelionė“ (PAT, p. 44, 48). „Sapne linus rauti – nedidelis pelnas“. „Užgesinta lempa – liūdesys“ (DSJ, p. 29).

2) Išplėtos formos:

„[Sapne] liga limpanti ženklin negerai igytus turtus, kuriuos kiti nor iš taves atimtie“ (NLS, p. 83). „Sapne būti apsirengusiam šiltais drabužiais, kai lauke šilta – perspėjimas, kad bus trukdoma įgyvendinti planus“ (DS, p. 64). „Jei sapnuojamas bankrotas, tai reiškia, kad reikalai klostosi sėkmingai, negresia nuostoliai, reikia laukti geros naujienos; sapne valgyti dešrą, reiškia godumą ir draugų ar artimųjų pasmerkimą už tai“ (SKI, p. 41, 45). „Susapnuoti liepsnų atšvaitais tviskantys debesys – sunki liga, o kartais mirtis“ (PAT, p. 42).

Kartais išplėtos formos sapnų aiškinimai sapnininkuose skamba kaip patarimai. Pavyzdžiui:

„Jei sapne maudžia kelius, tai priminimas, *jog esate blogas vaikas arba tėvas; neatidėliodami apmąstykite, ką darote ne taip, kad skaudinate artimuosius*“ (SKI, p. 117). „Jei sapne kompresas nudegina odą, *neskubėkite pritarti pasiūlymui keisti darbą ar gyvenamąją vietą*“. „Jei sapne vaidinate kvailį – *tai noras užsimiršti po sunkaus darbo, reikia jo neslėpti, būti atviram*“ (SKI, p. 137). „Sapne matyti mirusio artimo žmogaus galvą ką nors sakančią – *prisiminkite jo patarimus esant gyvam ir stenkitės jais vadovautis, jei patarimai geri. Tai gali būti sėkminga*“ (DS, p. 80). „Jei sapne gavote gražių gėlių puokštę ir netrukus visos gėlės nuvysta, *būkite atsargus su tuo žmogumi, kuris sapne tas gėles dovanoja. Jo nuoširdumas yra apsimestinis, klastingas*“ (DS, p. 83).

Pastebėsime, jog iš pateikėjų užrašytuose tekstuose kartais irgi neapsiribojama objekto reikšmės aiškinimu, bet priduriamas veiksmažodis liepiamąja nuosaka, kuris gali būti suvokiamas kaip patarimas. Pavyzdžiui, „Matyti sapne katinus, žiorkes – *saugokes* vagių, nes gali kuo nuorintas natekti“ (VDU ER 33-7/2); „Muštynės – *lauk* tokių svečių, kokių kelis metus nesi matis“ (LTR 5731/61). Peržvelgus virš tūkstančio sapnų aiškinimų, tokių posakių rasta nedaug. Taigi šis pateikimas nėra populiarus (nors būtų visai logiška, turint omeny, kad tiesioginės komunikacijos metu daugiau žinantis individas perspėja mažiau žinantį apie būsimus įvykius) arba užrašytojai nesiekė to užfiksuoti.

Kai kurie sapnų aiškinimai gali būti dvigubi: nurodomos dvi priešingos objekto savybės ir abi opozicijos narės kartu aiškinamos. Pavyzdžiui: „Kas gerą sapną sapnuoja, tai atsitiks blogas, jei blogą, tai atsitiks geras kas“ (LTR 600/146-14). „Jeigu sapne juodai apsirengęs žmogus – kas nors blogo įvyks, jeigu šviesiai, tada nieko blogo nelauk ir nekreipk dėmesio“ (VDU ER 1189-6/2).

Analogiškai aiškinama ir sapnininkuose: „Šaltas vanduo – sveikata, šiltas – liga“ (SKN, p. 4). „Žali lapai – turtingas ir geras gyvenimas, pageltę ir krintantys – artinasi galas“ (SKL, p. 39).

Sapnininkuose tie patys sapnų vaizdai gali būti aiškinami dvejopai priklausomai nuo to, kas sapnavo. Juose gana ryški tendencija, jog aiškinimus lemia sapnuojančiojo požymiai. Sapnininkuose operuojama keliomis žmonių požymių opozicijomis.

Sapnavusieji skiriasi pagal lytį. Pavyzdžiui, nuogi vyrai, susapnuoti moters – nevykę įsimylėjimai, sapnuoti vyro – nesėkmė; moteriai susapnuota skrybėlė – garbė, vyrui – sėkmė; vyro sapnuota pypkė reiškia malonumą, moteriai – smagumą ir gėdą dėl meilės ryšių (SKL, p. 14-62).

Sapnavusieji skiriasi pagal amžių (jaunas / senas). Pavyzdžiui, sapne regėta šarka jauniems reiškia vestuves, pagyvenusiems – liūdnas naujienas; karstas jaunam – nelaimė, senam – artima mirtis (SKL, p. 28-54); nėštumas jaunai moteriai reiškia laimę meilėje, senai – greitą mirtį (PAT, p. 41);

Sapnavusieji skiriasi pagal šeimyninę padėtį (sapnuotojas vedęs / nevedęs). Pavyzdžiui, spinta pilna turto vedusiems – geras gyvenimas, o nevedusiems – pelninga vieta; pempė nevedusiems – vestuvės, vedusiems – kūdikis; sapne matyta gimdanti moteris vedusiems reiškia šeimos padidėjimą, nevedusiems – meilės ryšius (SKL, p. 29-54); (*tėvas / bevaikis*), pavyzdžiui: viščiukas sapne tėvams reiškia, kad vaikai sukels daug rūpesčių, o bevaikiams – nesėkmingai pradėtą darbą (SKLb, p. 304);

Sapnavusieji skiriasi pagal fizinę būklę (sveikas / ligonis). Pavyzdžiui, susapnuotas česnakas sveikam – stiprybė, ligoniui – sveikata (SKL, p. 16); sveikam tuščia palata – liga, ligoniui – pasveikimas (SKLb, p. 186); košė sergančiam – greitas pasveikimas, sveikam – liga (PAT, p.34);

Sapnavusieji skiriasi pagal turtingumą (turtingas / vargšas). Pavyzdžiui, sąnarius neturtingiems sapnuoti reiškia turtą, turtingiems – gėdą ir pažeminimą; javus sapne kulti didžiūnams – liga, varguoliams – didelė laimė; baltą duoną valgyti turtingiems – turtą pagausėjimas, neturtingiems – nepasisekimai (PS, p. 16-60).

Mums nepavyko rasti panašiai sudarytų liaudies sapnų aiškinimų. Tačiau kai kuriuose jų aptinkama pastabų, kam tam tikras aiškinimas taikytinas. Pasirodė, kad žodiniuose aiškinimuose atsižvelgiama tik į dalį sapnininkuose nurodomų požymių.

Svarbi sapnavusiojo lytis. Pavyzdžiui: „Sapnuoti moterim nešiot skrybėlę, tai reiškia, kad kaltūnas (liga) impuls galvon“ (LTR 1580/792); „Sapnuoti (ypač vyriškiui) moterį be sijono – turėsi kokį upuotką [nuostolį – A.V.] nuo tos moters“ (LTR 1580/618);

Svarbi šeimyninė padėtis (sapnuoja vedęs / nevedęs), pavyzdžiui: „Sapnuoti vyrui, kad jo pati peni kiaules – tai su svetimais vyrais ulioja“ (LTR 1580/799); „Susapnuoti (vedusiai moteriai) juodus rūbus – bus našlė“ (LTR 1580/642); „Susapnuoti merginai geras palitas, sako, kad tada gaus kvailą vyrą“ (LTR 1580/672); „Kai mergaitė apsivelka vyriškais rubais, tai ištekės“ (LRT

LMD I 475/3-65); „Sapnuoti (merginai) ožys, kuris aplinka ją šokinėja – berna prigaus“ (LTR 1580/789); „Jeigu mergaitė tik ištekėjus susapnuoja, kad buvo be suknelės, tai reiškia, kils [liks – A.V] greitai našlė. Jeigu berniukas [sapnuoja, kad buvo] be kelnų – tai našlys“ (LRT LMD III 129/3-17).

Analizuodama lenkų liaudies sapnų interpretacijas, S. Niebzevska taip pat pažymi, jog egzistuoja aiškinimo priklausomybė nuo sapnavusiojo amžiaus, lyties, socialinės padėties (Небжеговска, 1994, p. 71).

Apibendrinat reikia pastebėti, jog sapnų žodinių aiškinimų forma priklauso nuo pateikėjo asmeninių savybių: iškalbingumo, polinkio detalizuoti ar vengimo šnekėti bei, kaip minėta, nuo užrašytojų naudojamos metodikos. Tuo tarpu sapnininkuose spausdinamos medžiagos pateikimo forma (siaura arba išplėta) priklauso nuo sudarytojo skonio bei tikslo parengti didesnės ar mažesnės apimties knygą.

Vienuose XIX ar XX a. išleistuose sapnininkuose pateikiami sapnų aiškinimai ir siaura, ir išplėta forma (NLS, PAT, SKI, DS). Kituose sapnininkuose apsiribojama tik viena jų (SKIS, SK). Tačiau galima sakyti, kad išplėtos formos sapnų aiškinimai yra būdingesni XX a. paskutiniojo dešimtmečio sapnininkams.

2.2. Sapnų vaizdų specifika

Kiekvienam tautosakos žanrui būdingas tam tikras savitai piešiamas vaizdų ir objektų pasaulis. Sapnų žodiniams aiškinimams būdingi tokie veikėjai / objektai:

– *antropomorfiniai personažai / jų dalys*: kūdikis, vaikas, moteris (-ys), vyras (-ai). Sutinkami svetimtaučiai: žydas, čigonas. Pasitaiko ir įvairių profesijų atstovų: kunigas, elgeta, daktaras...

– *žmogaus kūno dalys* (dantys, plaukai, kraujas);

– *žmogaus emocijų išraiškos* (ašaros, juokas);

– *zoomorfiniai personažai*: naminiai gyvuliai (karvė, arklys, avis, kiaulė, šuo, katė), paukščiai (višta, gaidys), vabzdžiai (bitės), parazitai (blusos, blakės, utelės). Laukiniai gyvūnai (vilkas, meška, kiškis, lapė, voverė...), paukščiai (varnos, pelėda, genys, gegutė, gandras...), šliužai bei varliagyviai;

– *augalai*: sukultūrinti, žmogaus auginami – gėlės, įvairūs javai, ankštiniai (žirniai, pupos), šakniavaisiai (bulvės), obelys. Savaimė augantys – grybai, medžiai (ąžuolas, liepa...), uogos;

– *namų apyvokos daiktai* (puodas, lova...);

- *žmonių būstas* (namas);
- *apranga* (batai, kepurė, suknelė, paltas...);
- *įvairūs maisto produktai* (duona...);
- *dangaus kūnai* (saulė, mėnulis, žvaigždės);
- *gamtos reiškiniai* (perkūnija, lietus, šaltis, ugnis);
- *geografinės aplinkos objektai* (kelias, kalnas, purvynas, upė...).

Taigi galima sakyti, jog dažniausiai aiškinama tai, su kuo nuolat susiduriama realiame gyvenime. Sapnų aiškinimų pasaulyje tam tikrą reikšmę turi judėjimas vertikalia ašimi, t.y. aukštyn ir žemyn. Teigiamai traktuojamas vietos pakeitimas į aukštesnę, neigiamai – į žemesnę. Pavyzdžiui, jei sapne lipi į kalną – gerai seksis (LTR 6982/983; ALS, p. 84); jei esi duobėje – laukia vargai (AED, p. 394; ALS, p. 55).

Neretai dėmesys mažiau kreipiamas į patį sapne regėtą objektą, o daugiau į veiksmus, atliekamus su juo ar į jo savybes. Pavyzdžiui, „Jei sapnūji, ka buolbes kasi a mėšlą veži, tai turėsi didelį vargą“ (LTR 1505/61). „Šuva – jei nieko [nedaro sapne], tai nieko, o jei kanda – tai negerai, kokie nemalonumai“ (VDU ER 1189-10/5). „Sako, jei riebias [karves] sapnuoji – tai gerai, o jei kūdas – blogai“ (VDU ER 1189-10/3). „Dantys ištraukti – kažkas iš giminės mirts. Jeigu skauda, tai jau artima, neskauda – tai numirėlis, bet tolimas“ (VDU ER 1189-10/11).

Sapne gali būti vien tik veiksmas, nežinant, o tik numanant veikėją, pavyzdžiui, jei sapne žmogų kažkas šaukia, tai reiškia ligą (VDU ER 791-195; ALS, p. 70).

Taigi sapnų objektai apima praktiškai visą žmogų supančią aplinką. Susapnuotas vaizdas – tam tikras objektas, veiksmas atliekamas su objektu ar sapne atliktas veiksmas tam tikrais principais / būdais siejami su konkrečiomis reikšmėmis.

2.3. Sapnų aiškinimų sudarymo principai

Visa žodinė liaudies kūryba yra sudaryta pagal tam tikras taisykles. Ne išimtis ir sapnų aiškinimai. Susapnuotas vaizdas – tam tikras objektas, su objektu atliekamas veiksmas ar sapne atliktas sapnavusiojo veiksmas / būseną tam tikrais principais / būdais siejami su konkrečiomis reikšmėmis. Sapno vaizdas ir išaiškinimas yra siejami keliais principais.

Tapatumo principas naudojamas tada, kai sapno objektas aiškinamas tiesiogiai, pagal jo paskirtį realiame gyvenime. Pavyzdžiui, žiedas – vestuvės; velionis – laidotuvės. Tapatumo principu sudarytų sapnų aiškinimų yra labai nedaug. M.M. Valencova pažymi, jog ir ukrainiečių sapnų aiškinimai retai yra paremti tapatumo principu (Valенцова, 2002, p. 62).

Žodžių panašumo principas aptinkamas tada, kai susapnuotas objektas siejamas su išaiškinimu pagal žodžių skambėjimą: „Sapne *mušiesi*, tai giminės ar šiaip svečias *atsimuš*“ (LRT LMD I 206/1); latvių *zaķis – zaglis* (kiškis – reiškia vagį) (ALS, p. 141). Turima medžiaga liudija, jog žodžių panašumu paremtų lietuvių ir latvių sapnų aiškinimų yra labai nedaug. Slavų kraštuose taip pat aptikta nedaug šiuo principu paremtų sapnų aiškinimų (Валенцова, 2002, p. 62);

Analogijos principas: sapne matomas pozityvus objektas, reiškinydas dažnai turi pozityvią, negatyvus – negatyvią reikšmę. Pavyzdžiui, sapne regėti paukščiai reiškia, kad pakliūsite į žmonių kalbas: jei geri paukščiai, tai ir kalbos bus geros, jei plėšrūs – blogos (ŠLTT II 25043). Blogai iškepta duona reiškia, kad bus gautas blogas darbas, gerai – geras (ŠLTT II 18829).

Pozityvumą – negatyvumą gali nusakyti regėto ženklo spalva: jei ji šviesi, balta – reikšmė pozityvi, jei tamsi, juoda – negatyvi. Pavyzdžiui, „Jeigu sapne juodai apsirengęs žmogus – kas nors blogo įvyks, jeigu šviesiai, tada nieko blogo nelauk ir nekreipk dėmesio“ (VDU ER 1189-6/2). „Kai sapnuoji baltus rūbus, tai bus džiaugsmas“ (LRT LMD I 98 d/135). „Jei sapnuoji balta arklį – „gerovė“, juoda – „blogai“, bėra – „laimė“ (LTR 5732/924). „Baltas audeklas – geras, lengvas kelias; tamsus – sunkus kelias“ (ALS, p. 49). „Balti debesys – geras gyvenimas, laimė; tamsūs – bėdos“ (ALS, p. 65).

Taigi dažnai tradicinėje kultūroje pozityviai traktuojami objektai, reiškiniai sapnų aiškinimuose dažnai prognozuoja gerą ateitį, o negatyvūs – negerą ateitį. Tyrinėdama lenkų sapnų aiškinimus tą patį pastebi ir S. Nebzegowska (Небжеговска, 1994, c. 70).

Pagal *spalvinę analogiją* sudaryta ir dauguma sapnų aiškinimų, reiškiančių gaisrą. Pavyzdžiui, taip nutiks, jei sapne žmogus mato save raudonais drabužiais (LTR 1438/387; ŠLTT I 6000). Analogija gali būti pastebėta pagal *fizinę reiškinių, objekto išvaizdą*. Pavyzdžiui, ašaras nusako sapne regėti smulkūs, dažnai apvalūs objektai (VDU ER 1189-1/36; ŠLTT II 21967-9).

Sapnų aiškinimuose aptinkamos ir analogijos pagal susapnuoto *objekto atliekamus veiksmus*. Pavyzdžiui, „Jei paukščiai skrenda – bus vėjas. Arkliu važiuoji greit – tai vėjas. – Kas dar ant vėjo? – Bitės skrenda, kai vėjas“ (VDU ER 1189-10/3). Šokantys, grojantys žmonės reiškia ateinančią audrą (Pietsch, 2004, p. 294). Greitas objekto judėjimas siejamas su greitu oro judėjimu.

Susapnuotų gyvūnų elgesys sapnų aiškinimuose prognozuoja panašius aplinkinių veiksmus: „Gyvatė – blogai, kirs tau koks blogas žmogus“ (VDU ER 1189-10/5). „Šuni, jei puola – tai puls tavi kas“ (VDU ER 1189-10/7).

Žemės kasimas / arimas / ko nors užkasimas žemėn atliekant lauko darbus siejamas su kapo kasimu: „Bulves kasti irgi negerai – mirtis, saka“ (VDU ER 1189-10/5). „Bulbas sodinti – nabaščikas. Žemę art, tai irgi grabas“ (VDU ER 1189-10/2).

Analogijos gali būti ir *mitologinės*, kai sapnų vaizdai bei jų aiškinimai yra tiesiogiai susiję su tradicinėje kultūroje nusistovėjusiu daiktų, reiškinių mitologiniu ir simboliniu

įprasminimu: „Jeigu sapne sapnuoji baltą arklį, tai mirsi“ (LTR 1552/226) Tradicinėje kultūroje ir balta spalva ir minėtas naminis gyvūnas yra siejami su mirtimi (Racėnaitė, 2005, p. 121).

Peržiūrėjus sapnų aiškinimų tekstus, paaiškėjo, jog dauguma sapnų aiškinimų yra pagrįsti analogijos principu. A. Aizsils, pasiremdamas L. Levi-Bruhlio mintimis apie tai, jog pirmykštis žmogus nepriešino sapno realybės ir tikrovės, o jas laikė tolygiomis, mano, jog analogijos principu paremti sapnų aiškinimai yra patys seniausi (Aizsils, 1992, p. 10). Reikia pastebėti, jog analogiškumas apskritai labai būdingas liaudies kultūrai (Aizsils, 1992, p. 25).

Priešpriešos būdu sudarytų sapnų aiškinimų nėra daug. Paminėsim pačius populiariausius atvejus. „Verki – džiaugsies“ (LTR 5732/329; analogiškai latvių – ŠLTT III 25441), ir atvirkščiai, jei džiaugiamasi – teks verkti (ŠLTT III 25436). Susapnuotos vestuvės reiškia laidotuves, o laidotuvės – vestuves (ŠLTT III 24455). Sapne regėta ugnis, gaisras žymi atšalimą, stiprų šaltį, giedrą (LTR 1488/39; LTR 785/392; ŠLTT IV 31083-101). „Gaisrą [reiškia susapnuotas] vanduo“ (VDU ER 1189-1/7). Jei sapne patiriama gėda, gyvenime laukia pagarba, garbė (ALS, p. 83);

Esama objekto ir jo reikšmės siejimo atvejų, kurių priešasčių paaiškinti mums nepavyko. Pavyzdžiui, „Puodelį gražų turėti – surasi gerą draugą ar draugę“ (AED, p. 393); „Jei sapnuoji pyragus, tai bus gromata“ (LTR 260/396); „Balta duona – tai apkalbos“ (ALS, p. 96).

Taigi sapnų aiškinimai yra sudaromi pagal skirtingus principus, populiariausias kurių – analogijos. Didelė reikšmė tiekama opozicijoms, ypač spalvinėms.

2.4. Sapnų aiškinimų ir kitų folkloro reiškinių santykiai

Siekiant geriau ištirti sapnų aiškinimus norima juos palyginti su tikėjimais, ateities būrimais ir mįslėmis. Manoma, jog išryškėję tam tikri panašumai ir skirtumai padės geriau suprasti kol kas periferiniais laikomus sapnų aiškinimus.

2.4.1. Sapnų aiškinimai ir tikėjimai

„Tikėjimai – nedidelės apimties tekstai, sudarantys labai gausų tautosakos žanrą, kurio formaliosios ribos ir semantinė vertė iki šiol nėra nustatyta. Tikėjimais, prietarais, burtais, kerais vadinami tekstai paprastai laikomi fragmentiškais tradicinių papročių ir įsitikinimų nuotrupomis, beformiais maginiais ir mitiniais reliktais, neturinčiais aiškaus struktūrinio pagrindo“

(Vaitkevičienė, 1998, p. 90). Pasak folkloristės, tikėjimai gyvuoja arba veiksmo, arba teksto plane. Veiksmo plano tikėjimai paprastai susideda iš dviejų dalių – rekomenduojamo arba draudžiamo veiksmo ir atitinkamos pasekmės (ten pat, p. 90). Autorė pastebi, kad tikėjimai yra skirtingi, tačiau galbūt reikėtų kitaip juos įvardinti. Visų pirma, visi užrašyti teiginiai yra tekstai. Tekstai negali egzistuoti „plane“, nes planas, tai „vietos ar daikto sumažinto masto brėžinys“; „objektų išdėstymo tvarka“; „tvarka, kuria dėstomos mintys“; darbo tvarka, nustatyti darbo, veikimo būdai ir priemonės veiksmams atlikti“ (<http://lkz.lt>).

Dalyje tikėjimų skatinama atlikti veiksmą / neatlikti veiksmo, kuris lemtų / sukeltų teigiamą rezultatą / išvengtų neigiamo rezultato. Pavyzdžiui, tikėjime, *kai veža numirėlį į kapus, tai negalima pro langą žiūrėti, nes gali numirėlis tave nužiūrėti ir pasiimti*, žmogus skatinamas elgtis teisingai, ir pasakoma, kas atsitiks, jei bus pasielgta priešingai. Pasielgęs neteisingai, žmogus netrukus gali mirti, o teisingai – išvengti mirties ir užkirsti kelią dar vienerioms laidotuvėms (Korzonaitė, 2003, p. 84).

Skatinimai aptinkami ir tada, kai kalbama apie sapnus. Pavyzdžiui: „Jei susapnuoji nabaščiką, ir baisu, tai maldą sukalbėt [reikia – A.V.]. Jei jau prašo – tai reik aukų į bažnyčią duot, nors kelis centus ar mišių“ (VDU ER 1189-10/10); „Jei [miręs] apskurdįs ar praša valgyt – tai tada mišių [reikia – A.V.]“ (VDU ER 1189-10/7). Gyvasis skatinamas atlikti veiksmus, kurie pagerins mirusių artimųjų būklę.

Kiti tikėjimai nerekomenduoja, bet suteikia tam tikrą informaciją: „Jei išvažiuavęs iš namų pirmučiausiai žydą baltu arkliu bevažiuojantį sutiksi, tai neužilgo pas tave bus pakasynos“; „Kai katė prausiasi, tai žmonės sako, kad bus svečių“. Tokiais teiginiais žmonės susieja du skirtingo laiko įvykius, o tiksliau, būsimą įvykį ir jo esamą ženklą. Pagal sandarą į tokius tikėjimus panašūs ir gausūs „metereologiniai ženklai“, pavyzdžiui, tokie kaip, „jeigu saulė leidžiasi raudona, bus vėjuota diena“; „jei šuo ėda žolę – bus lietaus“ (Vaitkevičienė, 1998, p. 96-7), kurie paremti gamtos būsenos, gyvūnų elgesio stebėjimais. Mūsų nuomone, pagal sandarą į juos panašūs ir sapnų aiškinimai, kadangi pagrindinė jų funkcija taip pat yra prognozinė ir jie susieja ženklą su būsimu įvykiu (pavyzdžiui, „Jei žydą susapnuosi, tai žinok, kad kas nors apgaus“ (LTR 1451/212)). Sapnų aiškinimuose, be mitologinio daiktų ir reiškinių įprasminimo, aptinkami ir gamtos stebėjimais paremti vaizdiniai. Tokie tikėjimai konstatuoja vaizdų ir būsimų įvykių ryšius. Jie sudaro sąlygas prognozuoti ateities įvykius.

Tikėjimuose, kuriuose rekomenduojama tam tikra veikla norint sulaukti pozityvaus rezultato / išvengti negatyvaus, tarp dviejų teiginio dalių egzistuoja priežastis – pasekmės ryšys. Tai yra žmogaus veiksmas, priežastis sukelia tam tikrą pasekmę.

Oro spėjimams ir sapnų aiškinimams taip pat būdinga sintaksinė konstrukcija „jei – tai“. Susidaro įspūdis, tarsi tokiuose teiginiuose taip pat yra ryšys „priežastis – pasekmė“, tačiau jis apgaulingas. Saulės raudonumas vėjo nesukelia, o raudona saulė būna kaip tik todėl, kad kils vėjas. Susapnuotos utėlės taip pat pinigų „neatneša“, o tarsi įspėja, kad ateityje žmogus turėtų gauti pinigų. Taigi sintaksine struktūra „jei – tai“ (ar „kad – tai“; jungtukai gali būti ir numanomi) tokiuose teiginiuose yra sujungiama „ženklas – įvykis“. Tarp teiginio dviejų dalių esti ne priežastiniai ryšiai, o pateikiamas išpėjimas apie būsimus įvykius.

Kaip matėme, sapnų aiškinimai pagal savo funkciją ir sandarą yra tapatūs daliai tikėjimų. Pažymėsime vieną skirtumą: sapnų aiškinimų tekstuose įvykį prognozuojantis ženklas pasirodo žmogui, esančiam miego būsenoje, per sapną, o pats įvykis nutinka realybėje. Tikėjimuose įvardinti prognoziniai ženklai stebimi tikrovėje ir juos sekantys įvykiai turi atsitikti tikrovėje. Pavyzdžiui, sakoma, jei sapnuoji varną – greitai mirsi; jei [tikrovėje] ant stogo nusileidžia varna – greitai kas nors tuose namuose mirs (SK, p. 25; SLTP, p. 122); jei sapne ūkia pelėda – bus laidotuvės; jei pelėda darže [tikrovėje] šūkauja – bus nelaimė (ALS, p. 116; LRD, p. 263).

Analogiškų sapnų ir tikėjimų (besiskiriančių tik žodžio „sapne“ buvimu arba nebuvimu) gausumas suponuoja klausimą, kaip tradicinėje kultūroje buvo traktuota sapno realybė, ar ji buvo lygiavertė tikrovei? L. Levi-Bruhlis rašė, jog pirmykščiam žmogui nebuvo skirtumo tarp sapno realybės ir tikrovės. Jis puikiai skyrė šias dvi būsenas, tačiau jos abi vienodai pilnos mistinio, antgamtinio turinio. Tai, ką šiuolaikinis žmogus suvokia kaip priešpriešą, archainiam protui buvo vientisa. Jam visa, ką jis jautė, matė, sapne ar tikrovėje, susiliejo į vieną pasaulį, pripildytą antgamtškumo. Todėl sapnai buvo traktuojami kaip ta pati realybė, suvokiama ir nemiegant (Леви-Брюль, 1994).

Grįžkime prie sapnų aiškinimų ir tikėjimų panašumo problemos. Kaip rašo M.L. Lurje, „sapnų aiškinimai bazuojasi įvairių tikėjimų komplekse, nes jie lieka tos pačios primityvios semiotinės sistemos modelyje, pagal kurią sudaromi daugelis tikėjimų“ (Лурье, 2002, p. 33). Rusų tyrinėtoja O.B. Kristoforova, analizuodama „tekstus – spėjimus“, neskirsto tikėjimų į „susapnuotus“ ir „patirtus realybėje“: jos manymu, abu priklauso „tekstų – spėjimų“ kategorijai. Tuo tarpu lenkų mokslininkė S. Nebzegowska sapnų aiškinimus laiko atskiru žanru ir jų neįjungia į tikėjimų lauką (Лурье, 2002, p. 32).

Tikėjimus galima skirstyti į skatinančius veikti ir prognozinės paskirties teiginius. Sapnų aiškinimai užima svarbią dalį tarp prognozinės paskirties tikėjimų. Kaip ir visuose tokiose tikėjimuose, taip ir sapnų aiškinimuose žmogus nėra skatinamas atlikti jokių veiksmų, tik padaryti

prognozes išvadas. Išanalizavę pateiktą medžiagą manome, jog sapnų aiškinimai priskirtini tikėjimams.

2.4.2. Sapnų aiškinimai ir ateities būrimai

Žmogus visada norėjo sužinoti kas jo laukia ateityje. Dažniausia ateitis spėta sakraliu, šventiniu laiku. Burta per kalendorines šventes – Kalėdas, Naujuosius metus, Velykas ir t.t., šeimos šventes – vestuves, krikštynas ir t.t. Tuo metu žmogus idėmiai stebėjo jį supančią aplinką, pasirodančius įvairius ženklus ir pagal juos sprendė apie ateities įvykius. Taip pat buvo atliekami ir įvairūs būrimai – aktyvi žmogaus veikla tam tikru laiku, siekiant sužinoti ateitį. Manoma, jog atliekant tam tikrus veiksmus galima paveikti savo sapną. Pavyzdžiui, sakyta – „Šv. Andriejaus išvakarėse reikia išvirti makaronų, pavalgyti, o kas lieka, supilti į bliūduką. Iš balanyčių ant bliūduko sudėti tiltą ir bliūduką su tuo tiltu pastatyti po lova gale galvos. Naktį susapnuosi. Su kuo per sapną eisi per tą tiltą, tai už to ištekėsi ar tą apsivesi“; „Šv. Andriejaus išvakarėse po pagalviu reikia padėti pirštines. Kas per sapną paduos pirštines, tai už to ištekėsi ar tą apsivesi“ (Valantinas, 2002, p. 49). Užfiksuota nemažai tekstų, pasak kurių per šv. Andriejaus, Kūčių naktį reikia prieš miegą sūriai privalgyti; pasėti kanapių ir t.t.; per Jonines nuskyti tam tikrą skaičių gėlių pasidėti po pagalve ir t.t. (BLKŠ, p. 32). Po tokių veiksmų tikėtasi susapnuoti priešingos lyties atstovą. Manoma, jog sapnuotojas už jo ir ištekės / ją ves.

Per Kalėdas burta ir kitaip. Pavyzdžiui, į vandenį buvo liejamas vaškas, uždegamas popierius ir iš susiformavusios figūros sprendžiama apie ateinančius metus. Panaši į karstą figūra reikšdavo, kad žmogus mirs, panaši į vaiką – susilauks vaiko ir pan. (Šliavas, 1985, p. 82). Kaip ir susapnavus tam tikrus objektus, taip ir išvydus juos būrimo metu, šiems priskiriamos tam tikros ateitį nurodančios reikšmės. Iš turimų ateities būrimų tekstų galima manyti, jog būrimuose regimi ir aiškinami objektai nėra laisvai interpretuojami, o atpažįstamos tam tikros figūros, kurioms priskiriami konkretūs aiškinimai. Beje, atpažįstamų objektų skaičius yra gerokai mažesnis nei figūruojančių sapnų aiškinimuose.

Seniau dauguma burtų buvo atliekama per didesnes šventes, tuo tarpu pastaruoju metu ateitis paprastai spėjama nešventiniu laiku, netgi kiekvieną dieną, pavyzdžiui, populiarūs būrimai kortomis, iš kavos tirščių ir t.t.

Norint sužinoti ateitį dažnai burta vienuoje. Pateikėjai dažnai pabrėžia, kad buriančiojo niekas neturi matyti bei apie tai niekas neturi žinoti. Esama ir kitų apribojimų: mergina, kuri nori išburti, už ko ištekės, privalo nieko nesutikti kelyje, nesikalbėti, nesidairyti ir pan. Slapčiomis atliekami ir veiksmai, kai tikimasi susapnuoti būsimą jaunikį. Tačiau kartu burdavo ir kelios

merginos (pavyzdžiui, deginant tam tikras medžiagas, ir stebint kokios figūros susidarys; buriant su šunimi / višta, kurios duoną / grūdus ims ėsti pirma). Rusų folklore esama net specialiųjų būrimo dainų, vadinamųjų „pobliudnyje“, kurios būdavo atliekamos per Kūšias ar šv. Andriejaus dieną, kolektyviai siekiant išburti, kas kiekvieno būrimo dalyvio laukia (vedybos, kelionė, mirtis ir pan.) ateityje. Kai buriama deginant tam tikras medžiagas ir kt., paprastai dalyvauja daugiau dalyvių, norinčių sužinoti savo ateitį. Aiškintis sapną gali pats jį regėjęs žmogus, bet jam paaiškinti gali ir geriau išmanantis individas ar net žmonių grupė, kuriems pasakojamas sapnas. Taigi ir burti, ir aiškintis sapną gali ir vienas žmogus, ir žmonių grupė.

Galima sakyti, jog ateities būrimų sandara yra „jei [padarysi tą ir tą], tai [sužinosi ateitį]“. Šiuo atveju tarp šių dviejų būrimo sudedamųjų dalių egzistuoja priežasties ir pasekmės ryšys: tarsi veiksmas kažką paskatina reaguoti ir suteikti informaciją. Tačiau jis skirtingas nei tikėjimuose, kuriuose žmogus skatinamas atlikti teisingus veiksmus. Žmogus savo veikla išprovokuoja ženklų atsiradimą / pasirodymą, tačiau pats jis nesukelia ateinančių įvykių. Sąmoningai atlikdamas konkrečius veiksmus žmogus tik sužino galimą ateitį. Taigi, nepaisant to, kad priežastis ateities būrimuose yra aktyvi žmogaus veikla, o sapnų aiškinimuose žmogaus veikla – pasyvus stebėjimas miego metu, antrasis šių tekstų sandaros elementas yra toks pats – žmogus sužino galimą ateitį.

Anot J. Kudirkos, būrimų spėjamos ateities diapazonas yra labai siauras: žmogų domina, ar jis ves, ištekės, mirs, persikels į kitą vietą, bus derlingi – nederlingi metai, retai – būsimi vaikai (Kudirka, 1993, p. 124). Pagal spėjamos ateities diapazoną tarp sapnų aiškinimų ir būrimų nematome esminių skirtumų. Sapnų aiškinimai apima šiek tiek platesnę prognozuojamos ateities erdvę (pavyzdžiui, juose prognozuojama visuomeninė padėtis, emocinė būseną).

Sugretinus sapnų aiškinimus ir ateities būrimus, paaiškėjo, kad burta dažniausiai šventiniu, sakraliu laiku, o sapnų vaizdai žmogų galėjo aplankyti kiekvieną naktį. Siekdamas būrimais sužinoti ateitį žmogus yra aktyvus, todėl galima sakyti, kad jis savo elgesiu skatina informacijos apie ateitį gavimą. Tuo tarpu sapnuodamas įvairius vaizdinius dažniausiai jis yra pasyvus, o aktyviai ima veikti, kai stengiasi reginius iššifruoti ir taip gauti informacijos apie ateitį. Aktyvūs būrimo veiksmai tarsi susieja su sapnavimu, kai žmogus atlieka specialius veiksmus; kuriais siekiama išprovokuoti tam tikro turinio sapną. Buriamos ateities reikšmių spektras yra mažesnis nei susapnuojamos informacijos apie ateitį spektras.

2.4.3. Sapnų aiškinimai ir mįslės

Sapnų ir mįslių panašumą pastebėjo rusų kalbininkas ir etnologas B.A. Uspenskis. Sapnų aiškintojo ir mįslių įminėjo funkcijos, jo manymu, yra panašios: abiem atvejais reikia tekste įžiūrėti paslėptą turinį. Mokslininkas netgi teigia, jog mįslių kilmė gali sietis su sapnų aiškinimu (Успенский, 1988, p. 81). Autorius iškelia teiginį, tačiau įtikinamai jo nepatvirtina. Jis neatkreipia dėmesio į tai, kad mįslės – sąmoningai ir labai išradingai sukurti realių objektų aprašymai, o sapnų aiškinimai – nesąmoningai regėtiems vaizdams priskiriamos tradicijoje įtvirtintos reikšmės. Z. Froido iškeltus seksualinius simbolius rusų mįslėmis iliustruoti mėgino V. Andrianova-Peretc straipsnyje „Sapnų simbolika ir rusų mįslės“. Ji nurodė šį ryšį, bet neišvystė savo teiginių iki kilmės teorijos (apie tai išsamiau žr. Kensminienė, 2003, p.25).

Mįslės – tai trumpi kūrinėliai, kuriuose netiesiogiai apibūdinami daiktai ar reiškiniai ir reikalaujama juos atpažinti, t.y. minti mįslę. Užmenęs mįslę asmuo sukuria vaizdą, turintį užmaskuotą reikšmę. Ją šifruojantysis turi atsekti loginius bei asociacinius ryšius, kurie sieja pavaizduotus ir turimus galvoje dalykus (Grigas, 1968, p. 26-30). Sąlygiškai galima teigti, jog ir sapnų aiškinimai yra sudaryti iš sapne regėto objekto – užminimo, ir jo perkeltinės reikšmės – įminimo. Sapnų vaizdų spėjimas nėra būtinas, nereikalautinas. Kadangi pats sapnų pobūdis yra individualus, tai ir jų vaizdų išaiškinimas yra individo asmeninis reikalas, nulemtas jo tikėjimo sapnais ar kitomis asmeninėmis savybėmis (pavyzdžiui, smalsumo). Tuo tarpu mįslių minimas senovėje buvo susijęs su papročiais (pavyzdžiui, iniciacijų, laidotuvių, vestuvių). Jas įminti reikalauta esant tam tikram išbandymui ar savanoriškai, tarsi žaidžiant ir / ar varžantis, kas gudresnis. Mįslių minime dalyvauja du žmonės (užminėjas, įminėjas) arba dvi priešingos grupės (Sauka, 1982, p. 220); sapno vaizdų įminime – a) vienas žmogus, pats sapnavusysis, b) du: sapnavusysis ir kitas individas, išmanantis šią veiklą, arba c) žmonių grupė, kuriems sapnavusysis pasakoja sapną. Taigi egzistuoja esminis skirtumas tarp mįslių ir sapnų vaizdų aiškinimosi: mįslių minimui² reikia daugiau negu vieno žmogaus, sapną aiškintis gali ir pats jį regėjęs individas. Siekiant išsiaiškinti užminto ar susapnuoto vaizdinio tikrąją reikšmę, reikia pasitelkti vaizduotę ir pasinaudoti kylančiomis asociacijomis. Tačiau tam, kad įmintume mįslę, neretai ir sapno objektus, A. Kensminienės nuomone, vaizduotės nepakanka, čia reikalingas gebėjimas abstrahuoti. Mįslė, dažnai ir sapnų aiškinimai, orientuota į daikto ar reiškinio pažinimo logiką. Remiantis daikto pažinimo logika, daiktas imamas nebe kaip požymių kompleksas, visuma, o ardomas dalimis ir kiekvienam atskiram požymiui ieškoma kitos visumos, turinčios tokį patį atskirą požymį (Kensminienė, 2000, p. 167). Pagal tuos pačius požymius objektas ir jo įvardijimas siejami mįslėse ir sapnų aiškinimuose. Pateiksime keletą pavyzdžių (žr. Lentelė Nr. 3).

² Neturima omenyje situacijos, kai žmogus skaito publikuotas mįsles ir mėgina atspėti jų reikšmes.

Lentelė Nr.3. Mįslių ir sapnų aiškinimų analogijos

Mįslės	Sapnų aiškinimai
Spalvos analogija	
Balta spalva	
<p><u>Balta</u> paklodė visą pasaulį užgulė; <u>balta</u> pūkelė po orą laksto (<u>sniegas</u>)(GMMK, p. 19).<u>Balta</u> neskaltba (<u>gulbė</u>) (LT V 6156). Pilna troba <u>baltų</u> žmonių (<u>dantys</u>) (LT V 6381).</p>	<p>Sapne regėtos <u>baltos</u> avys – <u>šalna</u>, <u>sniegas</u> (ALS, p. 44); <u>baltas</u> avinas rudenį, <u>balti</u> ievos žiedai – <u>sniegas</u> (ALS, p. 50, 79). Jeigu sapne šoki <u>baltai</u> <u>apsirengęs</u> – bus <u>sniego</u> (ŠLTT I 5545).</p>
Margas objektas	
<p><u>Marga</u> karvė, į dangų žiūri (<u>knyga</u>). <u>Margas</u> paukštėlis viso pasaulio naujienas nešioja (<u>laikraštis</u>) (GMMK, p. 141-2).</p>	<p>Susapnuota <u>marga</u> karvė (Marcinkevičienė, 1998, p. 207), <u>marga</u> skarelė (AED, p. 394) reiškia <u>laišką</u>.</p>
Formos analogija	
<p>Riečiu dieną, riečiu naktį – tėvo <u>diržą</u> nesuriečiu (<u>kelias</u>). Tėvo <u>juosta</u> nesujuosiamą, močios skrynia nepakeliama, o brolio žirgas nesuturimas (<u>kelias</u>, žemė, vėjas) (GMMK, p. 134).</p>	<p>Kelionę (<u>kelia</u>) reiškia susapnuotas <u>audeklas</u> (ŠLTT I 1291-8), <u>juosta</u>, <u>virvė</u> (Tumėnas, 1999, p. 42), <u>siūlas</u>, <u>gijos</u> (ŠLTT IV 31616).</p>

Kaip matėme, mįslės ir sapno vaizdų įminimui labai svarbus objekto požymių atsiejimas nuo objekto. Tai padeda atpažinti tikrąjį užmintą objektą. Kartais mįslėje ir sapno aiškinyje panašūs požymiai nurodo panašius įminimus (balta spalva – sniegą, margumas – prirašytą objektą ir t.t.). Tačiau paprastai viename tekste slypi keli požymiai, taigi įminėjui reikia apsispręsti, kuriam paminėtam objekto bruožui priskirti pagrindinės užuominos funkciją, ar juos visus vertinti vienodai. Kaip, pavyzdžiui, šiame pasakojime: „Tėtė keletą dienų prieš savo mirtį sapnavo – ant kalno sūnus aria lauką. Paskui ant to arimo labai daug varnų. Po kelių dienų mirė“ (VDU ER 1189-5/1). Keli sapno vaizdiniai tradicinėje kultūroje turi analogiškus įminimus. Žemės arimas ir varnos žodiniuose sapnų aiškinyuose siejamos su mirtimi (LTR 6447/15; ALS, p. 137).

Užmintą mįslę / susapnuotas sapnas retai turi vieną įminimą. Dažniausiai pagal užminimą galima nustatyti tik objekto klasę, o neretai ir kelias visai skirtingas klases (Левин, 1978, p. 306). Pavyzdžiui rusų mįslės: „Круг носа вьется, а в руки не дается“ (ветер, запах, муха) (Apie nosį sukasi, bet į rankas nepakliūna (vėjas, kvapas, musė); „Без рук, без ног на брюхе ползет“ (червяк, каравль) (Be rankų, be kojų pilvu šliaužia (vikšras, laivas)) (Левин, 1978, p. 306).

Panašiai esti ir sapnų aiškinimuose: jei sapnuoji kraują – tai įsimylėsi / laukia nelaimė / atvyks giminaičiai / bus širdies skausmas / išgirsi naujieną (ALS, p. 48); jeigu sapne kūreni krosnį – laukia saulėtos dienos / šalti orai / bus barniai namuose (ALS, p. 87). Tačiau faktas, kad tas pats užminimas gali turėti kelis įminimus, nereiškia, kad įminimas yra laisvai pasirenkamas. Apskritai tarp užminimo ir įminimo egzistuoja glaudus ryšys, kaip ir tarp alternatyvių to pačio teksto įminimų (Кенгэс-Маранда, 1978, p. 252).

Mįslių tyrinėtoja M. Volockaja pastebi, jog vienas įminimas gali turėti kelis skirtingos struktūros ir semantikos užminimus (Волоцкая, 1987, p. 251). Pavyzdžiui, mįslės apie ridiką užmenamos taip: „Juods kaip puods, / Žalia kaip vanta“; „Ožys troboj, barzda ore“ (LT V 5721-22). Mįslės apie šarką: „Už žemę juodesnis, | Už sniegą baltesnis, | Už slenkstį mažesnis, | Už stogą aukštesnis“; „Ilgs kaip cygelis, | Žiba kaip špygelis“ (LT V 6173-74). Matoma, jog užminimuose atkreipiamas dėmesys į skirtingas to paties menamo objekto charakteristikas. Susapnuotų skirtingų vaizdų interpretacijos dažnai taip pat būna vienodos. Pavyzdžiui, turtus reiškia susapnuoti ilgi plaukai (ŠLTT III 19240), rugių laukas (ALS, p. 137), melžiama karvė, kepama duona (Marcinkevičienė, 1998, p. 207); apie atvyksiančius svečius informuoja susapnuotas vabalas (ALS, p. 136), kiaulės (Marcinkevičienė, 1998, p. 207), namo genami galvijai (ALS, p. 95), regimos muštynės (AED, p. 394).

Taigi galima teigti, jog ir mįslių įminimo, ir sapno vaizdų interpretavimui būdingas vaizdinio skaidymas į tam tikrus elementus (požymius), padedančius greičiau pasiekti tikslą.

Teksto formos. Vienas ryškiausių mįslės bruožų yra jos trumpumas, lakoniškumas, teksto kompaktiškumas (Молошная, 1994, p. 226). Mįslės paprastai yra vieno sakinio. Ilgesnės tos, kurios aptaria veiksmus ar aplinkybes (Grigas, 1963, p. 413). Liaudiški sapnų aiškinimai taip pat yra lakoniški teiginiai. Kartais pasitaiko ir išplėtotų formų. Sapnų pasakojimuose aptinkamos įvairios gyvenimiškos aplinkybės. Lyginami žanrai egzistuoja savarankiškai, tačiau pasitaiko ir įaugusių į kitus tautosakos kūrinis (dainas, pasakas, sakmes). Mįslėse pasitaiko nesuprantamų žodžių, nekeliančių jokių asociacijų (Kensminienė, 2000, p. 167). Tai viena iš skiriamųjų mįslių žanro savybių, neaptinkamų sapnų aiškinimuose. Anot A. Kensminienės, veiksmazodžių, vartojamų esamuju laiku ir mįslių užminimus sudarančių nominatyvinių sakinių gausa rodo, kad dažniausiai mįslių laikas yra esamasis, t.y. dabartis, panaši į laiko nebuvimą arba amžinąjį laiką (Kensminienė, 2003, p. 105). Liaudies sapnų aiškinimuose veiksmo laikas nusakomas dėsningai: sapno vaizdas – esamuju / būtuju, išaiškinimas – būsimuju. Žanro paskirtis – ateities prognozavimas – nulemia tokius veiksmazodžių laikus.

Objekto pasirinkimas. Daugelio mįslių vaizdai yra puošnūs. Kai kurių mįslių vaizdai dviprasmiški, primena obsceniškus dalykus, kartais vaizduojami paradoksaliūs dalykai ar aplinkybės, prieštaraujančios sveikai logikai (Grigas, 1968, p. 36). Taigi mįslių užminimuose

kuriami neįtikėtini, realybėje negalimi vaizdiniai, fantastiniai dalykai; įminimai – tai konkretūs daiktai ir reiškiniai. Šiuo atžvilgiu sapnų aiškinimai kardinaliai skiriasi nuo mįslių. Sapnų aiškinimų vaizdai dažniausiai yra realūs objektai, veiksmai atliekami su jais ar įvairūs reiškiniai. Išaiškinimai dažnai yra abstraktūs, nekonkretūs, apimantys svarbiausias žmogaus gyvenimo sritis / aspektus ir vertybes. “Mįslėse nesulaukia dėmesio tokios tik žmogui būdingos savybės, paprastai sudarančios didžiąją patarlių ir priežodžių tematikos dalį: protas, emocijos, moralė, grožio jausmas, visuomeniškumas ir t.t., – A. Kensminienės manymu, – tarsi egzistuoja tam tikra neperžengiama „mentolinių dalykų“ riba. Paprastai mįslėse aukščiausios žmogiškosios savybės yra darbas bei giminės ir šeimos santykiai, dar retsykais kalba bei giedojimas. Pastebimas lyg ir įtakos zonų pasidalijimas tarp patarlių ir mįslių“ (Kensminienė, 2003, p. 87). Šiuo atžvilgiu sapnų aiškinimai artimesni patarlėms: sapnų įminimuose gana dažnai figūruoja emocijos, moralė ar visuomeniškumas.

Pasak A. Kensminienės, mįslėse dažniausiai aptinkami: žmogus, naminis gyvulys, daiktas ir statinys – sukultūrintai, pažįstamai erdvei priklausantys objektai. Antropomorfiniai veikėjai dažniausiai pateikiami pagal fizines savybes – lytį, didumą, giminystės ryšius, ir tik nedaug jų pateikta pagal socialinį statusą (svečias, piemuo, elgeta, ponas...) ar tautybę (gudas, žydai, čigonai). Aptinkami ir keistoki veikėjai (pvz.: moterėlė vienkajė, svečias be dantų...). Laukiniai paukščiai aptinkami gana dažnai, o gyvūnai – retai (tik kiškėliai, meškos, vilkai) (Kensminienė, 2000, p. 165-6, 170). Tai, kas buvo pasakyta, iš dalies tinka ir tradiciniams sapnų aiškinimams. Nesutapimai yra tokie: tradiciniuose sapnų aiškinimuose neaptinkami keisti veikėjai; dažni įvairūs laukiniai gyvūnai, emocijų išraiškos (juokas, ašaros).

Taigi iš mįslės aprašymo galime spręsti, kad reikia atpažinti kitą objektą, nes realybėje apibūdintų dalykų nebūna. Sapne žmogus dažnai regi visiškai realiai atrodančius objektus, atlieka kasdienes veiksmus. Ir tik dėl kultūriškai nusistovėjusio sapnų interpretavimo žinoma, kad matyti objektai realiame gyvenime gali reikšti visai ką kitą.

Ištyrus turimą medžiagą buvo aptikti tam tikri sapnų aiškinimų ir mįslių panašumai: mįslių ir liaudies sapnų aiškinimų abstrakti forma panaši (užminimas / regėtas vaizdas – įminimas / išaiškinimas); mįslėms ir sapnų aiškinimams yra būdingas aprašyto objekto / susapnuoto vaizdo skaidymas į tam tikrus elementus (požymius). Nustatyti skirtumai: mįslės – sąmoningai sukurti aprašymai, o sapnų aiškinimai – nesąmoningai regėtiems vaizdams priskirtos „sutartinės“ reikšmės. Mįslėse naudojamas veiksmažodžio esamasis laikas; sapnų aiškinimuose – esamasis / būtasis ir būsimasis. Skiriasi mįslių ir sapnų aiškinimų objektų pasirinkimas. Mįslių užminimai yra neįtikėtini, fantastiniai vaizdai; sapnų aiškinimų – dažniausiai konkretūs objektai, reiškiniai; mįslių įminimai yra konkretūs daiktai ir reiškiniai, o sapnų aiškinimų – abstrakcijos, nekonkretumai, svarbiausi žmogaus gyvenimo tarpiniai ir vertybės.

2.5. Sapnų pildymosi sąlygos

Kai kas nors pasakoja savo ar kito išsipildžiusį sapną, tai netiesiogiai pasako, jog sapnai pildosi. Kitu atveju tai gali būti pasakoma ir tiesiogiai. Tačiau ne visi regėti sapnai išsipildo. Tai priklauso nuo įvairių aplinkybių, kurias ir aptarsime.

Sapnavimo laikas. Nuo skirtingų laiko akimirkų priklauso, ar sapnas išsipildys. Išskiriame tokius laiko ypatumus:

1. Paros laikas.

1.1. Rytas. Manoma, jog rytiniu paros metu susapnuoti sapnai turi išsipildyti. Pavyzdžiui, latviai mano, jog „Ryto valandomis susapnuoti sapnai išsipildo greičiausiai ir yra reikšmingiausi“; „Ką ryte susapnuosi – tas išsipildys“; „Jei matai sapną ryte, tai jis po šešių mėnesių išsipildys“ (ŠLTT 26208-26210).

1.2. Diena. Dienos metu regėti sapnai nelaikyti reikšmingais; manoma, kad jie nesipildo (LTR 600/137-15; ŠLTT 26211).

1.3. Vakaras. Naktis. Apie vakarinių sapnų pildymąsi kalbama prieštaringai. Pagal vienus, tokie sapnai pildosi jau kitą dieną (ALS, p. 34). Pasak kitų, tokie sapnai pildosi negreitai, net po dviejų ar daugiau metų (ALS, p. 34) ar visai nesipildo (LTR 5422/223). Po vidurnakčio regėti sapnai visai nesipildo (ALS, p. 34).

2. Tam tikro svarbumo įgyja ir tai, kurią savaitės naktį sapnai regimi. Tikėjimuose minimos praktiškai visos savaitės dienos. Sakoma, jog pildosi trečiadienio, ketvirtadienio, penktadienio, šeštadienio, sekmadienio naktimis regėti sapnai. Pabrėžiama, jog ypač pildosi sekmadienį regėti sapnai (LTR 1993/66; LTR 1993/66; VDU ER 1189-5/2; 5/10; 6/2; 8/2; 8/3; 5/6; 1/36; 8/177; 8/186; latvių – ALS, p. 35; ŠLTT 26170, 26170; rusų – СП6ГУ 99-01-03-14, ШАА, ИИВ; СП6ГУ 99-01-01-25, МГФ, НКФ; СП6ГУ 99-01-03-22 ВНА, ВЛД), o nesipildo susapnuoti pirmadienį (VDU ER 1189-8/3; 8/12; 8/28; 8/177; 6/15; 5/7; 5/10; 5/11; 8/2; 8/1; 1/54; 5/4; 8/48; 8/116; 8/137; 8/177; 8/182; 8/168; 8/170; 8/185; 8/186). Tačiau aptinkama ir priešingų teiginių. Pasak kitų pateikėjų, kaip tik nesipildo sekmadienio sapnai (VDU ER 1189-8/25; 2/12).

3. Švenčių dienos. Per įvairias šventes regėti sapnai paprastai laikomi reikšmingais. Pavyzdžiui, „Jei ką sapnuoji Šv. Andriejaus dieną, tas išsipildo“ (Līdeks, 1991, p. 233; panašiai VDU ER 1189-2/37; 8/38; 1/14; 6/19; 5/4; 8/42; 8/184); „Kalėdų naktį regėti sapnai išsipildo“ (Līdeks, 1991, p. 30; panašiai VDU ER 1189-8/94; 1/54; 8/218; 8/208; 8/168; 2/36; 2/15; 2/1; 8/175; 8/171; 8/162; 8/147; 8/139; 8/137; 8/130; 8/113...); „Ką Naujųjų Metų naktį susapnuosi, tas tais metais ir išsipildys“ (BLKP, p. 15; VDU ER 1189-2/37; 8/56; 8/94; 8/162; 8/171; 8/186); „Sapnai, regėti nuo Kalėdų iki Naujųjų Metų, išsipildo“ (ŠLTT I 26165); „Ką Joninių naktį susapnuosi, tas tikrai išsipildys“ (BLKŠ, p. 252; analogiškai – LTR 2088/71; VDU ER 1189-5/12,

8/2, 2/37; 8/232; 8/94; 8/77). Taip pat manoma, jog pildosi ir sapnai, regėti per Velykas (VDU ER 1189-8/38, 8/56, 8/161; 8/100; 8/80; 8/168). Tačiau pats populiariausias tikėjimas yra apie regėtų sapnų išsipildymą per Kūčias (VDU ER 1189-8/74; 8/89; 8/120; 8/13; 8/140; 8/151; 8/158; 8/160; 8/232; 10/1; 1/14; 6/8; 6/9; 6/15; 6/23; 5/9; 5/10; 8/12; 8/14; 8/27; 8/30; 8/31; 2/8; 8/37; 8/39; 8/77; 1/7; 1/9; 1/12; 1/18...).

Kaip žinia, laikas suvoktas kaip kokybiškai nevienodas. Esama laiko periodų, darančių įtaką įvairiems reiškiniams, tam tikrai žmonių veiklai. Gana dažnai pabrėžiama, jog pildosi sekmadienio sapnai. Šiuo atveju turime reikalą su šventos dienos išskirtinumu. Sakraliu laiku, per skirtingas šventes regėti sapnai taip pat laikomi tikrais. Kūčių, šv. Andriejaus naktį sapnuojama „pagal užsakymą“. Tokių laiko tarpų svarbumą rodo per šventes nutinkantys įvairūs reiškiniai, kaip paparčio pražydėjimas, gyvulių prakalbėjimas žmogaus balsu ir t.t. Šiame kontekste sapnų pildymasis dar labiau pabrėžia šventinio laiko ypatingumą.

4. Mėnulio fazės. Priklausomai nuo to, per kokią mėnulio fazę (t.y. mėnesio pradžioje ar gale) sapnas buvo regėtas, galima sužinoti, ar jis išsipildys. Dažniausiai sakoma, jog tikrai pildosi sapnai, susapnuoti per jaunatį. Toks sapnas „tuojau pat pildosi“, „išsipildo visas“ (VDU ER 1189-2/32, 8/62, 8/74, 8/88, 8/113, 8/115, 8/119, 8/158; 1/14; 1/19; 6/10; 6/15; 5/6; 5/9; 8/32; 2/12; 1/7; 1/12; 8/48; LTR 70c/832; latvių – ALS, p. 34; ŠLTT 26170; 26178-79). Taip pat pildosi per priešpilnį regėti sapnai (VDU ER 1189-8/197; 2/1; 8/58; 1/36; 1/31; 1/7; 6/15; 1/48; latvių – ALS, p. 34). Dažnai teigiama, jog delčioj susapnuoti sapnai nesipildo, yra klaidingi, melagingi (VDU ER 1189-2/12; 1/19; 1/22; 6/15; 8/43; 1/7; 1/31; 8/151; LTR 1505/81; LTR 5422/224; latvių – ALS, p. 35; ŠLTT 26182). Todėl susapnavus blogą sapną žmogų ramindavo: „nepergyvenk, dabar delčia, sudils“ (VDU ER 1189-10/6).

Pateikėjo požiūrį iliustruoja šis pokalbio su medžiagos rinkėja fragmentas:

„– Ne visi sapnai išsipildo. Delčioj nesipildo, vis mamutė sakydavo, ai vaikelai, sudils, neišsipildys.

– Ar pasitvirtino?

– Pasitvirtino. Sapnavau vieną kartą. Dar net vaikam skambinau – sapnavau – anūkas įkrito į duobę ir šaukia: močiut, gelbėk, močiut, gelbėk. Prabudau ir toks striokas ima. Paskambinau ar viskas gerai. – Saugokit vaikus, sapnavau blogą sapną. Bet neišsipildė viskas. Praėjo gerai. Delčia buvo. Delčia blogas mėnulis. Delčioj, sako, tik ravėt galima..., (VDU ER 1189-10/3).

Greta paminėtų požiūrių, egzistuoja ir priešingos nuomonės. Pasak pateikėjų, nesipildo per jaunatį regėti sapnai, o pildosi per delčią (LTR 1326/41; ŠLTT 26169, 77).

Plačiai paplitę teiginiai, jog mėnesio pradžioje, per jaunatį, sapnai taip pat pildosi. Ir atvirkščiai, mėnesio gale, per delčią – nesipildo. Liaudies tikėjimuose aptinkamas panašus

principas – rekomenduojama veiklą pradėti per jaunatį, pilnatį, nes pradėjus per delčią, geros kloties nelauk. Šis principas ypač dažnas agrariniuose tikėjimuose: manyta, jog nuo mėnulio fazių priklauso geras augalų augimas, derėjimas. Pavyzdžiui, tikėta, jog per jaunatį, pilnatį reikia sėti, tada viskas gerai derės, o jei sėsi per delčią, tai sėkla nunyks, kaip kad nunyks mėnulis (Lž 869-71; AED, p. 369). Taigi tuščiu laiku, per delčią, regėti sapnai taip pat yra „tušti“, o per pilnatį, laikotarpį, kuris yra visko pilnas, sapnai yra reikšmingi.

Sapnavimo vieta. Sapnų pildymuisi svarbi ir vieta, kur žmogus miegojo, kai jį regėjo. Sakoma, išsipildo tie sapnai, kuriuos sapnuoji miegodamas svetimoje vietoje pirmą kartą. Kartais teigiama, kad svečiuose sapnuotas sapnas pildosi namų šeimininkui. Dažnai teigiama, jog svarbūs tie sapnai, kuriuos žmogus sapnuoja naujoje vietoje, kur jis dar niekada nėra miegojęs (VDU ER 1189-2/37; 8/195; panašiai - 8/234; 8/110; 8/75; 8/114; 8/158; 8/176; 8/211; ŠLTT 26193, 94).

Miegojimo poza. Keletą kartų akcentuojamas ir miegančiojo pozos svarbumas. Pavyzdžiui, latviai mano, kad „Ant kairio šono ar pilvo miegant matyti sapnai yra nepatikimi [nesipildo – A.V.]“; „Sapnai, regėti miegant ant pilvo, neverti dėmesio [nesipildo – A.V.], nes negera dvasia su žmogum buvusi“ (ALS, p. 35).

Žmogaus elgesys, veikiantis sapnų pildymąsi. Norint, kad geras sapnas išsipildytų, anot pateikėjų, reikia stengtis jį įsiminti. Siekiant sapno nepamiršti „negalima verstis ant kito šono“, „žiūrėti pro langą“, ar priešingai, rekomenduojama tik atsibudus apsisiversti ant kito šono. O jei atsibudus sapno neprisimeni, patariama apversti pagalvę ir antrą kartą susapnuosi tą patį (ALS, p. 35-36). Taip pat teigiama, „kad išsipildytų sapnas, reikia išsaugoti jį paslapyje – niekas apie jį neturi sužinoti“; „Apie tai, ką sapnavai naktį, negalima niekam pasakoti, tada sapnas išsipildys“ (ŠLTT 26189; VDU ER 1189-8/171); „Bet sako, jeigu nori, kad sapnas išsipildytų, tai niekam nepasakok... ir jaunystėj – noris, kad išsipildytų ir nepasakoji niekam...“ (VDU ER 1189-10/6). Sakmėse reikalavimas niekam nepasakoti traktuojamas kaip tam tikra išbandymo forma, būtina siekiant gauti lobius. Arba teigiama atvirkščiai, jog reikia sapną papasakoti norint, kad jis išsipildytų (VDU ER 1189-8/83).

Jei sapnuojamas blogas sapnas, norima, kad jis neišsipildytų. Tuo tikslu taip pat galima atlikti įvairius veiksmus. Pavyzdžiui, reikia spjauti žemėn ir koja suminti seiles (ŠLTT 26202). Nusispyjovimas plačiai naudojamas magijoje apsauginiais tikslais. Pavyzdžiui, teigiama, jog pamačius gyvatę reikia nusispyjauti, kad blogumas nenutiktų (Olupe, 1992, p. 109). Arba, „jei nusigąsti, tai reikalinga triskart nusispyjauti į žemę, tai nepakenks“ (Marcinkevičienė, 1998, p. 205). Kad neišsipildytų blogas sapnas, padeda ir apsisvertimas ant kito šono, pagalvės apvertimas (ŠLTT 26204-6); naktinių marškinių, patalynės išvertimas į kitą pusę (VDU ER 1189-8/38). Taip pat manoma, kad sapnas neišsipildys, jei jį kam nors papasakosi (VDU ER 1189-1/22; 1/23; 1/48; 8/4; 1/34; 1/54; 8/44; 8/51; 8/86; 8/88; 8/57; ŠLTT 26190-91) arba pasimelsi (VDU ER 1189-8/29;

2/27; 6/6; 6/14; 8/129; 8/229). Kartais nurodoma, į kuri šventąjį galima kreiptis šia intencija. Pavyzdžiui: „močiutė sakydavo, kad reikia supoteriauti 7 poteries į šv. Juozapą“ (VDU ER 1189-6/10).

Dalis pateikėjų mano, kad reikia tiesiog nemąstyti apie sapną, ir jis neišsipildys (VDU ER 1189-8/165; 8/116; 8/58; 6/17; 8/10), ar reikia save įtikinti, jog nieko blogo nenutiks (VDU ER 1189-2/8).

Kai kurie pateikėjai teigia, kad nuo žmonių elgesio sapnų pildymasis nepriklauso, jei lemta išsipildyti, taip ir nutiks (VDU ER 1189-1/19; 6/13; 2/12; 2/25; 2/4; 8/174).

Nėra vieningos nuomonės, per kiek laiko išsipildo sapnai. Periodas svyruoja nuo vienos dienos iki dvylikos metų: „Sapnas gali išsipildyt net per metus. Nes va čia, mūsų kaimynė pasakodavo, kad gali per metus išsipildyt. Pačiai, tai kai kada ant rytojaus, kai kada vėliau. Bet jei susapnuoji, tai visad išsipildo. Taip aš pagal savi žinau“ (VDU ER 1189-10/11); „Maždaug per savaitę gali išsipildyt. Man taip dažniausiai išsipildydavo per savaitę, trečiai dienai. Ant ryto. Šeštadienį susapnavai blynus, kad kepi. Nueik bažnyčion sekmadienį, tai pletkų sužinosi jau tuoj užkliūsi. Aplos. [Juokiamės visos – A. V.]“ (VDU ER 1189-10/3); „Po savaitės pildosi. Mama sakydavo: po nedėlios turėtų būt [laiškas, nuo sūnaus labai laukdavo – A.V.]“ (VDU ER 1189-10/9).

Taip pat minimi vieno, trijų mėnesių, keleto ar net septynerių, dvylikos metų periodai (VDU ER 1189-10/4, 10/10, 10/6; LTR 5732/342).

Sapnų pildymasis priklauso nuo sapnavimo laiko, miegojimo vietos, miegančiojo kūno padėties. Savo elgesiu žmogus taip pat gali veikti gero sapno pildymąsi ar blogo nesipildymą. Nėra vieningos nuomonės, per kiek laiko sapnai išsipildo. Tai gali nutikti po vienos dienos ar keliolikos metų.

Lyginimas leidžia padaryti išvadą, kad sapnų aiškinimai – priskirtini tikėjimams. Teiginiu pateikiama informacija apie artėjančius įvykius. Sapnų aiškinimų tekstinės formos įvairuoja ir priklauso nuo pateikėjo asmeninių savybių ir užrašinėtojų metodikos. Dažniausiai objektas ir jo reikšmė siejami analogijos principu.

Sapnų pildymasis paprastai siejamas su tam tikrais laiko momentais ir žmogaus veikla.

3. PASAKOJIMŲ APIE SAPNUS YPATYBĖS

Pasakojimai apie sapnus – saviti tautosakos kūriniai aktyviai gyvuojantys kasdieniniame žmonių gyvenime. Kadangi jie nesulaukė didesnio lietuvių folkloristų dėmesio, svarbu išsiaiškinti įvairias jų ypatybes: sandarą, komunikacinės situacijos specifines ypatybes. Sapnas – individualus reiškinys, tačiau aptinkami vienas į kitą labai panašūs naratyvai. Tai verčia atidžiau studijuoti, kaip šiuose kūrinuose individualumas santykiauja su tradicija.

Aiškindamiesi šiuos dalykus daugiausia remsimės pasakojimais apie alegorinius sapnus, tačiau pavieniais atvejais, norint geriau atskleisti naratyvų apie sapnus savitumus, pasinaudosime ir tekstais apie tiesiogiai suprantamus sapnus.

3.1. Pasakojimų apie sapnus sandara

Pasakojimai apie sapnus gali būti įvairūs. Vienuose nupasakojamas tik sapne regėtas vaizdas. Pavyzdžiui,

„Sapnavau pusseserę. Kad ji sėdi vitrinoje, juodai apsirengusi. Ir vaiką laiko ant rankų...“ (VDU ER 1189-6/23); „Sapnavau, kad perplaukiau Kauno marias“ (VDU ER 1189-8/53).

Šiuose pasakojimuose pateikiamas tik sapno turinys. Greta jo gali būti pasakoma ir informacija ką reiškia susapnuoti vaizdai. Pavyzdžiui,

„Sapnavau, kad esam pas Vyto tėvus. Aš su katinu. Vyto tėvas sako, „Čia tas katinas prišiukšlino“. Aš imu šluoti grindis. Atseit, *kai šluoji, tai mirtis*“ (VDU ER 1189-6/23);

„Sapnavau, kad visos kojos celiulitu apaugę. *Tai jau bus darbe nemalonumai, rūpesčiai*“ (VDU ER 1189-2/40).

Tai dar neišsipildę sapnai, matyt, pasakojami praėjus nedaug laiko po susapnavimo. Kai sapnuotojas žino ar numano sapno reikšmę, jis ją įvardina pasakodamas sapną.

Pasakojami ir išsipildę sapnai. Pavyzdžiui, „Jeigu sapne susapnuoji baltą arklių, tai mirsi. Vienas jaunas berniokas susapnavo, kad ant balto arklio jodinėjęs. *Tą pačią dieną susirgo ir ant rytojaus mirė*“ (LTR 152/226).

Individualių naratyvų apie išsipildžiusius sapnus forma iš esmės gana pastovi. Juos sudaro tokie elementai:

- teiginys, nusakantis, ką reiškia sapne regėtas objektas; (teiginys kartais būna numanomas);
- sapno turinys;
- informacija apie sapno išsipildymą.

Šie komponentai gali keistis vietomis. Pavyzdžiui, „*Jei sapnuosi abrozus ar brotstvas, tai turėsi didelį liūdnumą*. Prieš karą aš sapnavau, kad einu aplink bažnyčią, ir aplink bažnyčią stovi abrozai ir brotstvos. Tai po kiek laiko užėjo karas, ir man teko daug vargo pamatyti ir ašarų laistyti“ (LTR 2019/24).

Aiškinimai, ką reiškia sapne regėti objektai, pateiktame pavyzdyje yra pasakojimo pradžioje. Jie gali būti ir pasakojimo pabaigoje. Pavyzdžiui:

„Kartą sapnuoju: eina kieme labai stora ir negraži boba ir ji nori mano namuos užėiti. Aš tada bėgu prie durų ir noriu duris iš vidaus užkabinti, kad toji boba neįeitų vidun. Bet <...> [boba] sutikau jau namely. Po to aš labai sirgau. *Boba – tatau buvo mano liga*“ (LTR 2088/12).

Gali būti net du aiškinimai – pasakojimo pradžioje ir pabaigoje. Kartais jie vienas kitą papildo:

„*Utėles sapnuoti gerai*. Aš sapnavau. Tėvas buvo eigulio pavaduotoju ir kirto mišką. Aš miegu. Atnešė tėvs pilnas rieškutes utėlių ir paleido ant stalo. Visos utėlės nusmuko. Atsikėlus papasakojau mamai ir seserims, kad utėlės nušliaužė. Mama klausia, ar labai toli nuo tėvo rankų nušliaužė. – Nelabai toli. Ir atnešė tėvs rieškutes sidabrinių pinigų – iš to, kur šakas pardavė. *Utėlės – pinigai*“ (LTR 5093/361).

„[Van]denį sapnuoji – irgi blogai... Aš irgi prieš sava va... šeimos šitaip praradimų, taip jau ir sapnuodavau... Vis pirmiau sapnuodavau šulinius... Vis iš šulinia vandenį semju, vis kažkur nešu, semstau, nešu... Sapnavau šulinius, paskui ažerus net pradėjau sapnuot, plaukau per tuos ažerus, i pati plaukiu, ir ... ir laivi, i iš laiva išlakiu ir plaukiu ir... ir skęstu, visaip sapnuodavau. Jau *vanduo tai negerai, tikrai*“ (LTR 5561/158).

Ne visada pateikėjas paaiškina, ką reiškia susapnuotas objektas. Pavyzdžiui, “Prieš sutikdama savo būsimąjį vyrą sapnavau, kad matuojuosi batelius, naujus, gražius ir ketinu juos pirkti. Po kelių dienų susipažinau su savo būsimu vyru. Ir štai jau treči metai mes vedę” (VDU ER 1189-8/67). Teiginys, kad *nauji batai – naujas draugas*, yra numanomas. Sakoma, kad sapne regėti batus, juos matuoti reiškia draugą (VDU ER 1189-2/8; 1/28; 1/9; 1/5).

Po aiškinamųjų teiginių gali būti ir kitos pateikėjo frazės patikslinančios situaciją:

„Sapnavau, kad į kariuomenę leidau savo sūnaus vaiką. Mano sesuo ir aš laukuose prisirinkom po tašelę [krepšelis – A. V] bruknių. Jos balsvesnės, o mano taip raudonos. Sakau, kad galėjo iš valios prisirinkti raudonų, o prisirinko baltų. Sako, pabus ant saulės ir paraudonuos. Aš

išleidau savo sūnų kariuomenės. Tos uogos – man ašaros buvo. *O ji palaidojo savo sūnų*“ (LTR 5093/32).

„Dabar jau vis, kelintas kartas sapnuoju savo vyrą mirusi. Jom kartu ir pasakiau: „Dabar gulak prie pirmutinas. Atsakė: “Kad mon ir tau raikia“. Sapne jeigu numirėlis pabučiuoja, tai mirsi, jeigu bučiuot nesiduodi – tai do nemirsi. Taip jau... pasakyta, kad jeigu tik tai numiręs vyras kviesti pradeda, tai, ir nusives jau tas..., *bet aš nesiduodu*“ (LTR 4260/236).

Pasakojimuose apie sapnus, kaip ir sapnų aiškinimuose, forma „ženklas – įvykis“ pateikiama informacija apie artėjančius įvykius. Artimasis mirė ne todėl kad sapnuotojas sapne regėjo tam tikrą medį, o jį regėjo būtent todėl, kad žmogus netrukus turėjo mirti. Žmogus tik buvo informuotas apie artėjančią nelaimę.

Nors visuose cituotuose tekstuose pasakojama apie išsipildžiusius sapnus, matome, kad teiginių – reikšmių aiškinimų tekstinės formos yra nevienodos. Vieni jų yra „jei – tai“ sandaros: „*Jeį sapnuosi abrozus ar brotstvas, tai turėsi didelę liūdnumą*“; „*Jeigu sapne susapnuoji baltą arklį, tai mirsi*“; „*Jeigu numirėlis pabučiuoja, tai mirsi, jeigu bučiuot nesiduodi – tai dar nemirsi*“; „*Jeigu tiktai numiręs vyras kviesti pradeda tai ir nusives jau tas*“. Reikia pastebėti, jog tokios sandaros aiškinimai paprastai pasakomi naratyvo pradžioje (taip pasakotojas tarsi įspėja klausytoją, jog dabar kalbės apie sapną); rečiau – pasakojimo gale. Kituose teiginiuose pateikėjas konstatuoja įvykusį faktą: „*Boba – tatai buvo mano liga*“; „*Tos uogos – man ašaros buvo*“; „*Utėlės – pinigai*“. Dalyje frazių pasakoma nekonkreči susapnuoto vaizdinio reikšmė: „*Utėles sapnuoti gerai*“; „*[Van]denį sapnuoji – irgi blogai*“; „*Vanduo tai negerai*“. Nors tokie teiginiai gali būti naudojami bet kurioje pasakojimo vietoje, tačiau dažniau randami pasakojimo gale, taip siekiant užtvirtinti išsakytas mintis. Tačiau, nepaisant to, kaip ir kurioje pasakojimo vietoje teiginiai išsakomi, visuose juose pastebimas aiškus regėto vaizdo ir realaus įvykio ryšys.

Galima manyti, jog pasakotojas, pabrėždamas šį ryšį, ne tik parodo žinąs sapne regėto objekto reikšmę, bet ir nori klausytojui įteigti perduotos informacijos svarbą. Pasak rusų folkloristės Inos Veselovos, pasakotojui rūpi ne tik informuoti apie įvykusį faktą, bet ir pateikti klausytojui savo interpretaciją. Pasakojimo kontekste ryškėja teiginio tikslas – įtikinti klausytoją, jog interpretacija teisinga (Беселова, 2004).

Taigi pasakojimai apie išsipildžiusius sapnus paprastai išlaiko pastovią struktūrą. Tarp pasakojimo dalių egzistuoja „ženklo – įvykio“ ryšys. Pasakojant išsipildžiusį sapną siekiama įtikinti pašnekovą, jog sapnai pildosi bei užtvirtinamas susapnuoto ženklo ir nutikusio įvykio ryšys.

3.2. Įtikinamumo siekimas pasakojant apie sapnus ir aiškinant jų reikšmes

Kiekvienas pasakojimas atspindi tam tikrą įvykį. Išgyvenęs konkretų įvykį individas dažnai siekia juo pasidalinti su kitais visuomenės nariais. Ypač norima dalintis tuo, ko vienas nesugeba paaiškinti arba ką laiko ypač reikšmingu.

Daugelis žmonių sapnuoja beveik kiekvieną naktį. Didžioji jų dalis pasakoja savo sapnus artimiesiems³. Tačiau ne visus – paprastai nutylimi nereikšmingi, o pasakojami įsimintinesni sapnai. Kai kurie jaunesni pateikėjai akcentavo, jog dažniau pasakoja linksmus, juokingus sapnus, pavyzdžiui, „tik labai juokingus sapnus pasakoju, tik visiškai nesąmones – prajuokinti. Ypač jei pasakoji tam žmogui, kuris sapne buvo“ (VDU ER 1189-2/14); „[pasakojam] labai juokingus“ (VDU ER 1189-2/33); „Diskutuojam linksmi kartais su draugais, jei būna įdomu“ (VDU ER 1189-2/42). Vengiama pasakoti erotinius sapnus. Paprastai sapnai pasakojami juos atsiminus, rečiau – tik atsibudus ar pusryčiaujant. Kai sapnas paveikia sapnuotoją, jis imasi tam tikrų veiksmų. Po nemalonaus, blogo sapno norima įsitikinti, ar sapne matytiems artimiesiems realiai nieko nenutiko. pavyzdžiui, „paskambinu, jei sapnas nemalonus. Pasidomiu kaip jiems sekasi“ (VDU ER 1189-8/106); „Motina paskambino kada čia ir klausė ar nieko nenutiko, nes kažką sapnavo“ (VDU ER 1189-2/34).

Taigi galima sakyti, jog įsimintinas, ryškus sapnas taip pat tampa tam tikru nutikimu, apie kurį norisi papasakoti kitiems. Atkreipsime dėmesį, jog tokiu atveju iš tiesų veikia ne individualus kalbėtojas, o du ar daugiau pokalbio dalyvių, įsitraukusių į interaktyvų pasikeitimą nuomonėmis (Yerkovich, 1986, p. 279). Dialogo metu ne tik keičiamasi informacija, nuomonėmis, bet ir vertybėmis.

Ko siekiama pasakojant sapnus ir koks pasakotojo santykis su išsakomais dalykais? Ieškosime atsakymų į šiuos klausimus. Sieksime išstudijuoti žmogaus pasaulėžiūrą, vertybes, atsispindinčias jo pasakojamuose tekstuose. Remsimės amerikietės folkloristės Sandros K. D. Stahl mintimi, jog pasakojimuose apie individualius išgyvenimus dažniausiai atsispindi žmogaus pritarimas tradicinėms nuostatomis arba jų neigimas (Stahl, 1986, p. 270).

Pradėsime nuo pasakojimo apie artimojo mirtį reiškusį sapną:

„Buvo sveikas vyriškis. Ėjom abudu, nešėm naščius pamazgų. Išėjom ant keliuko, ir jis įkrito duobėn. Aš pasilikau ant viršaus su tuo nešvari vandeniu. Galvoju: kas čia išeis, kad aš jį taip sapnavau. Ant rytdienos kaimynas duoda žinią, kad tas vyriškis nebegyvas, – su vandeniu įkrito į duobę. *Ir išsipildė mano sapnas*“ (LTR 5093/53).

³ Į klausimą „Ar pasakojate savo sapnus?“ pozityviai atsakė 92 proc. pateikėjų moterų ir 89 proc. pateikėjų vyrų.

Čia pasakojama pirmuoju asmeniu ir pabaigoje akcentuojama, jog tai nutiko pasakotojui. Pasakotojas, kuris yra ir sapno regėtojas, iki gautos informacijos apie žmogaus mirtį greičiausiai nemanė sapno aiškinti. Jis tik pamastė, jog kažkas gali įvykti. Sapno reginys sutapo su žmogaus mirties aplinkybėmis, todėl sapno vaizdas ne alegorija, o tarsi sapne parodyta ateitis. Išgirdęs tokį pasakojimą klausytojas sužino ne tik faktą apie vyro mirtį (jam tas faktas reikalingas tik tiek, kiek jis susijęs su sapnu), bet ir tai, jog sapnai pildosi. Klausytojas gali pritarti pasakotojui atitinkamomis replikomis ar pasakodamas panašią istoriją.

Analogišką siekimą liudyti randame ir glaustuose sapnų aiškinimuose, kurie dažnai prisimenami ir pasakomi, kai kas nors pasakoja savo sapną. Dalis žmonių pateikia sapnų aiškinimus remdamiesi savo patirtimi. Jie sako: „Jeigu *pamatau* porą gražių arklių važiuojant, tai viskas bus gerai: uždarbis bus. Žydą *pasapnuoju* – nelabai geras uždarbis“ (LTR 4858/208). „Jei per *sapnų jaučiu*: lyg ir perkūnija, – tai jau taip ir žinok: vyras skandalą pakels“ (LTR 5422/222). „Grabas, aš tai *pati sapnavau*... prieš vestuves grabų... karstų“ (LTR 5561/155). „Kai sapne *matau* peilį, ypač aprūdijusį, *turiu* didelį širdies skausmą. Adata – irgi širdies skausmas. Kai *matau* uogas, smagiai *rėkti gaunu*“ (LTR 4638/40). „Man jau grybai, jeigu grybus *raunu*, ir kur miške, tai kur nors jau vis *gausiu pinigų. Tai va, tuo tikiu*“ (LTR 6982/528). Taigi pateikėjas prisipažįsta tikš prognozinę sapnų funkciją. Tai jis pagrindžia savo asmenine patirtimi. Galima numanyti, jog remdamasis pasitvirtinusia jam žinoma sapno reikšme, pateikėjas nori įtikinti klausytoją išsakytų faktų tikrumu.

Pasakojimų apie sapnus tekstų / tekstologinei analizei pasitelksime mitologinių sakmių, vadinamųjų memoratų, kuriems taip pat būdingi individo asmeniniai išgyvenimai, tyrinėjimus. Reikia prisiminti, jog dalis mitologinių sakmių perteikiama pirmuoju asmeniu. Folkloristų nuomone, tai yra labai svarbus akcentas, nes sudaro tiesioginio liudijimo apie nepaprastą akistatą su mitiniu pasauliu išpūdį (Šlekonytė, 2003, p. 155).

Kartais pasakojimuose apie sapnus pirmuoju asmeniu perteikiami ne paties pasakotojo, o kitų išgyvenimai, sapne regėti vaizdai: „Ma *žmogaus brolis pasakojo. Sapnavau*, kad vaikščiojau po labai didelį kambarį...“ (LTR 4232/361); „*Motina sakė... sapnuoju* savo mamą mirusią...“ (VDU ER 1189-2/7c). Pasakotojas, prabildamas už personažą, paryškina jam svarbius herojaus išgyvenimus ir siekia stipresnės emocinės viso naratyvo įtaigos auditorijai (Šlekonytė, 2003, p. 154). Tačiau dažniausiai sapnai perpasakojami trečiuoju asmeniu. Jeigu pasakojamas ne pateikėjo susapnuotas sapnas, tai beveik visada yra atsimenamas ir įvardijamas jo regėtojas – pirmasis pasakotojas: mama, duktė, vyro brolis, tėvas, brolis, senelė... (LTR 4232/361; LTR 4551/186; LTR 4045/240; LTR 6982/738; LTR 4232/361; VDU ER 1189-5/1). Sakmėse-memoratuose, perteikiamuose trečiuoju asmeniu, pasakojimo tikroviškumui sustiprinti labai dažnai pasitelkiamas vyresnis artimas giminaitis. Pasak folkloristų, tai byloja, jog pasakotojas remiasi jam autoritetingų

žmonių informacija; jos tikrumu negalima net abejoti (Šlekonytė, 2003, p. 155). Pavyzdžiui: „Mama sapnavo, kad jai iškrito auksinis dantis, kuriam aukso davė jos teta, dabar gyvenanti JAV. Mama iš karto pasakė, kad mirė jos teta. Po kiek laiko gavau žinią, kad taip ir įvyko tą dieną“ (VDU ER 1189-6/23).

Tai išgirdęs klausytojas gali padaryti išvadą, jog pasakotojas yra tradiciją išmanantis individas. Sapnuotojas iš karto pasakė kas nutiko, tačiau pačio tvirtinimo, jog susapnuotas iškritęs dantis reiškia artimojo mirtį neišsakė. Jis praleistas ir numanomas. Vėl galima manyti, jog pasakodamas tokią istoriją pateikėjas siekia pasidalinti nutikusiu faktu apie sapno reikšmingumą arba perteikti informaciją apie išsipildžiusį sapną. Šiuo atveju pasakotojas nors pats ir neregėjo sapno, tačiau juo neabejoja ir viską pateikia iš savo, kaip įvykio liudytojo, pozicijų. Ko gero, toks ne savo sapno pasakojimas yra pats įtikinamiausias.

Niekas specialiai nesimoko kartoti kitų žmonių pasakojimų. Išgirdę artimųjų išgyvenimus, žmonės juos įsimena ir esant tinkamai progai perpasakoja kitiems. Įsiminimo procese, anot folkloristės A. Kaivola–Brehenhoj, didelį vaidmenį vaidina individo atmintis, interesai ir, be abejo, jo asmenybė. Perpasakotuose kūrinuose žmogus ne tik mechaniškai atkartoja išgirstą pasakojimą, tačiau aktyviai dalyvauja perkuriant tekstą, papildant jį naujomis detalėmis (Kaivola-Brehenhoj, 1989, p. 47). Tokie pasakojimai apie išsipildžiusius sapnus parodo jau ne tik sapnavusiojo, naratyvo kūrėjo, bet ir perpasakotojo požiūrį. Tai atsispindi šiame pasakojime:

„Tėvas norėjo greičiau jau mirti. Susapnavo bobą, kuri sakė, kad jis dar gyvens dešimt metų, nors ir nori mirti. *Taip ir buvo*“ (LTR 1316/66). Kiti panašūs posakiai: „*Tai va, taip išsipildė sapnas*“ (VDU ER 1189-2/7); „*Taip ir atsitiko*, po kurio laiko peršovė jos vyrą ir 37 metus jis guli lovoje...“ (VDU ER 1189-1/36); „*Teisybė*, jaunikaitis nesirgęs nė dienos numirė“ (LTR 1531/315)). Kodėl pasakotojas nepasitenkina vien tik paminėjęs, jog sapnas išsipildė, bet ir nuo savęs prideda aukščiau paminėtus žodžius? Matyt, kad pasakotojui labai rūpi įtikinti klausytoją išsakyto tikrumu. Jam svarbu perteikti savo vertybes ir tikėtis, jog klausytojas ne tik jas priims, bet galbūt ir perims.

Ne visada pateikėjas siekia patvirtinti sapno išsipildymą. Kartais akcentuojamas tik pats sapnas:

„Mana dukteriai vyresniajai prisisapnavo, kad saka, man reikia, saka, maikės. Va ką reikia. Nu ir jo, matai, ir palaidojom, jo maikė vo čia buvo užsikruvinusi apačioje, tai užtai ir prisisapnavo. *Teisybė*“ (LTR 6982/526).

Įtikinamumui sustiprinti gali būti pasakomas ir laikas, per kurį sapnas išsipildė:

„Prieš mirtį dažniausiai žmogus savo mirusius gimines sapnuoja. Kartą sirguliavo gaspadorius. Vieną rytą savo žmonai sako greit mirsiąs, nes sapnavo savo velionį tėvą. *Po penkių dienų jis tikrai ant lentos gulėjo*“ (LTR 2560/346).

„*Per kelias dienas tikrai* mirė žmonės tuose kaimuose ir sodybose, kaip ji sapnavo“ (LTR 4551/186); „*Ir tikrai, po dešimties metų* vyras numiręs“ (LTR 5035/352); „*Taip ir atsitiko, po nepilno mėnesio* mirė mano brolis, nors jis ir nesirgo, bet nelaimė jo neaplenkė“ (VDU ER 1189- 8/28). Tokiu būdu pateikėjas suteikia klausytojui realių, konkrečių detalių, turinčių neleisti jam abejoti išsakytomis mintimis.

Analizuodami sapnų aiškinimus matome, jog dalis pateikėjų tarsi nutyli savo patirtį: „...Kraujas – šviežia giminė..., *saka*“ (LTR 5561/154); „*Kad žmonės saka*, jeigu latrus sapnuoji, kad žiūri, tai apšnekės“ (LTR 605/208); „Plaukai ilgi, tai kelionę, *sakydava*, turiesi, kad ilgi plaukai“ (LTR 6057/211); „A jeigu, *saka*, krauju sapnuoji, tai savi atvažiuos, gimines pamatyt, susipažinti“ (LTR 6982/740).

Kodėl pateikėjas pabrėžia, jog yra girdėjęs tam tikrus dalykus? Atsakymą į šį klausimą galima rasti kitose replikose: „Delčioj, *sakoma*, kartais ir nesipildo sapnai. *Pati nepatyrčiau to*, bet tik taip *girdėjau*“ (LTR 5422/224); „Jei sapnuoji kapines – tai ramybė. *Bet nesu įsitikinęs*, tik iš *kitų girdėjęs*“ (LTR 6055/46). Taigi galbūt pateikėjas naudoja tokią formą tarsi nenorėdamas prisiimti atsakomybės už išsakomų teiginių tikrumą. Atsakomybė už interpretaciją perduodama tam tikram individui (pavyzdžiui, mamai) arba visuomenei (žmonėms, kurie sakė; iš kurių girdėjo) (Веселова, 2004). Pažymėsime, jog viena respondentė, kalbėdama apie sapnų pildymąsi, bet asmeniškai nepatyrusi, pasakė: „<...> iš sekmadienio į pirmadienį, bet taip žmonės sako. *Nerasyk, aš neįsitikinusi*“ (VDU ER 1189-2/10). Matome, jog ši pateikėja pasitiki tik savo patirtimi, o iš žmonių girdėta informacija jos manymu yra nepatikima. Respondentė ne tik nenori būti susieta su pasakytu faktu, bet ir prašo jo iš viso nefiksuoti.

Kituose sapnų aiškinimuose nėra jokių nuorodų į asmeninę patirtį, dažniausiai jie skamba abstrakčiai: „sapnuosi vištą su viščiukais – šeima pasipildys“ (LTR 5732/469); „jei matai žuvį ir žuvelių – tai padidės liga“ (LTR 1176/188); „jeigu glaustuos kas... vyras ar muoteriška – tai liga glaustuos. Ruošk marškinius švarius, gulsi“ (LTR 5731/65); „jei sapnuoji baltą arklį – „gerovė“, juodą – „blogai“, bėrą – „laimė“...“ (LTR 5732/924) Tokios formos naudojimas leidžia manyti, jog pateikėjas yra įsitikinęs išsakytų teiginių tikrumu, bet neaišku, ar tai jam buvo pasitvirtinę realybėje. Išsakytą mintį patvirtina ir respondentai: „Jagu sapnuoji kalnan lipi, tai gerai bus, jagu užlipsi, a jagu pakalnėn aini, tai jau negerai bus. Bus kokia jau blagumas. *Tai būdava. Nu teip yra*“ (LTR 6982/983). „Sapnouti koniga, sapnouti – ta jau tokių nemalonumų, ka jau nebesutalpinsi nė į devynis maišus. I skaitos, tas nemalonoms prisidies pri tuo, tas dar pri kitkuo, i žinia, ka veinam būs didela skane. *I jau dalyks tēkrus tas yr*“ (LTR 5731/260). Pateikėjas nori

įtikinti klausytoją užsimindamas, jog taip yra nutikę. Tiesa, būtų daug įtikinamiau, jeigu jis būtų paminėjęs kam konkrečiai tai nutikę. Be to, kaip žinia, siužetiniai kūriniai yra įtikinamesni už teiginio forma išsakytą liudijimą (Korzonaitė, 2000, p. 43-53).

Reikia paminėti, jog egzistuoja pasakojimai, kuriuose pateikėjas pasako pažįstą tradiciją, tačiau pats jos nepatikrinęs, tam tikro reiškinių nepatyręs. „Jaunas numirė, gal keturi mėnesiai, gal. <...> Ta va, Juodvalkienė pasakoja. A, saka, *aš noriu susapnuot, bet, saka, aš nesusapnuoju*“ (LTR 6982/742). Kita pateikėja taip pat nori susapnuoti trijų mėnesių mirusią dukrą, kartais specialiai pasižiūri į nuotrauką, bet niekada nesusapnuoja (VDU ER 1189-2/27). Tokie pasakojimai pagrindžia sapno kaip individualaus reiškinių, nepriklausančio nuo žmogaus norų, prigimtį. Tai guodžia klausytojus, jog ne jie vieni negali išsvysti norimų sapnų.

Sapne regėtų vaizdų neišsipildymas gyvenime akcentuojamas šiose replikose: „Sapnavau, kad iškrito dantys su krauju, *bet niekas iš artimųjų dar nemirė* (VDU ER 1189-8/138). „Sapnavau, kad nuoga išėjau iš namų, tačiau po to *neteko patirti jokios gėdos*“ (VDU ER 1189-8/148). „Aš irgi sapnavau tokį pat sapną apie dantis, gal prieš pusę metų, jis tikrai buvo labai ryškus, bet *gyvenime tai nieko tokio baisaus nenutiko*“⁴; „O kaip tada su raunamais dantimis...? Kelis kartus sapnavau – *bet nieko nebuvo*... Nors kitiems pildėsi... Gal per sapnus mes patys prisikalbam“⁵. Pateikėjas ne tik žino tam tikras sapnų reikšmes, bet ir tai, jog aplinkiniams jos pildosi. O štai jam asmeniškai – ne. Sekančiame pasakojime regime visai kitokią situaciją: „Aš kažkada sapnavau prieš vieną išvyką, kad nusikirpau plaukus, o mama sakė, kad plaukai reiškia kelionę. Vadinasi pagal idėją turėjau niekur neišvažiuoti, nes: nusikirpau kelionę... *Aš įrodžiau, kad tai netiesa!* Vis dėl to važiauvau kur norėjau...“⁶. Sapno reikšmę žino ne pats sapnavusysis, bet jo artimasis. Pateikėjas netgi džiaugiasi įrodęs pastarajam, jog sapnas neišsipildė. Pasakotojas lyg ir siekia sumenkinti savo artimojo žinojimą. Galima manyti, jog šio žmogaus nuomone, prognozinė funkcija sapnams yra svetima. Jis yra nutolęs nuo tradicijos.

Analogiškų pasakojimų nėra daug. Paaiškinimą pateikia rusų etnologė Ina Veselova. Pasak jos, „negatyvus vertinimas, kaip įvykis, taip ir interpretacija, retai tampa pasakojimo pagrindu. Neigimas greičiau įmanomas kaip replika pokalbyje arba išankstinis pokalbio dalyvio išbandymas“ (Веселова, 2004). Galima manyti, jog pasakotojas ima abejoti / abejoja tradicija, t. y. jis (su)žino tradicines nuostatas, kad mirusieji gali sapnuotis, konkrečias sapnų reikšmes, bet pats asmeniškai to nepatiria. Tokie pasakojimai skatina sapnais netikėti.

Taigi paaiškėjo, jog pateikėjo ir jo pasakojimo apie sapną santykis gali būti keleriopas:

⁴ [http://www.bite.lt/plius/bendravimas/klubai/2forum.showForumPosts/220702.245.4-=\(726285592](http://www.bite.lt/plius/bendravimas/klubai/2forum.showForumPosts/220702.245.4-=(726285592). Pateikėja Belatrixe. Lankytasi 2003.10.

⁵ [http://www.banga.lt/admlt/2forum.showForumPosts/220702.245.1-=\(1984994708](http://www.banga.lt/admlt/2forum.showForumPosts/220702.245.1-=(1984994708). Pateikėja Magnoli. Lankytasi 2003.10.

⁶ [http://www.banga.lt/admlt/2forum.showForumPosts/220702.245.1-=\(1984994708](http://www.banga.lt/admlt/2forum.showForumPosts/220702.245.1-=(1984994708). Pateikėja Lojantis kacius. Lankytasi 2003.10.

- pasakotojas tiki tradicija, nes remiasi asmenine arba artimo žmogaus patirtimi;
- pasakotojas abejoja tradicija – jis ją žino, bet asmenišką patirties neturi;
- pasakotojas netiki (paneigia) tradiciją.

Išnagrinėję pavyzdžius matome, jog pagrindiniai faktoriai, kurias remiamasi siekiant įtikinti klausytoją perduodamos informacijos tikrumu, yra šie:

- informacija, kad tai nutiko pačiam pasakotojui;
- informacija, kad tai nutiko pasakotojo artimajam.

Kartais papildomai naudojamos dar dvi priemonės: a) klausytojas specialiai patikinamas naudojant tam tikras frazes ar žodžius (*taip ir atsitiko; taip ir buvo; teisybė...*); b) klausytojui suteikiama informacija, kaip ir po kiek laiko sapnas išsipildė.

Folkloristai dažnai teigia, jog informacijos patikimumas padidėja nurodžius laiką, vietą ir įvykio dalyvius (Веселова, 2004). Sapno pasakojimas yra tikroviškesnis, jei jo veiksmas vyko konkrečioje vietoje, o dalyviai taip pat yra realūs žmonės. Visai nesvarbu, kokioje vietoje sapnas išsipildo: svarbus pats išsipildymo faktas. Įvykio laikas yra svarbus tik tiek, kiek jis susietas su sapno išsipildymu. Taigi siekiant klausytoją įtikinti, svarbiausią vaidmenį atlieka pasakojimas pirmuoju asmeniu ir pažįstamo dalyvio minėjimas. Jeigu pasakotojas abejoja / netiki tradicija – jis pasiremia tik savo paties patirtimi.

Pateikta medžiagos analizė leidžia teigti, jog pasakojimai apie sapnus ir sapnų aiškinimai dažniausiai palaiko tikėjamą prognozinę sapnų funkciją bei teikia informacijos apie konkrečias sapnų reikšmes. Juose atsispindi pasakotojo vertybinės orientacijos, kurias jis siekia perteikti klausytojams: tikėjimas / netikėjimas sapno reikšmingumu arba prognozinę funkcija.

Jeigu pokalbio dalyvių pasaulėžiūra diskutuojamu klausimu sutampa, įsivyrėja socialinis bendrumas grupės viduje. Ir atvirkščiai – jeigu nesutampa, jaučiamas socialinis šaltumas.

3.3. Tradicija ir individualumas pasakojant apie sapnus

Susapnavus įsimintiną sapną norisi išsiaiškinti jo reikšmę. Tyrimo respondentai buvo paklausti, ar prašo kieno nors išsiaiškinti jų sapnus. 40 proc. moterų, atsakiusių į klausimą, pateikė pozityvų atsakymą. Dažniausiai pasitelkiama motinos ar draugių, rečiau bendradarbių, močiutės, sesers ir kt. interpretacijos. Kartais akcentuojama, jog sapną aiškina tas žmogus, kuriam tiesiog pasakojamas sapnas. 22 proc. regėtus vaizdus aiškinasi pačios arba reikšmių ieško sapnų knygoje. Ir 30 proc. apklaustų vyrų prašo interpretuoti jų sapnus. Dažniausiai interpretaciją pateikia motina, žmona, draugė, rečiau draugai, tėvas, senelis. 5 proc. vyrų aiškinasi sapnus, ieškodami atsakymų sapnininkuose.

Taigi žmonės nori sužinoti sapnų reikšmes. Pasiaiškinsim, kaip vyksta sapnų interpretavimo procesas. Atkreipsime dėmesį į žmogaus laisvę išsirenkant tam tikrus sapno vaizdus ir juos interpretuojant. Neretai sapne būna keletas dalykų, galinčių patraukti dėmesį ir tapti prognoziniais. Pavyzdžiui, moteris sapnavo, kad su mirusiu vyru vaikščiojo po ežias, jis nešė pintinę. Paskui sodino bulves. Ji sakė: „...prisiminiau, kad jei sodini bulves, tai blogai. Ar tai liga, neatsimenu“ (VDU ER 1189-2/28).

Pamėginkime reginį suskaidyti į atskirus vaizdus. Sąlygiškai gauname tokius komponentus: „miręs vyras“, „vaikščioti po ežias“, „nešti pintinę“, „sodinti bulves“. Iš jų pasirenkamas tik pastarasis – „bulvių sodinimas“.

„Interpretacijos būdas priklauso nuo pasakotojo ir klausytojo pasaulėžiūros. Interpretuojama padarius užuominą į pasaulio žemėlapi, bendrą pasakotojui ir jo auditorijai“ (Беселова, 2004). Šiuo atveju interpretuojant vaizdą pasiremiamą tradicija. Tradiciniuose sapnų aiškinimuose bulvių sodinimas, kasimas, kaip ir visi kiti žemės darbai, yra traktuojami negatyviai, dažniausiai tai pranašauja mirtį (Višinskaitė, 2002, p. 290).

Štai kitas pasakojimas apie dar neišsipildžiusį sapną:

„...naktį irgi sapnavau apie žuvis. Žvejojom su tokiu klasioku buvusiu, kuris dabar yra nebegyvas, miręs tas mano klasiokas. Ir tam tvenkiny, prūde, gaudėm žuvis su spinningu. Žuvys matėsi įvairios – ir didelės, ir mažos. Tai užkibdavo pradžioj tos mažos lydekos, po to užkibo viena lydeka, ir ištraukėm tik galvą, nes kita didelė lydeka nukando ją. Pamatėm, kad tame ežere yra labai didelė lydeka. Ir paskui aš tam klasiokui sakau: „Mesk tai lydekai po nosim blizgę“. Vanduo labai švarus. Ir užkibo ta lydeka. Pagavus pasirodė, kad ji labai sena, bet gyva. Ir iš viso jos kūno išlindusios jaunos lydekaitės. Ji jas prarijusi. Ji kaip ežys – spyglių pridaižstyta, iš jos lydekaitės išlindę. *Susapnavau tą klasioką, jis miręs, tai pirma mintis, kad oras keisis. O tos lydekos, tai nežinau ką gali reikšti*“ (VDU ER 1189-2/7f).

Kaip žinome, tradiciniuose sapnų aiškinimuose mirusysis paprastai reiškia oro permainą, dažniausiai lietu (Marcinkevičienė, 1998, p. 206; AED, p. 394). Sapnuotojas vėl pasiremia tam tikru autoritetu (šiuo atveju – tradicija) ir, kaip ir pirmajame pasakojime, nedetalizuoja susapnuoto vaizdo ir būsimos realaus įvykio susiejimo. Norint, kad klausytojas suprastų, kodėl susapnuotas mirusysis reiškia oro permainą, reikia, jog jis būtų tos pačios kultūros atstovas ir galėtų numanyti konkretaus vaizdinio tradicinį, mitinį įprasminimą.

Suskaidykime sapno turinį į vaizdus: „miręs draugas“, „žvejojimas“, „tvenkinys“, „švarus vanduo“, „pagauta lydeka“, „keista lydeka“. Pateikėjas iš viso sapno išsirenka du fragmentus – „miręs draugas“ ir „lydekos“. Pirmojo vaizdo reikšmė jam yra žinoma, antrojo – ne. Taigi praktiškai visos pasakojimo dalys gali būti suprantamos kaip prognoziniai ženklai. Panašiai mano ir rusų etnologas M.L. Lurje. Pasak jo, sapno aiškintojui suteikiama visiška laisvė renkant

vienus prognozinius vaizdinius ir atmetant kitus (Лурье, 2002, c. 36). Beje, prieš keletą dienų iki šio sapno pateikėjas su draugu kalbėjosi apie žvejybą ir kepė žuvį⁷. Įdomu, kad jis sapne regėtos žvejybos ir žuvų nesieja su neseniai išgyventomis akimirkomis.

Išnagrinėsime naratyvą apie išsipildžiusį sapną:

„Po kara mona bruolis bova išvežts į Rusiją. Keturis metus visai negavom laiškų. Viena naktį mama sapnou, ka gul marga kalakuti po pečium. Tun sapną ana atsikielusi išaiškina taip: *ka kalakuti – ta jauns sūnus, o ka marga – ti gaus laišką. I ant rytuojaus gaun laišką, didelį i margą*“ (VDU ER 36–2/84).

Kadangi pasakojamas išsipildęs sapnas, visos nereikalingos sapno reikšmei paaiškinti detalės yra praleidžiamos. Cituotame pasakojime dėmesys atkreipiamas į paukštį ir jo plunksnų spalvą. Lietuvių sapnų aiškinimuose laišką dažniausiai reiškia balti objektai – baltos žąsys ar antys, balta skarelė, balti kiaušiniai (LTR 1176/221, 1176/208, AED, p. 394). Tačiau panašiai gali būti aiškinami ir margi objektai: marga karvė, marga skarelė (AED, p. 394). Pažymėtina, kad epitetas „margas“ vartojamas rašytiems (primargintiems) objektams nusakyti. Pavyzdžiui, „marga gromatėle“ dainose įvardijamas laiškas; mįslėje „Marga karvė į dangų žiūri“ margumas yra vienas knygos požymių, o mįslėje „Margas paukštelis viso pasaulio naujienas nešioja“ – laikraščio (GMMK, p. 141). Taigi galima teigti, kad šio sapno interpretavimas yra paremtas tradicija margus objektus gretinti su prirašytais.

Pasakojime moteris sapnavo, kad troleibuse nutvėrusi vagį. Sako: „Jaučiu, kad kažkas piniginę ištraukė. Šalia kažkoks kareivis stovi. Aš jį [vagi] pačiupau ir rėkiu: „Laikykit vagį!“ O pačiai tai keista. Jis juk čia pat, aš jį laikau. Gal ir daugiau ką sapnavau, bet neatsimenu. O čia, nu, nesimušėm, bet kažkaip vis tiek. *O muštis – tai atsimuš kas*“ (VDU ER 1189-2/29).

Taigi nors pasakotoja sapne nesimušė, bet situacija buvusi netoli muštynių ir jinai ją gretina su mušimusi, t. y. veiksmu, kurio reikšmę ji žino.

Tyrimo metu respondentams buvo užduotas klausimas „Kaip suprantate, kad sapnas yra reikšmingas?“. Pasak respondentų: „Pasapnuoju ir daug reikšmių nežinau. Daug dėmesio nekreipiu. Bet jei pasapnuoju: *oras keisis – numirėliai, šūvį – žinia, tai tokius tik sapnus pareikšminu*“ (VDU ER 1189-2/7). „*Užtat, kad man pildosi. Mėsos, kiaušiniai – apkalbos. Aš tau buvau sakiusi. Jeigu šuva glaudžiasi, tai gerai, bet jeigu kanda – tai įkas*“ (VDU ER 1189-8/62). „*Daugmaž žinau sapnų reikšmes*“ (VDU ER 1189-8/61). „*Jei žinau ką tas sapnas reiškia, tuomet galvoju, kad jis gali būti reikšmingas, gali išsipildyti*“ (VDU ER 1189-8/122). „*Jeigu žinai tuos paaiškinimus, tada žinai, kad jis reikšmingas, o jei nežinai, tai jis nereikšmingas*“ (VDU ER 1189-8/179). „*Jeigu sapnuoju tokį sapną, kurio reikšmes jau žinau iš seniau, tai ir suprantu, kad jis yra reikšmingas*“ (VDU ER 1189-8/10).

---

⁷ Autorė buvo minėto pokalbio liudininkė.

Kiti pateikėjai mano, jog reikšmingi yra aiškūs, ryškūs, įspūdį paliekantys, ilgą laiką atmintyje išliekantys sapnai (VDU ER 1189-8/67; 8/78; 8/79; 8/94; 2/9; 8/89; 8/106; 8/123; 8/158; 8/163; 8/15; 2/15). Dar kitų manymu, savijauta po sapno, nuojauta parodo, jog į sapną reikia atkreipti dėmesį. Pavyzdžiui: „*tiesiog jauti, kad jis gali kažką reikšti. O tiksliau tai jei kažko lauksi ir ieškosi, būtinai suprasi*“ (VDU ER 1189-8/11); „*iš to, kaip jaučiuos atsibudus, aišku, jeigu atsimentu sapną*“ (VDU ER 1189-2/21); „*iš to kaip jaučiuosi atsibudus*“ (VDU ER 1189-8/6); „*palieka pėdsaką (įspūdį) savo pranašingumu*“ (VDU ER 1189-8/157; panašūs – 8/141; 8/130; 8/114; 8/23; 8/215; 8/94; 8/55; 8/51). Taip pat manoma, jei sapnas yra keistas, pilnas tam tikrų realių / fantastiškų detalių, jis yra reikšmingas, pavyzdžiui, „*Dažniausiai sapnų neatsimentu, tačiau tie, į kuriuos atkreipiu dėmesį, būna keisti: neatitinka realybės faktai. Pavyzdžiui, detalės iš skirtingų žinomų ar gimtų vietų sapne sujungtos į viena, mano draugai ir pažįstami, nepažįstantys vieni kitų, dalyvauja kartu tam pačiame sapne ir panašiai*“ (VDU ER 1189-2/30); „*kai būna koks keistas sapnas, neįprasti sapno elementai*“ (VDU ER 1189-8/57); „*jei sapnas yra tikroviškas arba siejasi su tikrove, gali būti reikšmingas*“ (VDU ER 1189-8/121; panašūs – 8/97; 8/83; 8/103; 8/171).

Į pasikartojančius sapnus taip pat atkreipiamas didesnis dėmesys: „*gal [jie - A.V] išsipildys*“ (VDU ER 1189-8/201); „*gal kažkoks perspėjimas*“ (VDU ER 1189-8/193); „*nes jei kartojas, matyt pasąmonėje yra užfokusuoti tam tikri svarbūs dalykai*“ (VDU ER 1189-8/76); „*aš manau, kad tada gali atsitikti kažkas neaiškaus, įdomaus ir kartu bauginančio*“ (VDU ER 1189-8/185); „*dažnai tokie sapnai yra kažkokie ypatingi, gražūs arba susieti su artimais žmonėmis. Gali būti, kad tie sapnai simbolizuoja žmogaus siekimus, gal gyvenimo tikslą arba jeigu sapnas yra baisus – sietinas su nusivylimais, nesėkmėmis ir panašiai*“ (VDU ER 1189-2/37; panašūs – 8/82; 8/90; 8/132; 8/153...).

Šiuo metu mus domina tai, jog aiškinantis sapną, neinformatyvios jo detalės tarsi nublinksta, tampa nereikšmingos ir į jas nekreipiamas dėmesio. Aiškinami tie sapno elementai, kurie yra pastovūs ir, svarbiausia, žinomos jų reikšmės.

Pastebėsime, jog dažniausiai pasakotojai praleidžia savo pamąstymus, kodėl sieja du įvykius: regėtą sapne ir galimus nutikti realybėje. Mes nežinome ar jie yra tik girdėję panašų sapno aiškinimą, ar ir patiems tai yra pasitvirtinę. Gali būti, jog pasakotojas apeliuoja į klausytoją, t. y. mano, kad nėra reikalo aiškinti šio susiejimo, nes jis yra visuotinai žinomas (pvz., jų šeimoje, apylinkėje ir t.t.). Yra „pastebėta, kad folklore dažnai nutylimi visiems gerai žinomi, nekeliantys abejonių dalykai. Įrodinėti, argumentuoti pradedama tuomet, kai norima pasakyti ką nors nauja arba dėl įvairių priežasčių imama abejoti tradicija“ (Kerbelytė, 2004, p. 288). Kadangi pasakotojo pamąstymų praleidimas yra būdingas beveik visiems pasakojimams apie sapnus, manytina, jog šis nutylėjimas aiškintinas ir kitaip – pasakotojas nenori įsileisti klausytojo į savo minčių pasaulį.

Atskiro sapne regėto vaizdo reikšmės galima sužinoti ir pažvelgus į sapnininką⁸:

„Sapnavau sliekus, didelius sliekus. Pažiūrėjau į sapnininką: „*Sliekai – tušti darbai*“. Tą pačią dieną ėjau darbintis. Ir dar Dainiui pasakojau sapną ir sakiau, kad „sliekai – tai tušti darbai“. Dar sakiau: „Kokie čia tušti darbai, gal darbas nekoks?“ *Ir pasiūlė prastą darbą*“ (VDU ER 1189-2/7a).

Kadangi vėl pasakojamas išsipildęs sapnas, pateikėjas nedetalizuoja sapno siužeto: pabrėžiamas tik vienas reikšmingas vaizdas ir nesileidžiama į bereikalingas ir jau nereikšmingas smulkmenas. Nereikšmingų detalių nerandame ir sekančiuose pasakojimuose apie išsipildžiusius sapnus:

„Mano teta sapnavo, kad kalbėjosi telefonu ir pokalbis nutrūko. Sapnininke rado paaiškinimą, kad *nutrūkęs telefono pokalbis* reiškia, kad *gausite žinią apie artimo mirtį*. Po kelių dienų gavo žinią, jog *mirė jos brolis*“ (VDU ER 1189-8/132).

„Sapnavau *mirusį* artimą tėvų draugą. Ir pagal sapnininką sakė, kad *oro permainos*. Tai kitą dieną *oras iš tiesų tapo pavasariškas*“ (VDU ER 1189-8/65).

Ir kita pateikėja sapno reikšmės aiškinasi sapnininko pagalba:

„Galiu trumpai papasakoti, sakyčiau, įsimintiną sapną. O įsimintinas vien dėl to, kad jį sapnavau vos prieš kelias dienas. Iš tikro, sapnus gan greitai pamirštu... Taigi mano sapno objektas – brolis, kuris šiaip, gyvenime yra sveikas žmogus ir gyvena pilnavertį gyvenimą, o čia sėdi invalido vežimėlyje. Kiek pamenu, aš jį nuvežiau iki kaž kurios parduotuvės, palikau jį lauke, o pati tuo tarpu įėjau į parduotuvės vidų; ten ėmiau skaudžiai verkti, mat sapne suvokiau, kokia didelė nelaimė ištiko mano brolių. Žodžiu, buvo tik faktas – brolis invalidas, to priežastis sapne nežinoma. Manau šis sapnas nebuvo vienareikšmiškas, nes *sapnininke ieškojau dviejų paaiškinimų*. *Pirma,*

---

⁸ Respondentai buvo paklausti apie sapnų knygas. Paaiškėjo, jog 42 proc. atsakiusių turi sapnų knygas. Iš jų 79 proc. turi po vieną, 18 proc. po dvi ir 3 proc. tris ir daugiau sapnininkų.

Sapnininkus pagal paskirtį yra naudoję 74 proc. atsakiusių į klausimą moterų ir 38 proc. vyrų (žr. Priedas 2. Lentelė Nr. 2). Iš jų 17 / 6 proc. moterų / vyrų sako, darantys tai dažnai. Pavyzdžiui, pasak vienos respondentės, susapnavus kažką įdomaus ji visada ieško reikšmės sapnininke. „Sapne yra kažkas įsimintina, centrinis taškas. Koks stalas ar vilkolakis. Ir eini paieškoti reikšmės. Bet dažnai neatrandi, nes plonas sapnininkas“ (VDU ER 1189-2/41); „jeigu būna netikėti ir įdomūs [sapnai], prasmę paskaitau sapnininke“ (VDU ER 1189-8/167). Respondentės prisipažįsta nežinančios daug sapnų reikšmių. O štai kita neturi jokios sapnų knygos, nes jų „nepripažįsta“. Pasak jos, „čia grynas biznis“. Ji sapnų reikšmės susižino iš vyresnių savo artimųjų, nes „jų sapnų traktavimas – praktinis“, t.y. paremtas žmonių stebėjimais. Jei ji regi sapną, kurio reikšmės nežino [pateikėja pateikė tikrai nemažai - virš 50 sapnų aiškinimų], eina pas seną žmogų (VDU ER 1189-2/40). Taigi jei pateikėjas nesidomi sapnų aiškinimų knygomis, visai nereiškia, kad jis nesidomi sapnais ir jų interpretacija. Galbūt jis pats žino nemažai reikšmių arba nepasitiki universaliais sapnininkais.

sapnuoti invalidą. Antra, ašaros, verkti. Tačiau sužinojus jog šios *reikšmės teigiamos*, iškart nurimau. Galbūt todėl netgi dabar jų negalėčiau paaiškinti...“ (VDU ER 1189-8/82).

Sapnas regėtas prieš kelias dienas, jis nėra išsipildęs, todėl pateikėja pateikia nuoseklų sapno siužeto pasakojimą. Kaip matome, iš visų sapno vaizdų, ji siekia sužinoti tik dviejų objektų reikšmes.

Minėtais atvejais pasakotojas pasiremia sapnų knyga – dar vienu autoritetingu sapnų aiškinimo šaltiniu. Joje pateikiami sudarytojo sapnų aiškinimai. Kaip jau minėjome, sapnininkuose susipina ankstesnių panašaus pobūdžio knygelių fragmentai, individuali sudarytojo kūryba ir galimi žodinių liaudies sapnų aiškinimų pavyzdžiai, nors pastarųjų pasitaiko gana retai. Taigi būdą išsiaiškinti sapnus, remiantis sapnininkais, galima įvardinti kaip iš dalies tradicinį.

Kaip tam tikrą autoritetą, kuriuo mūsų dienomis remiamasi aiškinant sapnus, galima laikyti ir psichologines sapnų interpretavimo teorijas (Z. Froido, C. G. Jungo ir kt.): sapnai traktuojami kaip individo išgyventų akimirku, minčių, troškimų ir pasąmonėje vykstančių procesų padarinys. Ateities prognozavimo funkcija, kitaip negu tradiciniuose sapnų aiškinimuose, šiose teorijose yra šalutinė. Jos neturi jokio ryšio su tradicine sapnų samprata ir jų reikšmėmis. Kadangi šios teorijos buvo pristatytos įvade, o mes nesiruošiamo nagrinėti sapnų aiškinimosi pagal jas ypatybių, pateiksime tik kelis tokios interpretacijos pavyzdžius.

„Šiąnakt sapnavau, kad buvau parduotuvėj ir norėjau pavogt kažkokio gėrimo. Ir pavogiau. Bet dabar prisiminiau, kad buvę ir daugiau sapnų, kur vagiu ar kažką mušu. Kažkokią kleptomaniją ir agresiją sapnuoju kartais. Vagiu gal dėl to, kad žinau, kad gaut kažką – lengviau pavogt nei užsidirbt“⁹.

Pateikėjo manymu, sapno vaizdinius sukėlė mintys, kylančios jam esant budrumo būsenoje. Štai kitas pasakojimas:

„Nu, man buvo toks laikas, kad pastoviai vieną po kito sapnuodavau erotinius sapnus, nesuprantu kodėl... Ir dar būdavo įdomi detalė tuose sapnuose, kad pastoviai šalia stovėdavo mama ir viską stebėdavo... Po to man tokia moteriškė išaiškino, kad tai yra todėl, kad motina per daug kišasi į mano gyvenimą... Savotiška...“¹⁰

Sapnas interpretuojamas kaip merginos ir jos motinos santykių atspindys.

Kartais ir susapnuotas objektas ir jo aiškinimas yra individualūs. Pavyzdžiui: „Sapnavau, kad mano akys užmaliavotos. Pabudau... Dieve Dieve, kas gi čia dabar... Nu va, ir gyvenima nėra: užmaliavotas visas mana gyvenimas...“ (LTR 5422/153).

---

⁹ [http://www.banga.lt/admlt/2forum.showForumPosts/220702.245.4-\(117912018\)](http://www.banga.lt/admlt/2forum.showForumPosts/220702.245.4-(117912018)). Pateikėjas Googy. Lankytasi 2003-09.

¹⁰ [http://www.banga.lt/admlt/2forum.showForumPosts/220702.245.1-\(1984994708\)](http://www.banga.lt/admlt/2forum.showForumPosts/220702.245.1-(1984994708)). Pateikėja Chane. Lankytasi 2003-09.

Šiame pasakojime kokių nors tradicinio aiškinimo pėdsakų beveik neįmanoma įžvelgti. Galima manyti, jog susiklosčius sunkiai gyvenimo situacijai pasakotoja prisiminė sapną ir remdamasi intuicija susiejo savo būseną jame ir gyvenime. Tai pabrėžiama, tuo pačiu žodžiu nusakant reikšmingą sapno vaizdą ir jo atitikmenį realybėje. Taigi galima sakyti, jog remiantis tradiciniais sapnų aiškinimų vaizdais ir struktūra, konstruojami individualūs pasakojimai apie išsipildžiusius sapnus.

Kitame pasakojime individualiai interpretuojami susapnuoti gyvūnai: „Mes buvom Vokietijoje keturiose ieškoti darbo. Ir vienas mūsų keturių išvyko į Italiją darbo dirbti. Likom trise. Bet tėvas nežinojo, ir prieš grįžtant mes nepasakėm, kad grįžtam į Lietuvą. Ir tą naktį, kai važiuom iš Vokietijos į Lietuvą, mano tėvas susapnavo, *kad parbėga trys jaučiai. Ir jis nusprendė, kad mes grįžtam.* Bet tik trys. Vienas buvo išvažiuoęs“ (VDU ER 1189-2/6).

Sapnų aiškinimuose jautis minimas retai ir aiškinamas įvairiai, pavyzdžiui: „*Netekiejuse mergina* [sapnuoti jautį] *reisk, kad įsitaisys kavalierių, o ištekiejuse arba vedusiam – turies reikalų su valdiškas žmuonėmis, tei reikala gal būti i bluogesni*“ (VDU ER 33–7/8). Latvių sapnų spėjimuose šis gyvūnas interpretuojamas kaip blogas žmogus, priešas, nelaimė (ALS, p. 60, 139). Kaip matome, sapno interpretavimas nėra paremtas tradiciniais jaučio vaizdo aiškinimais. Su tradicija jį galima susieti tik kaip reiškiantį kokį nors vyrą. Sapnavusysis pats sugretina parbėgančių jaučių vaizdą su jaunų vyrų grįžimu. Gali būti, kad tokį aiškinimą lėmė jaučių atliekamas veiksmas sapne – bėgimas, parbėgimas iš kažkur toli. Vaikinams grįžus, paaiškėjo, jog labai svarbus besas ir tėvo sapnuotų jaučių skaičius, atitikęs grįžusių jaunuolių skaičių. Šis faktas, matyt, sustiprino tėvo tikėjimą teisinga savo sapno interpretacija.

Pateiksime dar vieną išplėtoto siužeto pasakojimą: „Sapnuoju parduotuve, kvėpalų pridėta – parfumerijos kvėpalai. Ateinu į parduotuve, žiūriu – daug kvėpalų pridėta, ir noriu pasikvėpinti, o neturiu pinigų. Galvoju, noriu juos pavogti. Bet ant išėjimo yra pypsiukų automatai ir mane pagaus. Aš išpakavau dėžutę ir paslėpiau. Man skonis tų kvėpalų patiko, aš juos užsikišau už kelnių ir išsinešiau. Galvoju, ar nesupypsės, bet ne. Ir kai išėjau, pamačiau ant bonkutės, kad čigoniškos tautybės kvėpalai – o tokios nėra. Pasikvėpinau. Parodžiau draugams ir Jūrutei sakau: „Va kokius pavogiau kvėpalus“. Tai va tiek ir kažkaip atsimenu to sapno. [– Kaip manote, ką šitas sapnas gali reikšti?] – *Manau, kad teigiamas tas sapnas. Ne mane, bet aš apvogiau.* Ir kitas dalykas – *kad geras kvapas, ir turi lydėti sėkmė. Kitą dieną nuėjau į darbą [įsidarbinti] – ir priėmė.* Nes dar vakar sėdžiu ir laikiu savo eilės pas darbdavius ir galvoju, kad tie kvėpalai, kai aš juos pavogiau, tai man turėtų būti gerai. Ir galvoju: jei man ryt paskambins dėl darbo, tai išsipildys sapnas. Ir pakvietė dirbti“ (VDU ER 1189-2/7g).

Pasiteiravus apie vaizdų reikšmę, respondentas ne tik pasakė, kad sapnas, jo manymu, yra gera lemiantis, bet ir paaiškino, kodėl taip manęs. Jis žino (arba nutuokia), kad sapne ką nors

gauti yra gerai, o prarasti – blogai. Pateikėjas atkreipia dėmesį ir į sapnuojant patirtus pojūčius – jam patikęs kvėpalų kvapas. Taigi atpažinęs minėtus sapno vaizdus kaip teigiamus, juos interpretuoja taip pat pozityviai. Pasiūlyta nauja darbo vieta patvirtina teisingą sapno išsiaiškinimą. Panašiai ir tradiciniuose sapnų aiškinimuose pozityvūs naktiniai vaizdai dažniausiai prognozuoja analogiškai vertinamos jų spėjamos ateities reikšmes. Atkreipkime dėmesį, jog vargu ar respondentas būtų atskleidęs savo pamąstymus, jei nebūtų paklaustas apie sapno reikšmę.

Aptarėme pasakojimus apie sapnus, kuriuose sapnuotojas žino / sužino sapno reikšmę, sapnas išsipildo / sapnas kol kas nėra išsipildęs. Tačiau galimas ir kitas sapno vaizdo ir jo reikšmės susiejimo būdas. Žmogus susapnuoja jo manymu reikšmingą sapną. Jis negali paaiškinti sapno vaizdų, nežino, ką jie reiškia. Tiesiog atkreipiamas dėmesys į sapną. „Jei kažko lauksi ir ieškosi, būtinai suprasi [sapno reikšmę – A.V.]“ (VDU ER 1189-8/11), sako viena pateikėja. Po nutinkantys įvykiai susiejami su sapnu. Pavyzdžiui, „Avarija. Vyras guli kraujuose. Jo aš nebuvau mačiusi keturis metus. Po mėnesio jis vedė“ (VDU ER 1189-1/45). Įsimintinas sapnas, realistinė situacija. Po kurio laiko jis susiejamas su permainomis buvusio vyro gyvenime.

Kiti pasakojimai apie keistus sapnus: „Tarytum du mėnuliai: rytų mėnulis pilnas pilnas. Ir vakarų mėnulis... Ir daba tie mėnuliai ore slinko vienas prie kito ir nesusidūrė. Vakarų mėnuliui pabyrėjo, o rytų mėnuliui liko. Nu, užkariavo komunizmu...“ (LTR 6982/345). „Prieš mamytės mirtį sapnavau senoviškus rūmus, jų rūsius su voratinkliais. Supratau, kad tai protėvių buveinė. Ten sutikau savo mylimąjį. Kai mėginau jį pabučiuoti, jo galva suminkštėjo mano rankose kaip minkštas plastilinas ir pasigirdo „miau“. Prabudau su kažkokiu negerumu, kuris taip ir liko kūne. Tada mama, pasirodo, jau sirgo nepagydoma liga“ (VDU ER 1189-1/44).

Kaip matome, būtų sunku kaip nors interpretuoti pastaruosius sapnus, pilnus keistų, nelogiškų detalių. Pateikėjai jų nesiaiškina, o nutikus tam tikram įvykiui prisimena sapną ir susieja šiuos du įvykius.

Taigi visų pirma žmogui reikia iš sapnų būrio išsirinkti, jo manymu, reikšmingus sapnus. Kiekvieno konkretaus sapno aiškinimasis paremtas jo vaizdų visuma, iš kurios išsirenkamas tam tikras vaizdas ar vaizdai. Siekiant išsiaiškinti sapną, operuojama laisvai pasirinktais jo vaizdais ir įminimų variantais, kurie gali būti tiek nusistovėję, tiek individualūs. Neretai tradicinis ir individualus požiūriai yra taip susipynę, jog būna sunku atskirti, kur prasideda vienas ir baigiasi kitas. M. L. Lurje nuomone, tais atvejais, kai atrodo, jog sapno aiškinime vyrauja individualumas, tradicija išlieka – išaiškinimas vis tiek yra paremtas sapnų interpretacijos taisykle (Лурье, 2002, p. 37-39), t. y. ženklo – informacijos apie ateitį ryšiu. Etnologė Ina Veselova taip pat mano, kad šis ryšys naratyvuose nulemtas ne pasakotojo asmeninio pasirinkimo, bet bendro tradicijos žinojimo (Веселова, 2002). Taigi kai sapno reikšmė nežinoma, įsimintinas sapnas po kurio laiko yra tiesiog susiejamas su nutikusiu konkrečiu įvykiu.

Kaip minėjome, kiekvienas sapno vaizdas turi po kelias, neretai skirtingas reikšmes. Analizuodamas rusų sapnų aiškinimus panašiai teigia ir M. L. Lurje: „Kiekviena vietovė, kiekviena šeima ar net individualūs asmenys tam pačiam sapno vaizdai suteikia skirtingas reikšmes, inspiruotas asmeninių, šeimos ar kaimynų pastebėjimų“ (Лурье, 2002, p. 30). Pavyzdžiui:

„Arkliai kap kam išvaražina vėjų, o kap kam – pinigus; kiaulės – kap kam svečiai, o kap kam – kiaulystės“ (Marcinkevičienė, 1998, p. 206). „Aš su drauge visada ginčijuosi: jai [susapnuotas] mažas vaikas – vargai, rūpesčiai, man – liga“ (VDU ER 1189-2/37). „Šūdai [sapnuoti] man – ne pinigai, kitiems – pinigai. Man šūdas – tai šūdas <...>. Mano draugė Joana susapnuos kaką – gauna pinigų. Ir diedukas kaką susapnuoja – būna pinigai. O man ne“ (VDU ER 1189-2/10). „Mama sakydavo: jeigu Anelė (sesuo) sapnuoja juodus rūbus, tai blogai, o jei aš – tai gerai. Aš sakydavau, kodėl? – Ji: ką aš žinau... Reiškias ji labai stebėdavo sapnus ir taikydavo gyvenime, matyt“ (VDU ER 1189-10/9). Pasak kitos pateikėjos, „Uogas, sako ašaros, a kiti sako, pelnas. Kiaulė – pas mus sakydavo sarmata, o dabar vo girdėjau, jau reiškia, kiaulę sapnuoji – svečias bus, tai čia suprask“; „Šūdu, mėšlų – nemalonumai, a kiti sako – pelnas, tai čia suprask...“ (VDU ER 1189-10/6).

Kadangi kiekvienas sapno vaizdas turi po kelis aiškinimus, interpretuojantysis iš jų gausos gali išsirinkti sau tinkamą variantą. Taigi galima teigti, kad sapno interpretacija yra laisvas, kūrybinis žmogaus veiksmas, pradedant nuo prognoziinių sapno vaizdų išsirinkimo iš viso sapno konteksto ir baigiant reikšmių iš keleto galimų variantų nustatymu.

Skirtingos priežastys skatina žmones aiškintis sapnus. Pasak vienu, sapnai pildosi, todėl reikia rimtai į juos žiūrėti. Kiti siekia sužinoti sapnų reikšmes tik tam tikro žaidybinio įdomumo ar juoko dėlei. Pavyzdžiui, „tik šiaip, dėl įdomumo babos pasiklausiu, ką tai galėtų reikšti ir pasijuokiu, jei pasako, kad čia reiškia vargą ar ką. Tai nebijau, tik pasijuokiu“ (VDU ER 1189-2/41); „juokais [klausdavo močiutės sapnų reikšmių]“ (VDU ER 1189-1/29); „[aiškinuosi] kartais dėl įdomumo“ (VDU ER 1189-8/154); „pasižiūrėdavau [į sapnininką] iš įdomumo“ (VDU ER 1189-2/10). Analogiškai ir aiškinantysis sapną gali būti vedamas ne pernelyg rimtų ketinimų: „[papasakojus sapną] mama dėl juokų paimprovizuoja, kokią reikšmę pasako“ (VDU ER 1189-2/32). Galima sakyti, jog ryškėja žaidybinė, pramoginė sapnų pasakojimų ir vaizdų reikšmių aiškinimų paskirtis.

Taigi yra du būdai išsiaiškinti sapno reikšmę. Pirmasis – pasiremti tam tikru autoritetu, t.y. pasinaudoti tradicinėje kultūroje funkcionuojančiais žodiniiais sapnų aiškinimais arba žvilgtelėti į sapnininką. Antrasis būdas – savarankiškai iš regėto sapno vaizdų išskirti konkrečius objektus ir savo nuožiūra priskirti jiems reikšmes arba sapno vaizdus susieti su po to sekusiais įvykiais. Tai padaryti leidžia girdėti tautosakos tekstai (pasakojimai apie sapnus, sapnų aiškinimai), nes jie ne tik

pateikia konkrečių faktų, bet (o tai yra daug svarbiau) ir moko mąstymo logikos, padedančios individui orientuotis neišsenkančiame įvykių ir reiškinių sraute (Христофорова, 2004).

Tradiciškai aiškinantis sapnus, svarbiausia yra atpažinti tam tikroje kultūros aplinkoje pripažintus sapnų vaizdus, kuriems yra priskirti konkretūs mitiniai įprasminimai. Sapną aiškinantis individualiai, regėti vaizdai susiejami su koku nors numatomu arba jau buvusiu įvykiu, remiantis intuicija ir / ar asmeniniu patyrimu.

Taigi pasakojimų apie išsipildžiusius sapnus struktūra dažniausiai yra pastovi: teiginys, nusakantis, ką reiškia sapne regėtas objektas; sapno turinys; informacija apie sapno išsipildymą. Tarp pasakojimo dalių egzistuoja „ženklo – įvykio“ ryšys.

Pasakojimai ir teiginiai apie sapnus dažniausiai palaiko tikėjimą prognozinę sapnų funkcija bei teikia informacijos apie konkrečias sapnų reikšmes. Išsiaiškinti sapno reikšmę galima dvejais būdais: atpažįstant tam tikroje kultūros aplinkoje pripažintus sapnų vaizdus, kuriems yra priskirti konkretūs mitiniai įprasminimai arba regėtus vaizdus susiejant su koku nors numatomu arba jau buvusiu įvykiu, remiantis intuicija ir / ar asmeniniu patyrimu.

4. SAPNŲ VAIZDŲ IR JŲ REIKŠMIŲ SAŲVEIKOS

Šioje dalyje naudojamosi visais turimais lietuviškais ir latviškais šaltiniais apie alegorinius sapnus: liaudiškais sapnų aiškinimais, žmonių papasakotais sapnais ir spausdintais sapnininkais. Jie lyginami su analogiška žodine baltarusių, rusų, ukrainiečių bei lenkų sapnų aiškinimų tradicija. Siekdami suprasti, kodėl konkrečioms sapnų vaizdams priskiriamos tam tikros reikšmės, pasitelkiame pasakų, sakmių, dainų, patarlių, mįslių, tikėjimų tekstus, būrimų bei kitų papročių aprašymus.

Kai žmonės interpretuoja savo sapnus ir pagal tai mėgina nuspėti ateitį, jie mąsto apie jiems svarbius sąmoningai suvokiamus ar intuityviai jaučiamus tikslus. Dėl to sapnų aiškinimus pagal reikšmes patogų skirstyti remiantis B.Kerbelytės išskirtomis liaudies naratyvų elementariųjų siužetų klasėmis. Jos sudarytos pagal pasakų ir sakmių herojų tikslus ir atspindi žmonėms būdingus siekimus: 1) laisvės nuo svetimųjų siekimas arba noras juos valdyti, 2) gyvenimo reikmių ar patogumų teikiančių objektų gavimas, 3) lygių teisių ar aukštos padėties gentyje, šeimoje ir visuomenėje siekimas, 4) idealaus jaunikio ar nuotakos ieškojimas, 5) genties, šeimos ar visuomenės vienybės bei pilnavertiškumo siekimas (KLPK I, p. 321- 429). Sapnų aiškinimuose šie žmonių tikslai atsispindi kiek kitokiais pavidalais. Pavyzdžiui, sapnų aiškinimuose neatsispindi siekimas apsaugoti artimąjį nuo grobiko ar pagrobtam išsivaduoti, neaktualu rūpintis, kad nebūtų prarastas tikrasis pavidalas ir pastangos jį susigrąžinti ir t.t. Kai kurie sapnų aiškinimai yra gana abstrakčios kategorijos arba atspindi su konkrečiais tikslais menkai susijusias žmonių bendravimo formas. Todėl sapnus skirstome į reiškiančius:

- fizinę ir emocinę žmogaus būklę;
- materialinę padėtį;
- visuomeninę padėtį;
- vedybų partnerį;
- šeimą, žmonių bendriją;
- netikėtus neaiškius įvykius.

Kiekviena iš paminėtų grupių sudaryta iš kelių smulkesnių pogrupių. Kadangi tie patys sapnų vaizdai turi po kelis įminimus, todėl tie objektai bus paminėti keliuose skyreliuose.

4.1. Fizinė ir emocinė žmogaus būklė

Skyrelyje aptarsime sapnus, kurie reiškia: ligą, mirtį bei liūdesį (,ašaras‘), džiaugsmus.

Sapnų aiškinimai dažnai sudaro vaizdų kompleksus, sujungtus atitinkamais asociaciniais ryšiais ir turinčius juos vienijantį esminį įprasminimą. Kiekvieną kompleksą gali sudaryti mažesnės

kompleksinės grupės, turinčios savo įprasminimą. Pavyzdžiui, ligą reiškiančių sapnų kompleksą sudaro kelios smulkesnės kompleksinės grupės, susijusios su vandens, žmonių, maisto produktų bei jų valgymo ir kitais vaizdais.

4.1.1. Liga

Tarp sapnų, kurie interpretuojami kaip išpėjimai apie įvairius pavojus, viena dažniausių nelaimių yra liga. Daugeliu atvejų ji konkrečiai neįvardinama.

Vanduo. Pats populiariausias ligą reiškiantis sapno vaizdas – tai vanduo ar buvimas jame. Pavyzdžiui: „Jei į maudynę ar vandenį įkrenti – bus liga“ (LTR 1176/215); „Ligą [reiškia] maudymasis vandens telkinyje“ (VDU ER 1189-1/24). Dažnai akcentuojama, jog vanduo yra nešvarus, drumzlinas: „Būti nešvariame vandenyje – blogai, liga“ (VDU ER 1189-1/22; 5/8; 5/6; 1/47; 1/31; 1/28; 1/24; 1/12; 1/11; 5/6). „Švarus vondou sapnie – gera sveikata, vo našvarus – liga“ (VDU ER 33-7/15). „Sapne regėtas tamsus vanduo – liga“ (ŠLTT IV 31369). Tą patį reiškia ir sapne geriamas drumzlinas vanduo (ALS, p. 69).

Štai vienas sapno pasakojimas, kur ligą rodė braidžiojimas po nešvarų vandenį: „Aš ėjau per vandenį. Vanduo buvo labai skaidrus, o paskui virto vis nešvaresnis, drumzlinesnis. Pabudusi ilgai negalėjau užmigti. Po kelių dienų susirgau. Sapne bristi per nešvarų vandenį reiškia ligą“ (ALS, p. 7).

Matyt, nešvariame vandenyje stovėjo moteris šioje latvių dainoje:

Sliktu sapini redzēju,	Blogā sapnā regēju,
Šo naksniņu gulēdama:	Šiā nakteļē gulēdama:
Sev galviņu izsukāju	Sau galveļē šukavau
Līdz pusei ūdenī. (Tdz 55295)	Iki pusei vandenyje.

Tamsus, nešvarus vanduo lenkams, o vaikščiojimas po pelkę baltarusiams irgi reiškia ligą (Niebrzegowska, 1996, p. 236; BHCB, p. 10).

Tokią pat susapnuoto vandens reikšmę aptinkame ir sapnininkuose: maudynė šiltame, drumzline vandenyje (SKN, p.184, 82), griovys su dumblinu vandeniu (SLS, p. 112), kanalas su nešvariu vandeniu (DS, p. 109) – tai besiantinanti liga. Jei sapnuotojas plaukia per upę ir neperplaukia (SIS, p. 418), skęsta (DS, p. 227) – bus liga. Jei įkrentama į liūną (DS, p. 144), regimas purvynas (SKl, p. 47), purvina skylė (DS, p. 228) – taip pat liga. Apskritai, sušlapimas – tai sveikatos pablogėjimas (SKN, p. 133; DS, p. 270).

Žmonės. Susapnuotas žmogus dažnai reiškia ligą. Pavyzdžiui, „*Vaikų sapnuoti – liga*“ (LTR 5424/100); „*Vaikas sapnuot – sirgsi, liga kokia prisikabins*“ (LTR 5424/157; panašiai VDU ER 1189-5/10; 5/9; 5/3; 5/2; 2/6; 1/29; 1/20; 1/23; 1/13...). Gana dažnai vaiko vaizdas papildomas įvairiomis savybėmis. Akcentuojama, jog ligą reiškia mažas, nešvarus, labai negražus, suvargęs vaikas (VDU ER 1189-5/4, 1/48, 1/19, 1/15).

Ligą reiškianti ir susapnuota *moteris* (VDU ER 1189-1/46, 1/45). Gali būti pabrėžiami veiksmai, kuriuos atlieka susapnuota moteris, pavyzdžiui, ji gali šokti (LTR 1488/39), bučiuoti (LTR 1582/584; LTR 1993/46; LTR 1438/52; VDU ER 1189-1/32; 2/10; 33-7/39). Apskritai bučiuotis sapne yra pavojinga, „prieš ligą“ (LTR 1503/186). Lietuvių folklore liga dažniausiai įsivaizduota esanti moters pavidalo būtybė (Racėnaitė, 2005, p. 29).

Žmonių išvaizda taip pat svarbi sapnų aiškinimuose. Nuogas kūnas sapne nurodo tokius neigiamus dalykus, kaip gėda, apkalbos ar ligos. „Nuogas žmogus matyt [sapne] – liga (LTR 5419 /118; VDU ER 1189-5/7, 1/43).

Sapnininkuose šis vaizdas išplečiamas: liga artėja, jei matai save nuogą (SKN, p. 41), maudaisi nuogas (SKlb, p. 155), regi nuogą bobą (SKN, p. 18), nuogą lavoną (DS, p. 138), basus žmones (DS, p. 44), čiupinėji nuogas blauzdas (SKI, p.9). Nauji šių dienų vaizdiniai ir sąvokos taip pat aptinkami sapnininkuose, pavyzdžiui, „pornografija – perspėjimas, kad nesirūpinate sveikata“ (SKlb, p. 204). Nuogas kūnas gali būti puošiamas dabar labai populiariomis tatuiruotėmis. Jei susapnuoji ją turįs – taip pat liga (SKlb, p. 272).

Rusų užkalbėjimuose personifikuotos ligos pasirodo nuogos, basos, nesusijusios, nepridengtomis galvomis / plaukais.

Su liga / ligonių susiję žmonės / daiktai regimi sapne, taip pat prognozuoja ligą: jei sapnuoji gydytoją (LTR 1693/427; LTR 785/392), guli (LTR 1580/805), regi sapne lovą – laukia liga (LTR 1993/55). Prie sunkiai sergančiojo būdavo kviečiamas kunigas suteikti ligoniui paskutinio patepimo. Todėl susapnuotas šventikas taip pat reiškia ligą (LTR 2069/327; AED, p. 393).

Kaip ir aukščiau aptarti, šie sapnų aiškinimai paremti analogijos principu. Tradicinėje kultūroje nėra daug panašiai traktuojamų vaizdinių. Aptiktas tikėjimas, jog Naujųjų Metų rytą daktarą sutikęs žmogus kitais metais sunkiai sirgs (Kudirka, 1993, p. 248). Regėtas sapne daktaras prognozuoja ligą ir lenkų, baltarusių aiškinimuose (Niebrzegowska, 1996, p. 236; БНСВ, с. 27).

Gydymosi vaizdai / rengimosi gydyti veiksmai / daiktai sapnininkuose turi analogišką reikšmę: jei renkami liepžiedžiai (SIS, p. 206), pelynas (SKlb, p. 194), džiovinamos vaistažolės (SKN, p. 147); gulima lovoje (SIS, p. 213), ligoninėje (DS, p. 143), sapnuojama antklodė (PAT, p.24), baltas chalatas (DS, p. 52), krėslas ant ratukų (SKN, p. 69), švirškštas (DS, p. 256),

chirurginiai instrumentai (DS, p. 53), geriama vaistai (DS, p. 277), kerpamas pleistras (SKN, p. 108), tai bus liga. Užrašytuose pasakojimuose apie sapnus tokie vaizdai ir jų aiškinimas, „liga“, nepasitaiko.

Maisto produktai. Sapnuoti, kad valgai mėsa, reiškia, jog susirgsi (LTR 5485/60; VDU ER 1189-5/1, 1/32; LTR 5731/60; ŠLTT I 7688). Gali būti pabrėžiama, jog žalia, nevirta mėsa, tai liga (VDU ER 34-1/8; VDU ER 1189-1/5).

Ir kiti maisto produktai gali reikšti ligą: „Susapnuoti obuolius su raudonais šonais – kosulys, liga“ (LTR 1580/760); obuoliai, žirniai, valgoma duona – liga (VDU ER 756-34; ŠLTT IV 35656; ŠLTT I 18842).

Slavai panašiai traktuoja sapne regėtus, valgytus maisto produktus: baltarusiams valgyta mėsa (BHCb, p. 80), lenkams – duona, mėsa, tešla, dešra, įvairūs apvalūs produktai (kiaušiniai, kriaušės, obuoliai, uogos, pupos, kopūstai) (Niebrzegowska, 1996, p. 236), ukrainiečiams – grybai, uogos, bulvės, kiaušiniai (Валенцова, 2002, p. 52) reiškia ligą.

Sapninukuose randame ir daugiau sapnų vaizdų, kurie aiškinami kaip liga, pavyzdžiui, sapne drebėti nuo šalčio, sušalti (SKN, p. 32), čiulpti varveklį (DS, p. 281)... Matoma daug žalčių (DS, p. 295), daug rupūžių (SKlb, p. 224), varlė (DS, p. 280) ar driežas (SKl, p. 14) bus liga. Tokie aiškinimai atitikmenų tradicinėje kultūroje neturi. Tai leidžia manyti, jog šie sapnų vaizdų įminimai yra vėlyvas reiškinys. Be to, neretai tai yra individuali sapninukų sudarytojų kūryba. Tradicija atmetė naujoves, kurios jai liko tolimos ir nesuprantamos. Galima sakyti, jog individuali kūryba neturėjo socialinio pripažinimo ir todėl liko gyvuoti tik publikuotuose leidiniuose (Hultkranz, 1960, p. 92).

Kitos trys didelės kompleksinės grupės susijusios su *praradimais, šaukimu ir laidotuvių vaizdais*. Komplexams priklausantys simboliai gali reikšti ir ligą, ir mirtį. Jie bus aptarti skirsnyje „Mirtis“.

Kartais sapnų aiškinimuose minimi ir konkretūs negalavimai. *Fizine analogija* paremtas auglių ir vočių iškilimas. Taip nutiks, jei sapne valgysi obuolius (ŠLTT I 1704-6), uogas (ŠLTT I 1957). Skirtingų objektų gretinimas pagal fizinę formą liaudies kultūroje yra populiarus. Pavyzdžiui, manyta, jei Kūčių vakarą sninga ledukais – vištos bus dėslios, bus daug riešutų, žirniai gerai derės (Panevėžio apyl.). Jei tą patį vakarą bus giedras dangus ir žvaigždės į krūvas bus susimetusios – laukia derlingi metai: bus gausu grybų (Ignalina, Kėdainiai), uogų (Panevėžys, Šakiai), riešutų (Šakiai), gerai vištos dėslios kiaušinius (Alytus, Kupiškis, Lazdijai), obelys derės (Endriejovas), bus daug bulvių (Kudirka, 1993, p. 20, 176). Visi šie objektai gretinami pagal apvalią formą.

Augliai ir apvalūs valgomi produktai siejami ir lenkų sapnų aiškinimuose (Niebrzegowska, 1996, p. 236).

Aštrus įrankis. Įvairūs susapnuoti daiktai, kuriais galima durti, smeigti aiškinimuose traktuojami neigiamai. „Kai sapne matau peilį, ypač aprūdijusį, turiu didelį širdies skausmą. Adatas – irgi širdies skausmas“ (LTR 4638/40). „Jei sapnuoji peilį, turi ar lankstai jį ar pjauni ką nors su juo, tai turėsi širdies skausmą, saka“ (LTR 1440/41). Panašiai galvojo ir latviai, „Sapnuoti adatą – skaudės širdį“ (ŠLTT I 212), prasidės skausmai (ŠLTT I 213). Galimas šios reikšmės perkėlimas iš fizinio į emocinį planą: rasti adatą – širdgėla; su adata susižeisti – išgirsi širdį užgaunančią žinią (SKL, p. 3).

Aštrių objektų ir skausmo siejimo neaptikome nė vienos iš lyginimui pasirinktų slavų tautų sapnų aiškinimuose.

Jeigu sapne valgysi riešutus, tai bus kosulys (LRT LMD I 475/3-57; LTR 1580/593); dantis skaudės, jei valgysi riešutus (ALS, p.18), uogas (ŠLTT T21958).

Galvą skaudės, jei matai daug jaunimo (LRT LMD I 475/3-63). Latvių sapnų aiškinimuose galvos skausmas siejamas su ant jos dedamais objektais: jei regi ant galvos skarelę (ŠLTT II 16376); užsidedi moterišką (ŠLTT I 4379), naują (ŠLTT I 4380), didelę kepurę (ŠLTT I 4381); vainiką (ŠLTT IV 31541) – skaudės galvą. Toks galvos apdangalo traktavimas kitose tradicinės kultūros formose yra retas, tačiau jis beveik tapatus. Kepurės sukimas gali neigiamai paveikti žmogų ar paukštį. Latviai mano, jei vaikinai suka savo kepurę už snapelio, jam skaudės galvą. O jei kepurė sukama uždėjus ją ant pagalio, taip pat skaudės galvą (SLTT, p. 347). Lietuviai teigia, jog sukant kepurę „susukama“ skrendančių gervių virtinė¹¹.

Naujausiuose pastarojo dešimtmečio sapnininkuose išskiriamos kelios šiuolaikinių žmogų kamuojančios sveikatos problemos. Viena jų – nervinio pobūdžio sutrikimai. „Jeigu sapne įsipjovėte ranką, tai greitai laiku sutriks nervų sistema“ (DS, p. 196). „Jei skauda skaudulį ir jis negražiai atrodo, turėsite nervinę įtampą“ (DS, p. 226). Regėti, kaip prie audimo staklių dirba nepažįstamas žmogus, gali reikšti nusivylimą arba nervinę krizę (DS, p. 237). Akinius dėvėti – nervų silpnumas (PS, p. 4).

Kita problema – virškinamojo trakto negalavimai. Nešvarus vanduo kanale – tai sunkumai, ligos, skrandžio sutrikimai (DS, p. 109). Dantų krapštukas – blogas apetitas, skrandžio sutrikimai (PAT, p. 28).

Daug dėmesio dabar skiriama teisingai, sveikai mitybai, populiarios įvairiausios dietos. Tai aptinkame ir sapnininkuose. „Jei matote netvirtas, siūbuojančias grindis virtuvėje ar valgomajame – netinkamai maitinatės“ (DS, p. 89). „Jei po savo oda matote kokį nors gyvį ar daiktą – turėsite problemų tvarkant reikalus arba tai įspėjimas, jog laikotės netinkamos dietos“ (DS, p. 175).

---

¹¹ Profesorės B. Kerbelytės informacija.

Taigi, kaip matome, ligą gali reikšti įvairūs vandens, žmogaus, ligos, maisto produktų, aštrių daiktų vaizdai.

Kalbant apie konkrečius negalavimus, liaudies sapnų aiškinimuose dažniausiai minimi galvos, širdies, dantų skausmai. Greta to, naujausios sapnų knygos išskiria nervų pakrikimą ir virškinamojo trakto sutrikimus.

4.1.2. Mirtis

Liaudies sapnų aiškinimuose labai populiari mirties tema. Mirtį reiškia įvairūs susapnuoti vaizdai.

Kūno dalių praradimas vienija dantų ir plaukų netekimo vaizdus. Netekti sapne kokios nors kūno dalies – blogas sapnas. Pavyzdžiui, moters perpasakotas sapnas: „...ir dantį, saka, kiauru turiu, va, saka, *traukiau dantį*, traukiau, nu i... ir ištraukė i... jauną vyrą, keturiasdešimt septynių metų“ (LTR 4795/143).

Su dantimis susiję vaizdai yra bene pats populiariausias mirtį reiškiantis ženklas lietuvių ir latvių tradicinėje kultūroje. Iškritęs dantis – laukia mirtis (LTR 5731/64; 5485/58; VDU ER 42-6/17; 34-1/8; 1189-6/3; 5/11; 5/8; 5/6; 5/4; 2/9; 1/44; 1/39; 1/36; 1/26; 1/7; 1/12...) Pagal tai, kuris dantis iškrenta, spręsta koks giminaitis mirs: „Jei ištrauki dantį priešakinį, tai mirs kas nors iš giminės ar namiškių artimas. Jei ištrauki tolimesnį dantį (garokštį), tai saka, mirs kas nors iš tolimesnės giminės arba šiaip tik iš gerų pažįstamų“ (LTR 1440/17); „Jei sapnuoji, kad kas išrovė dantį su krauju – mirs kas iš giminių. Jei dantys labai skauda – mirs namiškiai. Jei raunamas dantis be kraujo ir be skausmo – mirs pažįstami. O jei kraujo nėra, tik labai skauda, tai mirs draugas“ (LTR 2088/370); „Jeigu sapnuodamas ištraukei priešakinį dantį, tai kas nors iš giminės mirs; jeigu iš šalutinių dantų – tai mirs kaimynas“ (LTR 1437/220). Taigi galima teigti, jog priekiniai dantys, ypač jeigu jie iškrenta su krauju, siejami su artimo žmogaus mirtimi. Jei krenta tolimesnis dantis, be kraujo ir be skausmo – galima tolimo giminaičio, kaimyno ar pažįstamo mirtis.

Pagal iškritusio danties padėtį burnoje spręsta ir apie mirsiančiojo lytį: „Jei sapnuoji, kad viršutinius dantis ištrauki arba jie patys iškrenta, tai reiškia, kad mirs kas iš vyriškių. Jei apatiniai dantys iškrenta – reiškia, kad mirs moteriškė iš artimųjų“ (LTR 2088/381).

Latvių bei slavų sapnų aiškinimuose iškritęs dantis taip pat reiškia greitą kažkieno mirtį (ŠLTT IV 36090-94; БС, p. 210; Niebrzegowska, 1996, p. 242; БНСВ, p. 28; Валенцова, 2002, p. 52).

Ne tik sapnuose, bet ir ypatingą dieną iš tikrųjų išlūžę dantys reiškė mirtį. Latvijoje tikėta, jei Naujųjų Metų naktį kokiam nors namiškiui išlūžta dantis, tai kas nors iš tų namų mirs. Manyta, jei kam kliba dantys, tai greitai jam ateis paskutinioji (SLTP, p. 308). Varniuose

užfiksuotas frazeologizmas „išmesti danti“ reiškia nutraukti gyvybę t.y. pasidaryti abortą (LKŽ II, p. 267).

Kitų kūno dalių praradimai sapne taip pat nieko gera nežada. Pavyzdžiui: „Matyti sapnie sava smunkončius plaukus – y nagera, nustuosi mylima žmuogaus“ (VDU ER 33-7/62, panašiai – VDU ER 1189-8/94). Ypatingų plaukų pašalinimo motyvas aptinkamas ir pasakose (AT 315). Dažniausiai su jais prarandama jėga, o kartais ir gyvybė. Pavyzdžiui, graikų pasakoje karalius turėjo auksinį plauką; jį išrovus, žmogus mirė (Фрэзер, 1983, p. 302).

Baltarusiai manė, jog sapne nusipjauti ranką reiškia mirtį (BHCB, p. 40).

Kiti praradimai bei nuostoliai. Šią kompleksinę grupę sudaro įvairių objektų praradimai, sudužimai, sulūžimai, degančių objektų užgesimai. Pavyzdžiui, moteris sapnavusi, kad už durų stovi vyriškis su dideliu peiliu. Ji neleidžianti. Tėvas liepia atidaryti, paskui motina. Ji nedaro. Tėvas pasakė, kad *dvi kartis paima*, o vieną palieka. Ir jis dingo. Po kurio laiko pasakotoja pasiliko viena, o jos tėvai numirė (LTR 509/217/).

Pasak latvių, gresia mirtis, jei sapne netenkama gyvo padaro, pavyzdžiui, žmogus mato pastipusią savo vištą (ŠLTT IV 33413), paskerstą kiaulę (ŠLTT I 5142). Apie mirtį kalba susapnuotas sulūžęs samtis (ŠLTT III 22748), išvirtęs kaminas (ŠLTT III 27984), išlūžusi svirtis (ŠLTT I 590).

Panašūs vaizdų aiškinimai aptinkami ir slavų kraštuose. Lenkai manė, jei sapne iš lango iškrenta stiklas, griūva siena, tai greitai mirs kas nors iš to namo gyventojų (Niebrzegowska, 1996, p. 191, 249). Polesės gyventojai tikėjo, jog sapne išvydus griūnantį pečių, kažkas mirs (Валенцова, 2002, c. 52).

Analogijų sapne regėtiems vaizdams randame liaudies tikėjimuose. Tikėta, jei namuose sudužo veidrodis, ima sproginėti lempų stiklai, stiklinės, taurelės ir kiti indai – kas nors mirs (BML 266-268; Račiūnaitė, 1999, p. 121). Jei gyvenamojoje troboje suskyla rąstas arba krosnyje persiskiria duonos kepalas, tai ženklas, kad kas nors iš tos šeimos išsiskirs (JR, p. 171).

Sapne gėstantys objektai taip pat nusako artėjančią mirtį: užgėstanti ugnis (ŠLTT IV 31023-5), lempa (ŠLTT II 16416). Tradicinėje kultūroje žvakės degimas buvo prilyginamas žmogaus gyvenimui. Ypač didelė reikšmė žvakės užgesimui teikta per įvairias šventes (vestuves, Kalėdas) bei laidotuves. Manyta jog toks įvykis prognozuoja kažkieno artėjančią mirtį (JR, p. 171; BML 189, 617). Analogiška žvakių degimo reikšmė yra ir tautosakoje. Pasakoje “Gyvenimo žvakės”, senelis rodo herojui degančias žvakes, kurių viena (žmogaus) ima gesti. Senelis pasako, kad herojus važiuotų namo, nes kelyje numirs. Herojus parvažiuoja namo ir miršta (LRš, p. 270).

Šaukimas. Sapne girdėti kažką tave šaukiant – negerai: „jeigu susapnuoji, kad kažkas tave vardu šaukia, tai niekada negalima atsiliepti, nes įsileisi į namus ligą“ (VDU ER 791-195). „Jei sapne kas tave vardu šaukia, tai jei atsišauksi, tai prikibs kokia kvaraba“ (LTR 2074/101).

„Per miegą užgirsti šaukient tave, tai arba sirgsi arba mirsi“ (LRT LMD III 20/95-759; panašūs – LTR 782/29; LRT LMD I 621/40; LTR 507/31-115; LRT LMD III 63/1-28; I 475/3-50). Analogiškai manė ir latviai. Girdėti savo vardą šaukiant – bus liga, o jei atsiliepsi – mirtis. Jei sapne šaukia kas – tai liga (ALS, p. 70). Polesės regione manyta, jei per sapną žmogų kas nors pro langą šauks vardu ar koks gyvūnas triukšmaus, tai greitai bus laidotuvės (Толстая, 2002, c. 205).

Sapnininkuose taip pat aptinkami panašūs teiginiai (SKlb, p. 271). Į šią grupę galima įtraukti aido (DS, p. 21) ir šiuolaikinės realijos – durų skambučio (DS, p. 68) išgirdimą sapne.

Liaudies tikėjimuose yra panaši netikėto šaukimo reikšmė. Latviai tikėjo, jei naktį miegant kas nors šaukia, negalima atsiliiepti, nes nutiks nelaimė (ŠLTT III 26295); jei naktį girdi ką šaukiant ir atsiliepsi – mirsi (ŠLTT III 26298). Sakmėse taip pat tvirtinama, jog žmogų šaukia liga, nelaimė ar mirtis. Latvių sakmėje kažkas liepia miegančiam bernui keltis, eit šert arklių. Vėliau pasirodo, kad jo niekas nekėlęs. Bernas suserga – drugys jį krato visus metus (ŠLPT XIII 265, p. 338). Lietuvių sakmėje kažkas beldžia į langą ir šaukia šeimnininką vardu. Šis supranta, kas tas šaukėjas, todėl atsako: ”Pabučiuok man...” “Už lango susikeikia ir išnyksta. Tai buvusi liga arba nelaimė”. Jei šis būtų atsiliepęs, būtų susirgęs (Panevėžio aps.) (TŽ, p. 126). Kitame pasakojime atsiliepęs žmogus miršta (VLD, p. 165) (KLPTK I, p. 75).

Laidotuvių vaizdai. Šie sapnų vaizdai ir jų „įminimai“ yra susieti tapatumo principu. „Suvažinėjo girtą ant kelio. Aš sapnuoju. *Ji juodai apsirengus.* Troba prinešta. Mes abi tvarkom. Sakau, šią naktį tave juodai pasirėdžiusią sapnavau. Sako: gal nelaimė kokia – veršiukas padvėsė. Pamislįjau: dėl veršiuko, tai ne – čia mirs kas iš giminės. Trečią dieną išgirdom, kad jau [vyra] suvažinėjo – liko našlė ir juoda skara vaikščiojo“ (LTR 4795/142). Mirtį reiškia XX-XXI a. vyraujanti gedulo spalva – juoda spalva.

Mirtį gali reikšti laidotuvės (VDU ER 1189-8/187), buvimas bažnyčioje (ŠLTT I 1901), meldimasis bažnyčioje (VDU ER 33-7/28). Panašūs laidotuvių ritualo vaizdiniai slavų kraštuose taip pat reiškia mirtį (Niebrzegowska, 1996, p. 201, 152; БНСВ, p. 121; Валенцова, 2002, p. 52; БС, p. 210).

Sapnininkuose taip pat populiarūs panašūs vaizdai. Pavyzdžiui, liga gali grėsti, jei sapnuoji, sėdi ar guli karste (DS, p. 109), užkasi kapą (SLS, p. 144), regi smilkytuvą (DS, p. 233). Mirtis grėsia, jei sapnuoji laidotuves (SLS, p. 145), urną su kaulais (DS, p. 271), paminklą (SKN, p. 101); girdi varpus (DS, p. 280).

Taigi visa, kas siejama su laidotuvėmis, sapne rodo fizinių žmogaus jėgų sumažėjimą arba būsimas laidotuves.

Mirusieji. Mirtį reiškia ir sapne regėti mirusieji. Žmonių sapnuose jie rodosi įvairiose situacijose. Pavyzdžiui, vyras susapnavo papuoles į tamsų rūšį, iš kurio jam padeda išeiti jo miręs tėvas. Jis pasakęs: “Tuo takeliu pareisi. Tik ilgai nebūk – pareisi čia atgal pas mane.” Po kelių

dienų vyras mirė (LTR 4794/161). Čia mirtį reiškia velionio žodžiai: „ilgai nebūk – pareisi čia atgal...”. Pasakymas turi būti suprastas remiantis pomirtinio gyvenimo vaizdiniais. Sapne regėtas velionis nebūtinai gali reikšti sapnavusio, bet jam artimo žmogaus mirtį. Moteris sapne matė mirusius tėvus. Ji šaukė, kad jie palauktų, pasikalbėtų, bet motina atsakiusi, kad neturi laiko. Po kelių dienų mirė moters sesuo (LTR 5093/31). Kitame pasakojime mirtį reiškia velionio apkabinimas: „Sapnavau savo mirusį vyrą, jis atrodė taip, kaip niekada, tai yra buvo pasipuošęs su kostiumu, ir mane apkabino, ko ir niekada nėra sapne daręs. Po šio sapno sužinojau, kad artimas kaimynas žuvo“ (VDU ER 1189-10/78).

Sapnų aiškinimuose ir sapnininkuose, mirusysis gali ko nors prašyti, ką nors duoti gyviesiems, pats imti, kviesti eiti kartu, eiti iš paskos. Jei sapne bendraujama su mirusiuoju, bučiuojamasi, sveikinamasi ar valgoma, tai gali reikšti nelaimę, laidotuves, artėjančią mirtį (LTR 4260/236; LTR 2562/346; VDU ER 1189-1/10; 8/44; 8/55; 8/75). Sapne regėtas velionis latviams, baltarusiams ir lenkams taip pat reiškia laidotuves (ŠLTT III 21106-50; ALS, p. 102; BHCB, p. 22; Niebrzegowska, 1996, p. 155).

Pavojinga sapnuoti artimą kontaktą su būtybe, priklausančia kitam pasauliui. Vienas iš tokių glaudžių suartėjimų – bučiny. Padavimuose apie nugrimzdusius dvarus žmonių bučiniui priskiriama magiška galia. Pabučiavimas šiuo atveju – herojaus suartėjimas su užburtuoju pasauliu, po kurio užkeiktieji „prisikelia” gyvenimui žemėje. Herojaus sąjunga su užburta būtybe tokią pat prasmę turi ir liaudies pasakose. Lietuvių pasakose apie vedybas su baidykle ir analogiškoje rusų pasakoje apie raudonąją gėlelę šlykštus padaras tampa gražiu jaunikaičiu, kai mergaitė jį pamilsta ir pabučiuoja (Kerbelytė, 1970, p. 162).

Taigi padavimuose ir pasakose pabučiavimas užburtą ar gyvūno pavidalą turintį personažą išvaduoja arba jam suteikia žmogaus pavidalą, leidžiantį šiam gyventi su žmonėmis. Sapnuose bučiavimasis su mirusiuoju aiškinamas priešingai. Po tokio sapno žmogui grėšia perėjimas į kitą pasaulį – mirtis.

Įvairių tautų pasakose pabrėžiama, jog mirusiųjų pasaulyje gyvajam negalima nieko valgyti, kitaip pasiliks amžiams jų erdvėje (The Fairy Hill is on Fire, 1991, p. 140; KLPTK II, p. 65). Bendras valgymas taip pat traktuojamas kaip šio akto dalyvių suartėjimas, po kurio gyvasis tampa mirusiuoju.

Teigiama, jog kažkas mirs, susirgs, jei sapne velionis kviečia pas save (VDU ER 33-7/22). Tačiau gyvojo likimas priklauso ne tik nuo velionio, bet ir nuo sapne žmogaus atliekamų veiksmų: „Susapnavau mirusį draugą. Jis apsilankė sapne ir kvietė kartu eiti. Jis mane vaikėsi, bet nepagavo. Iš pradžių vadinosi gražiuoju. O paskui piktuoju, vaikėsi – nepagavo. Ir toks buvo jausmas, kad jis kartu išėjo kažko kito išsivesti iš gyvenimo. Kitą dieną sužinojau, kad mirė jo pusbrolis. Toks jausmas, jog jis tuomet atėjo ir manęs išsivesti“ (VDU ER 1189-8/30). „Kitų kartų

sapnuoju. Ateinu namo. Sakau, a kur tėvas? – vaikų klausiu. Ai, sako, atėjo Juozas ir nusivedė. O tas Juozas irgi miręs buvo. Kur, sakau, nuėjo? In bažnyčių. Žinau, buvo išvirtas mano kumpis. Pažiūriui spintutėn – nēr ten kumpio. Nusinešė ir kumpį anie. Reiškia, gers, ir kumpį dar pasiēmė. Ai, pradėjau pykt aš labiausiai. Ir tadu nusivedė, numirė. Ir da kiaulės išdvėsė – va ir nusinešė visą kumpį...“ (VDU ER 1189-10/7). Minėtu atveju velionis ne tik su savimi išsiveda gyvąjį, bet kartu ir pasiima jam priklausius gyvulius.

Užrašytuose sapnų pasakojimuose velionis kalbina, vedasi, tempia su savimi. Kartais velionį pavyksta perkalbėti, kad leistų pasilikti žemėje: “Na tai tuo kartu paliksiu”, – pasako paleisdama gyvosios ranką mirusioji (Balkutė, 1996, p. 62). Aktyviai sapne priešinant, kartais pavyksta įtikinti ir mirtį atsisakyti savo ketinimų (Marcinkevičienė, 1997, p. 19).

Taigi sapno erdvė herojui leidžia bendrauti su numirėliu tarsi realybėje. Toks bendravimas gana dažnai aptinkamas sakmėse. Neveltui sakmėse žmonės įvairiai įvardina mirusiojo atėjimą į sapną. Sakoma – *susapnavau, sapne regėjau, pasirodė, pasivaideno*. Žodis *vaidentis* dažniausiai vartojamas apibūdinant netikėtą neaiškų įvairių būtybių, reiškinių (pvz.: vaiduoklių, mirusiųjų) pasirodymą realiame gyvenime. Tas pats žodis tinka nusakyti regėtam analogiškam reiškiniui (mirusiajam) skirtingose aplinkose – sapne ir realiame gyvenime. Tai rodo, kad svarbi akistata su velioniu, bet nesvarbu kokiomis aplinkybėmis ir kur tai įvyksta.

Liaudies sakmėse teigiama, jog prieš mirtį mirusieji pasirodo ne tik sapnuose, bet ir tam tikrų žmonių regėjimuose. Mirštantieji mato mirusiuosius, kurie laukia, kol galės juos vestis anapus: “Kad kam reik mirt, tai tris dienas pirm to jo nabašninkai, gentys jį lanko ir, jo lovą apstoję, dieną ir naktį laukia, kad jo dvasią išlydėti galėtų. Jie moja ir su savimi vadina [kaip ir sapne - A. V.] mirštantįjį” (BsV, p. 149). Susirinkusias vėles dažniausiai mato tik pats mirštantysis. Artimieji apie tai sužino iš jo kalbų. “– Ar nematai, kad visas pulkas mane parsivesti atėjęs yra? Ką ant ligos patalo mirusieji gentys lanko, tas jau tur mirti...”. “Mano mylimi, dabar aš mirsiu, nes jau mano mamaitė atėjo mane gabėtis [...] Nemislykit, kad aš sva[i]čioju, – tai ji jau čia stov, o dabar mane gabėsis...” (BsV, p. 149).

Mirštančiųjų regėjimus patvirtindavę ir žmonės su nepaprastais sugebėjimais – dvasregiai. Sakmėse jie liudija matą susirinkusius mirusiuosius prie sunkiai sergančių, greit bemirsiančių žmonių (BsV, p. 150).

Pasakojimuose apie susapnuotus mirusiuosius išryškėja dar viena gyvajam pavojinga situacija: jokiū būdu negalima atsigulti greta velionio, nes tai gresia fizine žmogaus baigtimi (LTR 4232/361; VDU ER 1189-8/21). Gulėjimas ir / ar miegojimas primena mirusiajam būdingą būseną. Ši nuostata atsispindi ir žodžių gulti / miegoti reikšmėse. Pavyzdžiui, žodžiai „gulti“, „atgulti“ reiškia ne tik prigulimą poilsiui ar miegui, bet ir mirtį, žūtį: „Kare guldavo mūsų karių, bet guldavo

ir priešų“, „Atgulė tėviškę begindami“, „Atsiduso dar porą kartų ir atagulė“¹² (LKŽ III, p. 717-719).

---

¹² Kartais sakoma, jog susapnavus mirusįjį reikia užpirkti mišias. Dažniausiai taip rekomenduojama elgtis, kai sapne velionis ko nors prašo iš gyvojo, pavyzdžiui, maisto ar drabužių (ALS, p. 102; LTR 1993/64). Reikia prisiminti gausius maisto aukojimus mirusiesiems, kurie buvo atliekami įvairiose tautose, per šventes ko nors iš jų prašant (Тейлор, 1989). Panašiai būta ir Lietuvoje. Per mirusiųjų minėjimo dienas, maistas buvo nešamas ir puotos keliamos kapinėse; vėliau, Katalikų bažnyčiai persekiojant, viešai atliekamos vėlėms skirtos apeigos palaiapsniui buvo perkeltos į namus. Vėlės kviečiamos ir vaišinamos jau namų aplinkoje. Po vaišių kai kuriose vietovėse joms skirtą maistą nešdavo į kapines. Dar vėliau šis maistas imtas nešti į bažnyčią ir dalinti elgetoms (LKŠ, p. 74-75) ar užsakomos mišios. Pavyzdžiui, „Sapnavau aš (ar kaimynas, ar kokį nors tį), kad atėjo ir prašė pas manį duonos nabaščikas tas, sapnavau, kad atėjo ir prašė kepalalį duonos. Tai jau neša tada ir mišias užperka ar ką tį jau“ (LTR 6447/1118). Kituose sapnų aiškinimuose dingsta maisto prašymas. Švenčionėliuose sakyta, jog tiesiog sapnavus velionį, kuo greičiausiai reikia duoti elgetoms ar į bažnyčią ant mišių (BLM 105). „Jei susapnuotasis prašo ką nors duoti, padėti, paskolinti, reikia kuo greičiausiai duoti mišias, kad sieloms būtų ramiau“ (BLM 98); „Jei prisisapnuoja mirusysis, tai prašo pagalbos, todėl reikia užpirkti mišias (Krivickas, 1999, p. 121). Lenkijoje užfiksuotas analogiškas požiūris. Manyta, jog susapnavus mirusįjį reikia užpirkti mišias (Niebzegovska, 1996, p. 145-230).

Tikėjimai, jog mirusiesiems reikia gyvųjų pagalbos, paremiami sapnų pasakojimais: „Dabar sapnuoju, kad toks laukas gražus, vasarojus teip gražiai auga ir va toks rugių ruožas, teip dydelis, ir tėtį ir maną mamą [jau mirę - A. V.], ir dabar pamačiau iš toli ateina mana Maryti <...>“. Moteris sodina Marytę ant suolo prie namo. Prašo papasakoti, kaip gyvena. „Ana atsako, kad ne pakalbėti atėjo, o paprašyti sukalbėti 18 poterių už ją. Ir pranyko. Tai va, pati sapnavau“ (LTR 6982/932). Mirusioji tiesiai išsako savo pageidavimą - jai reikia artimųjų maldų.

Šiame pasakojime nutylima, ar žmonės pildė velionės valią, tuo tarpu kitame pavyzdyje tai daroma be žodinio paraginimo: „Sapnavau savo mirusį tėtį. Kad jis švariai apsirengęs, žiūri į mane ir šypsosi, tokio gražaus veido, lyg kažką sako, bet aš neprisimenu. Kaip sako mano mama, vadinasi, jam ten gerai. Aišku, visada užperkam mišias, lankom kapą“ (VDU ER 1189-8/12b).

Kaip matom, tokiu atveju, mirusiojo pasirodymas per sapną neturi jokios prognozinės funkcijos. Tikima, jog šitaip jis praneša artimiesiems apie savo blogą būklę ir prašo pagalbos. Tai gali įvykti ne tik per sapną, bet ir realiame gyvenime. Tikima, jog cypiant degančioms malkoms, ugniai, mirusieji prašo mišių, maldų (LTR 2386/298; 1300/469; 607/91).

Kita vertus, susapnuotas mirusysis gali informuoti artimuosius, jog jų pagalba jam nėra reikalinga. Kaip rašo Jonas Balys, “[...] mišias užpirkinėja ir meldžiasi tol, kol nesusapnuoja; kai tris kartus susapnuoja, tai tada mano sau, kad jau žmogaus dūšia išsigelbėjo iš skastyklos” (BML 40). Kai kur tikėta atvirkščiai. Panevėžyje manyta, jei kurį numirėlį sapnuoja kas, reiškia jis skastykloje, o jei niekas nesusapnuoja – danguje arba pragare (Elisonas, 1925, p. 354). „Dūšios vis po myriaus tol vaidinas par sapną, kol da jos čysčiuj tebėra, o kai išeina iš čysčiaus, tai jų ir nebematysi par sapną“ (BsV 120).

Galima sakyti, jog velionis informuoja žmogų apie perėjimą į stabilią būseną, kai gyvojo pagalba jam nebereikalinga. Sapnuose regėtas velionis sietas ir su atgailaujančių vėlių vaizdiniu, kuris glaudžiai susijęs su katalikiška pasaulėžiūra.

Taigi sapnai apie mirusiuosius skatina žmones imtis tam tikrų veiksmų mirusiojo būklei pagerinti. Greta šito, egzistuoja dar vienas, labai svarbus emocinis aspektas. Pagyvenusiam, dažnai vienišam žmogui jo artimųjų regėjimas atveria tam tikros, specifinės komunikacijos galimybes. Žmogus, nors tik sapno realybėje, pasijunta esąs

Vestuvių vaizdai. „Mama susapnavo vestuves, kuriose dominavo balta spalva ir visi buvo labai laimingi. Kitą dieną *mirė teta*“ (VDU ER 1189-8/87). Paplitęs sapnų aiškinimas: jei sapnuoji vestuves – bus laidotuvės. Pavyzdžiui: „Je sapnūji veselę [vestuves], tai kas nors mirs“ (LTR 1505/76; kiti – LTR 1580/650; LTR 785/392; LTR 1580/651; VDU ER 756-36; VDU ER 1189-8/212; 8/57; 8/67; 8/75; 8/87; 8/97; 8/123; 8/125; LTR 5561/155). Nuotakos suknelė – mirtis (VDU ER 1189-8/114). Lenkai ir baltarusiai analogiškai traktuoja sapne regėtas vestuves (Niebrzegowska, 1996, p. 212; БНСВ, p. 24).

Gali būti, jog toks aiškinimas pagrįstas priešpriešinėmis asociacijomis. Tačiau vestuvės ir laidotuvės, kaip perėjimo ritualai, turi labai daug bendro (Еремина, 1991). Sapno aiškinimą, kad matyti save vestuviniiais drabužiais reiškia mirtį, atitinka paprotinė medžiaga. Lietuvoje mirusios jaunos netekėjusios merginos laidotos nuotakos, o vaikinai – jaunikio drabužiais (Vyšniauskaitė, 1964, p. 515). Seni žmonės dar ir XX a. pradžioje laidotuvėms laikydavo savo vestuvinius drabužius (Janušaitytė, 1998, p. 176). Liaudies dainose ir raudose aptinkama daug vestuvių – laidotuvių paralelių (Korzonaitė, 2002, p. 69).

Ivairūs ūkio darbai. Šį kompleksą sudaro smulkesnės žemės arimo, mėšlo mėžimo ar vežimo, rugių pjovimo, medžių kirtimo, naujų namų statymo, kambario šlavimo grupės.

Žemės arimas, kasimas. Su kapo kasimu, matyt, asocijuojasi bet koks žemės „judinimas“. „Sapnavau, kad mano sėdžymų aria. *Aria sėdžymų*. Sapnas negeras, gal kas iš šeimos mirs. Tokia praktika buvo“ (LTR 6447/15). Plačiai aptinkamas sapno aiškinimas: jei ari žemę – kažkas mirs, reikės kasti kapo duobę; jei kasi ar ari, matai artojus ariant, ką nors netoli namų ariant – mirtis (LTR 4480/76; panašūs – VDU ER 1189-5/11; 5/10; 5/10; 5/4; 1/46; 1/41; 1/32; 1/19; 1/6; 5/4; 1/47; 8/145; 8/165; 8/179; 8/169; 8/145; 8/136; 8/134; 8/126; 8/124; 8/104; ŠLTT I 1061-8). Jei sapnuoji laukus apartus apie trobesius ir jei dar ežios padarytos, tai tada labai greitai mirs kas iš šeimos (Marcinkevičienė, 1998, p.171). Latviams tą patį reiškia ir griovio kasimas (ŠLTT II 9567). Į šį kompleksą įsilieja ir su bulvių auginimu susiję veiksmai: kasti jas, matyti, kaip kasa (ŠLTT II 13092-3; VDU ER 1189- 8/51; 8/56; 8/70; 8/107; 8/109; 8/113; 8/126; 8/136; 8/168; 8/172; 8/185; 8/103). Lenkų manymu, sapne arti lauką reiškia ligą arba mirtį, kasti duobę – mirtį. Taip pat duobės kasimą sapne traktuoja baltarusiai, rusai (БНСВ, с. 20; Niebrzegowska, 1996, p. 200, 204; Разумова, 2002, с. 304).

---

apsuptas sau artimų, brangių žmonių. Tai jam teikia vidinio ramumo ir emocinio stabilumo jausmą. Iš kitos pusės, tai jam primena ir apie skaudžią dabartį, gyvenimą be artimų žmonių. Keli vyresni respondentai kalbėdami prisipažino nesulaikę ašarų po tokio sapno arba susigraudino ir apsiverkė pasakodami sapną interviu metu.

Liaudies tikėjimuose mitologiškai įprasmintų vietų arimas taip pat sietas su nelaimėmis. Latvijoje manyta, jog greitai mirs tas, kas kelius ir ežias išplėšia; jei koks šeimininkas išaria seną kelią, ėjusį per jo žemę, sunyks jo ūkis (ŠLTT I 4327-8). Besirausiantys, beknisiantys žemę gyvūnai taip pat reiškė nelaimę ar mirtį. Tikėta, jei kiaulė knisa kiemą, namo kampus, priešais trobos duris – kas nors mirs (ŠLTT I 5125-30). Jei šuo kasa duobę prie slenksčio ar po juo – kas nors numirs (Elisonas, 1925, p. 359). Žmonių elgesys taip pat buvo siejamas su mirtimi. Pavyzdžiui, šulinio kasimas grėsė šeimininko ar jo žmonos baigtimi (BML 56). Jei vaikai bežaisdami iškasdavo duobes po slenksčiu, manyta, kad mirs jų tėvai (BML 249).

Taigi bet koks žemės judinimas – arimas, kasimas, knisimasis, rausimasis – buvo įspėjimas, jog greit teks kasti kapo duobę, dalyvauti laidotuvėse.

Mėšlo mėžimas, vežimas. “Sapnūju, prie to kaimyno *miešlus veža* an kyma. Par jo kymą.” Parvažiuoja žmogus už kelių dienų į namus ir randa šermenis (LTR 5035/253). Tikima, jei kas per sapną veža mėšlą – tai tuoj numirs (Janulaitis, 1923, p. 341). Sapne mėžti, vežti mėšlą – reiškė besiantinančią mirtį (LTR 1440/16; 1993/58; 1693/241; 1516/92; 444/613; 600/213-12; 1505/60; 1993/86; 213/79-28; 1503/175; 1456/79; 1580/634; 796/48-10; VDU ER 1189-8/59). Mėšlo vežimas ir darbas su juo Latvijoje, Baltarusijoje, Lenkijoje bei Ukrainoje traktuotas taip pat (ŠLTT III 20424-5; БНСВ, p. 42; Niebrzegowska, 1996, p. 164; Гупа, 2002, p. 79).

Tikėjimuose mėšlas ir mirtis taip pat yra siejami. Kaip rašo L.A. Jucevičius, “Savaite prieš šv. Joną paprastai visi Lietuvoje veža mėšlą. Šituo metu dažnai galima pamatyti, kad bent keli vežimai primėžti dieną daržuose stovi, nes niekas nedrįsta išvažiuoti pirmas, kadangi mano, kas pirmas išvažiuos, iš to namų šiais metais veš numirėlį. Nuo to prietaro vaistas dažniausiai būna urėdo bizūnas” (JR, p. 164). Analogiškas tikėjimas: “Kas išveš pirmutinį mėšlo vežimą per mėšlavežį, tas turės nelaimių iš gyvulių” (Krėvė-Mickevičius, 1926, p. 498).

Taip pat manoma, jei per laidotuves, lydint mirusįjį, sutinkamas vežantis mėšlą žmogus, tikima, jog “tuoj vėl reiks kitas miręs lydėti” (BML 782). Aptinkamas ir toks tikėjimas – negalima mėšlo mėžti nepersizegnojus, kitaip kas nors mirs (BML 59).

Taigi galima konstatuoti, jog su mėšlu susijusių sapnų aiškinimai atitinka tikėjimuose aptinkamus šio objekto įprasminimus.

Rugių pjovimas. Jei sapne regimi pjaunami rugiai, “bus pakravas [laidotuvės – A.V.]” (LTR 2088/396; LTR 1571/100; 1571/99; LRT LMD I 475/3-74; Vyšniauskaitė, 1961, p. 134). Pasak latvių liaudies sapnų aiškinimų, pjauti rugius sapne nežada nieko gero: sapnuotojui gali grėsti ligos, bėdos, mirtis (ALS, p. 134). Sapne pjauti javus Lenkijoje bei Ukrainoje taip pat reiškė mirtį (Niebrzegowska, 1996, p. 242; Гупа, 2002, p. 77).

Matyt, jau pats pjovimo veiksmas, kaip visumos suskaidymas, padalinimas turi negatyvią reikšmę, o gal čia akcentuojamas “augančios” gyvybės nutraukimas. Reikia paminėti,

jog dzūkų bei suvalkiečių rugiapjūtės dainų melodika, pasižyminti raudų intonacijomis, tyrinėtojų nuomone primena laidotuves (Urbanavičienė, 2001, p. 26).

Rugiapjūtės papročiuose taip pat aptinkama mirties tema. Daugelyje vietų tikėta: jei rugius pjaunant pripjauni pilną paskutinį pėdą, tai reiškia, kad daugiau nebepjausi – mirsi. Javų rinkėjos stengėsi nerišti paskutinio pėdo, nes tikėjo jog kitais metais visai negalės javų rišti – mirs. Jei likdavo vienas nepastatytas pėdas, manyta, jog mirs vyras (BML 233-5). Nupjovus rugius burdavo. Atsisėdus ant paskutinio pėdo per galvą buvo metamas pjautuvas. Jei šis nukrenta kotu į pjovėją, ji gyvens; bet jei aštriuoju galu, tai mirs (ŠLTT III 25955).

Galbūt šie ir panašūs tikėjimai galėjo sukelti sapnuose regėto rugių pjovimo kaip mirties aiškinimą.

Medžių kirtimas, darbas su mediena. Mirtį reiškia sapnai, kuriuose kertami, pjaunami medžiai (LTR 4794/162/; LRT LMD I 254/1-127; LTR 1580/797; ALS, p. 87); vežama mediena, rąstai (ŠLTT I 1822-6; VDU ER 42-6/17; LTR 507/31-176), „Sapnavau aš prieš vyro smercį, ką va iš šitos pirkios žmona (itai brolienė ma vyro buvo cianai) *tįsia du sienojū, pagalius*. Tįsė ūlyčion, ažuťisė atšlaiman. Tai manas vyras numirė 8 listopado, o jos vyras – sausį. Ir du sienojai“ (LTR 6447/1407/); pjaunamos lentos (DS, p. 140) ar tiesiog rąstai (VDU ER 1189-8/218).

Baltarusiai, lenkai ir ukrainiečiai panašiai traktuoja sapnus apie nukirstus, nugriuvusius medžius (БНСВ, p. 115; Niebrzegowska, 1996, p. 159; Валенцова, 2002, p. 52; БС, p. 210).

Sapne regėti konkretūs medžiai nusako, kas mirs. Latvijoje manoma, jei sapne kertamas ąžuolas ar beržas, mirs vyras, jei pušis ar eglė – moteris (ŠLTT II 14774); jei kertamas ar matomas nulaužtas beržas – mirs vyras, jei pušis – moteris (ŠLTT I 3180). Jei sapne prie namų nulūžta koks didelis medis – ąžuolas, klevas ar pan., arba jeigu jį nukerta, numirs šeimininkas (ŠLTT II 14773); jei nulūžta liepa, tai mirs moteris, mergina (ALS, p. 17).

Medžių ir žmonių siejimas aptinkamas tikėjimuose, dainose, pasakose (Elisonas, 1925, p. 358; BML 1065-7; LŽ 118). Papročiuose, tautosakoje taip pat randame medžių skirstymą į vyriškus ir moteriškus medžius pagal jų pavadinimus. Pagal žmogaus lytį, iš vienu ar kitų medžių darydavo paminklus. Štai Mažojoje Lietuvoje XVIII a. ant moterų kapų buvo statomi paminklai iš epušės, vyrams iš ąžuolo (Beresnevičius, 1990, p. 47). Kaip rašo J. Basanavičius, ir XIX-XX a. paminklus, darė “vyrams iš ąžuolo, iš eglės arba pušies – moterims: čion patsai medis simboliškai mums lytį velionio apreiškia” (Basanavičius, 1970, p. 344). Pasakose esti ta pati situacija: pasakoje “Eglė žalčių karalienė” motina virsta egle, dukra – drebule, o sūnūs – ąžuolu, uosiu ir beržu. Liaudies dainose personažai – žmonės lyginami su medžiais.

Tyrinėdamas žmonių virtimą medžiais, G. Beresnevičiaus rašo, jog “lietuvių tautosakoje nesyk teigiama, jog po mirties žmogaus vėlė (dūšia) apsigyvena medyje. Girgždant medžiui

sakoma, kad tai skundžiasi už nuodėmes kenčianti mirusiojo dūšia [...]. Tačiau atgailaujančios sielos medžiuose jau gana vėlyvas vaizdinys“ (Beresnevičius, 1990, p. 42-4).

Taigi medžių vaizdinys sapnuose nesiskiria nuo tikėjimuose, papročiuose, tautosakoje užfiksuotos kertamų, lūžtančių medžių įprasminimo ir žmonių gretinimo su tam tikrais medžiais.

Naujų namų statymas. Jeigu sapne statomi nauji namai – kažkam reikės kasti kapo duobę (VDU ER 1189-5/10; panašūs - LTR 5732/876; LTR 5732/340; AED, p. 394; ŠLTT I 7282), reikės vežti numirėlį (ŠLTT I 1821). Jeigu regi statant (ŠLTT III 19320), matai naujas statybas (LTR 5732/984; LTR 5561/157; Janušauskienė, 1999, p. 575; VDU ER 1189-5/11; 8/170; 8/179; 8/185), naują kambarį (ŠLTT II 10393; VDU ER 1189-5/4), kažkas mirs. Tą patį reiškia ir sapne persikelti gyventi kitur (ŠLTT I 6987; VDU ER 1189-5/1). Nuo sapne regėtų detalių priklauso kas mirs: „Susapnuoti statyti namas – nabaščikas. Jei iš senų rąstų – senas; iš naujų – jaunas“ (LTR 1580/770). „Statai sau namus – greit pats mirsi. Kitam statai namus – tasai mirs“ (LTR 1993/140).

Naujas namas ar jo statyba sapne slavų kraštuose traktuojama taip pat (Niebrzegowska, 1996, p. 246; Валенцова, 2002, p. 52; Разумова, 2002, p. 303).

Štai kaip moteris pasakoja savo sapną, kuriame mirtį išpranašavo namų statyba: „Sapnavau: *statėm mes su savo tėvu namų*, prie pat va čia, kieman, prie pat tvarto. Statom abudu namų, o skubam statyc, o skubam statyc, sakau, tėvai, sakau, gal mes nebaigsim iki žiemos. Sako, baigsim, baigsim, nebijok. O dėdė mano stato vienas namų... Mes jau pastatėm, o jis sako: tai nieko, kad aš už dviejų savaitių ir vėliau baigsiu, tai nekenks. Už dviejų savaitių jis mirė. Mano tėvelis mirė greitai, o jis mirė lygiai už dviejų savaitių paskui mano tėvelį, tas dėdė” (Petrauskienė, 1999, p. 77).

Pateiksime dar vieną liudijimą:

„Juršienė B.: – Tu kap tadu sapnavai, kap Kazys mirė? Kų? Pirkių statė?

Šilabritienė A.: – Namus. *Naujus namus statė, pastatė* ir numirė. Aš sapnavau.

Juršienė B.: – Ana sapnavau, o brolis mirė (...). visi kalba, kad [jei] jau mato, kų stato namus, tai nebūtinai jau tas žmogus, ale vis ciek jau kur tai mirs“ (LTR 6447/1216).

Tradicinėje kultūroje mirtis suvokiama ne kaip visiška žmogaus baigtis, o kaip perėjimas į kitą statusą, būklę. Raudose aptinkame panašų naujų namelių “budavojimo” motyvą. Naujais nameliais įvardijamas karstas: “Mocinėla mano, mylimoji mano! Oi tai atneša naują *grabelį*, in kuri indėsim savo mocinėli. Oi jūs pakelkit savo galvelį, brangi mocinėla, oi jūs apžiūrėkit savo *namelį*, ar jis pacinka dėl tavį, mocinėla”. ”O mano motinėle, padėkavoki savo jauniems broleliams ir savo kaimynams, kurie pabudavojo tau *nauja dvarelį*, o, be langelių, be durelių. O motinėle mano, o kaip tu pakelsi tas naujas lenteles, o kaip pakelsi tą liesą žemelę?” (LT, p. 91-3).

Statomas namelis – karstas, raudose priešpastomas gyvųjų būstams pagal savybes, kurios yra esminiai gyvybės – mirties atributai: šviesus – tamsus, šiltas – šaltas, turintis ryšį su išoriniu pasauliu (duryš, langai) – izoliuotas (Невская, 1982, c. 108).

Tokį “apsigyvenimą”, pasak R. Grumadaitės, reikia sieti su inkarnacijos motyvo transformacija, perkeliant sielos gyvenamąją vietą iš augalų ir gyvūnų į karstą ar paminklą, kurie šio atžvilgiu suvokiami kaip naujų namų ir naujo pasaulio modelis (Grumadaitė, 1994, p. 26).

Kambario šlavimas. “Sapnavau, kad aš čia, ten iššlaviau, i ten, i ten i po tam un stalda taką nušlaviau... Tai, i tėvelis miria... Je, mirė tėvelis tada...” (LTR 4795/141). Regėti sapne save šluojanti, matyti šluojamą, plaunamą kambarį – išėjimas į naują vietą arba mirtis (VDU ER 1189-1/31; 1/10; 1/4; 1/12; 6/1; 5/12; 5/9; 5/6; 5/3; 2/7; 1/44; 1/41; 1/38; 1/33; 1/32; 1/30; 8/38; 8/73; 8/127; 8/48; 8/55; 8/57; LTR 5731/262; LTR 5485/55). Latvijoje ir Rusijoje taip pat manoma, jog šluoti, plauti kambarius ar matyti išplautus reiškia kažkieno mirtį (ŠLTT II 10628-34; Разумова, 2002, p. 302).

Šlavimas, matyt, asocijavosi su kažko išvarymu, išstūmimu iš namų. Su tokia jo funkcija susiduriame papročiuose. Senuosiuose šaltiniuose teigiama, jog per laidotuvių vaišes, atminus, būdavo “iššluojamos” susirinkusios vėlės. Per Vėlines panašiai elgdavosi ir latviai (BsV, p. 41, 52, 57).

Šluota, kaip pašalinantis, išvarantis objektas, būdavo dedamas ilgai ir sunkiai mirštančiam po galva. Tikėta, jog taip bus pagreitintas sielos atsiskyrimas nuo kūno (Janulaitis, 1923, p. 341). Su šlavimu buvo siejama daug draudimų. Jų reikėjo laikytis ir paprastą dieną, ir per laidotuves, nes neteisingai elgiantis buvo galima „iššluoti“ turtą, sėkmę ir gyvus žmones iš šio pasaulio (BML 753; BML 35-6; ŠLTT II 10404; 10601-5; Elisonas, 1925, p. 346; Krėvė-Mickevičius, 1926, p. 493). Tikėta, jei šiukšles šluota permesi per trobos slenkstį, kas nors mirs¹³. Šlavimas, kaip maginis veiksmas, naudojamas ir siekiant atsikratyti įvairiais namų parazitais. Šiuo tikslu reikėjo trobą “iššluoti gerai ir sąšlavas mesti kaimynui. Tai blusos bus pri kaimynų” (LŽ 863). Toks naminių vabzdžių atsikratymo būdas buvo praktikuojamas ne tik Lietuvoje, bet ir daugelyje Rusijos sričių (Терновская, 1981, p. 148).

Taigi žmogaus “iššlavimas” sapne puikiai įsilieja į liaudyje gyvavusią šlavimo, kaip maginio išvarymo, atsikratymo sampratą.

Gamtos objektai. Šią kompleksinę grupę sudaro įvairių gyvių ir dangaus kūnų grupės.

Įvairūs gyviai. Paukščiai ir gyvūnai gali būti nelaimės, mirties pranešėjai. Pavyzdžiui, manyta, jog sapne regėti, girdėti kukuojančią *gegutę* reiškia, jog artinasi mirtis (LTR 5732/470; ŠLTT I 6527-8; rusų - Гупа, 2002, p. 204).

¹³ Profesorės B. Kerbelytės informacija.

Apie mirtį gegutė praneša ir tikėjimuose. Tikėta, jei ji skraido apie sodybą, įskrenda į namus – bus nelaimė arba mirtis (SLTP, p. 127). Jei pasitaiko ją išgirsti kukuojančią prie namų – ten kas nors mirs (Vyšniauskaitė, 1961, p. 76). Gegutė gali iškukuoti ir likusius gyventi metus: „išgirdus pavasarį pirmą sykį gegutę kukuojant reikia skaityti: kiek sukukuos, tiek metų gyvensi“. Šiuo atveju, pasak R. Racėnaitės, gegutė pranašauja ne greitai įvyksiančią mirtį, bet nurodo į tolesnę ateitį nukeltą gyvenimo baigtį. Todėl čia kukavimas įgyja šiek tiek kitokią reikšmę. Labiau akcentuojama, jog žmogus dar gyvens tam tikrą metų skaičių, o sąsajos su mirtimi tarsi atsiduria antrame plane (Racėnaitė, 2006, p. 189).

Gegutė su mirtimi dažniausiai siejama lietuvių liaudies dainose. Karinėse-istorinėse dainose mirusio bernelio apraudoti atskrenda gegutėmis pavirtusios jam artimos moterys. Vestuvinėse našlaičių gaudinimo dainose gegutės prašoma skristi ir pabudinti mirusius tėvelius. Etiologinėse sakmėse gegute pavirsta brolio labai verkusi sesuo: virtimas gegute gali būti suprantamas kaip savotiška bausmė už laužomą draudimą nesaikingai gedėti mirusiųjų (Racėnaitė, 2006, p. 190-191).

Kitas dažnai mirtį reiškiantis paukštis – *varna*: „Matyti sapne varną, o dar girdėi jos krankimą, tai greit mirsi“ (LRT LMD I 613/60); „Varnų labai daug matai – pats sunkiai sirgsi arba ir mirsi“ (LTR 1993/196); „Kai sapnuoji varną, tai žinok, kad mirs koks žmogus“ (LTR 422/31-6); „Jeigu varnų sapnuoji, tai bus smertis“ (LTR 1529/50; VDU ER 1189-8/38; 8/73; 8/127; 8/48; 8/55; 8/57;), laidotuvės (VDU ER 1189-1/34), nelaimė (VDU ER 1189-1/25; 8/182; 8/138; 8/124). Sapnininkuose panašiai, susapnuoti varnus (SKI, p. 25, 35), girdėti varnų krankimą (PS, p. 75) – nelaimė ar mirtis.

Varnos ryšys su pomirtiniu pasauliu, pasak R. Racėnaitės, yra daugiareikšmis. Pirmiausia tokias sąsajas galėjo kelti pati varnos išvaizda, juoda plunksnų spalva. Varnos pirmosios atskrisdavo į mūšio lauką. Šią tikrovišką detalę atspindi ir lietuvių karinių-istorinių dainų tekstai, kur varnas iš kovos vietos parneša artimiesiems bernelio ranką su žiedu kaip jo žūties įrodymą. Be to, tikėta, kad varnomis po mirties paverčiami nedori žmonės. Latviai manė, kad krankliu virsta burtininko arba raganos siela, o lenkai tikėjo, kad varna ar kranklys – tai už broližudystę nubaustas žmogus. Galbūt panašiais vaizdiniais pagrįstas skandinavų tikėjimas, kad prieš mirtį kranksinčios varnos balsu iš tiesų „kalba“ mirusieji. Pastaruoju atveju paukštis tampa tarpininku tarp šio ir ano pasaulio (Racėnaitė, 2006, p. 186-187).

Susapnuoti *pelėdą*, girdėti ją ūkiančią – tai įspėjimas apie artėjančias laidotuves, mirtį (VDU ER 1189-5/12; 1/32; ŠLTT III 25124; ALS, p. 116), nelaimė (VDU ER 1189-8/120; 8/104). Tikima, jog ant stogo ūkaujanti pelėda, irgi reiškia kažkieno laidotuves (AED, p. 383). Jei pelėda darže ar troboj ūkauja, reiškia – bus nelaimė (LRD, p. 263), nutupia ant lango – mirtis (SLTP, p. 145). Panašūs tikėjimai užfiksuoti ir senojoje raštijoje. Pasak Luko Davido (XVI a.), prūsai tiki, jei

didelė pelėda tris naktis ūbauja ant kokio namo, tai tenai kas nors mirs. Matas Pretorijus (XVII a.) rašė, jog ūkaujanti pelėda pranašauja nelaimę, bus sunaikinta sodyba arba mirs, turto neteks šeimininkas. Paulius Einhornas (XVII a.) liudijo, jog latviai manė, jog ūkianti pelėda informuoja apie epidemiją (BRMŠ II p. 301, III p. 266, 592).

Manyta, jog sapne išgirdus kalant *genį*, bus laidotuvės; o regėti, kaip jis kala medį – nelaimė (ALS, p. 69). Genio kalimas buvo siejamas su mirtimi ir tikėjimuose. Jei genys dundena į namų stogą, Marcinkonyse manyta, kad bus nelaimė arba numirėlis. Jei jis kala į sieną, tai reiškia, kad kas nors iš tų namų mirs, nes jis kala karstą (BML 111). Jei genys pliauskoje iškala kryžių, kažkas mirė arba dar mirs (SLTP, p. 133).

Regėti sapne *vanagą* – mirtis (VDU ER 42-6/17) arba liga (AED, p. 394); panašiai tai aiškinama ir sapnininkuose (SKN, p.147; DS, p. 278). Ant stogo besileidžiantis vanagas reiškė artėjančias laidotuves ir tikėjimuose (SLTP, p.147).

Naminis paukštis – *višta* – taip pat gali būti artėjančios nelaimės pranašas. Susapnavus negyvą vištą, manyta, kad mirs moteris (ŠLTT IV 33413). Sapnininke aiškinama, jog išgirsti ją giedančią – ženklas, kad namuose įvyks nelaimė, apsilankys liga arba mirtis (SLS, p. 450). Polesėje taip pat manyta, jog per sapną pragydusi višta reiškia mirtį (Толстая, 2002, p. 205).

Vištos giedojimas siejamas su nelaime ir tikėjimuose. Pavyzdžiui, sakoma, jei višta namuose gieda, kas nors mirs (JR, p.171); jei saulei tekant višta kudakuoja, tuose namuose kas nors mirs; jei namuose esant ligoniui, saulei nusileidus, kudakuoja visos vištos – žmogus mirs (BML 88-9). Manyta, jog vištos vakarais kudakuoja prieš laidotuves (AED, p. 383).

Atkreiptinas dėmesys, jog tautosakoje tas pats paukščio veiksmas gali būti interpretuojamas dvejopai. Būta tikėjimo, kad „jei parvažiavus su pirmu vežimu rugių, višta (ant vežimo) atsistojus užgieda, tai visų tų rugių nebesuvalgysi – mirsi“. Vis dėlto neįprastas vištos giedojimas žmogaus mirtį reiškia ne visuomet. Štai mitologinėse sakmėse pasakojama, kaip žmogus išgirsta giedant vištą. Jis palaiko tai bloga lemiančiu ženklu ir paukštį užmuša. Vėliau jam prisapnuoja arba sapne višta pasako, jog ji giedojusi iš džiaugsmo, kad jos viščiukams užtekis grūdų. Yra tekstų, kur tokią giedančią vištą užmušęs žmogus nubaudžiamas: „Cik važiuoja gaspadorius su pirmu rugių vežimu kluonan, višta pacikus kai sulapatuos sparnais ir gieda. Gaspadorius stvėrė kultuvę ir nudaužė vištai galvų: nakci kluonas sudegė“. Užgiedojusiai vištai galvą nukirtęs žmogus gali būti nubaudžiamas mirtimi: prisapnavusi višta pasako, kad kaip žmogus jos vaikus našlaičiais padaręs, taip Dievas ir jo vaikus padarys. Kitą dieną vyras apserga ir miršta. Veikiausiai pastaruosiuose sakmės variantuose atsispindi tikėjimų bei papročių raida. Juose iliustratyviai atskleidžiama, jog pavojinga remtis archajiškais, matyt, jau atmestais tikėjimais, kad vištos giedojimas reiškia mirtį (Racėnaitė, 2006, p. 191-195).

Sapne regėta *gyvulių banda* pranašauja žmogaus arba jo artimųjų mirtį. „Sapnuoju, kad (...) iš kaimo ūlyčios *nuvarė gyvulius*, tep kap ganyt gyvulius nuvarė, tai bus nabaščikas kaimui, mirs kas. (...) Jau ajo gyvuliai, iš kaimo varė gyvulius, tai su nebaščiku jau ais žmonės. Tai tokios praktikos. Albo sapnuoji savo gyvulius sapni, kad ganau savo gyvulius, albo kaimyno sapnuoju, kad kaimyno tų gyvuliai ganėsi, tai neturi tep jau grait, ale mirs kas nors iš tos šeimos“ (LTR 6447/15).

Taigi, jei sapnuotojas gano gyvulius – reikės eiti į laidotuves (ŠLTT I 86). „Jeigu sapnavai avelas, tai irgi, ē gyvulius varinėji, irgi laidotuvės kur bus, jau būsi...“ (LTR 5561/151). Jei sapne gyvuliai genami per sodžių – “bus nabaščikas”; matomos avelės – “tai dūšios” (Marcinkevičienė, 1998, p. 207), gyvuliai (AGA, p. 70), galvijų banda ir dar su avelėmis – bus “pakravas [šermenys – A.V.]” (Vyšniauskaitė, 1961, p.134); karvė (VDU ER 1189-2/7; 8/184); juoda karvė (ALS, p. 74; VDU ER 787-290), serganti karvė (VDU ER 1189-5/10); kelios karvės (VDU ER 34-1/8; 5/7) – mirtis.

Tokie aiškinimai, matyt, siejasi su tikėjimu metempsichoze ir pomirtinio gyvenimo vaizdiniais. Vienas anapusinio pasaulio įsivaizdavimų – pieva su joje besiganančiomis karvėmis, avimis, virtusiais mirusiaisiais (Beresnevičius, 1990, p. 54). Tačiau galima ir bandos – laidotuvių dalyvių minios analogija.

Beje, susapnuota žalia gyvulių mėsa taip pat reiškia mirtį (VDU ER 1189-8/214).

Kitas naminis gyvūnas reiškiantis mirtį – *arklys* (VDU ER 1189-5/6; 8/227). Kartais pabrėžiama balta jo spalva (LTR 1531/315; ŠLTT IV 35174-6). “Jeigu sapne susapnuoji baltą arkli, tai mirsi. Vienas jaunas berniokas susapnavo, kad ant balto arklio jodinėjęs. Tą pačią dieną susirgo ir ant rytojaus mirė” (LTR 1552/261). Juodas arklys analogiškai pranašauja netektį (VDU ER 1189-5/6; ŠLTT IV 351712; VDU ER 1189- 8/187; 8/70).

Tikėjimuose šis baltas gyvūnas taip pat siejamas su žmogaus mirtimi. Pavyzdžiui, tikima, jei per kaimą anksti ryte, dar saulei netekėjus, pervažiuoja žydas baltu arkliu, tai tame kaime kas nors mirs (BML 262). Senojoje raštijoje randame liudijimų, jog baltas arklys buvo vertinamas negatyviai. Pasak Petro Dusburgiečio (XIV a.), „Sembos žemėje, Ziokos valsčiuje gyveno vienas prūsas, vardu Dargis, kuris nepakentė baltų žirgų; brolis Theodorikas, Sembos fogas, norėdamas jį atpratinti nuo prietaro, nupirko jam baltą žirgą ir, nors tas ir prieštaravo, pastatė jį vienai nakčiai jo tvarte; ryto metą žmogelis rado šį žirgą nudurtą, o visus savo gyvulius padvėsusius. Tris kartus jis darė šitokią bandymą ir kiekvieną kartą sulaukė tokios pat pabaigos. [...]“. Ir tik ketvirtąjį kartą, kai „žirgo velnias nepasmaugė kaip pirmųjų, Dargis įtikėjo [...]“ (BRMŠ I p. 346).

Pasak R. Racėnaitės, arklys laikytas tarpininku tarp gyvųjų ir mirusiųjų sferos. Apie tai liudija istoriniai XIII a. šaltiniai. Arklio kaip tarpininko tarp dviejų pasaulių funkcijos atsispindi ir

pasakose. Lietuvių mitologinėse sakmėse jodamos arkliais pasirodo ne tik vėlės, bet ir aukštesnio statuso mitinės būtybės: personifikuotos ligos bei pati mirtis. Tai, kad šie vaizdiniai turi plačių tipologinių lygiagrečių, patvirtina ir faktas, jog mirtis raita vaizduota ir Biblijoje bei krikščioniškojoje ikonografijoje. Taigi raitos mitinės būtybės vaizdinys, o tuo pačiu arklio sąsajos su mirtimi, R. Racėnaitės nuomone, gali siekti labai tolimus laikus ir sietis su skirtingomis kultūrinėmis bei religinėmis tradicijomis (Racėnaitė, 2006, p. 196-198).

Ir kiti sapnuose regimi gyvuliai gali reikšti mirtį, pavyzdžiui, juodas gaidys (ALS, p. 72), juodas katinas (AED, p. 394; o juodas jautis reiškia bėdą LTR 1580/695). Šiuose sapnuose akcentuojama juoda gyvulių spalva. Tai XIX-XX a. vyraujanti gedulo spalva.

Pastebėsime, jog susapnuotas arklys (juodas, baltas), karvė, kiaulė (balta, juoda) kaip mirtį prognozuojantys gyvūnai buvo traktuojami Lenkijoje, Rusijoje, Baltarusijoje, Ukrainoje. Greta to Rytų slavų kraštuose mirtį reiškė kiškis, sparnuoti vabzdžiai (bitės, musės), avys, kiškis, vilkas, žuvis (Толстая, 2002, p. 204; Валенцова, 2002, p. 52; БНЦБ, p. 95-111). Lenkijoje sapne regėtas katinas ir žuvis aiškinami kaip mirtis (Niebrzegowska, 1996, p. 249). Neradome duomenų, jog baltų kraštuose skraidantys vabzdžiai būtų siejami su mirtimi. O štai Lenkijos, skirtingai negu kitų lyginamų šalių aiškinimuose, jokie sapne regėti paukščiai nebuvo aiškinami kaip mirtis. Taigi galima daryti išvadą, jog šiuo atžvilgiu lietuvių bei latvių duomenys yra artimesni rytų, o ne vakarų slavams.

Dangaus kūnai. Dangaus šviesuliai sapnų aiškinimuose siejami su mirtimi, pavyzdžiui, „Mėnasia [mėnulis – A.V.]“ – našlys liksi“ (LTR 5732/471). Dažnai dangaus kūnų reikšmės priklauso nuo sapne regėtos jų padėties ar veiksmų. Susapnuotas saulės, mėnulio, žvaigždės nusileidimas / nukritimas / užgesimas reiškia žmogaus mirtį. Analogiškai pakilimas / užsižiebimas / švietimas – gimimą, ilgą gyvenimą. Saulė siejama su moterimis, mėnuo su vyrais. Jeigu sapne mėnuo kyla, tai koks nors vyras gimsta, o jei leidžiasi, tai miršta (LTR 1571/90; LTR 1571/91; LRT LMD I 475/3-96; LTR 2295/191; ŠLTT III 20298-9). Kai saulė kyla – gimsta mergaitė, o kai leidžiasi, mirs kokia nors moteris (ŠLTT III 26503).

Sapne matyta krintanti / užgesusi žvaigždė reiškia nelaimę, mirtį (ALS, p. 21). Žinomas tikėjimas, jog kiekvienas žmogus turi savo žvaigždę (LŽ 793). Kai žmogus gimsta, tikėta, kad danguje atsiranda nauja žvaigždė; kai miršta – ji užgesta. Kai žmogus gimsta, “viena žvaigždė užsidega ant dangaus, kai miršta – nukrenta” (Trinkūnas, 1972, p. 385). Daugelio žvaigždžių kritimas, liaudies manymu, siejosi su daugelio žmonių mirtimi: “Kai lyja žvaigždėm, bus kraujo praliejimas, bus karai” (SLTP, p. 43).

Sapne regimą dangaus kūnų nusileidimą panašiai traktuoja baltarusiai (БНЦБ, p. 16) bei lenkai (Niebrzegowska, 1996, p. 208).

Taigi sapnuose, kaip ir tikėjimuose, mirtį reiškia įvairių paukščių pasirodymas / giedojimas, saulės nusileidimas, žvaigždžių kritimas. Juoda spalva laikyta nelaimių, gedulo žyme. Šią savybę turinčių objektų regėjimas sapne taip pat reiškė mirtį. Gyvulių, balto arklio – kaip mirties pranašų – vaizdiniai siejasi su senaisiais pomirtinio pasaulio ir kelionės į jį vaizdiniais.

Apie mirtį sapne praneša įvairūs ženklai. Kaip matėme, dažniausiai jų atitikmenų esama tikėjimuose, papročiuose, tautosakoje. Tai rodo, kad šie sapnų aiškinimai atsirado ir gyvavo kartu glaudžiai susiję su visa dvasine liaudies kultūra. Mirtį reiškiančių vaizdų gausa liudija, jog gyvenimo baigties prognozavimas buvo vienas labiausiai žmones dominusių dalykų. Palyginus turimą baltų ir slavų sapnų aiškinimų medžiagą, galima padaryti išvada, jog ši baltų kultūros palikimo dalis yra artimesnė rytų, o ne vakarų slavams.

4.1.3. Žmogaus emocinė būklė

Dažniausiai sapnų aiškinimuose aptinkamos žmogaus emocijų išraiškos, kurios įvardijamos „ašaros“ ir „džiaugsmas“.

Smulkūs, dažnai apvalūs daiktai regėti sapne prognozuoja liūdesį arba, kaip teigiama sapnų aiškinimuose, „ašaras“. Tai reiškia susapnuotos uogos, žirniai: „Kai matau uogas, smagiai rėkti gaunu“ (LTR 4638/40); „Kai renki sapne uogas – rėksi“ (LTR 5485/63); „Jei karolius, pupas, juodas uogas – bus ašaros. Ir išsipildo. O jeigu baltas – tai gerai“ (VDU ER 1189-2/12); „Sapnie rinkti sponuoles y nagera, gal būti ašaras arba laidotuvės“ (VDU ER 33-7/3); „Sapnauti kėtas ougas, vo ypatinga spongoules, y nagera, reišk ašaras“ (VDU ER 33-7/32); „Jei rinki žirnius ir valgysi uogas – tai reikės daug verkti“ (LTR 1176/196). Jeigu susapnuoti žirnius, tai reikės verkti“ (LTR 339/2-16); „Susapnuoti lukštenti ar valgyti žirnius – ašaros“ (LTR 1580/686) (latvių – ŠLTT II 21967-9; IV 35652; III 21603). Rečiau pupos, riešutai, kruša, rasa, monetos, perlai, sapnų aiškinimuose taip pat sietos su verkimu (VDU ER 1189-1/7; 8/58; 8/72; 8/108; 8/115; 8/127; 8/158; LTR 355/90-80; 1486/399; Višinskis, 1964, p. 221; Pietsch, 2004, p. 244; ALS, p. 88, 116-8;). Slavų kraštuose jas taip pat prognozuoja įvairūs apvalūs bei smulkūs daiktai (БНСВ, c. 13, 115; Niebrzegowska, 1996, p. 241; БС, c.210; Валенцова, 2002, c. 52).

Lietuvių ir latvių dainose, stebuklinėse pasakose nemažai panašiai traktuojamų smulkių objektų: ašaros gretinamos su raudonomis uogomis, perlais (Lukoševičius, 1998, p. 26; Vaitkevičienė, 1998, p. 9; LT, p. 69; StŽ, p. 360). Pupos su ašaromis siejamos ir papročiuose. Kupiškyje užfiksuotas aiškinimas, jog atlygis pupomis būdavo duodamas samdytai raudotojai, kad ji geriau verkėtų, „kad ašaros, kaip pupos byrėtų“ (BML, p. 71).

Ašaras reiškia ir susapnuotas lietus, pavyzdžiui, „Sapnuoti, kad ant tavį lietus lyja – verksi“ (LTR 1580/627); „Lietus lyja – tatai reiškia, kad reikės verkti“ (LTR 1948/133); „Jei

sapnuosi lietu ir pats būsi po pastoge, tai pamatysi verkiant, bet jei būsi pats an lietaus, pačiam reikės verkti“ (LRT LMD I 597/7) (latvių – ALS, p. 94; lenkų – Niebrzegowska, 1996, p. 156). Baltarusiams ašaras reiškė upė (BHCB, p. 18). Šiuos sapnų aiškinimus vienija vandens vaizdas.

Sapnų aiškinimuose sugretinamos priešpriešos. Sakoma, jog „ašaras“ reiškia susapnuotas džiaugsmas (VDU ER 1189-5/9; 8/51; 8/52; 8/54; 8/137; 8/136; 8/148), linksmybės (VDU ER 1189-8/55), juokai (VDU ER 1189-8/62; 8/70; 8/107; 8/166). Aptinkami ir panašūs tikėjimai. Manya: kas nuo ankstaus ryto džiaugiasi, tas vakare verks. Arba: jei dieną daug juokeisi, vakare teks verkti; jei per Naujųjų Metų dieną daug juokeisi, kitus metus sutiksi su ašaromis (SLTP, p. 328-9).

Latviai ir ukrainiečiai mano panašiai. Pasak jų, sapnuoti „ašaras“ reiškia džiaugsmus, juokus ar laimę (ALS, p. 48; ukrainiečių: Гупа, 2002, p. 77)

Mažiau sapnų aiškinimų yra apie džiaugsmingą, linksmą gyvenimą. Tai prognozuoja *įvairūs pozityvūs objektai ir reiškiniai*: braškės (VDU ER 33-7/31; VDU ER 1189-5/11; 5/10; 5/9; 5/6; 1/28; 1/25; 1/23; 1/12; LTR 5732/329); žydintys medžiai, obuoliai ant medžių (LTR 5732/925); šviesus, malonus sapnas (VDU ER 1189-1/20); avižos, varpos, obuolių skynimas, saulėtas kambarys, maudynė ežere (ALS, p. 51-4, 71, 77, 137). Ir rusų liaudies sapnų aiškinyje pozityvus objektas – švarus, permatomas vanduo reiškia džiaugsmą (BC, c. 210). Lenkų aiškinimuose tai dažniausiai prognozuoja šviesūs, švarūs, žali objektai (Niebrzegowska, 1996, p. 247).

Sapnų aiškinimuose labai daug dėmesio kreipiama į žmogaus fizinę būklę: sveikatą, gyvenimo trukmę. Daug mažiau dėmesio susilaukia emocinė žmogaus būklė. Taigi fizinė būseną laikyta svarbesne už dvasinę.

4.2. Materialinė padėtis

Materialinė būklė yra svarbi kiekvienam individui. Todėl nenuostabu, kad ir sapnų aiškinimuose atsispindi žmogaus rūpestis dėl jo materialinių dalykų. Sapnų aiškinimuose aptinkame turto padidėjimą, sėkmę, nesėkmę – nuostolius, įvairius turto praradimus. Čia sąlygiškai priešliejame sapnus apie oro permainas, nes gamtos pokyčiai dažnai būna svarbūs, siekiant išsaugoti žemdirbio gėrybes.

4.2.1. Turto padidėjimas. Sėkmė

Plaukai, vilna. Susapnuota barzda, ilga barzda reiškia turtus, laimę, „į gerą“ (Pietsch, 2004, p. 292; VDU ER 1189-1/12; 1/3; 8/182; ŠLTT I 117; II 1925, 1927); ją nukirpus – kas nors

apvogis (LTR 1580/804); apskutus barzdą – „prabiednėsi“ (LRT LMD I 254/1-144). Ilgi plaukai – turtai (ŠLTT III 19240); juos nukirpus turtai dings (LRT LMD I 475/3-104; ŠLTT III 19235). Sapnininke plaukuotos strėnos – tai praturtėjimas (SLS, p. 373); žandenos – pelnas (SKIb, p. 309). Jaroslavlio srities rusai taip pat tiki, jog susapnuota barzda pranašauja pelną (БС, с. 210), o baltarusiai mano, kad tanki barzda ar plaukai ant rankų sapne – tai pinigai, turtai (БНСВ, с. 22-3).

Sapne regėta avies vilna taip pat reiškia praturtėjimą, pelną (Marcinkevičienė, 1998, p. 206; VDU ER 1189-8/137; 8/155), avies vilna / darbas su ja – tai turtai (ŠLTT II 480). Kailis, kailiniai – turtas (VDU ER 1189-1/43; 8/57; 1/32; 1/7.) Sapnininkuose sapnuojami seni kailiniai reiškia praturtėjimą (SK, p. 29; DS, p. 104).

Pamėginkime pasiaiškinti, ar plaukų / vilnos įprasminimas sapnuose yra paremtas tradiciniu mąstymu, kuris pastebimas ir kitose kultūros ir folkloro formose. Kūno plaukuotumas, pasak B. A. Uspenskij, priklauso vaisingumo sferai (Успенский, 1982, p. 166). Plaukai, kailis labai aiškiai susiję su turtu, gausa. Kailis buvo plačiai naudojamas per šeimos šventes (vestuves, krikštynas) kaip maginė priemonė, padidinanti vaisingumą, derlingumą (Moszynski, 1967, p. 334; Paukštytė, 1995, p. 422). A. J. Greimo nuomone, kailis ir vilna galėjo būti vartojami kaip seksualinis simbolis, vadinasi, žadino jaunosios poros vaisingumą (Vyšniauskaitė, 1995a, p. 309). Turtų ryšys su gauruotumu atsispindi ir vedybiniuose būrimuose, pvz., plaukuotos rankos prisilietimas reiškias turtingą būsimą vyrą, o plikos – neturtingą (Успенский, 1982, p. 101-4). Apskritai manyta, kieno plaukuotos rankos, tas bus turtingas, gaus turtingą vyrą (žmoną) (ŠLTT 25639, 25644). Reikia pastebėti, kad sapnų aiškinimuose kailis, vilna neturi jokios vaisingumo prasmės. Aptinkami tik turtingo gyvenimo bei sėkmės aiškinimai.

Javai / javų dalys. „Rugių gubas matai – pelnas, skalsa“ (LTR 1993/203). „Jei sapnuosi gerus rugius – bagotystė“ (LTR 1571/89). „Susapnuoti rugiai pjaut – gerai“ (LTR 1580/761; VDU ER 1189-1/17; 1/12; 1/41; ALS, p. 137, 90, 119). Rugiai – turtas (VDU ER 1189-1/32; 8/56; 8/42), pinigai (VDU ER 1189-1/31), derlius (VDU ER 1189-8/115). Manyta, jei susapnuosi: varpas – bus laimė, geri metai, linksmybės; kviečių lauką – tai turtai; rugiai – geras derlius, rugių laukas – turtas, geras gyvenimas (LTR 1440/28). Polesėje, Lenkijoje susapnuoti javai taip pat reiškė gerą ateitį (Гыпа, 2002, p. 74; Niebrzegowska, 1996, p. 238).

Paprotinė medžiaga pateikia gausių pavyzdžių, kaip javai buvo naudoti magiškais tikslais, siekiant gausos. Pavyzdžiui, Kūčių naktį po pagalve dėdavę rugio varpų (Poškus, 1990, p. 32). Statydami trobą, grūdus pildavo į namo kertes, kad namai būtų pilni visokio javo (Usačiovaitė, 1999, p. 135). Ypač dažnai javai naudoti per vestuvių apeigas siekiant turtingo gyvenimo. Pelesoje į paduodamą nuotakai vainiką įpindavo dvi rugių varpas, „kad jaunieji iš duonos neišeitų – visada jos turėtų.“ Per jaunavedžių sugultuves įkrodavo nekultų rugių pėdą, įdėdavo duonos kepaliuką – rūpintasi, kad jaunavedžiai būtų vaisingi (Vyšniauskaitė, 1995a, p. 314; Vyšniauskaitė, 1995, p.

49). Lietuvoje ir kitose tautose jaunuosius apiberdavo grūdais, linkint jiems turtingo ir vaisingo gyvenimo (Slaviūnas, 1955, p. 580-1). Pažymėsime, jog sapnų aiškinimuose javų, grūdų vaizdinys yra siauresnis negu paprotinėje medžiagoje: jame neaptinkama nuorodų į vaisingumo sferą.

Mėšlas, išmatos. „Įsibjauruoje po kuokius nuorinta ar žmuogšūdžius, a karvašūdžius, nu po miešla iš vėsa nusitrype, ta žinuok, kad pininga būs – netikieti nelaukti tokėi. Tokėi tēi pininga tebūs, bet būs vis teik nors keli ruble. Jei sapne regėsi mėšlo krūvą ar pats įsimėšlinsi – bus turto padidėjimas“ (LTR 5731/259). „Jei apsiteršęs esi – ir pinigų daug gausi, laimė didelė“ (LTR 6055/44). „Labai dažnai jei sapnuoju mėšlą, išmatas, tai būna kažkaip susiję su pinigais, jų pagausėjimu“ (VDU ER 1189-6/4). „Jei mėšlą matai ir jis smirdi tai pinigų gausi arba mirsi“ (LTR 1176/211). „Jei sapnuoji mėšlą, tai reiškia kad netrukus gausi daug pinigų“ (LTR 2088/368). „Susibjauroti svetimo žmogaus mėšlu – pinigai“ (LTR 785/392; panašiai – VDU ER 1189-1/44; 1/42; 1/41; 1/34; 1/32; 1/31; 1/29; 1/28; 1/25; 1/20; 1/11; 1/5; 8/60; 8/62; 8/65; 8/86; 8/95; 8/100; 8/101; 8/102; 8/103; 8/105; 8/108; sapnininke – DS, p. 156). Lenkijoje susapnuotas mėšlas reiškia pinigus, derlių (Niebrzegowska, 1996, p. 163).

Gyvulių mėšlas kaip trąšos, naudojamos norint padidinti žemės derlingumą – nuo to priklauso derlius bei žemdirbio pajamos jį pardavus. Tačiau gali būti ir kitos priežastys, dėl ko mėšlas siejamas su sėkme, pinigais. Sakmėse ir stebuklinėse pasakose kitame pasaulyje gauti nevertingi daiktai žmogaus pasaulyje virsta vertingais (pvz.: auksu). Gana dažnai tarp šių gautų daiktų figūruoja mėšlas, arklio išmatos. Būna ir atvirkščiai: kito pasaulio būtybės dovanotas vertingas daiktas rytą virsta arkliašūdžiais. Gyvulių mėšlas kontaktinės magijos principu yra naudojamas, siekiant paveikti gyvulius. Pavyzdžiui, Latvijoje, norint, kad visada būtų karvės pieno (kad karvė neužtrūktų), manyta, jog reikia tris kartus mesti mėšlą į kūtės sienas (ŠLLT 20414). Norint gauti gerą gyvulių prieauglį, reikia pirmam išvežti mėšlą laukan ir pravažiuoti pro mėšlyną (Krėvė-Mickevičius, 1926, p. 489). Su sąšlavomis, kitaip dar vadinamais *mėšlais* (LKŽ VIII, p. 93), siejama daug tikėjimų, kaip iš namų nepašalinti sėkmės. Pavyzdžiui, sakoma, kad norint gauti turtą, būti turtingam, reikia kiekvieną dieną šluoti trobą ir šiukšles sudeginti (Elisonas, 1925, p. 341). Tikėta, jog tuo tikslu nereikia visiškai iššluoti namų (Krėvė-Mickevičius, 1926, p. 493). Paminėti tikėjimai galėjo veikti mėšlo, kaip susijusio su turtais, pelnu, atsiradimo vaizdinį.

Gyvūnai. Tikėta, jog susapnuoti smulkūs vabzdžiai – blusos, blakės, o ypač *utėlės* – reiškia praturtėjimą: „Kai utėles, blakutes regi, tai pinigai“ (LRT LMD I 475/3-79). „Jei sapne matai utėles ir jas muši, tai gausi pinigų“ (LTR 369/161). „Sapnuoti utėles, reiškia turėsi daug pinigų“ (LTR 1278/306). „Jei sapnuosi ant savo rūbų utėles, tai turėsi pinigų“ (LRT LMD I 597/7; panašūs – LTR 1416/6-23; LTR 5093/36; LTR 1176/209; LTR 5485/59; LTR 5093/361; Pietsch, 2004, p. 292; VDU ER 42-6/17; VDU ER 1189-5/12; 5/7; 5/4; 5/1; 2/8; 2/7; 2/10; 1/32; 1/25; 1/22;

8/53; 8/56; 8/58; 8/59; 8/93; 8/96; 8/104; 8/106; 8/109; 8/110; sapnininkuose – PS, p. 10; DS, p. 271).

Susapnuotos *karvės* taip pat reiškia turtus: „Sapnuoti žalą karvę – pinigų apturėsi“ (LTR 1580/779). „Karvė melžti – gerai“ (LTR 374d/1967d). „Sapne karvę melžti, reiškia bagotystę“ (LTR 1635/93). „Jei atrandi apsiteliavusią karvę su teliuku – gausi netikėtus pinigus. Kada man siunčia pinigus iš Amerikos, aš dažnai prieš tai tokius sapnus matau“ (LTR 1993/184). „Sapnie mėlžt karvę – reišk gausi kyšį, natikietas pajamas, nauda, uždarbis“ (VDU ER 33-7/33). „Jei karves, riebias, gražias – koks nuors dalyks pasiseks“ (VDU ER 31-2/25).

Regėtas sapne arklys – pinigai (Marcinkevičienė, 1998, p. 206). „Jeigu pamatau porą gražių arklių važiuojant, tai viskas bus gerai: uždarbis bus“ (LTR 4858/208). „Arklys – gali būti turto pranašas“ (VDU ER 1189-1/32). Susapnavus šį gyvūną dažnai sakoma, jog tai yra į gerą (VDU ER 1189-5/6; 1/48; 1/47; 1/26; 1/25; 1/22; 1/17; 1/12; 1/11).

Gerai sapnuoti ir bites, nes tai reiškia turta, derlingus metus (VDU ER 1189-1/32; ALS, p. 57); mešką, tai lobis, turtas (AED, p. 393). Klaipėdos krašte užfiksuotas aiškinimas, jog didelės ir mažos žuvis, tai laimė ir uždirbis (Pietsch, 2004, p. 292), o pačias žuvis reiškia susapnuoti rąstai, lentos ir malkos (Lž, p. 367).

Sapnininkuose kregždė (SKIb, p. 130), žąsų kiaušiniai (SKIb, p. 310, 121), arklys – reiškia pinigus (SKI, p. 6). Sapne regėta kiaunė – tai paveldėjimas (SKI, p. 30), šermuonėlis – tai sėkmė (PAT, p. 50), Ganykla su gyvuliais, bulius reiškia turtus (SLS, p. 49, 92); analogišką reikšmę turi ir susapnuoti gyvulio ragai (SK, p. 27).

Dauguma paminėtų gyvūnų yra nešantys laimę, pvz.: bitė, meška. Latviai mešką siejo su gyvulių sėkme, žmonių sveikata (Vėlius, 1987, p. 104). Smulkūs naminiai vabzdžiai tikėjimuose dažnai siejami su pinigais, turtais. Latviai manė, jei blusos užlipa ant rankos – gausi dovanų. Jei naktį daug blusų laipioja – gausi pinigų. Kas turi utėlių – bus turtingas (ŠLTT II 3500-04, 14; IV 31212-13). Baltarusių, Lenkų sapnų aiškinimuose sakoma, ką puola utėlės – tas taps turtingu, gaus pinigų. Ta pati idėja aptinkama ir rusų patarlėse bei priežodžiuose, pvz.: *Богата, как вошь рогата; Есть вошь, а будет и грош*. Slavų kraštuose taip pat plačiai paplitęs tikėjimas, jog utėlės sapnuoti reiškia pinigus, turtus (Гыпа, 1997, p. 421-22). Mozūrų tautosakoje blusomis gali apmėtyti savo šeimnininkui nešantis turtus demonas „kobuk“ (Гыпа, 1997, p. 421-22). Panašiai gali pasielgti ir lietuvių aitvaras: jis gali ant turto laukiančio žmogaus užmesti utėlių (KLPTK III, p. 146).

„Svetimas“ *žmogus*. Tam tikros tautybės žmogus – žydas, regėtas sapne – taip pat reiškia materialinės būklės pagerėjimą: „[Susapnuotas] žydas – tai pinigų gausi tą dieną. Tep žmuonės sakydava“ (LTR 6057/215); „Žydai, va labai gerai – pinigai“ (VDU ER 1189-2/10); Žydas – bus pelno (Višinskis, 1964, p. 221); „Žydą – ką nors nusipirksi“ (AED, p. 394); „Sapnuoti

žydus reiškia sėkmę“ (VDU ER 1189-2/39); „Sapnuoti prieš kermošių žydas – gerai“ (LTR 1580/781);

Sapno reikšmė gali priklausyti nuo susapnuoto žydų tautybės žmogaus lyties: „Sapne matyti žydą, tai znočy prytelių [nauda], o žydelką, tai neprytelių [nuostolį]“ (LTR 1505/69).

Latviai manė, jog susapnuotas žydas – tai laimė / pinigai / apgavystė / džiaugsmas (ALS, p. 147). Lenkų manymu, „Matyti sapne žydą reiškia pinigus“ (Niebrzegowska 1996, p. 230). Baltarusiai tikėjo, jog susapnuotas žydas arba žydė yra „gerai“ (БНСБ, p. 27). Polesės ukrainiečiai galvojo taip pat, t.y. sapnuoti žydą yra „į gerą“ (Гыпа, 2002, p. 80).

Žydai Lietuvoje, kaip ir visoje Europoje iš esmės vertėsi prekyba, todėl nuolat dirbo su pinigais¹⁴. Tai atsispindi ir tautosakoje: žydas vaizduojamas taip pat kaip prekybininkas, pinigų skolintojas (Anglickienė, 1996, p. 48). Latvių ir lietuvių tikėjimuose žydai traktuojami teigiamai. Pavyzdžiui, tikėta, jei išėjęs iš namų pirmą sutiksi žydą su barzda – diena praeis gerai; jei išėjus iš namų priešais eina senas žydas, bus laimė; pirmą sutikti žydą – reiškia laimę ir sėkmę; jei žydas pirmas ką nors nuperka, seksis prekyba (SLTP, p. 386); jei pirmą Kalėdų dieną ateis žydas, tai didelės laimės ženklas (Kudirka, 1993, p. 201). Taigi šios tautybės atstovų siejimas su pinigais sapnų aiškinimuose paremtas šių kitataučių gyvenimo ypatybėmis¹⁵, jų verslu, prekyba, pinigais. Kaip matysime vėliau, tik dalyje aiškinimų žydai sieti su pinigų, sėkmės bei laimės prognozėmis vaizdiniais; kituose aiškinimuose jie asocijavosi su nuostoliais, apgavystėmis.

---

¹⁴ Žydai atsikėlė į Lietuvą XIV a. LDK valdovų tolerancija minėtos tautinės mažumos atžvilgiu leido jiems į savo rankas suimti didelę dalį prekybos, finansų, amatų ir kito verslo. XVIII a. pab. Rusijai prisijungus LDK ir Lenkijos žemes, Lietuva su kitomis vakarinėmis imperijos teritorijomis pateko į žydų „sėslumo ribą“ (leistinas žydams gyventi regionas). Jau 1795 m. žydams buvo uždrausta verstis žemės ūkiu, o pagal 1804 m. paskelbtus teisinius Nuostatus dėl žydų, jie per trejus metus turėjo išsikelti iš kaimų (Aleksandravičius, Kulakauskas, 1996, p. 318). Toks potvarkis nepaprastai padidino šios tautybės žmonių skaičių miesteliuose. XIX a. antroje pusėje atskiruose miesteliuose jie sudarė net 80-90% visų gyventojų (Atamukas, 1998, p. 304-315). 1923 m. surašymo duomenimis Lietuvoje gyveno 154000 žydų, kurie sudarė 7,2 % visų šalies gyventojų (Lietuvos tautinės mažumos, 2001, p. 14). Tuo metu absoliuti žydų dauguma gyveno miestuose (63,5 %) (Levin, 1992, p. 197) ir miesteliuose (27,7 %) (Atamukas, 1998, p. 132). XX a. pr. dauguma žydų buvo smulkūs prekybininkai ir amatininkai, su nedideliu stambių turtingų ir platesniu vidutinių verslininkų sluoksniu (Atamukas, 1998, p. 30, 134). Žydai, tarp kurių būta daug inteligentijos, buvo skaitlingiausia ir ekonomine padėtimi stipriausia tautinė mažuma. Jie vaidino ypač svarbų vaidmenį šalies ekonomikoje: 4-ojo dešimtmečio pabaigoje kontroliavo 40 % pramonės, 54 % vidaus prekybos ir t.t. (Lietuvos tautinės mažumos, 2001, p. 15). Vidutinio ekonominio pajėgumo žydai turėdavo savo parduotuves miesteliuose, o vargingesni - keliaudavo per kaimus pardavinėdami smulkmenas ir supirkinėdami iš ūkininkų vašką, vištas, vilnas, skudurus (Bacevičienė, 1993, p. 42.).

¹⁵ Užrašytas ir toks aiškinimas, „Jei žydus sapnuoji, tai būsi su mokytais žmonėm už vieno stalo“ (LRT LMD I 475/3/28). Didelė dalis Lietuvoje gyvenusių žydų buvo išsimokslinusi, jų tarpe būta daug inteligentijos. Pavyzdžiui, 1936 m. Lietuvoje iš visų aukštųjų mokyklų 21,9 % priklausė žydams; analogiškai 15,8 % vidurinių mokyklų. Viso, žydai turėjo 19,7 % mokyklų, kai tuo tarpu žydų tautybės žmonių šalyje gyveno tik 7,2 %. Tai reiškia, jog viena mokykla teko 8,9 gyventojams žydams. Kai tuo tarpu iš viso būta 66,6 % lietuviškų mokyklų, o šalyje gyveno 80,6 % lietuvių, t.y. viena mokykla teko 29,626 gyventojams lietuviams (Sauginienė, 2003, p. 56).

4.2.2. Nesėkmės, gaisras, vagys

„*Svetimas*“ žmogus. Kaip minėjome, žydai sapnų aiškinimuose vertinti prieštarinčiai. „Žydą pasapnuoju – nelabai geras uždarbis. Žydelka – pūstos [tuščios – A.V.] mintys“ (LTR 4858/208), „Kai sapnuoji žydu, tai bus trotkas [nuostoliai – A.V.]“ (LTR 1418/811); „Žydą sapnuoji – turėsi trotką [nuostolį – A.V.]. Dar žydas reiškia, kad tave kas apgaus“ (LTR 1948/134); „Jei žydą susapnuosi, tai žinok, kad kas nors apgaus“ (LTR 1451/212).

Latvių aiškinimai panašūs: žydas – tai nepasisekimas / kažkas tave apgaus / didelė liga. „Jei sapne ką nors parduodi žydui – laukia apgavystė“ (ALS, p. 147). Lenkų manymu, susapnuotas žydas – nelaimė (Niebrzegowska, 1996, p. 230). Baltarusiai teigia, jog matyti sapne žydą ar iš jo ką nors pirkti, tai apgaulė / praradimas / bus blogai (BHCB, p. 27).

Tokie sapnų aiškinimai siejami su negatyvia žydų verslo – prekybos – puse, su tikimybe, jog pirkėjas gali būti apgautas (t.y. nuskriaustas pinigais arba prekėmis). Sapnų aiškinimuose šis aspektas tampa platesniu – paprastai pasakoma, jog sapnuotojo laukia apgavystės, bet neaišku, ar tai nutiks prekybos sferoje, ar apskritai socialiniame gyvenime. Greta to, populiarūs ir žydo, kaip apskritai nešančio nelaimę, bėdas aiškinimai. Su pinigų semantiniu lauku susijęs ir aiškinimas, jog galimas mažas uždarbis.

Kitam kitataučiui – čigonui – sapnų aiškinimuose priskiriamos negatyvios reikšmės: „Cigonų – apšukuos [apgaus – A.V.] čigonai“ (LTR 5732/335); „Čigonas – apvogs (VDU ER 1189-1/41; analogiškai - 1/38; 1/32; 1/28; 1/7; 8/166; 8/169); „O jau sapnuoti ciguoną, tai būtina bus apgavystė“ (LTR 6057/214); „Daug ciganų – negerumai“ (LRT LMD I 254/1/154); „Čigonai – negerai. Ar tai nepasisekimas, ar pametu ką. Ar apgauna“ (VDU ER 1189-2/10). „Jei sapnuoji čigoną, tai reiškia, kad tau teks apgauti kitą žmogų ir iš to bus nemalonumai tau“ (LTR 1948/135).

Susapnuotas čigonas taip pat reiškė nelaimės, apgavystės ne tik lietuviams, bet ir latviams, lenkams, baltarusiams (VDU ER 1189-2/10; ALS, p. 63-64; NPS, p. 154; BHCB, p. 38).

Susapnuoto čigono negatyvų aiškinimą taip pat galėjo lemti šio etnoso žmonių gyvenimo būdas. Istorikai teigia, kad čigonai atkeliavo į Lietuvą XV a. pabaigoje – XVI a. pradžioje. Jie neturėjo pastovios gyvenimo vietos, nuolat keliaudavo; vertėsi kalvyste, ratų darymu, arklių auginimu. Moterys, niekada neturėjusios nuolatinio darbo, vertėsi būrimu, pranašavimu. Arklių pardavimas bei mainai, vagiliavimas būdingas [visiems] visų kraštų čigonams (Vaitiekūnas, 2003, p. 28).

Peržvelgus lietuvių ir kaimyninių tautų sapnų aiškinimus, galima teigti, jog dažniausiai čigonai juose vertinti negatyviai. Populiariausias aiškinimas yra „vagis, vagystės“. Tikrovėje čigonas dažnai yra siejamas su apgavystėmis, negerumais, blogais žmonėmis. Kaip rodo L. Anglickienės atlikti lietuvių folkloro tyrinėjimai, tokios čigonų charakteristikos yra pačios

populiariausios mūsų tautosakoje (Anglickienė, 1998, p. 17). Manytina, jog tokie aiškinimai yra paveikti čigonų veiklos bei tradicinės nuostatos apie šios tautinės mažumos klajoklišką gyvenimo būdą, kaip priešprieša kokybiškai vertingesniam – sėsliam būdai.

Kiti populiarūs vagis reiškiantys vaizdai yra susapnuoti gyvūnai. Teigiama taip: „Jei susapnavai kiškį prie savo trobų, tai vagis bus tavo trobose ir kų pavogs“ (LTR 1603/80). „Susapnuoti, kad sugautas zuikis pabėgo – sugautas vagis išsisuks“ (LTR 1580/693). „Susapnuoti zuikis gaudyti – bus vagis“ (LTR 1580/691, panašus ALS, p. 141). „Sapnuoti užmušti zuikį – tai vagį užmuši“ (LTR 1580/962). Kiškis – į blogą. (VDU ER 1189-1/12).

Liaudies tikėjimuose sutikti kiškį laikoma nelaimės ženklu. Jeigu jis perbėga per kelią – tai blogai, nutiks nelaimė. Tikima: jeigu kiškis įbėga į namus, kils gaisras arba netoliese yra vagių ir tenai kažką pavogs. Tačiau jeigu žvėrelis pagaunamas, ir vagis bus sugautas (ŠLTT IV 33576).

Apie vagystes įspėja susapnuota katė (Marcinkevičienė, 1998, p. 207; VDU ER 33-7/2; VDU ER 1189-8/60; 8/64; 8/72; 8/7; 8/86; 8/108; 8/124), žiurkės, pelės („Sapnavau peles, kitą dieną pavogė dviratį“ (VDU ER 1189-8/41; panašūs – VDU ER 1189-1/36; 1/2; 8/83; 8/94; 8/106; 8/120; VDU ER 42-6/17). Katė siejama su vagimis tikriausiai dėl savo būdo ir poelgių: ji vaikšto ir veikia labai tyliai, laka paliktą be priežiūros pieną, ėda mėsos produktus. Pelės ir žiurkės naikina žmogaus grūdų ir kitas maisto atsargas. Taigi ir katės, ir pelės ar žiurkės vagia žmogaus turtą.

Užfiksuotas tikėjimas, jog vagį reiškia susapnuotas plikas žmogus (ŠLTT I 4563). Matyt, galvota, jeigu sapne regėtas žmogus buvo plikas, tai ir sapnavusysis greitai neteks savo turto, liks „plikas“. Posakyje „plikas kaip tilvikas“ šis žodis vartojamas siekiant pabrėžti, jog žmogus nieko neturi. Kasdieninėje kalboje vartojamas epitetas ‚basas‘, suprantamas kaip ‚neturtingas žmogus‘ (LKŽ I, p. 677). Panašiai nuogumas traktuotas ir Ukrainoje bei Baltarusijoje: tikėta, jog sapne išvydus save nuogą ar basą, tai prognozuoja vagystę (Гупа, 2002, c. 77; БНСБ, c. 22).

Sapnų objektus, reiškiančius *gaisrą*, dažniausiai jungia *raudonos spalvos* požymis. „Mūsų kluonas kap degė, sapnavau, kų pas mani kluoni žydzi kokios *kvietkos raudonos*“ (LTR 6447/1378). „Vaikystėj sapnavo tėvus *raudonam patale* miegančius. Po kelių dienų jų namai sudegė“ (VDU ER 1189-8/104). Gaisrą reiškia raudoni drabužiai (ŠLTT I 6000), raudona spalva (VDU ER 1189-8/104; 8/101), raudonas gaidys (VDU ER 1189-8/73; ŠLTT I, p. 483; beje, sapno pasakojime nenurodytos spalvos gaidys taip pat siejamas su gaisru: „Kartą sapnavau gaidį – rytą pamačiau, kad laukuose sudegė žaginsys su dobilais“ (VDU ER 1189-10/59; sapnų aiškinimuose – VDU ER 1189-8/184; 8/185; 8/164)). Bitė, matyt, dėl savo spalvų margumo (LTR 4858/205; LTR 1993/154; VDU ER 1189-8/106; ŠLTT I 5160-61) ir rudos spalvos gyvūnai – lapė (ŠLTT II 16450-52), meška (LTR 1571/88; LTR 2376/24; MT V 200; ŠLTT II 16721, 25, 28), voverė (ŠLTT IV 19838) taip pat reiškia gaisrą.

Viena pagrindinių ugnies (įvairiame būvyje) savybių – raudona spalva – siejama su šios ar panašios spalvos turinčiais objektais. Šią mintį patvirtinančių faktų randame tautosakoje, paprotinėje medžiagoje. Mįslėse ugnis užmenama raudona spalva. Pavyzdžiui, *Raudonas juoda laižo* – tai ugnis ir puodas (SST, p. 170). Mįslėse figūruoja ir gaidžio vaizdinys: *raudonas gaidys, juoda skiauterė* – gaisras (GMMK, p. 23). Jis aptinkamas ir kasdieniniuose posakiuose: „*Gali iš keršto pastatyti raudoną gaidį*“, „*Pakelsiu ant stogo raudoną gaidį*“. Taigi ‚raudonas gaidys‘ suprantamas kaip ugnis, gaisras (LKŽ III, p. 18). Reikia paminėti, jog lietuvių užkalbėjimuose *gaidys* yra vienas iš esminių žodžių, nusakančių ugnies semantinį lauką. Rusų užkalbėjimuose tai neaptinkama (Zavjalova, 1998, p. 11), nors frazeologizmas „paleisti raudoną gaidį“ gana dažnai vartojamas gyvojoje kalboje.

Papročiuose raudona spalva traktuojama panašiai: per vestuves, jauniems išvykstant iš namų, stropiai žiūrėta, kad jų drabužiuose nebūtų ko nors raudono, nes ateityje tai gali lemti jų namuose gaisrą (Vyšniauskaitė, 1995a, p. 317). Lietuviai ir latviai manė, jeigu besilaukianti moteris, nusigandusi gaisro, prilies kurią nors savo kūno dalį, gimęs vaikas toje pačioje vietoje turės apgamą / raudoną žymę (Jefremova, 1957, p. 117).

Gamtos reiškiniai, turintys raudonos spalvos, taip pat gali būti siejami su gaisru. Antai latviai mano, jei pro debesis matosi raudonas ratas, tai greitai bus gaisras. Jeigu prie namo auga klevas raudonais lapais, jame kils gaisras (SLTP, p. 31, 66).

Dėl savo spalvos voverė kaip sapnų aiškinimuose, taip ir tikėjimuose sieta su ugnimi. Manoma, jog pasirodžiusi ji praneša apie gaisrą. Latvijoje tikima, kad voverės negalima leisti prie ugnies, nes ji paims žariją ir sudegins kokį nors namą (ŠLTT IV 32269). Jei voverė bėga ant stogo, per namą „prabėgs“ ugnis (SLTP, p. 213). Jei raudona voverė lenda į namą, ten bus gaisras (ŠLTT IV 32271). Analogiškai šis gyvūnas traktuojamas ir slavų kraštuose. Anot rytų slavų ir lenkų tikėjimų, bėgiojančios prie namų, ant stogų, ar šiaip dideliais kiekiais pasirodančios voverės reiškia gaisrą, rečiau – karą ar nederlių (Гыпа, 1997, p. 252).

Meškos ryšį su ugnies stichija liudija priežodis „Puola kaip meška ant dūmo“. Tikima, kad jeigu sodyboje pamatai mešką, tai kada nors ta sodyba degs. Aptariamą ryšį iliustruoja ir gulsčio dūmtraukio nuo krosnies iki kamino pavadinimas *meška* (Vėlius, 1987, p. 104).

Bitės su ugnimi siejamos tikėjimuose. Pavyzdžiui, manyta, jei spiečius susimeta ant namo stogo, tai pranašauja gaisrą (Piškinaitė-Kazlauskienė, 1995, p. 126). Panašiai galvojo ir vokiečiai: jeigu ant namo nusileidžia spiečius, jame kils gaisras. Volynėje ir Kalugoje sapnuotas gaisras reiškia, jog tave sugels bitės, atskris spiečius (Гыпа, 1997, p. 459). Lietuvoje aptinkamas ir tikėjimas, jog prieš bites panaudojus ugnį, degs namai (Piškinaitė-Kazlauskienė, 1995, p. 129). Peržvelgus tautosakinę medžiagą, analogijų aptinkame mįslėse: jose bitė siejama su žvake (LTt V 6967, 70); žvakės liepsna: *Ant lino žiedo bitutė dūzgia. Žvakė* (LTt V 6978).

Turimoje lietuviškoje medžiagoje čigonai nėra siejami su ugnimi / gaisru, tuo tarpu latvių ir lenkų sapnų aiškinimuose toks supratimas yra gana populiarus (ALS, p. 63-64; Niebrzegowska, 1996, p. 154). Objekto ir reikšmės sąsają galima motyvuoti keliopai. Visų pirma čigonai rengėsi ryškiais, spalvotais drabužiais. Mėgstama jų aprangos spalva buvo raudona (Griškaitė, 1998, p. 57). Kaip minėjome, tradicinėje kultūroje ši spalva yra siejama su ugnimi. Kita vertus, šios tautybės atstovai dėl savo tamsios odos mišlėse siejami su juoda spalva, pvz.: *Čigonas židiny sedž. Katilas* (LTt V 6849); *Juodas čigonas ant raudono arklio. Puodas ant ugnies* (LTR 1946/64). Taigi ir sapne regėtas čigonas, tikriausiai, buvo siejama su juoda – nuodėgulių – spalva.

Čigonai puošdavosi ir tebesipuošia gausiais metaliniais, dažnai auksiniais papuošalais (Ženkienė, 1993, p. 39). Šio metalo ir ugnies sąsaja paliudyta taip pat įtikinamai (Vaitkevičienė, 2001, p. 53).

Galima ir kita motyvacija: gyvendami klajoklišką gyvenimo būdą čigonai neapsieidavo be atvirų ugniaviečių. Laužai degdavo nuo ryto iki vakaro atlikdami įvairias funkcijas: prie jų vyko visas socialinis bendruomenės gyvenimas (verdamas maistas, prie laužų šildytasi, linksmintasi, bendrauta). Ugnies ir čigono ryšys – nenuginčijamas. Apie tai byloja ir Lietuvos čigonų bendrijos pavadinimas – „Čigonų laužas“ (Griškaitė, 1998, p. 38)¹⁶. Šią sąsają neabejotinai turėjo pastebėti ir lietuviai bei jų kaimynai.

Paminėsime, jog lenkų sapnų aiškinimuose gaisrą reiškia: bitės, čigonai, musės, saulė ir kt. (Niebrzegowska, 1996, p. 242, 4); baltarusių – lapė, bičių spiečius (БНСВ, p. 100-1); ukrainiečių – raudonas arklys, raudona karvė, karvių banda, gaidžių giedojimas, bitės, nuotaka su vainiku [kaip minėjome, slavų nuotakos rūbuose naudota raudona spalva] ir kt. (Валенцова, 2002, p. 52) Taigi gaisrą reiškiantys baltų ir slavų sapnų vaizdai dažnai yra panašūs, bet esama ir skirtumų.

Taigi dauguma sapnų aiškinimų apie nuostolius paremta analogijos principu. Didesnioji sapnų vaizdų bei jų „įminimų“ dalis yra susijusi su objektų įprasminimais, aptinkamais kitose tradicinės kultūros formose. Kartais tam tikro vaizdo traktavimas sapnų aiškinimuose yra siauresnis negu kitose tradicinės kultūros reiškiniuose.

4.2.3. Oro permainos

Oro sąlygos buvo labai svarbios žemdirbiams ir gyvulių augintojams. Vasarą ir rudenį nuo oro permainų priklausė išauginto derliaus, nupjauto šieno likimas, taigi – ūkininko materialinė

---

¹⁶ Apie tai liudija ir čigonų vaikų, paauglių tapyba, kurioje nesąmoningai pasireiškia jų tautinio identiteto simboliai: „Kaip iš gausybės rago pasipylė laužai, šokančios prie laužų čigonės, arkliai...“ (Tornau, 1998, p. 98).

padėtis. Ko gero todėl daugiausiai sapnų aiškinimų yra apie lietų, o mažiau – apie sniegą, vėjuotumą, atšalimą bei atšilimą.

Šioje sapnų aiškinimų kompleksinėje grupėje galima išskirti kelias vaizdų grupes, sudarytas pagal analogijos principą. Sapnų aiškinimų grupė *apie lietų, susijusi su skysčio (vandens) vaizdu*. Ši kompleksą sudaro keli smulkesni pogrupiai:

Mirusieji. Dažnai sakoma, jog „Matyti (sapnuoti) kavojant arba pakavoti numirėlį – greit bus oro atmaina“ (LTR 1503/172); „Jei numirėlį kavoji, pasikeis oras“ (LTR 1571/87); „Nabašninką matyti – bus oro atmaina“ (LTR 600/213-4). Kai įvardijama kaip keisis oras, paprastai sakoma, jog ims lyti: „Jei pasapnuosi numirusius – lietus“ (LTR 5419/117); „Sapnuoti nabašnykų – lis“ (LTR 5424/98); „Lietų – lavonas“ (VDU ER 1189-5/6); „Numirėliai – tai lietus“ (VDU ER 1189-2/10); „Lietų – mirusiųjų sapnas“ (VDU ER 1189-1/24; panašūs - 8/59; 8/60; 8/78; 8/123; 8/129; 8/171; 8/151 latvių – ALS, p. 102). Nors iš pirmo žvilgsnio tai nelabai siejasi su lietumi, tačiau tolesnės analogijos vis tik yra. Per sausras vienas iš būdų iššaukti lietų buvo nesava mirtimi mirusiųjų kapo apliejimas, lavono ar kryžiaus nuo kapo metimas į vandenį (Толстые, 1978; Ūsaitytė, 1998, p. 109). Galbūt, tai galėjo veikti šio vaizdo aiškinimą sapne. Analogiškai sapne regėtas mirusysis aiškinamas Rusijoje, Baltarusijoje, Lenkijoje, Ukrainoje: jei mirusieji sapnuojasi žiemą – link sniego, vasarą – lietaus (БС, c. 210; БНСБ, c. 31; Niebrzegowska, 1996, p. 215; Гупа, 2002, c. 79).

Skystis. „Ašaros – lietus“ (VDU ER 1189-5/9; 1/48; 8/45; 8/63; 8/108). „Gert alus – lietus“ (LRT LMD I 254/1-169; panašus – ŠLTT I 699-704); „Regėsi – gersi arbatu, bus letus“ (LRT LMD I 254/1-169). „Pilti pieną arba gerti alų – bus lietaus“ (LTR 1503/173). „Jei šlapinsies ar šnapsą per sapną gersi, tai bus lietaus“ (LTR 1451/209). Girti žmonės (LTR 6057/210; LTR 1505/65; VDU ER 1189-1/28; 8/127; 8/128), degtinė (VDU ER 1189-8/130) taip pat reiškia lietų. Susapnuotas vanduo, praustis švairiu vandeniu – lietus (VDU ER 1189-1 /32; LTR 1580/717).

Žvejybos procesas. Sapne regima žvejyba (LRT LMD I 254/1-169; ŠLTT IV 36456-7), žvejai (ŠLTT IV 36467), žuvys (Pietsch, 2004, p. 294; LTR 6982/142a; LTR 5424/ 217; VDU ER 1189-8/51; 8/106; Marcinkevičienė, 1998, p. 206), sugautos žuvys (ŠLTT IV 35738) – bus lietus. Ir toliau asociacine grandine, žuvų dorojimas sapne – nuoroda į būsimą lietų (ŠLTT IV 35749). Panašiai aiškinama ir lenkų, baltarusių tradicijoje (Niebrzegowska, 1996, p. 205; БНСБ, c. 107). Kartais pagal sapną spręsta ar ilgai bus lietingas oras, pavyzdžiui, „Susapnuoti, kad gaudai žuvis ir labai daug pagauni ar jos būva pasmirdusios – ilgas lietus bus“ (LTR 1580/607).

Sapnų aiškinimų grupė *apie lietų, sniegą, susijusi su įvairių gyvūnų vaizdu*. Latvijoje lietų reiškia sapne regėtos bitės (ŠLTT I 3333), varlė (ALS, p. 137), skraidanti kregždė (ALS, p. 56). Bitės bei varlė gali reikšti ir sniegą.

Neginčytina, jog paminėti tikėjimai atsirado ilgai stebint gyvąją gamtą. Prieš lietu išvardinti gyvūnai pakeičia savo įprastą elgesį. Kaip žinoma, prieš lietu kregždės pradeda skraidyti pažeme. Todėl sakoma, kai jos skraido palei žemę – lis. Varlės prieš lietu pradeda garsiai kurkti. Sakoma, jog prieš lietu bitės eina anksti miegoti; jeigu iš ryto jos neskrenda į laukus – reikia laukti lietaus; o jei saulei nusileidus jos vėl skrenda prie žiedų – kitą dieną lis (ŠLTT I 3312-14). Užrašyti ir priešingi tikėjimai, pagal kuriuos ne bitės prognozuoja sniegą, o sniegas bičių prieaugį / bičių elgesį: tikėta, jei per Kūčias sninga, tais metais bitės daug spiečių spies (BLKP, p. 128). Jei per Kūčias pusto, tai ateinančią vasarą bitės išlėks į mišką (BLKŠ, p. 25). Apskritai per Kūčias bitės susilaukia didelio žmonių dėmesio, joms nešama valgyti. Panašiai tiki slavai, pvz.: Voroneže manoma, jei per Naujus Metus siaučia pūga, pavasarį bitė bus rami ir gera. Bulgarai mano, jei per šv. Trifoną (vasario 1/14 d.) sninga, tais metais bus daug bičių. Vitebsko ir Mogiliovo sričių baltarusiams susapnuotos bitės reiškė sniegą arba lietu. Kartais sapne regėtos bitės reiškė ir ašaras. Baltarusių ir serbų etiologinėse sakmėse šie vabzdžiai kildinami iš ašarų (Гыпа, 1997, p. 457). O štai Lenkijoje susapnuota bitė nereiškė nei lietaus, nei sniego, o reiškė gaisrą, vagis arba net kažką gero (Niebrzegowska, 1996, p. 202).

Sapnų aiškinimų grupė *apie sniegą susijusi su balta spalva*. Sapne regėtas baltas arklys (LTR 5561/99), balti gyvuliai, išdžiaustyti [matyt, balti – A.V.] skalbiniai (LTR 1503/188), baltos plunksnos (LTR 1580/680), balta žąsis (LTR 1451/122); baltos avys – šalna, sniegas (ALS, p. 44; analogiškai manyta ir Ukrainoje: Гыпа, 2002, p. 75); rudenį susapnuotas baltas avinas, balti ievos žiedai – sniegas (ALS, p. 50, 79). Jeigu sapne šoki baltai apsirengęs – bus sniego (ŠLTT I 5545). Balta spalva, kaip viena būdingiausių sniego požymių, operuojama ir mįslėse. Sniegas užmenamas, pvz.: kaip *balta paklodė visą pasaulį užgulė; balta pūkelė po orą laksto* (GMMK, p. 19). Tam tikrų paralelių galima pastebėti ir Kūčių tikėjimuose: juose balta sniego / šerkšno spalva gretinama su pienu, obels žiedais (Kudirka, 1993, p. 177).

Sapnų aiškinimų grupė *apie vėjuotumą, susijusi su greito veiksmo idėja*. Jeigu sapne ką nors darai labai greitai, pvz.: supiesi, bėgi, šoki ar groji – kils didelis vėjas ar ten audra (Pietsch, 2004, p. 294; ŠLTT III 30228, I 3561, 5545). Matytas bėgantis arklys (LTR 785/392; VDU ER 1189-8/108; Višinskis, 1964, p. 221) ar tiesiog arklys (VDU ER 1189-5/10; 5/7; 1/33; 8/42; 8/45; 8/102; 8/106; 8/185; 8/176; 8/170; ALS, p. 143; taip pat reiškia vėją. Analogiškai mano ir lenkai, baltarusiai (Niebrzegowska, 1996, p. 251; BHCB, p. 99). Lietuvių mįslėse vėjas irgi užmenamas žirgu: *Brolio žirgas nesukaustomas?* (Lt V 5468). Mįslėse, kur menamų objektų yra daugiau nei vienas: *Tėvo juosta nesujuosiamas, / Močios skrynja nepakeliama, / O brolio žirgas nesuturimas; Tėvo diržas nesulenkiamas, / Motės skrynja neuždaroma, / Sūnaus žirgas nesulaikomas* (Lt V 7337-

8). Nesulaikomo žirgo įminimas yra vėjas. Kasdieninėje kalboje greitumas lyginamas su vėju. Sakoma: „*Arklys kaip vėjas*“ (LKŽ I, p. 306).

Sapnų aiškinimų grupė *ir apie oro atšalimą, ir karštus orus* susijusi su karščio ar ryškios šviesos vaizdais. Didžioji dalis jų sudaryta pagal priešpriešos principą, pavyzdžiui, manyta, jei sapne matai ugnį, ugniakurą – atšals oras (ŠLTT IV p. 1863,1867). Jeigu vasarą sapnuoji ugnį, bus geras oras, o jei žiemą – sniegas (Marcinkevičienė, 1998, p. 206). „Jeigu per sapną matai ugnį, tada bus šalta, žiemą šals“ (LTR 1357/23). „Jeigu sapnuoji ugnį, bus šalčio“ (LTR 2284/258). „Jeigu per sapną matai ugnį, tada bus šalta – žiemą šals“ (LTR 1357/23). „Jei sapnuoti ugnį, tai bus šalta“ (LTR 260/400).

Taip pat prognozuojamas karštas oras: „Gaisras – bus karštos dienos“ (VDU ER 1189-5/6.) „Jeigu vasarą sapnuoji ugnį – bus karšti orai“ (ALS, p. 137). Labai panašiai mano ir slavai (BC, p. 211; BHCB, p. 9; Niebrzegowska, 1996, p. 191; Гупа, 2002, p. 79). Šie aiškinimai sudaryti pagal analogijos principą.

Reikia tarti porą žodžių apie Klaipėdos krašte užrašytus sapnų aiškinimus. Šiame regione užfiksuoti retesni aiškinimai, neaptinkami kituose Lietuvos vietovėse. Pavyzdžiui, minimos konkrečios žuvų rūšys: „Lietaus bus, kai kas nors ungurius arba daug mažų žuvų sapnuoja“; „Sugautas karšis reiškia šaltį“ (Pietsch, 2004, p. 292-294). „Jeigu sapne pasirodo koks pažįstamas arba giminaitis, kuris gyvena kitur, reiškia, kad pasisuks vėjas į tą pusę“, „Tamsūs drabužiai – ramus oras“, Verkiantys žmonės su tamsiais drabužiais reiškia ramų orą ir lietu“, „Jei su tamsiais drabužiais apsirengę dainuoja ir šoka, tai bus debesuotas oras ir audra“ (Pietsch, 2004, p. 294). Visi šie sapnų aiškinimai užrašyti Kuršių Nerijoje. Savaiame aišku, kad ten gyvenantiems žvejams buvo ypač svarbūs ženklai apie audringą ir ramų orą.

Kaip matėme, cituotuose tekstuose gana dažnai kartojasi tamsių rūbų motyvas. XIX - XX a. pr. lietuvininkai dėvėjo tamsius, pilkus rūbus (Mažosios Lietuvos enciklopedija, 2000, p. 65, 316). Ši realija atsispindi ir sapnų aiškinimuose. Priešingai negu lietuvių sapnų aiškinimuose, čia ji neturi jokio negatyvaus aspekto. Tamsūs, juodi rūbai lietuviams prognozuoja nelaimę, mirtį (VDU ER 1189-6/2; LTA 1580/642).

Taigi yra nemažai sapnų aiškinimų, prognozuojančių materialinės padėties pokyčius. Daugiau minimos nelaimės ir nuostoliai, o turto pagausėjimas bei sėkmė minimi rečiau. Gana daug užfiksuota aiškinimų apie orų kaitą, ypač apie lietu.

Visos išvardintos grupės sudarytos pagal analogijos principą, o aiškinimai, spėjantys oro atšalimą ar atšilimą – pagal priešpriešos ir analogijos principus.

4.3. Visuomeninė padėtis

Žmogaus padėtis visuomenėje aktuali visais laikais. Nevienodo archajiškumo tautosakos žanruose normalios / aukštos visuomeninės padėties supratimas įvairuoja. Pasakų herojus siekia aukšto statuso norėdamas tapti karaliaus / turtuolio žentu, paveldėti tėvo turtą / karaliaus sostą. Tuo tarpu iš sapnų aiškinimų galima spręsti, jog žmogaus gera padėtis visuomenėje pasiekama, kai jam pavyksta nenusižengti moralės normoms, nesukelti bereikalingų kalbų, kai jis yra gerbiamas. Aiškinimuose dažniausiai aptinkame temas – apkalbas, gėdos ir garbės patyrimą bei aukštos padėties siekimą.

4.3.1. Apkalbos. Gėda

Nešvarumai. Sapne matyti įvairūs nešvarumai yra traktuojami negatyviai. Pavyzdžiui, šiukšlės, purvas, išmatos, mėšlas prognozuoja sapnuojančiajam grėšiančius nemalonumus bendruomenėje, apkalbas, gėdą (LTR 1580/615; VDU ER 1189-8/57; 8/56; 8/106; ŠLTT III 20429, p. 1325). Sapnininkuose teigiama, jog apie tai išpėjančios pamazgos (SKIb, p. 186), srutos (SKI, p. 50), nešvari pagalvė (SLS, p. 269). Nešvari apykaklė, rūbai dar gali reikšti ir gėdą (SKIb, p. 24; SK, p. 28).

Panašiai manė ir lenkai (nešvarus kambarys – tai apkalbos, Niebrzegowska, 1996, p. 185) bei baltarusiai (purvas – tavo apkalbės, БНСВ, p. 13).

Nuogumas. Per miegus matyti nuogumai dažniausiai prognozuoja gėdą: „Būti pliku (a) – apturėsi gėdą“ (LTR 1503/179; panašūs VDU ER 1189-5/12; 1/25; 1/14; 1/27; 1/23; 1/22; 1/21; 1/18; 1/14; 1/11; 1/10; 1/9; 1/7; 1 /4; 1/3; 8/166; 8/70; 8/107; 8/108). Panašiai teigiama ir sapnininkuose: matyti save be kelnių, nuogą, nusirengti ar gulėti su moterimi yra gėda (SLS, p. 160, 260; PS, p. 46). Analogiškas rusų sapno aiškinimas: save nuogą matyti – reiškia gėdą (БС, p. 211; baltarusių: БНСВ, p. 25; lenkų: Niebrzegowska, 1996, p. 155). Anot D. Kulakauskienės, nuogumo kaip gėdos samprata visoje Europoje susijusi su krikščionybės ideologija. Lietuvoje reformatų ir katalikų prieštaros bei jėzuitų, smerkusių apnuogintą kūną, vadinusių tai begėdiškumu, išsigalėjimo sąlygomis keičiamas žmonių požiūris į nuogumą. XIX a. paprastų žmonių sąmonėje nuogas kūnas buvo velnio pagunda. Atsiranda posakiai: *Begėde tu, nuogale; Apsirenk, dar ką išgąsdinsi...* Nuogumas viešumoje net neišivaizduotas, tad ir pats žodis *nuogas, nuogumas* tiesiogine prasme (būtinai neigiama) retai vartotas, labiau reiškė neturtą, skurdą, vargą: *nuoga žemė, nuogalius* (skarmalius), *nuogas* (beturtis). Tik magijos srityje – ypač jei siekta padidinti derlingumą, skatinti vaisingumą – nuogumas visais laikais buvo labai svarbus ir būtinas (Kulakauskienė, 2005, p. 41).

Gyvūnai. Sapnų aiškinimuose apie artėjančius nemalonumus (gėda, apkalbas) praneša įvairūs susapnuoti gyvūnai. Dažniausiai tarp jų minima kiaulė (LRT LMD III 98d/136; LTR 1487/173; LTR 1693/241; LTR 5419/120; VDU ER 31-2/25; VDU ER 1189-5/7; 1/24; 8/185; 8/183); vėžys (LTR 1310/269; LTR 339/2-12; LTR 1580/742; LRT LMD I 597-7; LRT LMD I 194/6; ALS, p. 139). Apkalbas reiškia lojantys, kandantys šunys (AED, p. 393; VDU ER 1189-1/22; 8/170; 8/129 LTR 5485/65; LTR 1580/581; LTR 1580/580; 1580/582; 600/213-8; 1948/136); vištos (LTR 5731/60; LTR 1505/75); gyvatė (VDU ER 1189-2/7; 1/41; 8/158; 8/154; 8/114; 8/108; 8/84; 8/64; VDU ER 33-7/9); varnėnai: “Keletą kartų sapnavau varnėnus. Greitai sužinojau, kad esu apkalbama“ (VDU ER 1189-10/57).

Lietuvių kalboje yra nemažai posakių ir sudurtinių žodžių su žodžiu „kiaulė“, besisiejantių su gėdos samprata. Pavyzdžiui, *kiaulakys*, *kiauliasnukis* – tai reiškia begėdis, *kiaulė gauti* – turėti gėdos, būti sugėdytam, *kiaulės akis turėti* – nesigėdyti, būti begėdžiui. Žodis *kiaulė* taip pat gali reikšti begėdį, nemandagų, nešvarų žmogų (LKŽ V, p. 688-90). Lenkai sapnuotą kiaulę taip pat laiko apkalbų „kiaulysčių“ prognozuotoja (Niebrzegowska, 1996, p. 213), o ukrainiečiai ją sieja su nemalonumais (Валенцова, 2002, p. 52).

Vėžys siejamas su gėda, galbūt, dėl savo spalvos pasikeitimo. Kaip žmogus nurausta iš gėdos, taip nurausta vėžys, įdėtas į verdantį vandenį. Kasdieninėje kalboje vartojamas posakis „*vėži (-ius) kepti*“ reiškia raudonuoti iš gėdos, pvz.: „*Neisiu aš už tavi vėžio kepti*“, „*Nenorėjai vėžių kepti, nereikėjo meluoti*“ (LKŽ XIX, p. 44).

Maisto produktai, valgymas. Kai kurių produktų regėjimas sapne pranašauja nemalonumus visuomeniniame gyvenime. Bene populiariausias apkalbas reiškiantis objektas – kiaušiniai. Pavyzdžiui, „Susapnuoti, kad pats susmuši kiaušinius – pats pletkus sudarysi“ (LTR 1580/709). „Sapnauti kiaušinius – bus natikietų pliuotkų, y tokių žmuonių, katryms kiaušine reiška naudą“ (VDU ER 33-7/21). „Kiaušiniai – irgi apšnekieti, apšnekėjimas“ (LTR 6057/209; panašūs – VDU ER 1189-1/31; 8/60; 8/104; 8/123; 8/126; 8/134; VDU ER 620-169; ŠLTT III p. 1339; SKI p. 42). Jei regi košę, bulves – nemalonumai, apkalbos (AED, p. 299; Marcinkevičienė, 1998, p. 207). Taip pat mėsa, pyragas, blynai, medus, košė, ar jų gaminimas / valgymas reiškia gėdą (LTR 1176/193; VDU ER 1189-1/30; 8/55; LTR 785/392; 2366/103; 1580656; 1580/801; 355/90-74; 1580/800; 1580/655; ŠLTT III, p. 1512; ŠLTT III, p. 1504; I p. 105, 497). Ukrainiečiai, lenkai sumuštus kiaušinius taip pat sieja su gėda. Sapne regėti pyragai lenkams reiškia apkalbas (Валенцова, 2002, p. 52; Niebrzegowska, 1996, p. 169, 195).

Dažniau aptinkami sapnų aiškinimai, nusakantys negatyvias kalbas, o daug rečiau – geras. Geras kalbas apie žmogų nusako sapne kepta ruginė duona (ŠLTT II 18820). Latviai mano,

kai sapne regi paukščius, bus kalbų: jei geri paukščiai – geros kalbos, plėšrūs – blogos (ŠLTT III 25043).

Taigi nemalonumus visuomeniniame gyvenime nurodo nešvarumo, išsipurvinimo, nuogumo, kai kurių gyvūnų, maisto produktų vartojimo vaizdais paremta kompleksinė grupė. Dauguma šių vaizdų panašiai traktuojami ir kitose tradicinės kultūros formose. Kiek sunkiau rasti maisto produktų vartojimo sąsajų su apkalbomis ir gėdos jausmu. Kadangi prognozuojami negatyvūs reiškiniai, tai reiškia, jog žmonės norėjo jų išvengti.

4.3.2. Garbė, aukšta padėtis visuomenėje

Rasta nedaug sapnų aiškinimų, susijusių su garbės samprata. Dažniausiai sakoma, jog buvimas sapne kažkur aukštai prognozuoja artėjančią pagarbą. Pavyzdžiui: „Jei lipi aukštai į kalną ir sviestą valgai – tai būsi didelėje pagarboje“ (LTR 1176/194); „Skredžioji in garbės, nuo kalno skrendi – iš klapatų [rūpesčių] išlįsi“ (LRT LMD I 475/3-98); „Garbę – būti aukštai“ (VDU ER 1189-1/28; latvių: ALS, p. 84), „Pasiecti kalno viršūnę (VDU ER 1189-8/168). Taigi lipimas, kopimas į viršų sapne traktuojamas pozityviai. Kalbant apie pagarbą ar karjerą, sakoma „*jis pakilo kitų akyse*“ arba „*jis kyla karjeros laiptais*“.

Sapnininkuose aptinkama įvairesnių sapnų aiškinimų apie garbę. Pavyzdžiui, tai reiškia ir įvairūs prabangūs daiktai, vyresni žmonės (SLS, p. 209; SKI, p. 20; SKIb, p. 273; DS, p. 111; PS, p. 48; SKI, p. 11)...

Garbę ir aukštą padėtį reiškiantys sapnų vaizdai beveik neturi tiesioginių atitikmenų tradicinėje kultūroje.

Visi šiame skyriuje aptarti sapnų aiškinimai paremti analogijos principu. Kaip matėme, negatyvius reiškinius visuomenėje (apkalbas, gėdą) nusakančių sapnų aiškinimų įvairovė yra didesnė, negu pozityvių (garbė, aukšta padėtis visuomenėje) sapnų aiškinimų. Tai galima paaiškinti tuo, kad žmonėms labiau rūpėjo nuspėti negerus likimo vingius ir, galbūt, siekti jų išvengti.

4.4. Vedybų partneris

Tam tikrai amžiaus grupei (jaunimui) visada buvo aktuali vedybų tematika. Nenuostabu, kad daug įvairių sapnų vaizdų reiškia būsimas vedybas:

Gyvūnai. Sapne regėtas vilkas prognozuoja vedybas. „Vilkas – svātai atvažiuos“ – t.y., jei merga sapnuoja“ (LTR 5732/982). „Vilkas [...] – mes juokaudavomės [...] mergai... vilkų sapnuoja [...] tai kavalierius...“ (LTR 5561/95). „Kaip susapnuoja vilkų, tai bus svatai“ (LRT LMD I 200/9). „Kai susapnuoja vilkus, tai bus svotai“ (LRT LMD I 200/9). „Susapnuoti merginai vilką –

piršliai“ (LTR 1580/637). „Jei mergos vilkus sapnuoja, tai greitai nuteka“ (LTR 1305/295; panašūs latvių – ŠLTT IV 33034-49; ALS p. 39). Avį nešantis vilkas taip pat suprantamas kaip įspėjimas apie būsimas vedybas: „Kaki sapnei buna prezš weselu. Regis waiksžcaia lauki karves, aveles. Ateina dideli vilkai. Nustvera avele. Nusinesža. Kakis baismas, reki kek turi sveikatas. Žinak, greit bus wesela mergas“ (LRT LMD I 254/1-136). Polesėje, Breste, Baltarusijoje bei Lenkijoje susapnuotas vilkas reiškė jaunikį ar piršlius (Гыра, 1997, p. 126, 98; БНСБ, p. 96; Niebrzegowska, 1996, p. 251).

Tautosakoje vilkas yra labai sudėtingas personažas. Atsekamos jo ir toteminio gyvūno sąsajos. Tiek lietuvių, tiek latvių tradicijoje vilkas siejamas ir su laime bei vedybomis. Šio žvėries ir vedybų ryšys ryškus pasakose (AT 314B*, AT 425A), kuriose merginos rankos siekia vilkas (KLPTK I, p. 152, 199). Anot N. Vėliaus, šio žvėries vaidmenį erotiniuose tikėjimuose iš dalies rodo ir vietovardžiai, pavyzdžiui, Vilkmėgė, o ypač tie, kurie sudaryti su žodžiais, reiškiančiais vilko lyties organų pavadinimus (Vėlius, 1987, p. 94). Lietuvių liaudies sakmėse vilktakiais (vilkais) yra paverčiami jaunieji, vestuviniškai (KLPTK III, p. 241, 245). Latvių liaudies dainoje aptinkamas susapnuotas vilkas; sapnas išsipildo – atjoja matyto vilko požymį turintis jaunikis:

Es redzēju sapinā

Klibu vilku atlecam:

Pats pirmais precenieks

Atjāj klibu kumeliņu.

Aš sapne regėjau

Šlubā vilkā atbēgant:

Pirmas besiperšantis

Atjojo šlubu žirgelīu.

LD 14391

Slavų kraštuose vilkais vadinami svetimos, priešingos vestuvių šalies dalyviai: pvz.: Pskovo srityje vilku vadinamas jaunikio atstovas; Estijoje, prie Peipus ežero gyvenantys rusai *vilkais* vadina visą nuotakos pulką, po jungtinių atvykusį į jaunikio namus; Šiaurės Rusijoje vestuviniuose verkavimuose *pilkais vilkais* vadinami jaunikio broliai. Bulgariai per piršlybas sako: „jūs turite telyčią, o mes jauną vilką. Įkinkykite juos kartu į plūgą, kad jie artų dirvą“. Taigi tradicinėje kultūroje aiški vilko vedybų simbolinė reikšmė.

Sapne regėtas šuo taip pat gali būti aiškinamas kaip reiškiantis vedybas (LTR 1176/217; ŠLTT IV 29553; ALS, p. 127; Валенцова, 2002, p. 52). Šunys buvo labai svarbūs vedybiniuose būrimuose. Kūčių vakare latvių merginos padėdavo duonos gabaliukus ar kaulus ant suolo ir įleisdavo šunį. Kurios merginos gabalą šis paima pirmą – toji pirma ir ištekės (SLTP, p. 183). Daug sakančiu laikytas šuns lojimas. Kūčių vakare klaudyta, iš kurios pusės garsiai loja šunys – iš ten sekančiais metais atjos piršliai; kuriame name garsiai loja – kitais metais bus vestuvės (SLTP, p.

200). Šuns panašumas į vilką bei figūravimas vedybiniuose būrimuose neprieštarauja jo vaizdo sapnuose aiškinimui.

Susapnuotas arklys lietuviams, latviams, lenkams reiškė piršlių atvykimą, vestuves (LTR 5424/158; VDU ER 1189-1/28; ALS, p. 103; ŠLTT II 16727; Niebrzegowska, 1996, p. 251). Žirgas buvo laikomas vaikinio pasididžiavimu. Kaip merginos vainikėlis, taip ir vaikinio žirgelis dainose siejami su erotiškumu (Baldauskas, 1935, p. 234). Jau vien dėl to susapnuotas žirgas galėjo būti aiškinamas kaip būsimas jaunikis. Be to, baltų ir slavų kraštuose žirgas aptinkamas įvairiuose ateities būrimuose (Прохоров, 2002, p. 424-5), tarp jų ir vedybiniuose. Pavyzdžiui, Latvijoje Kalėdų vakarą mergina eidavo į arklidę ir sakydavo „tbur“. Jei arkliai sužvengdavo, tai reiškė, jog ji tais metais ištekės. Jei Naujųjų Metų vakarą klausantis prie arklidės girdėdavosi arklių prunkštimas, tais metais įvyks vestuvės, o jei kaukšėdavo kanopos – laidotuvės (SLTP, p. 193). Taip pat Latvijoje manyta, jog norint gauti sau vyrą ar žmoną, reikia suskaičiuoti 99 baltus žirgus, tada paliesti ranka pirmą sutiktąjį žmogų, ir „jis bus tavo“ (SLTP, p. 207). Panašus būrimas su devyniasdešimt devynių baltų arklių skaičiavimu aptinkamas ir šiaurės Lietuvoje, Akmenės apyl. (Kudirka, 1993, p. 139). Žirgas gali būti pakeičiamas jo figūra: Lietuvoje Naujųjų Metų vakarą merginos lieja šviną, jei nusilieja žirgą – tikėta, kad ištekės (Elisonas, 1925, p. 349).

Latviams vestuves reiškia susapnuotas lokys (ŠLTT II 16730), rusams merginos susapnuota meška taip pat reiškia jaunikį (Brestas), piršlius (Brianskas, Radutinas, Brestas), vedybas (Jaroslavlis) (Гыпа, 1997, p. 167-9), baltarusiams – atvyksiančius svotus (БНСБ, p.101). Lietuvoje užfiksuotas priešingas aiškinimas, „jei mergos sapnuoja meškas, tai ilgai mergauna“ (LTR 1305/292).

Tautosakoje ir paprotinėje *medžiagoje meškos siejamos* su vestuvėmis. Meška pasakose (AT 301B, 650A) pagrobia merginą ir su ja gyvena kaip vyras, sugyvena stiprų sūnų. Su meška susiduriame lietuvių liaudies vestuvių poezijoje ir apeigose. Meška kartais pravardžiuojamas piršlys ir svočia vestuvininkų apdainavimo dainose. „*Svočia – meškos močia*“, – sakoma priešodžiuose. „Meškos močia“ vadintas ypatingas vestuvių personažas Rytų Aukštaitijoje (Vyšniauskaitė, 1995a, p. 378). Jaunosios verkavimuose meškomis vadinamos jaunosios gaubėjos. Nors jaunoji tiesiogiai ir nevadinama meška, tačiau aiškiai matyti, kad jaunosios apdainavimo dainose ji šitaip buvo įsivaizduojama („Įeina martela, įlervoja, / Kreivas kojelas įkiloja...“). Meškų kaukes užsideda nekviesti vestuvių svečiai – persirengėliai, kurie kartais tiesiog yra vadinami *meškomis*. Su meškomis mergelė ir bernelis gretinami senosiose advento – Kalėdų dainose (Vėlius, 1987, p. 102-3). „*Meškos vedimu*“ vadintas Kalėdų žaidimas su tam tikrais erotiniais elementais (Kudirka, 1993, p. 221). Meškos vestuvinė, vaisingumo ir derlingumo simbolika pasireiškia slavų vestuviniuose papročiuose, meilės magijoje, nevaisingumo gydyme ir t.t. (Гыпа, 1997, p. 169)

Taigi meška ne tik sapnų aiškinimuose, bet ir kitose tradicinės kultūros formose sieta su vedybomis.

Sapne regėtas, sugautas kiškis – reiškia vedybas, jaunikį (LRT LMD I 194/4; MT V 194; ALS, p. 141). Nors viduramžių Europoje kiškis laikytas erotiniu, vaisingumo simboliu, tačiau, anot R. Merkienės, ir Lietuvoje, ir Lenkijoje senesniojo klodo tikėjimuose nėra užuominų apie kiškio fertiles galias. Etnologės manymu, vienintele tokio pobūdžio užuomina galima laikyti tai, kad nesantuokinis vaikas kartais vadinamas *kiškio vaiku*, o jo nežinomas tėvas, t. y. meilužis – *kiškiu*. (Merkienė, 1999, p. 198). *Zuikamarte* buvo vadinta garbės netekusi mergina, „kur eina kavalieriai“ (LKŽ XIX 1084). Reikia pastebėti, kad Lietuvoje ir Latvijoje susapnuotas kiškis reiškė ir krikštynas (Marcinkevičienė, 1998, p. 206; ALS, p. 141). Bresto, Volynės, Polesės srityse besilaukiančiai moteriai susapnavus kiškį sakyta, jog jai gims berniukas (Гыпа, 1997, p. 97; Гыпа, 2002, p. 76). Lietuvoje kiškis labiau buvo siejamas su vaikais: *kiškio bažnyčia* rodoma vaikams ir juokaujant, ir norint juos paerzinti (vaikas pakeliamas suspaudus galvą per ausis). *Kiškio pyragu* vadinama iš turgaus arba kelionės parvežtos lauktuvės vaikams (Vėlius, 1987, p. 90). Slavų kraštuose kiškio vaizdu aiškiai išreiškiamas vyriškumas. Rusai šoka ratelius, kurių centre stovintis dalyvis vaidina kiškį. Jo prašoma nupinti vainikėlį, pabučiuoti merginą ir t. t. Bulgarų *заешка игра* vienas žaidėjas vyras vaidina medžiotoją, kiti – kiškius. Kiškio meilės – vedybų simbolika dažnai figūruoja slavų vestuvinėse dainose ir papročiuose. Gomelio srities pietuose vestuvių pabaigoje vienas iš jos dalyvių, išsivertęs kailinius, vaizduoja šuolijuojantį kiškį. Kazachijos rusai, vestuvinėje gyrimo dainoje, kreipiasi į jaunikį taip: „Заюшка беленький, | Горностаюшка резвенький!“ Centrinės Rusijos rateliuose kiškelis tampa jaunikiu, besirenkančiu sau uošvius, svainius, nuotaką. Rytinių slavų ratelių ir žaidimų tekstuose kiškis dažnai renkasi merginą. Šis žvėrelis figūruoja nepadoriose humoristinėse dainose ir erotiniuose anekdotuose bei mįslėse su dviprasmišku užminimu. Pavyzdžiui, rusų mįslėje sniegas ant apsėtos žemės užmenamas taip: *Заюшка беленький! полежи на мне; хоть тебе трудно, да мне хорошо*. Slavų kiškio vaizdinyje pasireiškia ir falo simbolika. Rusų ir ukrainiečių rankraštiniai ir spausdinti sapnininkai XVIII-XIX a. sapnus apie kiškį aiškina kaip artėjančias vedybas, vedybinį susitarimą arba „grieką su žmona“. Taip pat tai gali reikšti vaiko gimimą (Гыпа, 1997, p. 177-182).

Sapne genamos, parduodamos karvės, tiesiog sapnuojama avis, kiaulė reiškia jog mergina išeis iš savo namų – ištekęs (LRT LMD I 475/3-82; ŠLTT I 481-2, 9455-8; ŠLTT IV 35178, ALS, p.74). Mergina gretinama su naminių gyvuliais ir piršlybų papročiuose: per piršlybas piršlys sakydavęs norįs pirkti telyčią (Kudirka, 1998, p. 15); avį / žašį (Šliavas, 1985, p. 100). Pasakoje apie Eglę, ištekęs už žalčio, jos broliai, nenorėdami atiduoti sesers, žalčių pulkui pirmą kartą atiduoda aprengtą žašį, avį, kiaulę.

Jaunikį, vestuves prognozuoja ir susapnuotas plėšrus paukštis – vanagas. Manoma, jei jis neša vištą – tai reiškia, jog kažkas išves merginą iš namų (ALS, p. 136-7). Balandis taip pat reiškia vestuves (ALS, p. 53). Kai kuriuose ukrainiečių sapnų aiškinimuose balandžiai reiškia būsimus piršlius, balandis – jaunikį, balandė – nuotaką. (Гура, 1997, p. 615-16). Baltarusių manymu, šis paukštis, regėtas sapne, reiškia jaunikį, svotus arba laimę (БНСБ, p. 104). Lenkai tiki, jog susapnuotas balandis prognozuoja meilę (Niebrzegowska, 1996, p. 164). Sapnininkuose nuoroda į laimingas vedybas yra sapne regėti paukščiai (DS, p. 187), balandžiai (SKIb, p. 38); lizdas su kiaušiniiais (DS, p. 119), višta su viščiukais (DS, p. 291).

Latvijoje tikėta, jei tikrovėje vanagas neša vištą iš kiemo, tai reiškia, jog namuose bus vestuvės (ŠLTT IV 31631). Jaunikis sugretinamas su vanagu, mergina – su višta. Išnešimas, pavogimas šiuos tikėjimus sieja su vogtinėmis vestuvėmis.

Kiti paukščiai taip pat siejami su vedybomis: jų figūrėlėmis, lizdeliais puošti vestuviniai pyragai (Vyšniauskaitė, 1995a, p. 320). Meilės simboliu laikytas balandis. Ir dabar apie įsimylėjusius žmones sakoma *balandėliai*. Šio paukščio vestuvinė simbolika aptinkama vestuvinėse dainose, apeigose, meilės magijoje, tikėjimuose. Anot L. Jucevičiaus, per piršlybas vaikas vadintas karveliu, o mergina – balandyte (JR, p. 59). Vestuvinėje dainoje (tipas „Subatoj prieš nedėlią“) karveliai gretinami su svotais (LLD V 328). Panašiai šis paukštis traktuojamas ir Rusijoje: tikima, jei balandis skraido prie namų, kur vyksta vestuvės, tai lemia vedybinę laimę. (Гура, 1997, c. 615-16). Lietuvių tradicinėje kultūroje ir kiti paukščiai buvo siejami su meile, vedybomis. Kalėdiniame žaidime „Gervės kepimas“ žaidžiamos vedybos. Per jas „jauniesiems“ liepiama bučiuotis (Kudirka, 1993, p.222).

Pastebėsime, jog slavams vedybas reiškė ir bičių spiečius (Polesė), sakalas (Baltarusija), karvės (Lenkija), o vaikiną, vyrą – žaltys, mėnulis (Polesė), žaltys (Lenkija) (Валенцова, 2002, p. 52; Гура, 2002, p. 73; БНСБ, p. 107; Niebrzegowska, 1996, p. 251, 216).

Augalai. Neretai sapne regėtos gėlės reiškia besiantinančias vestuves, pavyzdžiui, „Daug gėlių – ištekėsi arba apsivesi“ (VDU ER 42-6/17). „Merginoms susapnuoti [gėlių] vazonai – jaunikiai“ (LTR 1580/678). „Susapnuoti merginai gražų darželį – ištekės (svotai bus)“ (LTR 1580/703; panašus latvių – ŠLTT III 24805-6). Latvijoje susapnavus mirtas, ant galvos dedamą mirtų vainiką – reiškia, jog mergina ištekės (ALS, p. 102; ŠLTT III 21220-2). Lenkams susapnuotos gėlės, liepa reiškia vedybas (Niebrzegowska, 1996, p. 251). Sapnininkuose žalias lazdynas (SLS, p. 203), žali lapai (DS, p. 140) ar žydintis sodas (SKIb, p. 242) taip pat reiškia artėjančias vestuves. Pastebėsime, jog ir baltarusiams žydintis sodas reiškia jaunikį ar nuotaką (БНСБ, p. 118).

Gėlė, gėlės žiedas ir vainikas įvairiuose vedybiniuose būrimuose taip pat sietas su mergavimu, vedybomis (Kudirka, 1993, p. 147-8). Lietuvoje rūta, rūtų vainikėlis buvo laikomi merginos mergavimo simboliu. Toks rūtos supratimas atsispindi dainose (Baldauskas, 1935, p. 234; Vyšniauskaitė, 1996, p. 18). Įdomu kad rūtos mūsų turimais duomenimis nefiguruoja lietuvių sapnų aiškinimuose.

Taigi sapne regėtos gėlės reiškė vestuves. Lietuviškoje sapnų aiškinimų medžiagoje mirta, kaip reiškianti vestuves, neminima, skirtingai nuo latviškų duomenų. Latviai, kaip ir kiti liuteronai, negerbia rūtų. Paminėsime kelis latvių tikėjimus, susijusius su mirtomis. Pavyzdžiui, tikėta, jei mergina pasodins mirtą, buvusią prie jos krūtinės, ir jei ji auga – tais metais mergina ištekės; bet jei neaugs – niekada neištekės. Jei vedusiam žmogui mirtos labai auga, laukia antros vestuvės. Panašus tikėjimas apie gėles: kuriai merginai gerai auga gėlės – greitai bus sužadėta (SLTP, p. 74-7).

Žiedas. Sapne regėtas žiedas dažniausiai reiškia santuoką. „Žiedą rasti arba gauti dovanų – vestuvės“ (AED, p. 292). „Matyti šliūbinį žeidą – jei neištekėjus, tai ištekiesi; vedusiam matyt sapnie šliūbinį žeidą, reiškia būsimą pagarbą“ (VDU ER 33-7/6). „Žiedus sapnuoti – bus vestuvės“ (LTR 1993/52; panašūs – ŠLTT I 9577). „Susapnuoti merginai, kad vaikinai dovanoja žiedą – už to vaikino ištekės“ (LTR 1580/663). „Mergaitei regėt žedelu apsmaus – greit bus bernelis. Materisžkei žiedelu apsmaus – but pirsžtu nudausži“ (LRT LMD I 254/1-175). „Kad regi žiedų apsmovus, tai mergaitė išteka greit; moteriškė – buna veselion prašyta“ (LRT LMD I 475/3-72). Ir atvirkščiai, „Jeigu žiedas perlaužtas ar pamestas – jaunikis „atšals“ (VDU ER 33-7/7; ŠLTT I 9588, 90). Susapnuotas žiedas, lenkų ir baltarusių manymu, taip pat reiškia vedybas (Niebrzegowska, 1996, p. 249; BHCB, c. 92).

Ištekėjusiai toks sapnas aiškinamas kitaip: „Susapnuotas sapnas apie skilusį per pusę vestuvinį žiedą, kuris pagal mano artimo žmogaus aiškinimą reiškė mano santuokos pabaigą. Sapnas po kelių metų išsipildė atitinkamai aiškinimui, vyras mirė“ (VDU ER 1189-1/46).

Kitai pateikėjai pavyko išvengti žiedo perlūžimo: „Sapnavau pirmą vestuvių naktį, kad vestuvinis žiedas skyrėsi per pusę, o mano mama stengėsi jį vėl sujungti, bet aš rėčiau, kad, „mama, nespauk, man karšta!“ Mūsų vedybinis gyvenimas buvo sunkus, nesutarėm, pykomės dažnai, bet neišsiskyrėme“ (VDU ER 1189-2/1).

Žiedas – jungtvių atributas. Vestuviniuose būrimuose žiedas yra labai svarbus elementas. Kai į vandenį liejamas alavas / po lėkštelėmis išdėliojami įvairūs daiktai, susiformavęs / nežinant pasirinktas žiedas reiškia vestuves (Janušaitytė, 1998, p. 167; SLTP, p. 472). Kūčių naktį, siekiant sužinoti apie būsimąjį vedybų partnerį, rekomenduojama einant miegoti po pagalve pasidėti žiedą. Kas sapne jį užmaus – tas bus būsimasis vyras (Kudirka, 1993, p. 163). Latvijoje ir

sapne, ir realybėje su žiedu kažkam nutikus, manyta, jog tai neigiamai paveiks santuoką, pvz.: jei realybėje jis dingsta, tikėta, jog dings jaunikis, sutuoktiniai greitai išsiskirs (ŠLTT I 9569, 71, 72); jei sulūžta – tai dings meilė (SLTP, p. 543). Baladėje (tipas „Pranašingas sapnas“) uošvė, išgirdusi apie per sapną berneliui sulūžusį aukso žiedą, pranašauja nelaimę ir pataria šiam greičiau vykti namo. Ten jis randa mirusią savo pačią (BLLB 23).

Taip pat reikia pastebėti, kad žiedas, kaip vestuvių ritualo elementas, nėra labai senas reiškiny. T. Lepneris XVII a. pabrėžtinai tvirtinęs, kad sužadėtuovėse lietuviai jokių žiedų nenaudoja. Per jungtuves naudojamus žiedus, jo manymu, lietuviai yra perėmę iš vokiečių. A. Becenbergeris XIX a. apie Mažosios Lietuvos lietuvius teigia, jog jie posakį „sukeisti žiedus“ supranta kaip vieno kitam duodamas dovanas: mergina vaikinui dovanojanti pirštinių porą, vaikinai merginai – skepetą (Vyšniauskaitė, 1995a, p. 286).

Laidotuvių vaizdai. Sapnuotos laidotuvės gali reikšti vestuves (LTR 1505/76; VDU ER 42-6/17; ALS, p. 56). Apie laidotuvių ir vestuvių panašumus buvo kalbėta aukščiau.

Kartais sapninukuose akcentuojama, kokį sutuoktinį gaus sapnavusysis. Pavyzdžiui, susapnuotas vyras su žandenomis – turtingas jaunikis (SKIb, p. 309); jei mergina sapne vilki kailinius – ištekęs už gudraus ir gero žmogaus (DS, p. 104); sapnuoti gerai apstatytus kambarius – turtingas jaunikis (DS, p. 141); sapne regėti šuniukai – gausi lengvabūdį jaunikį (DS, p. 254). Jeigu vaikinai sapne randa avinėlį – gaus gerą žmoną, mergina – gerą vyrą (PS, p. 9). Sodus, pilnas vaisingų medžių, pranašauja, jog jaunikis gaus gerą žmoną (SK, p. 31). Taigi pozityviai traktuojamas sapne regėtas objektas aiškinamas taip pat teigiamai. Panašių liaudies sapnų aiškinimų neaptikta.

Įvairūs sapne regėti objektai gali būti aiškinami kaip žmogų paliesiantis naujas meilės jausmas, pavyzdžiui, „Dideli vėją sapnuot – bus didelė meilė“ (VDU ER 34-1/8). Dalį šių sapnų vienija *ugnies vaizdas*, pvz.: latviams ugniakuras reiškia, kad įsimylėsi; jei sapne kuri ugnį – tai meilė; gaisras – įsimylėsi (ALS, p. 133). Lenkų sapnų aiškinimuose apie meilę nėra ugnies ar karščio vaizdo. Ugnį atstovauja raudona spalva (Niebrzegowska, 1996, p. 241).

Aptinkamos ugnies ir meilės analogijos ir kituose tautosakos žanruose. Su ugnimi siejasi posakiai „karšta meilė“, „meilė perdegė, išblėso“, „išdegė širdis“ (reiškia nurimo jausmai) (LKŽ II, p. 371-2). Rusų užkalbėjimuose širdys yra meilės įžiebtos ugnies buveinė. Čia ugnis, meilė, ilgesys ir širdis – vieningame sinonimų rate, pvz.: „как огонь горит в печи жарко не жарко, не потухает, так бы ее сердце горело по рабу божьему...“ Tokios ugnies funkcijos lietuvių meilės užkalbėjimuose, kaip teigia M. Zavjalova, lyg ir nėra (Zavjalova, 1998, p. 10).

Meilės jausmą reiškia ir susapnuoti įvairūs *augalai*. Tikėta, jei sapnuoji gražius obuolius, žydinčius medžius arba gėles, tai reiškia, kad kažką myli (AED, p. 394; ALS, p. 52). Meilė ateis, jei sapnuoji vyšnias (VDU ER 33-7), braškes (VDU ER 33-7/31). Baltarusių manymu, susapnuotas žalias medis reiškia būsimą meilės jausmą (BHCB, p. 115). Lenkų sapnų aiškinimuose obuoliai reiškia vedybas (Niebrzegowska, 1996, p. 251). Gražūs augalai, gėlės sapnų aiškinimuose traktuojami teigiamai ir gali reikšti įvairius pozityvius reiškinius, kaip sveikatą, vestuves, tarpe jų ir meilės jausmą. Anot J. Basanavičiaus, obuolys lietuvių folklore turi meilės ir vaisingumo reikšmės (Basanavičius, 1970, p. 392-408). Šie vaisiai yra naudojami meilės magijoje, siekiant įgyti tam tikro asmens palankumą ar meilę. Pavyzdžiui, latvių mergina kelias dienas laiko pažastyje obuolį, o po to jį duoda suvalgyti vaikinui (ŠLLT II 10021-25). Per Kūčias vienas kitą mylintys žmonės valgo obuolį, kad ilgai būtų kartu. Šis vaisius gali būti traktuojamas ir kaip erotinis simbolis. Lietuvių liaudies dainoje mergelė su berneliu (kartais broleliu) visą naktį sodina obuolėlius (LLD IV 347). Krikštynų dainose *privalgyti obuolių* reiškia „lauktis kūdikio“ (Vaitkevičienė, 2001, p. 106). Taigi obuolio, kaip meilę reiškiančio vaizdinio, samprata sapnų aiškinimuose yra siauresnė už tautosakoje ir etnografinėje medžiagoje aptinkamą šio objekto įprasminimą.

Patys populiariausi vestuves reiškiantys sapnų vaizdai yra įvairūs gyvūnai ir žiedas. Apskritai sapnų vaizdai, nusakantys vedybinį partnerį, turi bene gausiausiai atitikmenų tradicinėje kultūroje. Šie sapnų aiškinimai dažniausiai paremti analogijos, kai kurie (pvz.: žiedas – vestuvės) – tapatumo, daug mažiau – priešpriešos (tik laidotuvių vaizdiniai) principais.

4.5. Šeima

Sapnų aiškinimai paliečia įvairius šeimos gyvenimo aspektus: darną, santaiką šeimoje, barnius, nesutarimus, neištikimybę, skyrybas bei šeimos padidėjimą.

4.5.1. Santykiai šeimoje

Sapne regėti vaizdai, kurie liaudies kultūroje paprastai traktuojami *pozityviai*, aiškinami kaip *darna bei santarvė*. Pavyzdžiui, darną bei sutarimą reiškia sapne matyti gerai paklotą lovą (VDU ER 42-6/17; AED, p. 393), valgyti ruginę duoną (ŠLTT II 18831). Sapnininkuose ta pačia reikšme aptinkama – matyti pilną kibirą pieno (DS, p. 119), jaukius gyvulius (SKI, p. 24), miegantį šunį (SKIb, p. 267), garnį lizde (SK, p. 12), lizde patelę ant kiaušinių (DS, p. 144).

Negatyvūs sapne regėti vaizdai dažnai reiškia *barnius ir nesutarimus*, pavyzdžiui, „Mano mama visada bijodavo sapnuoti gaisrą. Jai visada pildydavosi šitas sapnas. Tai reiškia

nemalonumus šeimoje – pykčius, barnius“ (VDU 1189-2/2; panašus – AED, p. 393). Panašiai nutinka, kai sapnuojamas griausmas (perkūnija) (VDU ER 620-172; LTR 2088/371; LRT LMD I 475/3-70) juodas debesis (VDU ER 1189-1/32); keptuvės valymas (LRT LMD I 254/1-165); muštynės šeimoje (VDU ER 1189-1/41), kiaulė (VDU ER 1189-8/106), daug šiukšlių (VDU ER 1189-8/103), dūžtantys indai (VDU ER 1189-8/73), „kai šeimoje viskas gerai“ (VDU ER 1189-8/55), peilis, adata (VDU ER 1189-8/43). Polesėje barnius šeimoje reiškia susapnuoti negatyvūs objektai: juoda višta, juodas šuo, žaltys, gyvatė (Валенцова, 2002, c. 52).

Sapnininkuose – sudaužytas dubenėlis (SLS, p. 71), surūdijusi šakutė (SKlb, p. 256), suskilusi gelda (DS, p. 82), griūvantis kaminas (DS, 108) taip pat reiškia problemas šeimoje.

Taigi sapne regėti tradicinėje kultūroje negatyviai traktuojami reiškiniai prognozuoja negatyvius įvykius. Kitose tradicinės kultūros formose taip pat aptinkame panašų traktavimą. Pavyzdžiui, per Kūčias XIX a. pab. Šimkaičiuose sakydavo: jeigu kisielius „beaušdamas suplyšta šmotais ant viršaus ir skylėtas ant viršaus pasidaro, tai gospadinė taip sako gospadoriui: o gal ir mes skirsimės nuo šių metų ir dalinsimės ing visas šalis kaipo tas kisielius bliūde“. Jeigu kisielius nesuplyšta, manoma, jog kitais metais viskas seksis (Kudirka, 1993, 113). Nesuskaidytas, harmoningas objektas priešinamas suskaidytam į dalis, neharmoningam. Neigiamai traktuojamas objekto suskilimas prognozuoja šeimos suskilimą. Panašiu principu sudaryti ir kai kurie liaudies tikėjimai, pvz.: manyta, jei Kalėdų dieną išginti gyvuliai badosi – šeimoje kils nesantarvė, ašaroja – šeimoje bus nelaimė, mirtis (Pivašiūnų apyl.) (Kudirka, 1993, p. 193). Taigi ir šie aptarti sapnų aiškinimai yra sudaryti pagal tokį patį analogijos principą, kaip ir dalis liaudies tikėjimų bei ateities spėjimų.

Nedaug sapnų aiškinimų įspėja apie sutuoktinio neištikimybę. Pasak vienu, „Sapnuoti vyrui, kad jo pati peni kiaules – tai su svetimais vyrais ulioja“ (LTR 1580/799). Neištikimybė grėsia, kai sapnuojamas griūvantis butas, sulūžę batai (VDU 1189-8/174), pro duris išeinantis sutuoktinis (VDU 1189-8/171); mirštantis sutuoktinis (VDU 1189-8/80). Sapnininkuose apie tai praneša mėnulio delčia (DSJ, p. 32), susapnuoti ragai ant galvos (PAT, p. 47). Ir šiandien norint įvardinti, jog žmogaus partneris jį išdavė, sakoma „jis jau su ragais“, „jam ragus užstatė“. Mėnulio delčia, liaudies manymu, sieta su nykimu, pasibaigimu. Todėl sapne regėta delčia įsivaizduota kaip darnių santykių pabaiga.

Užfiksuotas aiškinimas, jog susapnuotas čigonas reiškia neištikimybę (VDU 1189-1/32). Čigono ir neištikimybės, seksualinės laisvės siejimas taip pat gali būti pagrįstas šios tautos realijomis. Pasak Kristinos Bradaitytės, „čigonų vyras, priešingai nei moteris, šioje srityje yra beveik nevaržomas jokių apribojimų. Vyrui pripažįstama ikivedybinė ir povedybinė seksualinė laisvė. Jis gali turėti seksualinių santykių su kitos tautybės moterimis. Jei vyras parsiveda tą moterį

į namus, žmona neturi teisės prieštarauti. Kadangi paprotinė teisė suteikia tokias laisves, čigonai, būdami ne čigonų draugijoje, elgiasi kaip nevedę“ (Bradaitytė, 1998, p. 81).

4.5.2. Šeimos padidėjimas

Apie šeimos padidėjimą praneša sapne *regėti paukščiai*: „Vištas suragėsi – giminėj bus šeimos padidėjimas“ (Marcinkevičienė, 1998, p. 206). „Višta su viščiukais – šeima padidės“ (AED, p. 393). „Sapnuosi vištą su viščiukais – šeima pasipildys“ (LTR 5732/469). „Jei kas susapnuoja būrį mažų viščiukų – bus greit šeimynos padidėjimas (ar gimtas kūdikis, ar iš namiškių grįš namo ir kartu apsigyvens) (LTR 1993/48). „Mažus vištelių (viščiukus) – padaugės šeima“ (VDU ER 34-1/8). Vaiko gimimą nusako susapnuoti viščiukai (VDU 1189-1/28; 1/25; 8/80; 8/166; 8/170). Susapnuoti vištos kiaušiniai aiškinami analogiškai: „Sapnavau kiaušinius ir po kiek laiko tapau nėščia“ (VDU 1189-8/53; panašūs – LTR 236/105; VDU 1189- 8/53; DS, p. 291).

Ir kitas paukštis – gandras siejamas su šeimos pagausėjimu (VDU 1189-1/44; 1/32; 8/60; 8/88; DS, p. 80). Pasakojimai apie tai: „Prieš pirmą dukrą susapnavau mažą namelį, ten įeinu ir randu gužutį su vienu kiaušiniu, ir galvoju kaip dabar jis tą vieną vaiką tik išperės. O paskui sužinojau, kad turėsiu vaiką pati“ (VDU 1189-10/30). „Sapnavau labai gražius gandrų, mažą mergytę... Kad jai šalta, o aš glaudžiu ją prie savęs. Iš tikrųjų pagimdžiau pirmą dukrelę. Sapnas buvo labai ryškus, jį prisimenu ir po daug metų¹⁷“ (VDU ER 1189-8/12). Sapnininke tai reiškia atskrendantis gandras

Gandru atnešančiu vaikus dar neseniai mažamečiams buvo aiškinamas broliuko ar sesutės atsiradimas. Šis tikėjimas buvo paplitęs baltų ir slavų tradicijose. Pavyzdžiui, lenkai tiki, jog gandras vaikus atneša iš pelkės; Polesės gyventojai mano, jog juos įmeta pro kaminą; kašubai mano, kad pro kaminą gandrai meta varles, kurios nukritusios tampa žmonėmis. Įvairiose Lenkijos, Vakarų Ukrainos dalyse vaikai ir moterys gandro prašydavo atnešti jiems broliuką ar vaiką, pvz.: „*Gandre gandre, antie, atnešk man vaikelį*“. Baltarusijoje susapnuotas gandras moterims reiškė nėštumą (Brestas) ar sūnaus gimimą (Gardino sritis). Manoma, jog šio paukščio ryšys su vestuvėmis bei vaikų gimimu susietas su faline jo snapo simbolika, kuri pasireiškia, pavyzdžiui, kai jis (juo persirengęs žmogus per šventes) kerta merginoms snapu (Гыпа, 1997, p. 661).

Susapnuota ūkianti pelėda taip pat reiškia vaikų gimimą (VDU 1189-1/32; 8/155; 8/102). Pelėdos ūkavimas realiame gyvenime pranešdavo, jog tame kaime gims nesantuokinis vaikas. Šis tikėjimas plačiai sutinkamas Lietuvoje, Latvijoje, Rusijoje (Гыпа, 1997, c. 381). Stebuklinėje pasakoje iš pelėdziuko išperimas vaikas (KLPK I, p. 365). Pelėdos vaizdinys slavų

¹⁷ Neaišku ar sapnavimo metu pateikė žinojo, kad jau laukiasi / laukiasi mergaitės. Jeigu žinojo, sapną reikėtų laikyti tiesiogiai suprantamu. Jame sapnuojamas kūdikis, kuris vėliau iš tiesų gimsta. Net ir tokiu atveju sapne greta kūdikio figūruoja ir gandras, paukštis tradiciškai siejamas su vaikų gimimu.

kraštuose turi ir tam tikrų erotinių bei vestuvinių bruožų, pvz.: *pelėda* rusai vadino pasileidusią moterį. Ukrainiečių erotiniuose anekdotuose ir pasakojimuose šis paukštis vaizduojamas kaip žmonos išdavystės vyrui liudininkas. Buvusioje Poltavos gubernijoje pelėda figūruoja vestuvinėse dainose, atliekamos, klojant vestuvių lovą. Ji simbolizavo nuotaką. Bresto srityje per vestuves *pelėda* vadinta persirengusi senutė ar jaunikio pusbrolis (Гура, 1997, p. 583).

Sapne *regėti gyvūnai*: kiškis, kiškis su kiškiukais, žuvis reiškia krikštynas (Marcinkevičienė, 1998, p. 206; VDU ER 1189-8/62; ALS, p. 141, 144). Sapnininkuose tai prognozuoja katė su kačiukais, lydekų nerštas (DS, p. 141; SKIb, p. 117).

Vaiko gimimo ir žuvų / žuvų gaudymo siejimo analogijų galima rasti lingvistinėje medžiagoje: pribuvėja Šakių rajone vadinta *kaimo žveju*. Vaikų priėmimas kartais vadintas *vaikų gaudymu* (Račiūnaitė, 2002, p. 55). Latvių liaudies dainose vaikai „pagaunami, sužvejojami“ upėje, ežere (LTD I 1994; LTD I 1996; LD 1891; LD 1920). Lietuvių stebuklinėje pasakoje moteriai suvalgius žuvį / lydį, gimsta vaikas. Mitologinėje sakmėje aptinkamas atvirkštinis variantas: žmogus susapnuoja, kad į jo tinklus pakliuvo sūnus, bet nuėjęs randa didelę lydeką (KLPTK I, p. 349; III, p. 182).

Slavų kraštuose apie šeimos padidėjimą informuoja sapne pamatyti labai panašūs gyvūnai. Dažniausiai pagal juos nustatoma būsima vaiko lytis: berniukas gims, jei sapnuoji karpį, ešerį, vijūną, gyvą žuvį, kiškį (Polesė); lyną, jautį, erelį, gandrą (Baltarusija). Mergaitė gims, jei moteris (dažniausiai akcentuojama, kad besilaukianti) susapnuos: žuvį, lydeką, sapne pagaus paukštį (Polesė), žuvį, mažą paukštelį (Baltarusija) (Валенцова, 2002, p. 52; Гура, 2002, p. 76; БНСБ, p. 95, 103-9). Susapnuotas žaltys Baltarusijoje reiškia vaiko gimimą (БНСБ, p. 109), o žuvis Polesėje gali būti įvardijama ir kaip nėštumas (Валенцова, 2002, p. 52). Greta to, Polesėje šeimos padidėjimą reiškė ir sapne regėtos vištos su viščiukais vaizdas (Гура, 2002, p. 180). Pastebėsime, jog pagal sapne regėtus objektus dažniau prognozuotas berniuko, negu mergaitės gimimas. Tai derinasi su įvairiais būdais reiškiamą nuostata, jog berniukai buvo labiau pageidaujami palikuonys.

Peržvelgus lenkų sapnų aiškinimus paaiškėjo, jog jokie gyvūnai, regėti sapne, neaiškinami kaip vaiko gimimas (Niebrzegowska, 1996, p. 236-8). Vėlgi galima pabrėžti didesnę baltų kultūrinio konteksto artumą su rytų, o ne vakarų slavais.

Lietuvių sapnininkuose apie šeimos pagausėjimą nauju nariu informuoja ir susapnuotas išdygęs dantis (SKIb, p. 59), matyti dvyniai (DS, p. 69), mėnulio pilnatis (SKL, p. 230). Moteriai susapnuota drevė reiškė pastojimą (DS, p. 66) ir t.t.

Sapnų aiškinimų apie santykius šeimoje nėra daug. Bene daugiausiai sapnų aiškinimų atitikmenų tradicinėje kultūroje turi šeimos padidėjimą nusakantys vaizdai, ypač tie, kuriuose figūruoja gyvūnai. Aptarti sapnų vaizdai ir įminimai, prognozuojantys darną, šeimos santarvę,

barnius ir nesutarimus, neturi tiesioginių atitikmenų paprotinėje ar tautosakinėje medžiagoje. Tačiau jie yra sudaryti pagal panašius principus, sutinkamus tikėjimuose, ateities būrimuose: tam tikru laiku pastebėti pozityvūs / negatyvūs reiškiniai prognozuoja teigiamus / neigiamus ateities įvykius.

4.6. Netikėti neaiškūs įvykiai

Šiame skyrelyje aptariami sapnų aiškinimai, kai nežinoma, ar ateityje laukia pozityvūs ar negatyvūs įvykiai. Analizuosime populiarius aiškinimus, tokius kaip *žinia, kelionė, svečiai*. Tokias sapnų reikšmes galima įvardinti neutraliomis, nes neaišku, pavyzdžiui, kokia žinia pasieks žmogų – gera ar bloga; laukia sėkminga ar nesėkminga kelionė ir t.t.

Iš minėtų sapnų aiškinimų dažniausiai aptinkama *žinia (-ios) (rečiau – laiškas)*. Be abejo, kaip žinią galima traktuoti ir naujienas apie mirtį, laidotuves, vestuves ar kitus įvykius, tačiau čia aptarsime būtent tuos sapnų vaizdinius, kurie išaiškinami nekonkrečiu žodžiu *žinia*. Apie tai, kad gausi kokią nors žinią, dažniausiai praneša sapne regėti paukščiai (VDU 1189-2/10; 1/41; 1/7; 8/88; latvių – ALS, p. 116), antys, žašinas, balandžiai, kregždė (LTR 1503/187; LRT LMD I 475/3-20; VDU ER 33-7/51; VDU ER 33-7/51). Kartais pasakoma, jog paukštis beldžia į langą ar duris (VDU 1189-1/32; 1/12). Nuo paukščio rūšies priklauso žinios pobūdis: sapnuota kregždė – tai geros žinios (ALS, p. 56, 62), gegutė – tai naujos žinios (ALS, p. 68), varna, juodi paukščiai – tai blogos žinios (VDU 1189-5/12; 1/7; 1/34; 8/103; 8/187; ALS, p. 87, 116). Įvairūs sapne regėti paukščiai Lenkijoje ir Baltarusijoje taip pat aiškinti kaip žinios (Niebrzegowska, 1996, p. 251; BHCB, c. 103-7).

Popierius bei laiškas taip pat aiškinami kaip žinia (ALS, p. 110, 139; VDU 1189-8/101; 8/114; 8/171; Baltarusijoje: BHCB, c. 34). Laišką reiškia susapnuota marga karvė (Marcinkevičienė, 1998, p. 207; VDU 1189-8/179; LTR 1580/778); gyvuliai (VDU 1189-5/9, 5/10); balta, marga skarelė (AED, p. 394; LRT LMD I 254/1-132; LTR 796/48-24; LTR 1580/654); nosinaitė (VDU ER 33-7/51; LTR 2088/372; 1486/369). Sapne regėtą skarelę ir rusai aiškina panašiai (BC, c. 211). Balti objektai ukrainiečių, lenkų sapnų aiškinimuose taip pat reiškia laišką (Валенцова, 2002, c. 52; Niebrzegowska, 1996, p. 198).

Žinią gali reikšti ir sapne išgirstas šūvis: „Žinia – šūvis, šauna su šautuvu – sužinau naujieną vertą dėmesio“ (VDU 1189-2/7; panašiai – 1/25; 1/16; 8/55); griaustinis, (LTR 1580/731; Janušauskienė, 1999, p. 575; ALS, p. 112), varpų skambėjimas (VDU 1189-8/60). Toks traktavimas būdingas ir lenkams, ukrainiečiams (Niebrzegowska, 1996, p. 198; Гупа, 2002, p. 73).

Analogijų galima rasti kitose liaudies kultūros žodinėse formose. Pavyzdžiui, norint apibūdinti netikėtą naujieną, sakoma: „kaip perkūnas iš giedro dangaus“.

Kaip žinia įvardijamas ir susapnuotas barnis (VDU 1189-1/27; 1/28), muštynės („Mama sirgo nepagydoma liga. Po paskutinio jos aplankymo neatrodė labai blogai, jos gyvenimo pabaiga dar neatrodė greita. Po penkių – šešių dienų susapnavau man reikšmingą sapną. Buvau tėviškėje, pas mamą, kuri atrodė sveika. Ir nei iš šio, nei iš to, kaip sapne dažnai būna, skėliau jai antausį. Nubudau be galo nusigandusi. Po paros gavau žinią – mirė mama. Mano sapnuose mušimas ar mušimasis – žinia, laiškas – gali būti ir geras“ (VDU 1189-1/33; panašūs – VDU 1189-1/33; 1/28)).

Ilgo, siauro daikto idėja vienija kompleksą vaizdų, reiškiančių *kelia* (*kelionę*): „Meci siūlus, tai turėsi kelionę“ (Marcinkevičienė, 1998, p. 206, panašus 8/58; 5/11; 8/106). „Sapnuoti audeklų audi ar meti – bus didela kelione“ (LTR 1486/397). „Audaklu ausi – kelane. Abrusu welesi – kelane artima“ (LRT LMD I 254/1-173; panašus – ŠLTT I 1291-8; ALS, p. 51). „Jei sapnuoji, vinioji drobes ar šiaip kokį audeklą, bus didelė kelionė“ (LTR 355/90-72). Kelionę reiškia juosta, virvė (Tumėnas, 1999, p. 42), siūlas, gijos (ŠLTT IV 31616). Regėti save šukuojantį vilną taip pat reiškia kelionę (VDU 1189-1/32). Iš to, kokios spalvos objektą žmogus sapnavo, galima sužinoti, kokia bus kelionė: „Vilna – jei balta, tai gera kelionė“ (VDU 1189-5/9). Jei baltą audeklą – džiugi kelionė, platų – tolima kelionė, laukia nežinomas kelias (LRT LMD I 254/1-173; LTR 5732/922; ALS, p. 51). Sapne regėti plaukai, ilgi plaukai, juos pinti, šukuoti taip pat reiškia kelią (VDU 1189-1/48; 1/32; 1/25; 1/3; 1/14; 8/104; 8/126; 8/127; VDU ER 33-7/50; ALS, p. 98). Analogišką reikšmę turi ir paklodė, ilgos rankovės (VDU 1189-1/12). Slavų kraštuose ilgi siauri objektai taip pat reiškia kelią, kelionę (Гыпа, 2002, p. 78; Niebrzegowska, 1996, p. 218, 198; БНСБ, p. 92).

Vestuviniuose lietuvių papročiuose aptinkama panaši ilgo, siauro objekto simbolika. Dar XX a. 9-ame dešimtmetyje Dzūkijos miškų kaimeliuose, nuotakai išvykstant iš kaimo, prie mašinos pririšdavo siūlų kamuolius, kad jie išvestų iš kaimo kitas merginas (Vyšniauskaitė, 1995a, p. 317). Aptinkamos analogijos pasakose: herojui kelią gali nurodyti gautas stebuklingas siūlų kamuolėlis; kur jis rieda, ten herojui reikia eiti. Audeklas ir kelionė yra siejami vestuvinėje dainoje. Mergina susapnavo du karvelius, kurie atnešė popierėlį ir paklojo *audeklėlį*. Motina tai aiškino kaip svotus, dovanėles ir *kelelį* (LLD V 328).

Rusų liaudies sapnų aiškinimuose audeklas bei rankšluostis turi tokią pačią reikšmę (BC, c. 210-11). Ilgo objekto bei kelio ryšį rodo ir lietuvių liaudies mįslės: „*Riečiu dieną, / Riečiu naktį - / Tėvo diržą nesuriečiu*“ (kelias). Panašiai užmenama ir kitoje mįslėje, kur užmenami keli objektai: „*Tėvo juosta nesujuosiamą, / Močios skrynja nepakeliama, / O brolio žirgas nesuturimas*“ (GMMK, p. 134).

Apie kelionę praneša ir sapnuoti batai (VDU ER 42-6/17; ALS p. 89; lenkų: Niebrzegowska, 1996, p. 148), vienas labiausiai reikalingų daiktų kelionėje.

Per sapną galima sužinoti apie žmogų aplankysiančius *svečius*. Juos reiškia susapnuotas kiaulės (LTR 5731/252; Marcinkevičienė, 1998, p. 207; VDU 1189-5/10; 5/1; 1/38; 1/32; 1/28; 8/166; 8/127; 8/116; 8/102; 8/101). Rečiau akcentuojama kokie svečiai pasirodys: „Kiaulę sapnuoti reiškia, kad bus svečių. Jei kiaulė graži ir riebi, bus geri svečiai, o jei negraži, bus menki svečiai“ (LTR 1693/428). „Jei sapnuoji kiaulę riebią, ateis riebi viešnia“ (LTR 355/90-81).

Svečius reiškia ir karvės, jaučiai (LTR 5561/152; VDU 1189-8/108), galvijai, jų ginimas sapne namo (ALS, p. 95).

Ukrainiečiai, lenkai, baltarusiai sapne regėtą kiaulę aiškina kaip svečius. Kartais akcentuojama, jog tai nepageidaujami svečiai (Lenkija) (Niebrzegowska, 1996, p. 239; Валенцова, 2002, p. 52; Гуря, 2002, p. 75; Niebrzegowska, 1996, p. 213; БНСБ, p. 102). Polesėje taip aiškintas svečio ir kiaulės ryšys: „nes prisigėrę landžioja (лазат) kaip kiaulės“ (Гуря, 2002, p. 75). Latvijoje šis susapnuotos gyvūnas taip pat gretintas su pasigėrusiais žmonėmis (ALS, p. 63). Reikia pastebėti, jog kiaulės yra labai neišrankios ēdalui, bet galinčios daug suėsti. Šis faktorius taip pat galėjo veikti svečių bei minėto gyvūno siejimą.

Jeigu sapne matai ką nors besimušantį ar pats mušiesi, atvyks svečiai: „Sapne mušiesi, tai giminės ar šiaip svečias atsimuš“ (LRT LMD I 206/1). „Jei ką [sapne] muši, tai kitų dieną viešnia atvažiuos“ (LTR 260/397). „Susapnuoti ką nors muši – svečias bus“ (LTR 1580/666). „Mušti ką nors sapnyje: neužilgo kas nors atvažiuos ar ateis (atsimuš)“ (LTR 600/213-5). „Jei sapnuoji, kad mušies su priešais, tai visada atsimuš (atvyks) nelaukti svečiai arba bus laiškas su žinia iš kelionės“ (LTR 2069/330). „Jei sapnavai, kad su kuo mušeis, tai tuojau turėsi kokių kelionių arba pas tavi kas atvažiuos iš giminių. O greičiausia tai gromatų apturėsi nuo ko nors“ (LTR 1603/81). „Jei per sapną mušies su kuo nors, tai saka, atsimuš kas nors; jei iki kraują mušies, tai iš giminės kas nors atsimuš (reiškia atvažiuos)“ (LTR 1440/25; panašūs 8/183; 8/198; 8/184; 8/182; 8/179). Latvių liaudies sapnų aiškinimuose muštynės taip pat reiškia tolimą svečią, užėjusį giminaitį ar kaimyną. Jeigu sapne mušantis pasirodo kraujas – reiškia, jog susitiksi su gimine (ALS, p. 83). Slavai panašiai aiškina sapne regėtą kraują ar muštynes – tai reiškia pasimatymą su artimu giminaičiu ar šiaip užeisiantį svečią (rusai: БС, с. 210; lenkai: Niebrzegowska, 1996, p. 145-6; baltarusiai: БНСБ, p. 41). Kaip žinia, giminystė būna kraujo arba svainystės. Aptariamam atveju sapnavusiojo tikriausiai laukia susitikimas su kraujo gimine. Kaip matome, tradicinės kultūros žmogui labai svarbus buvo socialinis bendravimas su kitais visuomenės nariais: ryšių palaikymas tiesiogiai, akis į akį bei rašytine forma. Šiame skyrelyje nagrinėti sapnų aiškinimai dažniausiai turi atitikmenų kitose tradicinės kultūros formose.

Išanalizavus sapnų aiškinimus reikia peržvelgti juose atsispindinčias žmonių vertybes. Štai stebuklinių ir novelinių pasakų elementariuose siužetuose iliustruojamos žmonių elgesio taisyklės – kaip galima išsaugoti laisvę, kaip neprarasti turimo materialaus objekto ir ką nors gauti, kaip išlaikyti bandymą ir gauti lygias teises ar aukštą statusą, koku būdu išsirinkti idealų vedybinį partnerį, kaip išsaugoti darną šeimoje bei visuomenėje. Kituose pasakų žanruose ir sakmėse žmogaus tikslai siauresni – nebelieka idealaus vedybinio partnerio paieškų taisyklių. Tuo tarpu buitinėse pasakose ir anekdotuose atsiranda šeimos problemų (vyro / žmonos neištikimybė, nesugebėjimas dirbti ir kt.), kurių archajiškos stebuklinės pasakos net nemini.

Sapnų aiškinimuose atsispindi visi B. Kerbelytės išskirti žmonėms būdingi tikslai, tačiau nesvarstoma, kaip juos galima pasiekti. Juose atsispindi saviti konkretūs siekimai. Per sapnus įspėjama, kad žmogus gali pažeisti elgesio normas, ir jam, pavyzdžiui, bus gėda; įspėjama, kad pasiseks / nepasiseks gauti materialių gėrybių. Patarimų, kaip žmogui pridera elgtis, nepateikiama. Norintis išvengti sapno išsipildymo žmogus gali taikyti tradicines ar paties sugalvotas priemones.

Pasakose ir sakmėse žmogus paprastai susiduria su konkrečiais personažais, o sapnuose dažnai neaišku, kas žmogų įspėja, siunčia jam prognozinis vaizdas. Apskritai, pasakojimai apie sapnus pagal sandarą yra panašūs į sakmes, kuriose vaizduojamas neutralus herojaus elgesys, kai jis tiesiog stebi tam tikrus personažus, vaizdus ar įvykius.

Keltina mintis, jog sapnų aiškinimai keitėsi kur kas intensyviau negu pasakos ar sakmės – aiškinimuose žmonės rūpinasi tuo, kas ypač aktualu XIX-XXI amžiais:

- 1) žmonėms labai svarbi gyvybė, sveikata; daug mažiau rūpinamasi emocine būkle;
- 2) „naujoviškiau“ suvokiamos materialinės gyvenimo sąlygos – pelnas, pinigai, turtas, šiuos dalykus užtikrinanti sėkmė, net palankios gamtos sąlygos;
- 3) beveik neaiškinama, jog sapnai reiškia statuso pasikeitimą, perėjimą į kitą luomą. Daug svarbiau yra pagarba, prisitaikymas prie visuomenės normų. Stengiamasi vengti negatyvių bendruomenės požiūrio apraiškų – apkalbų, pajuokos;
- 4) vedybos suprantamos kaip būtinas jaunų žmonių gyvenimo etapas;
- 5) darni šeima suvokiama kaip siektina vertybė, neatsiejama jos dalis – vaikai.

Sapnų aiškinimus galima skirstyti į: *negatyvius*, pranešančius apie nelaimes, bėdas, ligas, mirtį; *pozityvius*, reiškiančius ilgą gyvenimą, sveikatą, sėkmę, turtą, pinigus ir t.t.; *neutralius*, prognozuojančius svečius, kelionę, žinią, orų kaitą ir t.t. Meteorologinius spėjimus priskiriame šiai grupei todėl, kad jų reikšmę vertinimą veikia konkreti oro būklė, buvusi sapnavimo laikotarpiu. Pavyzdžiui, jeigu rugiapjūtės pabaigoje oras buvo geras, o susapnavus mirusį tikėtinas lietus, tai tokia orų kaita nedžiugino žemdirbio, nespėjusio užbaigti darbų laukuose. Ir atvirkščiai, sausros metu toks sapnas būtų sutiktas labai džiaugsmingai, nes reikštų sausringojo periodo pabaigą ir lietingojo pradžia.

Pačios gausiausios ir daugiausiai atitikmenų tradicinėje kultūroje turi sapnų vaizdinių grupės, reiškiančios mirtį bei vedybas. Mirties tematika aptinkama dažniausiai. Tiesa, tai gali būti nulemta ne su mirtimi susijusių vaizdų įvairovės, bet jų užrašymo gausumu.

Šiek tiek mažesnės vaizdinių grupės (ir toliau mažėjimo tvarka), reiškiančios materialinę padėtį, negatyvią visuomeninę padėtį, ligas, šeimos padidėjimą bei emocinę būklę. Tokie sapnų vaizdai aptinkami ir sakytinėje tradicijoje, ir rašytiniuose sapnų aiškinimų šaltiniuose, o jų įprasminimai turi atitikmenų kitose tradicinės kultūros formose. Tai rodo, kad dalis tradicinių liaudies sapnų spėjimų interpretacijų perėjo ir į sapnininkus.

Mažiausiai atitikmenų tradicinėje kultūroje turi sapnų vaizdai, reiškiantys šeimos santykius, gerą padėtį visuomenėje. Dauguma šių vaizdų yra paimti iš spausdintų sapnininkų ir neaptinkami žodiniuose sapnų aiškinimuose ar sapnų pasakojimuose. Tai reiškia, jog tai yra individuali sapnininkų sudarytojų kūryba, neperėjusi socialinio pripažinimo kriterijų ir nepaplitusi sakytinėje tradicijoje.

Visa tai rodo, kad žodiniai sapnų aiškinimai veikė sapnininkų sudarytojus. Taip pat galima spėti, jog populiarios knygelės taip pat veikė sakytinę tradiciją. Tačiau sapnų verbalinių aiškinimų įtaka spausdintiems tikriausiai buvo didesnė.

Reikia pastebėti, jog tradicinės kultūros atstovų labiau domino ateityje gresiančių negatyvių, o ne pozityvių ar neutralių reiškinių žinojimas. Matyt, sužinojus apie galimus nemalonumus tikėtasi jų kaip nors išvengti.

Sugretinus negausius alegoriškai suprantamų sapnų dainose ir pasakose pavyzdžius, paaiškėjo, kad jų vaizdai bei reikšmės yra tokios pačios, kaip ir žodinių sapnų aiškinimų. Akivaizdu, kad alegorinių sapnų verbalinės formos gali veikti kitus tautosakos žanrus, o tautosakos kūriniai – sapnų aiškinimus.

Populiariausi sapnų aiškinimai yra fiksuoti visoje Lietuvos teritorijoje. Iš visos turimos lietuviškos medžiagos galima išskirti tik dalį Klaipėdos krašto tekstų. Žvejų gyventose teritorijose užrašyta daug meteorologinių aiškinimų, populiarius žuvies vaizdas, kurio reikšmių dalis kituose Lietuvos regionuose neaptinkama.

Turima medžiaga liudija, jog respondentės moterys daugiau domisi sapnais negu vyrai. Gana daug moterų tiki sapnų pildymusi, pasakoja juos artimiesiems, mėgindamos išsiaiškinti jų reikšmes konsultuojasi su žinančiomis reikšmes kaimynėmis ar draugėmis, dažniau varto sapnų knygas. Nebuvo pastebėta didelių skirtumų tarp miesto ir kaimo vietovėse gyvenančių žmonių požiūrio į sapnus. Tam tikrą nuomonių nesutapimą galima išvelgti gretinant atsakymus į anketos klausimus pagal respondentų amžių. Svarbus ir išsilavinimo faktorius. Tačiau norint konkretesnių įžvalgų šiuo klausimu reikėtų atlikti išsamesnį tikslinį auditorijos tyrimą.

IŠVADOS

1. Sapnų aiškinimams kaip ir daliai tikėjimų būdinga prognozinė paskirtis: informuojama apie būsimus negatyvius, pozityvius ir neutralius įvykius; analogiška ir jų struktūra: teiginyje susiejamas būsimas įvykis ir jo esamas ženklas. Todėl sapnų aiškinimai priskirtini tikėjimų kategorijai.

2. Sapno vaizdas su konkrečiomis reikšmėmis siejamas analogijos, priešpriešos, tapatumo, žodžių panašumo principais. Aiškinimas gali skirtis priklausomai nuo sapnavusiojo amžiaus, lyties, socialinės padėties, fizinės būklės ir kt.

3. Žmonės išskiria konkrečius regėtus objektus iš viso sapno ir juos aiškina: 1) atpažįsta tam tikroje kultūros aplinkoje pripažintus sapnų vaizdus, kuriems yra priskirti konkretūs mitiniai įprasminimai, 2) regėtus vaizdus susieja su koku nors numatomu arba jau buvusiu įvykiu remdamiesi intuicija ir / ar asmeniniu patyrimu.

4. Išanalizavus populiariausius sapnų aiškinimus nustatyta, jog susapnuoti objektai ir jų aiškinimai yra susiję su tradicinėje kultūroje nusistovėjusiu daiktų bei reiškinių mitologiniu, simboliniu įprasminimu. Todėl panašūs įvaizdžiai yra būdingi ne tik sapnams, bet ir būrimams, sakmėms bei papročiams. Skirtingų tautų sapnų aiškinimai ir pasakojimai apie sapnus dažnai sutampa tematikos (t.y. žmonėms rūpimų dalykų – fizinė būklė, materialinė padėtis, visuomenės normos, vedybinis partneris, šeima ir t.t.) požiūriu, bet skiriasi vaizdinių interpretacijomis.

5. Sapnų aiškinimuose ir pasakojimuose apie sapnus nusakomas sapno vaizdas ir jo reikšmė. Tarp aiškinimo ir pasakojimo dalių egzistuoja „ženklo – įvykio / numanomo įvykio“ ryšys. Susapnuotas reginys nesukelia tam tikros pasekmės, bet žmogų apie ją informuoja. Ir sapnų aiškinimai, ir pasakojimai apie išsipildžiusius sapnus palaiko tikėjimą prognozinė sapnų funkcija, tačiau pastarieji yra įtaigesni. Taip pat dalis teiginių apie sapnus bei dalis pasakojimų apie sapnus organizuoja žmonių elgesį po tam tikro sapno arba siekiant išvysti konkretų sapną.

6. Nėra vienareikšmiško požiūrio į sapnus. Dalis žmonių juos vertina racionalistiškai, dalis tiki prognozinė galia. Kai kurie sapnai paveikia sapnuotoją: jis siekia išvengti negatyvaus įvykio ir atidžiau kontroliuoja savo poelgius, laukia pozityvių permainų ar skuba įsitikinti sapne regėtų žmonių gerove. Vis dėlto pastaraisiais dešimtmečiais sapnai pasakojami ir interpretuojami ne tik pažintiniais, bet ir žaidybiniais tikslais.

ŠALTINIAI IR LITERATŪRA

Šaltiniai

- AED Atbėga elnias devyniaragis: Rožės Sabaliauskienės tautosakos ir etnografijos rinktinė / Sudarė ir parengė P.Jokimaitienė, N.Vėlius. V., 1986.
- ALS Aizsils A. Latviešu sapņu tulkošana. Rīga, 1992.
- AT The Types of The Folktale. A Classification and Bibliography, Antti Aarne's Verzeichnis der Märchentypen Translated and Enlarged by Stith Thompson. FFC, N 184. Helsinki, 1961.
- BLKP Buračas B. Lietuvos kaimo papročiai. V., 1993.
- BLKŠ Balys J. Lietuvių kalendorinės šventės. V., 1993.
- BLLB Balys J. Lietuvių liaudies baladės. K., 1938.
- BML Balys J. Mirtis ir laidotuvės / Lietuvių liaudies tradicijos. Silver Spring, Md., 1981.
- BRMŠ Baltų religijos ir mitologijos šaltiniai / Sudarė N. Vėlius. V., 2001. T.2.
- DS Didysis sapnininkas / Sudarė J.Banevičius. V., 1999.
- DSJ Sapnininkas jums ir jūsų šeimai / Sudarė R. Dumčiuvienė. Jurbarkas, 1994.
- GMMK Grigas K. Menu mįslė keturgyslė. Lietuvių liaudies mįslės. V., 1970.
- KLPTK Kerbelytė B. Lietuvių pasakojamosios tautosakos katalogas. V., 1999 - 2002. T.1-3.
- KT Žemaitijos etnokultūros tyrinėtojai. Iš Igno Končiaus tautosakos užrašų. Pirmas sąsiuvinis. V., 1998.
- LD Barons Kr., Visendorfs H. Latvju dainas. Jelgava, Peterburga, 1894-1915. Sēj. 1-6.
- LKŠ Lietuvių kalendorinės šventės, V., 1990.
- LKŽ Lietuvių kalbos žodynas. Vyr. red. K. Ulvydas, V., 1956. T.3; Vyr. red. K. Ulvydas, V., 1966. T.5; Vyr. red. J. Kruopas, V., 1968. T.1; Vyr. red. J. Kruopas, V., 1969. T.2; Vyr. red. J. Kruopas, V., 1970. T.8; Vyr. red. D. Barkauskaitė, V., 1999. T.19.
- LLD Lietuvių liaudies dainynas. Vyr. red. A. Jonynas. V., 1979-
T.4: Vestuvinės dainos. Kn.2: Sutartuvių – jaunojo išleistuvių dainos / Parengė B.Kazlauskienė, B.Stundžienė; Melodijas parengė Z.Puteikienė. Redkol.: A.Jonynas ir kt. V., 1988.
T.5: Vestuvinės dainos. Kn.3: Mergvakario ir jaunojo sutiktuvių dainos / Parengė B.Kazlauskienė; Melodijas parengė Z.Puteikienė, Ž.Ramoškaitė. Redkol.: A.Jonynas ir kt. V., 1989.
- LRD Linelius roviau, dainavau: Onos Bluzmienės tautosakos ir atsiminimų rinktinė / Sudarė ir parengė B. Stundžienė ir kt. V., 1990.
- LRš Lietuvos rašytojų surinktos pasakos ir sakmės / Parengė B. Kerbelytė. V., 1981.
- LT Lietuvių tauta. V., 1926. Kn.IV., šas.1.

- LTD Latviešu tautas dziesmas: Izlase. Rīga, 1955. Sēj. 1.
- LTR Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto Lietuvių tautosakos rankraštnas.
- LTR LMD Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto rankraštnyne saugomas Lietuvių mokslo draugijos fondas
- LTt Lietuvių tautosaka / Parengė K. Grigas. V., 1968. T.5.
- LŽ Lietuvos žodis / Parengė K. Grigas, Z. Klemickaitė, B. Kerbelytė, N. Vėlius. K., 1995.
- NLS Naujausias lietuviszkas sapninykas su 310 aiszkiau abrozdeliu, surinktas isz daugel swetimtautiszku sapninyku ir surėdytas pagal tikra persiszikai - egiptiszka sapninyka. Chikago, Ill., 1895.
- PAT Praregėjimas ateina naktį (sapnų pasaulyje) / Sudarė A.Normantas. V., 1990.
- PS Sapnininkas / Red. J.Petrulis. V., 1991.
- SK Sapnų knygelė. V., 1990.
- SKl Sapai. Klaipėda, 1990.
- SKlb Sapnų kalba / Sudarė N.Blaževičiūtė.V., 1997.
- SKIS Sapnų knygelė. Išguldymas sapnų pagal egiptietiška sapninyka surėdyta, podraug su šimtmetiniu kalendoriu. Trečia laida. Bitėnai, 1904.
- SKN Sapnų knyga. K., 1994.
- SLS Senasis lietuvių sapnininkas / Sudarė R.Magilienė. Panevėžys, 1997.
- SLTP Straubergs K. Latviešu tautas paražas. Rīga, 1990. Sēj.1.
- SST Smulkioji tautosaka Kazimiero Šaulio veikale „Juodžiūnų tarmė“ / Parengė B. Stundžienė // Tautosakos darbai. II (IX), 1993, p. 157-197.
- StŽ Stebuklingas žodis. Lietuvių liaudies pasakos / Parengė K. Aleksynas. K., 1985.
- ŠLTT Latviešu tautas ticėjumi / Sakrājis un sakārtojais P. Šmits. Rīga, 1940-41. Sēj. 1-4.
- TDz Tautas dziesmas: Papildinājums K. Barona „Latvju dainām“ / Sakārtojais P. Šmits. Rīga, 1936-39. Sēj. 1-4.
- TŽ Tauta ir žodis. K., 1926. Kn. IV.
- VLD Laumių dovanos. Lietuvių mitologinės sakmės / Paruošė N. Vėlius. V., 1979.
- VDU ER Vytauto Didžiojo universiteto Etnologijos ir folkloristikos katedros rankraštnas
- БНСВ Беларускі народны соннік / Укл. У. Васілевіч. Мінск, 1995.
- БС Балоев А. Сон и сновидения в народных верованиях // Живая старина. С.-П., 1891. Вып. 4., N. 12. С. 208-211.

КТНС Кербелите Б. Типы народных сказаний. Структурно–семантическая классификация литовских этиологических, мифологических сказаний и преданий. The Types of Folk Legends. Saint-Petersburg: Evropeyskiy Dom., 2001.

СПбГУ Peterburgo Humanitarinio universiteto Akademinės gimnazijos archyvas

<http://lkz.lt>

www.banga.lt

Literatūra

Aizsils, 1992 – Aizsils A. Tautas sapņu iztulkojumu krāšana un kārtošana / Latviešu sapņu tulkošana. Rīga, 1992. Lp. 5-8.

Aizsils, 1992a – Aizsils A. Sapņu izstāstīšanas loma latviešu tautas dzīvē / Latviešu sapņu tulkošana. Rīga, 1992. Lp. 9-14.

Aleksandravičius, Kulakauskas, 1996 – Aleksandravičius E., Kulakauskas A. Carų valdžioje. XIX a. V., 1996.

Anglickienė, 1998 – Anglickienė L. Čigonai lietuvių tautosakoje // Liaudies kultūra. 1998. Nr. 1. p. 13-17.

Atamukas, 1998 – Atamukas S. Lietuvos žydų kelias. Nuo XIV amžiaus iki XX a. pabaigos. V., 1998.

Bacevičienė, 1993 – Bacevičienė D. Apie Šakių žydus // Liaudies kultūra. Nr. 1, p. 42.

Baldauskas, 1935 – Baldauskas J. Mūsų dainų erotika // Gimtasai kraštas. 1935. Nr. 5. P. 232-237.

Balys, 1993 – Balys J. Lietuvių kalendorinės šventės. V., 1993.

Balkutė, 1996 – Balkutė R. Sapnai // Liaudies kultūra. 1996. Nr. 4. P. 62-63.

Basanavičius, 1970 – Basanavičius J. Rinktiniai raštai. V., 1970.

Beinorius, 1999 – Beinorius A. Sapnų prigimties teorijos indų kultūroje // Liaudies kultūra. 1999. Nr. P. 34-40.

Beresnevičius, 1990 – Beresnevičius G. Dausos. Pomirtinio gyvenimo samprata senojoje lietuvių pasaulėžiūroje. V., 1990.

Beresnevičius, 1995 – Beresnevičius G. Baltų religinės reformos. V., 1995.

Boiko, 2001 – Boiko M. Mirušo oficijs (officium defunctorum) un sapņu folklorā Dienvidaustrumlatvijā / Materiāli par kultūru mūsdienā Latvijas kontekstā. Rīga, 2001. Lp. 69-104.

- Boiko, 2002** – Boiko M. Tikšanās ar mirušajiem sapņos: tipizēti un netipizēti stāstījumi un to funkcionālie un kultūrvēsturiskie konteksti / Cilvēks. Dzīve. Stāstījums. Rakstu krājums. Rīga, 2002. Lp. 115-225.
- Bradaitytė, 1998** – Bradaitytė K. Čigonai apie save ir gyvenimą / Čigonai Lietuvoje ir Europoje. 1998. V., p. 69-86.
- Buračas, 1993** – Buračas B. Lietuvos kaimo papročiai, V., 1993.
- Čepienė, 2002** – Čepienė I. Šeimos tradicijos Kintų apylinkėse XX a. pirmoje pusėje // Liaudies kūryba. 5., V., 2002. p. 86-93.
- Daunys, 1969** – Daunys S. Rūta lietuvių liaudies tradicijose // Kraštotyra. V., 1969.
- Dundulienė, 1977** – Dundulienė P. Arklys lietuvių liaudies pasaulėjautoje // LTSR MA darbai. Istorija XVII., 1 sąs., V., 1977. p. 83-101.
- Dundulienė, 1999** – Dundulienė P. Senieji lietuvių šeimos papročiai. V., 1999.
- Durkheim, 1999** – Durkheim E. Elementariosios religinio gyvenimo formos. V., 1999.
- Elisonas, 1925** – Elisonas I. Burtai, Panevėžio apskr. rinkti // Tauta ir žodis. K., 1925. T.3, p. 341-363.
- Elisonas, 1926** – Elisonas J. Keletas folkloro dalykų apie mūsų krašto varles (Amphibia) // Tauta ir žodis. K., 1926. Kn. 4, p. 476-485.
- Fairley, 2003** – Fairley N.J. Dreaming Ancestors in Eastern Carolina // Journal of Black Studies. Vol., 33, No. 5, May 2003. p. 545-561.
- Grigas, 1963** – Grigas K. Smulkioji tautosaka. Mįslės / Lietuvių tautosakos apybraiža. V., 1963, p. 411-419.
- Grigas, 1968** – Grigas K. Smulkioji lietuvių tautosaka. Mįslės // Lietuvių tautosaka. T.5. V., 1968, p. 26-41.
- Grigas, 1970** – Grigas K. Menu mįslę keturgyslę: Lietuvių liaudies mįslės. Vilnius, 1970.
- Griškaitė, 1998** – Griškaitė R. Žvilgsnis į seniausiąją Lietuvos čigonų istoriją / Čigonai Lietuvoje ir Europoje. V., p. 46-68.
- Grumadaitė, 1994** – Grumadaitė R. Mirties tema tautosakoje // Mažosios Lietuvos tautosaka ir etnografija. Klaipėda, 1994, p. 24-27.
- Gudaitė, 2001** – Gudaitė A. Asmenybės transformacija sapnuose, pasakose, mituose. V., 2001.
- Hultkranz, 1960** – Hultkranz A. International dictionary of regional European Ethnology and Folklore, vol. 1, General ethnological Concepts. Copenhagen, 1960.
- Imbrasienė, 1998** – Imbrasienė B. Laidotuvių papročiai / Obeliai. Kriaunos. V., 1998, p. 510-520.
- Yerkovich, 1986** – Yerkovich S. Conversational Genres / Handbook of American Folklore. Ed. Richard M. Dorson. Bloomington, 1986, p. 277-281.
- Janulaitis, 1923** – Janulaitis A. Iš Lietuvos folkloro // Tauta ir žodis. K., 1923. T.1, p. 333-344.

- Janušaitytė, 1998** – Janušaitytė R. Papročiai // Kietaviškės: Kietaviškės seniūnijos istorinė apžvalga / Sudarė O. Lukoševičius. Kaišiadorys, 1998, p. 166-179.
- Janušauskienė, 1999** – Janušauskienė V. Žemaičių psichologinis laukas / Plateliai. V., 1999, p. 573-578.
- Jarvinen, 1998** – Jarvinen I. R. Wiwes, Husbands and Dreams / Gender and Folklore. Perspectives on Finnish and Karelian Culture. Studia Fennica: Folkloristika 4. Helsink: Finnish Literature Society, 1998, p. 305-314.
- Jefremova, 1957** – Jefremova L. Dažas Latgales latviešu zemnieku gimenes svinības 19. gadsimta otrā pusē // Archeologija un etnografija. I. Rīga, 1957. Lp. 115-126.
- Jungas, 1994** – Jungas K.G. Žvelgiant į pasąmonę. V., 1994.
- Kaivola-Bregenhoj, 1993** – Kaivola-Bregenhoj A. Dreams as Folklore // Fabula. 34. Bd. Hf. ¾, 1993. p. 211-224.
- Kaivola-Bregenhoj, 1989** – Kaivola-Bregenhoj A. Folklore Narrators // Studies in Oral Narrative. Studia Fennica 33. Ed. A.-L. Siikala. Helsinki, 1989, p. 45-54.
- Kašinskas, 1997** – Kašinskas V. Laidojimo apeigos // Liaudies kultūra. 1997. N.5, p.13-19.
- Kensminienė, 2000** – Kensminienė A. Mįslių vaizdų ir tikrovės santykis // Tautosakos darbai. XII (XIX), 2000, p. 164-171.
- Kensminienė, 2003** – Kensminienė A. Lietuvių mįslės, jų poetika ir stilistika. Daktaro disertacijos tezės. VDU, LLTI, V., 2003, p. 25, 87, 105.
- Kerbelytė, 1963** – Kerbelytė B. Lietuvos metraščių padavimų apie miestų įkūrimą šaltinių klausimu. Lietuvos TSR MA darbai, serija A, 2(15), V., 1963, p. 188-195.
- Kerbelytė, 1970** – Kerbelytė B. Lietuvių liaudies padavimai. V., 1970.
- Kerbelytė, 2004** – Bronislava Kerbelytė. Sakmės ir padavimai apie pasaulio kilmę / Lietuvių mitologija. Vilnius, 2004, p. 259-299.
- Kilborne, 1987** – Kilborne B. Dreams / The Encyclopedia of Religion. Ed. M. Eliade. Vol., 4, New Yourk, London, 1987, p. 482-492.
- Končius, 1996** – Končius I. Žemaičio šnekos: Etnografiniai pasakojimai. V., 1996.
- Korzonaitė, 2000** – Korzonaitė E. Keli sakmių ir papročių sąveikos atvejai // Tautosakos darbai. XIII (XX). 2000, p. 43-53.
- Korzonaitė, 2002** – Korzonaitė Edita. Žmogaus elgesio su mirusiaisiais ir vėlėmis raida sakmėse ir papročiuose. Kaunas, VDU. 2002.
- Krėvė-Mickevičius, 1926** – Krėvė-Mickevičius V. Burtai ir prietarai // Tauta ir žodis. K., 1926. Kn.4, p. 487-503.
- Krivickas, 1999** – Krivickas J. Gruzdžių, Šiupylių, Jokubaičių, Valdonių kapinės / Gruzdziai. V., 1999, p. 117-146.

- Kudirka, 1993** – Kudirka J. Lietuviškos Kūčios ir Kalėdos. V., 1993.
- Kudirka, 1998** – Kudirka J. Plikių kaimo papročiai. V., 1998.
- Kuiper, 1995** – Merriam–Webster’s Encyclopedia of Literature / Ed. K. Kuiper. Springfield, Massachussets, 1995.
- Kulakauskienė, 2005** – Kulakauskienė D. Etinė ir maginė nuogumo samprata lietuvių kultūroje / Lyčių samprata tradicinėje kultūroje. Konferencijos medžiaga.V., 2005, p. 35-45.
- Kursīte, 1996** – Kursīte J. Latviešu folklorā mītu spoguļi. Rīga, 1996.
- le Goff, 2003** – le Goff J. Viduramžiu vaizduotė. V., 2003.
- Levin, 1992** – Levin D. Trumpa žydų istorija Lietuvoje. V., 1992.
- Līdeks, 1991** – Līdeks O. Latviešu svētki. Latviešu svinamās dienas. Rīga, 1991.
- Lietuvių enciklopedija, 1961** – Lietuvių enciklopedija. Bostonas, 1961. T. 26.
- Lietuvos tautinės mažumos, 2001** – Lietuvos tautinės mažumos. Kultūros paveldas. V., 2001.
- Lipskienė, 1970** – Lipskienė J. Sauja vaizdingų pasakymų / Eržvilkas. V., 1970, p. 188-196.
- Lukauskas, 1996** – Lukauskas K. Pamokslai. V., 1996.
- Lukoševičius, 1998** – Lukoševičius O. Kietaviškės: Kietaviškių seniūnijos istorinė apžvalga / Sudarė O. Lukoševičius. Kaišiadorys, 1998.
- Mannhardt, 1936** – Mannhardt W. Letto – Preussische Götterlehre. Rīga, 1936.
- Marcinkevičienė, 1997** – Marcinkevičienė N. Žmonės apie mirtį ir pomirtinį gyvenimą // Liaudies kultūra. 1997. N.5. p.19-27.
- Marcinkevičienė, 1998** – Marcinkevičienė N. Pavarėnis. V., 1998.
- Mažosios Lietuvos enciklopedija, 2000** – Mažosios Lietuvos enciklopedija. V., 2000. T1.
- Merkienė, 1999** – Merkienė I.R. Velykiniai pavasario ženklai: Baltijos regiono kultūra XX amžiuje / Etninė kultūra ir tapatumo išraiška. V., 1999, p.187-206.
- Moszynski, 1967** – Moszynski K. Kultura ludowa słowian. T. 2., Cz. 1., Kultura duchowa. Warszawa, 1967.
- Motiejūnas, 1998** – Motiejūnas V. Šventėžerio fraziologizmai // Liaudies kultūra. 1998. Nr. 5, p. 65-71.
- Nancy, 2003** – Nancy J. Fairley. Dreaming Ancestors in Eastern Carolina // Journal of Black Studies. Vol., 33, No. 5, May 2003. p. 545-561.
- Niebrzegowska, 1996** – Niebrzegowska S. Polski sennik ludowy. Lublin, 1996.
- Olupe, 1992** – Olupe E. Latviešu gadskārtu ieražas. Rīga, 1992.
- Paukšytė, 1995** – Gimtuvės // Lietuvių šeima ir papročiai / A.Vyšniauskaitė, P. Kalnius, R.Paukšytė. V., 1995, p. 396-441.
- Paukšytė, 1999** – Paukšytė R. Pribuvėja ir kaimo bendruomenė Lietuvoje XIX a. pab. – XX a. pr. / Etninė kultūra ir tapatumo išraiška. V., 1999. p. 160-165.

- Pavilionytė, 1964** – Pavilionytė D. Arimo papročiai / Lietuvių etnografijos bruožai. V., 1964.
- Petrauskienė, 1999** – Petrauskienė J. Pranašingi sapnai // Liaudies kultūra. 1999. N.5. P. 77-79.
- Pietsch, 2004** – Pietsch, R. Fischerleben auf der Kurischen Nehrung. Bodenheim, 2004.
- Piškinaitė-Kazlauskienė, 1995** – Piškinaitė-Kazlauskienė L. Bitininkystė Lietuvoje (XVI a. – XX a. pr.). V., 1995.
- Poškus, 1990** – Ir duris uždarius laikas bėga. Advento – Kalėdų laikotarpio šventės / Sudarė S. Poškus. Klaipėda, 1990.
- Racėnaitė, 2005** – Racėnaitė R. Žmogaus gyvenimo trukmės ir kokybės samprata lietuvių folklore. Daktaro disertacijos tezės. VDU. K., 2005. p. 29, 121.
- Racėnaitė, 2006** – Racėnaitė R. Gyvūnai mirties pranašai senojoje lietuvių kultūroje. Gamta ir religija / Sud. E. Usačiovaitė. V., 2006, p. 178-206.
- Račiūnaitė, 1999** – Račiūnaitė R. Mirtis senojoje lietuvių pasaulėžiūroje // Acta Baltica'99. K., 1999, p. 120-128.
- Račiūnaitė, 2002** – Račiūnaitė R. Moteris tradicinėje kaimo kultūroje: gyvenimo ciklo papročiai (XIX a. pab. – XX a. vid.). K., 2002.
- Repšienė, 1998** – Repšienė R. Mirties projekcija tradicinėje kultūroje // Liaudies kultūra. 1998. N.1, p. 32-37.
- Rudzītis, 1992** – Rudzītis J. Sapņi un to iztulkošana / Aizsils A. Latviešu sapņu tulkošana. Rīga, 1992. Lp. 148-150.
- Sauginienė, 2003** – Sauginienė N. Lietuvos tautinių mažumų švietimas multikultūriškumo vertybiniame kontekste. V., 2003.
- Simoniukštytė, 1994** – Simoniukštytė A. Elgetos ir elgetavimas // Liaudies kultūra. 1994. N.5, p. 5-17.
- Slaviūnas, 1955** – Slaviūnas Z. „Svotbinės rėdos“ pastabos ir paaiškinimai / Lietuviškos svotbinės dainos. V., 1955. T. 2.
- Stahl, 1986** – Stahl S. K. D. Personal Experience Stories / Handbook of American Folklore. Ed. Richard M. Dorson. Bloomington, 1986, p. 268-275.
- Šeškauskaitė, 2000** – Šeškauskaitė D. Rūtos vaizdinys sutartinėse // Liaudies kultūra. 2000. Nr. 5, p. 49-52.
- Šlekonytė, 2001** – Šlekonytė J. Kodėl Gediminas sapnavo geležinį vilką? // Tautosakos darbai XIV (XXI), V., 2001, p. 122-138.
- Šlekonytė, 2003** – Šlekonytė J. Herojus pasakotojas lietuvių melų pasakose // Tautosakos darbai. XVIII (XXV). 2003, p. 152-166.

- Šliavas, 1985** – Šliavas J. Žeimelio apylinkės. K., 1985.
- The Fairy hill is on fire, 1991** – The Fairy hill is on fire! Proceedings of the symposium on The Supernatural in Irish and Scottish Migratory Legends. Dublin 7-8 October, 1988, “Bealoideas. The journal of the folklore of Ireland society” 59, 1991, p. 137-145.
- Toporovas, 2000** – Toporovas V. Vilnius, Wilno, Вильна: miestas ir mitas / Baltų mitologijos ir ritualo tyrimai. V., 2000. p. 35-99
- Tornau, 1998** – Tornau A. Čigonai ir dailė / Čigonai Lietuvoje ir Europoje. V., 1998, p. 94-101.
- Traphagan, 2003** – Traphagan J. W. Older Women as Caregivers and Ancestral Protection in Rural Japan // Ethnology. Vol., 42. Nr. 2. Spring, 2003, p. 127-139.
- Trinkūnas, 1972** – Trinkūnas J. Senieji tikėjimai / Kernavė. V., 1972, p. 378-389.
- Tumėnas, 1999** – Tumėnas V. Juostų ryšys su mitologija // Liaudies kultūra. 1999. N.6, p. 35-44.
- Urbanavičienė, 2001** – Urbanavičienė D. Lietuvių apeiginė etnochoreografija. Daktaro disertacijos santrauka. V., 2001.
- Usačiovaitė, 1999** – Usačiovaitė E. Aukojimo relikvai lietuvių papročiuose / Etninė kultūra ir tapatumo išraiška. V., 1999, p. 128-136.
- Ūsaiytė, 1998** – Ūsaiytė J. Žemės – kapo atvėrimo motyvas: tekstas ir apeiga // Tautosakos darbai. VIII (XV). 1998, p. 100-122.
- Vaitiekūnas, 2003** – Vaitiekūnas S. Lietuvos tautinės mažumos: žydai, totoriai, karaimai, čigonai / romai // Tiltai. Nr. 4 (25), p. 23-47.
- Vaitkevičienė, 1998** – Vaitkevičienė D. Tikėjimų struktūros klausimu // Tautosakos darbai. VIII (XV). 1998, p. 90-99.
- Vaitkevičienė, 2001** – Vaitkevičienė D. Ugnies metaforos. V., 2001.
- Valantinas, 2002** – Sakmės, anekdotai, smulkioji tautosaka. Surinko kun. A. Valantinas. Vadaktai, 2002. p. 3-85.
- Vėlius, 1987** – Vėlius N. Chtoniškasis lietuvių mitologijos pasaulis: folklorinė velnio analizė. V., 1987.
- Višinskaitė, 2002** – Višinskaitė A. Sapnų mįslės (Mirties vaizdiniai Lietuvoje ir Latvijoje) // Darbai ir dienos. Nr. 31. 2002, p. 285-300.
- Višinskis, 1964** – Višinskis P. Raštai. V., 1964.
- Vyšniauskaitė, 1961** – Vyšniauskaitė A. Laidotuvių papročiai Lietuvoje XIX – XX a. pirm. deš. // Iš Lietuvių kultūros istorijos. V., 1961. T.3, p.132-157.
- Vyšniauskaitė, 1964** – Vyšniauskaitė A. Šeimos buitės ir papročiai / Lietuvių etnografijos bruožai. V., 1964. p. 448-526.
- Vyšniauskaitė, 1995** – Vestuvių papročių šaltiniai ir tyrinėjimai // Lietuvių šeima ir papročiai / A. Vyšniauskaitė, P. Kalnius, R. Paukštytė. V., 1995, p. 47-83.

- Vyšniauskaitė, 1995a** – Vedybos // Lietuvių šeima ir papročiai / A.Vyšniauskaitė, P. Kalnius, R.Paukštytė. V., 1995, p. 271-396.
- Vyšniauskaitė, 1996** – Vyšniauskaitė A. Jaunieji išvyksta į jungtuves // Liaudies kultūra. 1996. Nr. 1, p. 17-21.
- Vyšniauskaitė, Kalnius, 1995** – Kaimo šeimos šaltiniai ir tyrinėjimai // Lietuvių šeima ir papročiai / A.Vyšniauskaitė, P. Kalnius, R.Paukštytė. V., 1995, p. 15-32.
- Zavjalova, 1998** – Zavjalova M. Ugnies įvaizdis lietuvių ir rusų užkalbėjimuose // Liaudies kultūra. 1998. Nr. 1, p. 6-12.
- Ženkienė, 1993** – Ženkienė N. Čigonai // Liaudies kultūra. Nr. 2, p. 34-41.
- Веселова, 2000** – Веселова И. С. Жанры современного городского фольклора: повествовательные традиции [Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата филологических наук]. М., 2000 – <http://www.ruthenia.ru/folklore/veselova6.html> (2004 04).
- Валенцова, 2002** – Валенцова М.М. Полесская традиция о сновидениях / Сны и видения в народной культуре. М., 2002, с. 44-55.
- Веселова, 2002** – Веселова И.С. Структура рассказов о снах / Сны и видения в народной культуре. М., 2002, с. 171-181.
- Гура, 1997** – Гура А.В. Символика животных в славянской народной традиции. М., 1997.
- Гура, 2002** – Гура А.В. Снотолковательная традиция полесского села Речица / Сны и видения в народной культуре. М., 2002, с. 70-95.
- Добровольская, 2002** – Добровольская В.Е. Суеверия, связанные с толкованием сновидений в Ярославской области / Сны и видения в народной культуре. М., 2002, с. 55-70.
- Еремина, 1991** – Еремина В.И. Ритуал и фольклор. Л., 1991.
- Ефимова, 2002** – Ефимова Е.С. „Сон о доме“ как элемент современного тюремного текста / Сны и видения в народной культуре. М., 2002, с. 271-290.
- Живица, 2004** – Живица Е. Ю. Устаная народная снотолковательная традиция на материале рассказов о снах. Диссертация на соискание ученой степени кандидата филологических наук. Москва. Московский государственный университет имени М. В. Ломоносова. 2004.
- Леви-Брюль, 1994** – Леви-Брюль Л. Сверх-естественное в первобытном мышлении. М., 1994.
- Левин, 1973** – Левин Ю.И. Семантическая структура русской загадки // Труды по знаковым системам. VI. Тарту, 1973, с. 166-191.
- Лурье, 2002** – Лурье М.Л. Вещие сны и их толкование (На материале современной русской крестьянской традиции) / Сны и видения в народной культуре. М., 2002, с. 26-44.

- Махов, 1998** – Махов А.Е. Сад демонов. Словарь инферальной мифологии средневековья и возрождения. М., 1998.
- Михайлова, 2002** – Михайлова Т.А. Осмысление инобытия в традиционной культуре (Сон и видение) / Сны и видения в народной культуре. М., 2002, с. 310-328.
- Мороз, 2002** – Мороз А.Б. Символика засыпания – сна – пробуждения в сербских календарных обрядовых песнях / Сны и видения в народной культуре. М., 2002, с. 328-340.
- Небжеговска, 1994** – Небжеговска С. Сонник как жанр польского фольклора // Славяноведение. 1994. N. 5, с. 67-74.
- Невская, 1982** – Невская Л. Семантика дома в смежных представлениях в погребальном фольклоре // Балто – славянские исследования. 1981. М., 1982, с. 106-121.
- Нетчаенко, 1991** – Нетчаенко Д.А. Сон, заветных исполненный знаков. М., 1991.
- Панченко, 2002** – Панченко А.А. Сон и сновидение в традиционных религиозных практиках / Сны и видения в народной культуре. М., 2002, с. 9-26.
- Пропп, 1986** – Пропп В.Я. Исторические корни волшебной сказки. Л., 1986.
- Прохоров, 2002** – Прохоров А.А. О мифологической основе сюжета конного состязания в славянских исторических преданиях и фольклоре // Балто – славянские исследования. 1981. М., 2002, с. 410-455.
- Разумова, 2001** – Разумова И.А. Потаенное знание современной русской семьи: Быт. Фольклор. История. М., 2001.
- Тайлор, 1989** – Тайлор Э.Б. Первобытная культура. М., 1989.
- Терновская, 1981** – Терновская О.А. К описанию народных славянских представлений, связанных с насекомыми. Одна система ритуалов изведения домашних насекомых // Славянский и балканский фольклор. Обряд. Текст. М., 1981, с. 139-160.
- Толстая, 2002** – Толстая С.М. Иномирное пространство сна / Сны и видения в народной культуре. М., 2002, с. 198-220.
- Толстые, 1978** – Толстые Н.И. и С.М. Заметки по славянскому язычеству. 2. Вызывание дождя в Полесье // Славянский и балканский фольклор. М., 1978, с. 95-130.
- Успенский, 1988** – Успенский Б.А. История и семиотика (Восприятие времени как семиотическая проблема). Статья первая // Труды по знаковым системам. XXII. Тарту, 1988, с. 62-84.
- Фрейд, 1991** – Фрейд З. Толкование сновидений Киев, 1991.
- Фрэзер, 1993** – Фрэзер Д. Фольклор в Ветхом Завете. М., 1993.
- Христофорова, 2004** – Христофорова О. Б. Логика толкований: фольклор и моделирование поведения в архаических культурах. М., 1998. –
<http://www.ruthenia.ru/folklore/hristoforova7.htm> (2004-04).

PRIEDAI

Priedas Nr. 1
Anketa „Sapnai“

Šį tyrimą atlieka Vytauto Didžiojo universiteto etnologijos doktorantė Asta Višinskaitė. Tyrimo tema – “Sapnai tradicinėje lietuvių kultūroje”. Šia anketa siekiama sukaupti tyrimui reikalingą medžiagą. Ačiū, kad sutikote atsakyti į pateiktus klausimus.

Pateikėjo lytis: moteris, vyras

Amžius: iki 15, 16 – 25, 26 – 35, 36 – 45, 46 – 55, 56 ir daugiau.

Gimimo vieta

Dabartinė gyvenamoji vieta

Išsilavinimas : vidurinis, nebaigtas aukštesnysis, aukštesnysis, nebaigtas aukštasis, aukštasis, kita.....

Profesija.....

1. Ar jūs sapnuojate?

taip ne kartais

2. Ar prisimenate savo sapnus?

dažnai kartais beveik niekada

3. Ar sapnai turi įtakos jūsų nuotaikai, savijautai?

taip ne kartais

4. Ar sapnuojate pasikartojančius sapnus?

taip ne kartais

5. Ką, jūsų manymu, reiškia pasikartojantys sapnai?

6. Kaip manote, iš kur atsiranda sapnai / kas juos siunčia?

    Iš sąjūmonės

    Siunčia Dievas

    Siunčia mirusieji

    Siunčia šventieji

    Kita.....(įrašykite).

7. Ar tikite, kad sapnai pildosi?

taip ne neturiu nuomonės

8. Ar pildosi jūsų sapnai?

taip ne kartais

9. Ar kam nors pasakojate savo sapnus? Jei taip, tai kam?

    Ne .

Taip,   1 motinai, 1 tėvui, 1 draugams, 1 žmonai, 1 vyrui, 1 sesei, 1 broliui, 1 bendradarbiams, 1
kita.....(įrašykite).

10. Kada pasakojate sapną vyrui / žmonai: tik atsibudę1, pusryčiaujant 1, kada atsimenate1 ?

11. Kada pasakojate sapną draugams / bendradarbiams, tėvams: susapnavę paskambinate 1, kai
susitinkate 1, kada atsimenate 1 ?

12. Ką nors prašote paaiškinti sapną?

Taip, 1 motinos, 1 tėvo, 1 draugų, 1 žmonos, 1 vyro, 1 sesers, 1 brolio, 1 bendradarbių, 1

kita.....(įrašykite).

Ne 1 .

13. Gal žinote koks sapnas reiškia:

ligą - .....

mirtį -.....

„ašaras“ -.....

pinigus - .....

sėkmę - .....

nesėkmę - .....

nemalonumus - .....

lietu - .....

oro atšalimą - .....

oro atšilimą - .....

draugą - .....

priešą - .....

vagį - .....

gaisrą - .....

apkalbas - .....

gėdą - .....

garbę, pagarbą - .....

vedybas - .....

barnius šeimoje - .....

neištikimybę šeimoje - .....

vaiko gimimą - .....

atvyksiančius svečius - .....

kelionę - .....

greitai gausimą žinią - .....

Iš ko sužinojote tokias sapnų reikšmes?

14. Ar teko sapnuoti tokius sapnus? Ar jie išsipildė?

Ne.

Taip.....

15. Gal žinote ką reiškia šie susapnuoti objektai?

arklys - .....

gyvuliai - .....

kiškis - .....

pelėda - .....

varna - .....

vėžiai - .....

žuvis - .....

duona - .....

rugiai - .....

pupos - .....

pinigai - .....

kailis - .....

vilna - .....

ilga barzda - .....

mirusieji - .....

statomas namas - .....

ariama žemė - .....

šluojamas kambarys - .....

sapne verkti - .....

būti nuogam -.....

būti / vaikščioti nešvariame vandenyje - .....

būti / vaikščioti švariame vandenyje - .....

žydąs - .....

čigonas - .....

Iš ko sužinojote tokias sapnų reikšmes?

16. Ar teko sapnuoti tokius sapnus? Ar jie išsipildė?

Ne.

Taip.....

17. Gal žinote ir daugiau sapnų reikšmių? Jei taip – parašykite.

Ne.

Taip.....

18. Ar svarbu kuriomis savaitės naktimis sapnuojama? Kodėl svarbu?

Ne .

Taip .

19. Jeigu į ankstesnį klausimą atsakėte neigiamai, pereikite prie 21 klausimo. Jeigu atsakėte teigiamai, gal žinote, kuriomis savaitės naktimis išsipildo? Iš ko tai sužinojote?

Í iš pirmadienio į antradienį, Í iš antradienio į trečiadienį, Í iš trečiadienio į ketvirtadienį, Í iš ketvirtadienio į penktadienį, Í iš penktadienio į šeštadienį, Í iš šeštadienio į sekmadienį, Í iš sekmadienio į pirmadienį. Sužinojau iš .....

20. Kuriomis savaitės naktimis sapnuoti sapnai neišsipildo? Iš ko tai sužinojote?

Í iš pirmadienio į antradienį, Í iš antradienio į trečiadienį, Í iš trečiadienio į ketvirtadienį, Í iš ketvirtadienio į penktadienį, Í iš penktadienio į šeštadienį, Í iš šeštadienio į sekmadienį, Í iš sekmadienio į pirmadienį. Sužinojau iš .....

21. Per kurias metines šventes susapnuoti sapnai išsipildo? Iš ko tai sužinojote?

Nežinau .

Žinau, per Í Velykas Í Jonines Í Kūčias Í Kalėdas Í Naujus Metus Í šv. Andriejaus dieną
Í kita..... Sužinojau iš.....

22. Per kurias šeimos šventes susapnuoti sapnai išsipildo? Iš ko tai sužinojote?

Nežinau .

Žinau, per vestuves Í, krikštynas Í, laidotuves Í, gimtadienius Í, kita.....

Sužinojau iš.....

23. Ar pildosi sapnai, susapnuoti per mėnulio fazes? Iš ko tai sužinojote?

Nežinau .

Žinau, per jaunatį .....

priešpilnį .....

pilnatį .....

delčią .....? Sužinojau iš.....

24. Ar pildosi sapnai, susapnuoti miegant naujoje vietoje (toje vietoje pirmą kartą)? Iš ko tai sužinojote?

Nežinau .

Žinau, pildosi . Sužinojau iš .....

25. Gal žinote, kam pildosi naujoje vietoje pirmą naktį susapnuotas sapnas ir naujoje vietoje antrą naktį susapnuotas sapnas? Iš ko tai sužinojote?

Nežinau .

Žinau, ...

Sužinojau iš.....

26. Ar per kokią nors šventinę naktį siekiate per sapną sužinoti ateitį? Jei taip, tai per kokią šventę?..... Koku būdu to siekiate? Iš ko tai sužinojote?

27. Ar turite namie sapnininką (-us)?

Ne .

Taip, vieną , du , tris ir daugiau .

28. Gal atsimenate kokią sapnų aiškinimo knygą turite namuose?

Ne.

Taip.....

29. Ar ką nors susapnavęs ieškote sapnininkuose paaiškinimo?

Taip, dažnai, kartais.

Ne .

30. Ar kada nors skolinotės iš draugų / iš bibliotekos buvote pasiėmęs į namus sapnininką (-us)?

dažnai kartais niekada

31. Gal žinote, ką reikia daryti norint, kad sapnas išsipildytų? Jei taip, papasakokite. Iš ko tai sužinojote?

Taip: .....Sužinojau iš

.....

Ne .

32. Gal žinote, kaip išvengti blogo sapno išsipildymo? Jei taip, papasakokite. Iš ko tai sužinojote?

Taip: .....Sužinojau iš

.....

Ne .

33. Ar kaip nors reaguojate / kažko imatės susapnavę savo mirusį artimąjį?

Taip , pamastau apie jį , pasimeldžiu , užperku mišias , uždegu žvakę , nueinu į kapines , kita ..... (įrašykite).

Ne .

34. Ar žinote tikėjimą, jei sapnuoji kažkokį žmogų, tai reiškia, jog jis apie tave galvoja? Iš kur tai sužinojote?

Taip ¹. Sužinojau iš.....

Ne ¹.

35. Ar tikite tikėjimu, jei sapnuoji kažkokį žmogų, tai reiškia, jog jis apie tave galvoja?

Taip ¹.

Ne ¹.

36. Gal galite papasakoti reikšmingą arba įsimintiną savo ar savo artimojo sapną (-us)?

37. Iš ko (kaip) suprantate, kad jūsų arba jūsų artimojo sapnas yra reikšmingas?

Priedas Nr. 2.

Atsakymai į anketos klausimus Nr. 6, 29, 7, 8.

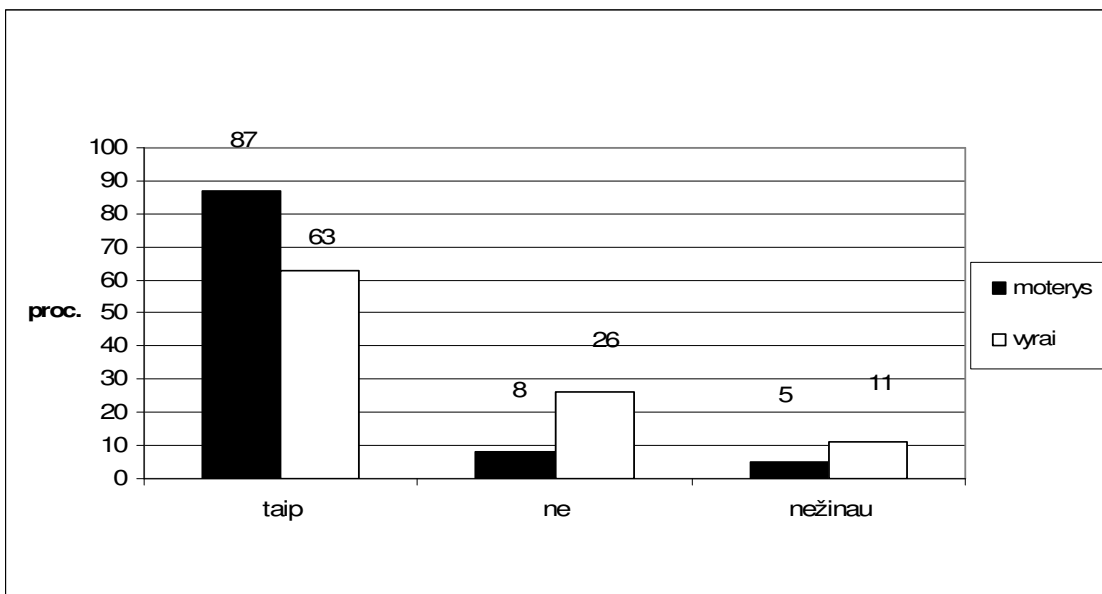
Lentelė Nr.1. Atsakymai į klausimą Nr. 6. Kaip manote, iš kur atsiranda sapnai / kas juos siunčia? (kadangi dalis respondentų mano, jog keli faktoriai veikia sapnus, todėl lentelėje pateikiami duomenys rodo tai, kiek kartų atsakymuose buvo paminėtas konkretus faktorius)

Atsakymai	Lytis			Gyvenamoji vieta		Išsilavinimas				
	moterys	vyrų	Iš viso:	gyvena mieste	gyvena kaime	aukštasis (neb. aukštasis)	aukštesnysis (neb. aukštesnysis)	vidurinis (neb. vidurinis)	specialus	pradinis
Pasąmonė	197(67%)	71(76%)	268 (69%)	240	28	113	12	104	4	2
Mirusieji	34(12%)	6(7%)	40 (10%)	36	4	12	2	24	0	0
Dievas	10(3%)	4(4%)	14 (4%)	12	2	4	1	8	0	1
Šventieji	2(1%)	2(2%)	4 (1%)	6	0	1	1	3	0	0
Kita	50(17%)	10(11%)	60(15%)	55	5	30	15	5	0	0
Iš viso:	295(100%)	93(100%)	388(100%)	349	39	160	31	144	4	3

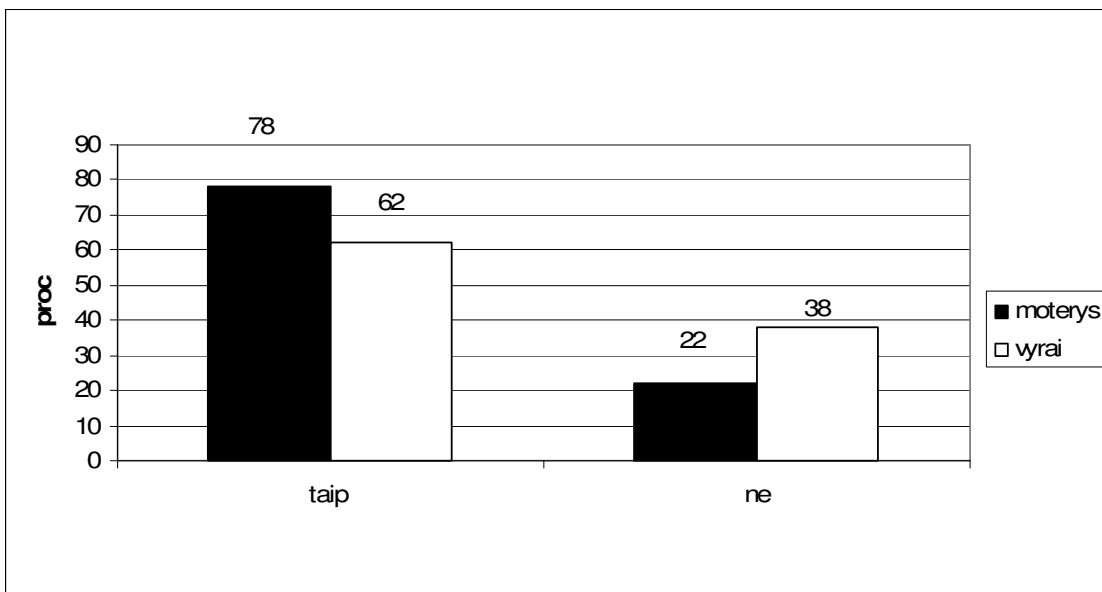
Lentelė Nr. 2. Atsakymai į klausimą Nr. 29. Ar ką nors susapnavęs ieškote sapnininkuose paaiškinimo?

Atsakymai	Lytis		Gyvenamoji vieta		Išsilavinimas				
	moterys	vyrų	gyvena mieste	gyvena kaime	aukštasis (neb. aukštasis)	aukštesnysis (neb. aukštesnysis)	vidurinis (neb. vidurinis)	specialus	pradinis
Taip	282 (74%)	31 (38%)	291	22	88	28	100	6	1
Ne	101 (26%)	50 (62%)	126	25	59	12	43	3	1
Iš viso:	383(100%)	81(100%)	417	47	147	40	143	9	2

Pav. 1. Atsakymai į klausimą Nr. 7. Ar tikite, kad sapnai pildosi?

Pav. 2. Atsakymai į klausimą Nr. 8. Ar pildosi jūsų sapnai?

Priedas Nr. 3

Tradiciniai lietuvių liaudies sapnų aiškinimai

Pateikiami Lietuvių tautosakos rankraštyne (LTR), Lietuvos istorijos instituto Etnologijos skyriaus tikėjimų ir papročių kartotekoje (LTR), Vytauto Didžiojo universiteto Etnologijos ir folkloristikos katedros rankraštyne (VDU ER) rasti bei pagal autorės sudarytą anketą „Sapnai“ (VDU ER 1189) surinkti sapnų aiškinimai.

Sukaupta virš pusantro tūkstančio tekstų. Priede pateikiami būdingiausi tekstai. Prie teksto nurodomas jo šaltinis. Kai esama teksto variantų, nurodomai ir jų šaltiniai.

Priede iškeliamas sapne regėtas vaizdas (jis reiškiamas daiktavardžiu ar veiksmažodžiu); 278 sapnų vaizdai išdėstyti alfabeto tvarka ir rašomos kiekvieno jų reikšmės.

Pagal tekstų gausumą aiškinimai sugrupuojami į reiškiančius pozityvius (priede žymima – P), negatyvius (N), neutralius (Nu) reiškinius. Pasitaiko aiškinimų, kuriuose pateikiamos dvi priešingos susapnuoto objekto reikšmės. Tokie tekstai išskiriami trumpiniu PN arba NP, priklausomai nuo to, kuri reikšmė, pozityvi ar negatyvi, minima pirma, o kuri antra.

Priedo pabaigoje pateikiami įvairių retų žodžių ir barbarizmų paaiškinimai. Dalyje tekstų taisytos gramatikos ir skyrybos klaidos.

Adata

N „Adatas – irgi **širdies skausmas**“ LTR 4638/40; LTR 788/232; „Peilis, adata – **barniai šeimoje**“ VDU ER 1189-8/43.

Aguonos

N „Susapnuoti aguonas – **ašaros**“ LTR 1580/684.

Agurkai

N „Jei sapnuoju agukus, tai visada tas sapnas man **ligą** pranašauja“ LTR 1948/174; „Valgysi agurkus, bus dideli **klapatai**“ LTR LMD I 254/1-145; „Susapnuoti agurkai – nuog ko nors patirsi **zaidrastį**“ LTR 15800/758.

Akmuo

N „Didelį akmenį neszi – **sirgsi**“ LTR LMD I 254/1-170; „Matai mažus akmeniukus – bus maži **vargai**“ LTR 1993/139; „Akmens kiloji - patirsi daug **vargo**“ LTR 1993/137; „Susapnuoti, kad kas in tave akmeniu meta – **apkalbės**“ LTR 1580/753.

P „Didelį akmenį iš trobos išnešti – **praeis vargai, sunkumai**“ LTR 1993/138.

Antis

P „Matyti (sapnuoti) antis ar balandžius – gausi **gerą žinią**“ LTR 1503/187.

Apkabinimas

N „Susapnuoti, kad kas tavį apkabina (priešinga lytis) – **liga**“ LTR 1580/721.

Arklys

P „Jei sapnuoji baltą arklį – „**gerovė**“, juodą – „**blogai**“, bėrą – „**laimė**“ LTR 5732/924; „Jeigu pamatau porą gražių arklių važiuojant, tai viskas bus gerai: **uždarbis** bus“ LTR 4858/208; „Arklys – gali būti **turto pranašas**“ VDU ER 1189-1/32; „**gerai**“ VDU ER 1189-5/6; 1/ 4; 1/47; 1/26; 1/25; 1/22; 1/17; 1/12; 1/11; 1/3; „Arklius sapnuot – **piršliai** atvažiuos“ LTR 5424/158; „Jei aš susapnuoju grybus arba arklius – sulaukiu **dėmesio** malonaus iš **priešingos lyties**“ VDU ER 1189-2/2; „Arklys – **vyras, draugas**“ VDU ER 1189-1/41; „**draugas**“ VDU ER 1189-1/7; 1/14; „Arklys – žiūrint koks. Moteriai reiškia **vyrą**“ VDU ER 1189-1/28; „Sapnuoti arklius – reišk **kavaliarius**. Je baltą arklį sapnie pamata, ta būsi **pagerbts**“ VDU ER 33-7/36; „Grazūs arkliai sapnuot – **grazūs orai**“ LTR 5419/119.

N „Jeigu sapne sapnuoji baltą arklį, tai **mirsi**“ LTR 1552/226; „Baltą arklį jei sapnuoji – tai tuoj **mirsi**“ LTR 1531/315; „**Mirtį** – juodas arklys“ VDU ER 1189-5/6; 8/187; 8/70; „Arklys – gali būti ir **mirtį nešantis**“ VDU ER 1189-5/6; 8/227; „Arklys – **vargas**“ VDU ER 1189-1/38; „**liga**“ VDU ER 1189-1/21; „Susidursi tą dieną su **melu**“ VDU ER 1189-1/18.

Nu „Matyt bėrą arklį lakstant – bus **vėjas**“ LTR 785/392; „Arklys – diena bus **vėjuota**“ VDU ER 1189-5/10; 5/7; 1/33; 8/42; 8/45; 8/102; 8/106; 8/185; 8/176; 8/170; VDU ER 789-93; LTR 1555/134-307; „Važiosi **in ioda arkla – letus**“ LTR LMD I 254/1-169; „Arklį [...]tamsus arklys – tai **šilumos**... Šviesus – in **sniegā**...“ LTR 5561/99; „Arklys – **kelionė**“ VDU ER 1189-5/9; „Arklys – jei pakinkytas, galima **kelionė**“ VDU ER 1189-1/32.

NP „Važiuoji juodu arkliu – **blogai**; bėru, žilu ir kitu – **gerai**“ LTR 2280/140.

Ariama žemė, arti žemę

N „Ariama žemė – **liga** arba **mirtis**“ VDU ER 1189-5/10; „Jei sapnuoji, kad ari dirvą, tai kas nors iš giminės, kur toli, **mirė**“ LTR 1456/79; „**mirtis**“ VDU ER 1189-5/11; 5/7; 5/4; 1/46;1/32; 1/19; 1/10; 1/6; 8/145; 8/165; 8/179; 8/169; 8/145; 8/136; 8/134; 8/126; 8/124; 8/104; 5/4; 1/47; LTR 5732/341; “Sapnie vėžtė šeiną a krauti šeiną arba lauką arti – **laidotuvės**“ VDU ER 33-7/67; VDU ER 1189-1/41; „**blogai**“ VDU ER 1189-5/9; 2/8; 1/48; 1/ 4; „**nelaimė**“ VDU ER 1189-1/24.

P „Ariama žemė – **į gerą**“ VDU ER 1189-1 /2.

Ašaros

N „Ašaras – bus **liga**“ VDU ER 756-33.

Nu „**Lietų** [reiškia] – ašaros“ VDU ER 1189-5/9; 1/48; 8/45; 8/63; 8/108.

P „**Sėkmė** – ašaros“ VDU ER 1189-1/34.

Ašys

PN „Sapne važiuoti geležinėmis ašimis, **būsi baliui**, o medinėmis ašimis – **liga arba mirtis**“ LTR 1555/134-308.

Audeklas

Nu „Audeklus sapnuoti – reiškia **kelionę**“ LTR 1993/100; LTR 507/31-174; „Audaklu ausi – **kelane** iastu pinsi – kelane. Abrusu welesi – kelane artima“ LTR LMD I 254/1-173; „Jei sapnuoji, vinioji drobes ar šiaip kokį audeklą, bus didelė **kelionė**“ LTR 355/90-72; LTR 1635/92; LTR 369/160.

NuNP „Sapnuoti audeklų audi ar meti – bus didela **kelione**. Jei audi, sapnuoji baltų - bus **džiaugsminga kelionė**, jei juodų – **liūdna**, jei raudonų ar kletkuotų – bus **ašarų**: kur pakravuosna raiks važiuot“ LTR 1486/397; „Audi audeklų – bus **kelionė**... juodas tamsus [audeklas] – **gedulinga kelionė**, pakrvas, baltų – **linksma kelionė**...“ LTR 5732/922.

N „Susapnuoti margytas audeklas – **kelionė**, bet **nelaiminga**“ LTR 1580/736; „Susapnuoti tiesti šlapius audeklus – **kelionė**, bet **su ašarom** (nesčėslyva)“ LTR 1580/571; „Sapnuoti, kad kloji baltą audeklą – **nabaščikas** bus“ LTR 1580/765; „Juodą audeklą audžia – gausi žinią, kad kas **mirė iš artimųjų**“ LTR 1993/150.

Auksas

P „Auksą, sidabrą (ne pinigus, bet daiktus) sapnuoti yra gerai – reiškia kokį **džiaugsmą** arba **netikėtą naujieną**“ LTR 1657/185; „Jeigu sapnuoji auksą, **labai gerai**“ LTR 2280/140; „**gerai**“ LTR 339/2-25; „**sėkmė**“ VDU ER 1189-1/32.

Aukštai būti

P „**Garbę** – būti aukštai“ VDU ER 1189-1/28.

Austi

N „Jei per sapnų audi, tai bus **pletikai (apkalbėjimas)**“ LTR 1310/274; „Susapnuoti aust stovint už stovų – tai apie tave kas **šneka**“ LTR 1580/737; „Audžiant matai – bus **kelionė, klapatai**“ LTR 1993/149.

Nu „Austi staklėmis – pranašauja ilgą **kelionę**“ LTR 1993/90.

Automobilis

Nu „Sustikus aptomobilu – **navinas**“ LTR LMD I 254/1-168.

Avys

N „Jeigu sapnavai avelas, tai irgi, ē gyvulius varinėji, irgi **laidotuvės** kur bus, jau būsi...“ LTR 5561/151.

Bala

N „Inbridai balān, purvan – vat jau bus **liga**“ LTR 5732/919; „Bala – **sunkūs vargai**“ LTR 6082/449; „Brisi per klunpiu balu – **klapatei**“ LTR LMD I 254/1-147.

Balandis

Nu „Matyti sapnie balondžius – gausi **laišką**“ VDU ER 33-7/51.

Balius

N „Susapnuoti balioj būti – būsi **pagrabe**“ LTR 1580/719; „Jeigu susapnuoji didelį balių ar šventę su daug pažįstamų žmonių, tai reiškia, kad tavo namuose bus **nelaimė** ir susirinks daug žmonių“ VDU ER 791-207.

Balkiai

N „Je sapnuoji, ka balkius veži, bus **budynes**“ VDU ER 21-7.

Baltas

P „**Sėkmę** – balti daiktai“ VDU ER 1189-5/9.

Banda

NP „Sapnie ganyti bondą – reišké susiejėmą **laidotuvies a veselie**“ VDU ER 33-7/38; „Bonda sapnouti, ta skaituos, **geri meta** būs, jeigu gera bonda. A jeigu jau tèn kuoke sudžiūvusi, mėnka, susišiaušusije gyvole, ta **bluogi meta** būs. Nu vo“ LTR 5731/251.

N „Sapne ganyti bandą – turėsi **vargą**“ LTR 1505/80; „Galvijų bandą matai ir dar su avelėmis – bus **pakravas** (šermenys)“ LTR 1993/160.

Barnis

N „Barniai (susipyksi su kuo nors) – reiškia **gaisrą**“ VDU ER 1189-5/11; „**Priešą** [reiškia] – barnis [sapne]“ VDU ER 1189-5/9; „**Neištikimybę** [reiškia] – barnis [sapne]“ VDU ER 1189-5/9.

P „Barniai šeimoje [sapne] – **meilė savo sutuoktiniui**“ VDU ER 1189-5/6; „Jei baries su kitais - **geras ženklas, pasisekimas**“ LTR 1993/179.

Nu „**Žinia** – barnis, muštynės“ VDU ER 1189-1/28.

Barškučiai

P „Susapnuoti barškučius (merginai) – **svotai** atvažiuos“ LTR 1580/659.

Barzda

N „Sapnuoti, kad barzdą skuti (vyru) – tai kas nors **apvog**s ir labai skaudžiai“ LTR 1580/804; „Apskusi barzdų – **prabiednėsi**“ LTR LMD I 254/1-144; „Jei matai senį su ilga barzda ir tenka pasibučiuoti – tai teks su kuo **susibarti**“ LTR 1176/190.

Nu „Ilga barzda – **kelionė**“ VDU ER 1189-1/41; 1/18; 1/14; „**kelionė** arba „**likti su barzda**“ VDU ER 1189-1/32.

P „Ilga barzda – **į gerą**“ VDU ER 1189-1/12; 1/3.

Basam būti

N „Sapnuoti vaikšiot žiemą basam - **blogai** kas gspadoj nutiks“ LTR 1580/791; „Susapnuoti būti basam ir kad jaustai saltį – gyvenime **nustosi** didelės **bagoctvės**“ LTR 1580/622.

NP „Basam būt – **biednystė**. Apsiavusiam – **pelnas, pasisekimas**“ LTR 1993/194; „Jei sapnuosi, kad basas, tai **neteksi vietos** arba **uždarbio**; bet jei sapnuosi, kad apsiavę njaujais batais ir džiaugsies, tai **gausi vietą** arba **uždarbį**, kuriuo džiaugsies“ LTR LMD I 597/7.

Batai

P „**Draugą** – batus matuotis“ VDU ER 1189-2/8; „**Draugą** – batai“ VDU ER 1189-1/28; 1/9; 1/7; 1/5; „Susapnuoti, kad nešioji čebatus [batus] – **pelną** gerą iš to turėsi“ LTR 1580/730; „Jei [sapnuoji] gražius čiabatus – **džiaugsmas**“ LTR 2385/81-8; „Sapnauti naujus batus – naujas **darbas**“ VDU ER 33-7/29.

Nu „Batai – **kelionė**“ VDU ER 42-6(17); „**Svečius** – sapnuoti batus“ VDU ER 1189-1/17.

PN „Kad eini, eini ir randi kamašus, tai in didelio **turto**, jei išgaišeni, tai in **biednumo**“ LTR LMD I 475/3-25; „Jei aunies batais – **pasisekimas**. Jei aunies vyžomis - didelis pasisekimas, kada matai švarius, baltus autus. Jei autai nešvarūs, tai reiškia, kad teks **paskolinti pinigų** tokiam žmogui, iš kurio bus sunku gauti skolą“ LTR 1993/195.

N „Batai sulūžę – **neištikimybė**“ VDU 1189-8/174.

Bažnyčia

P „**Sėkmę** – bažnyčia, dalyvauti apeigose“ VDU ER 1189-1/7; „Susapnuoti bažnyčią puošti (merginai) – greit stos **šliūban**“ LTR 1580/660.

Nu „A bažnyčią sapnauti, koniga – daug **nemalonumu**“ LTR 5731/63; „Bažnyčioj būti – **klapatai**“ LTR 1993/205; „Bažnyčioj melscis – vis **nuliūdimas** kokis“ LTR LMD I 475/3-39.

Beldimas

Nu „**Žinią** – jei sapne beldžia į duris“ VDU ER 1189-1/12; „**Žinią** – paukščiai, beldimas į langą“ VDU ER 1189-1/32.

Beprotis

N „Beprotis aplink tave šokinėja – **nelaimė, sunki liga**“ LTR 1993/163; „Beprotį sapnuoti - baisiai blogai. **Nemalonumai** ir **liga**“ LTR 1693/420.

Beržynas

P „Beržyną matai – bus **pasisekimas**“ LTR 1993/155.

Bėgti

N „Sapne bėgti ir nepabėgti – **nelaimė**“ LTR 6082/447.

Bitės

N „O bitės tai yra **gaisras**“ LTR 4858/205; „Bites sapnuoti – **gaisras** bus“ LTR 1993/49; LTR 2376/24; LTR 1722/83; VDU ER 1189-8/106; „Ūžia bičių spiečius – bus **gaisras**“ LTR 1993/154; „Jei įkandą (sapne) bitė – gausi lepsenas (**mušti**)“ LTR 1503/185.

P „**Sėkmę** – bitės“ VDU ER 1189-1/32; „Susapnuoti bites – **šeimyna bus didelė**“ LTR 1580/744.

PN „Daug bičių sapnuoti – neižilgo matysi didelį žmonių suėjimą: laike **laidotuvių, vestuvių, krikštynų** ir kt.“ LTR 2088/100.

Blakės

N „**Ligą** – sapnuoti blakes“ VDU ER 1189-1/17.

Blynai

N „Susapnuoti blynus kepti ar juos valgyti – **pletkai**“ LTR 1580/655.

Blusa

P „Saka, jei matai per sapną utėles, tai bus vargas tau. O jei blusas, tai **gausi pinigų** iš kur nors“ LTR 1580/745.

Braškės

P „Braškės sapnauti gera, pranašau **meile, džiaugsmą**“ VDU ER 33-7/31.

Brolis

N „O už bruoli ištekiet, už bruoli sapnuoti, tai tikra melagystė, kas nuors tavi ir **apmeluos**“ LTR 6057/216.

Bučiuotis

N „Bučiuotis (sapne) – **liga**“ LTR 1503/186; „Jei sapnuoji, kad su kuom nors bučiuojies, tai nuo to žmogaus turėsi **nemalonumų** ar tiesiog net **sirgsi** nuo jo“ LTR 355/90-63; „Su moteriške pasibučiavus – **liga** apsiest“ LTR 600/213-1; „Jei vyras sapnuoja, kad jis gražias mergas bučiuoja ir meiluoja, arba mergos pačios kimba prie jo, tai prieš **ligą**. Abelnai sapnuoti, kad turi lytinius santykius vyrams ir moterism pranašauja ligą“ LTR 1438/52; VDU ER 1189-5/7; 2/10; 1/7; VDU ER 33-7/39; LTR 1993/46; LTR 1582/584; „Jei sapnuoja, kad numiręs žmogus pabučiuoja, tai tas žmogus **susirgs**“ LTR 607/66; „Jei per sapną bučiuojiesi – **barsies**“ LTR 5419/121; „Bučiuotis, juoktis – ti **susipyksi**“ VDU ER 31-2(25); „**Neištikimybę** – bučiuotis su vyru“ VDU ER 1189-1/7; „Jeigu sapnuoju, kad bučiuojuosi su moterim, labai **blogai sekasi** visur ir namuose ir darbe“ VDU ER 1189-6/3.

P „Sapnuoti, kad su mylimu bernu pasibučiuoju – **gerai**“ LTR 1580/583; „Merginai sapnuoti su nemylimu bernu pasibučiuoti - reiškia, kad turėsi jį **mylėti**“ LTR 1580/585.

Bulvės

N „Kai sapnuoji, kad bulves kasi, tai iš giminės kas **mirs**“ LTR 1403/247; „Bolves sapnout, daug bulvių į maišą sudietas – ti kas nuors **numirs**“ VDU ER 31-2(25); „**Mirtį** reiškia bulvės“ VDU ER 1189-2/7; 1/31; 1/30; 1/21; 1/19; 1/10; 1 /4; „Jei bulves sėji ar kasi – bus **laidotuvės**“ LTR 5485/61; VDU ER 33-7/18; VDU ER 1189-8/51; 8/56; 8/70; 8/107; 8/109; 8/113; 8/126; 8/136; 8/168; 8/172; 8/185; 8/103 „Susapnuoti bulbas kasti – an kieno laiko kasa, tai ty būva **nabaščikas**“ LTR 1580/644; LTR 1580/772; „Jei sapnuoju, kad bulves valgau, taipgi **ligą** sapnas reiškia“ LTR 1948/175; „**Pliuotka** – bolbes. Jou daugiau, jou didelesni“ LTR 5731/263; „Jei sapnūji, ka buolbes kasi, tai turėsi didelį **vargą**“ LTR 1505/61; „Jeigu susapnuoji bulves, tai sako, kad reiks **bartis**“ LTR 339/2-15.

P „**Sėkmę** – kasti bulves“ VDU ER 1189-1/17; „Jei sapnuo žydinčias bulves – **gerai**“ LTR 1571/85.

Cukierkos

N „Sapnuoti valgyti cukierkas – **nėra** visai **gerai**“ LTR 1580/776;

P „Walgit piragas, smagas; cukierkas – **smagas**“ LTR LMD I 254/1-162; „Kad cukierkų valgai - tai in **smogu**“ LTR LMD I 475/3-61.

Česnakai

N „Sapnouti česnakus – **nageruma** gyvenime“ VDU ER 33-7/48.

Čigonas

N „Cigonų – **apšukuos** čigonai“ LTR 5732/335; VDU ER 1189-1/41; 1/38; 1/32; 1/28; 1/7; 8/166; 8/169; „O jau sapnuoti ciguoną, tai būtina bus **apgavystė**“ LTR 6057/214; „Čigonai – **negerai**. Ar tai **nepasisekimas** ar **pametu ką** ar **apgauna**“ VDU ER 1189-2/10; „Jei sapnuoji čigoną, tai reiškia, kad tau teks apgauti kitą žmogų ir iš to bus **nemalonumas** tau“ LTR 1948/135; „Daug čigonų – **negerumai**“ LTR LMD I 254/1-154; „Žydą ir čigoną sapnuoti – turėsi **nuostolį** arba tave **apgaus**“ LTR 1438/54; „**Neištikimybę** – čigonai“ VDU ER 1189-1/32.

Dainuoti

N „Sapnuoti, kad dainuoja – **verksi**“ LTR 1580/750; „Jei per sapną giedzi (dainuoja), tai teks **verkc**“ LTR 1310/298; „Dainuoti – **nemalonumas**“ LTR 6082/449.

P „Jei dainuoja ir giedi ir matai žvakę žibant – tai bus linksmas **susiėjimas**“ LTR 1176/197.

Daktaras

N „Matyti daktarus sapnie irgi reiškė **ligą**“ VDU ER 33-7/40.

Dalgės

N „Girdėt dalges kalant – **barnius**“ LTR LMD I 254/1-167.

Dangaus ženklai

N „In dangaus žinklai aviai ar sapniai, in **vainas**“ LTR LMD I 475/3-100; „Jeigu sapne matai ant dangaus kalaviją, tai bus **karas**“ LTR 1648/22; „Jei sapnuoji dangaus šviesybes, išgirsi **nebašniką** arba ir pamatysi“ LTR LMD I 597/7.

Dantis

N „Sapnuoji, kad jaunas dantys iškrenta, tai žinok, kad **mirs** kas nors jaunas iš giminių, o jeigu dantys iškrenta jau jisai senas, ir, reiškia, be skausmo, tai iš kaimynų kas nors mirs“ LTR 6982/343; „Jeigų priešakinis dantis – tai **mirs** iš giminės. Giminės mirs kažkas. Ir jeigu žemyn nosis niežti – irgi mirs kas nors... A dantys jeigu sapnuoti ištrauks – tai tikrai mirtis. A jeigu, saka krauju sapnuoji, tai savi atvažiuos, gimines pamatyt, susipažinti“ LTR 6982/740; „Jeigu dantį sapnuoji, kad iškryta dantis, žinai, va čia va krūminis iškryta, tai čia kas nors jau iš **giminių mirs**, ir išeina tau jau skaudės; **jau širdies skausmas bus**. Nu, a jeigu jau va čia va, priekinį jai čia, kur išeina be skausmą, be nieka, tai tadu jau kas nors mirs iš tolimesnio. Čia šita irgi patiki“ LTR 6982/529; „Jei dantį trauki – **mirs** kas nors iš giminės“ LTR 1176/210; VDU ER 42-6(17); VDU ER 791-188; VDU ER 33-7/25; LTR 5731/64; 5731/261; 6055/43; 355/90-61; 403/246; 1516/91; 2237/307; 600/213-11; 607/53; 744/41; 444/612; 444/608; 1440/17; 339/2-14; 1993/45; 1671/105; 2088/370; 1437/220; 422/31-5; 1657/301; 1580/633; 1580/732; 2284/416; 2088/381; 1580/632; VDU ER 1189- 6/3; 5/11; 5/8; 5/4; 5/6; 5/3; 2/1;1/41; 1/39; 1/36; 1/34; 1/29; 1/32; 1/27; 1/26; 1/25; 1/23; 1/19; 1/15; 1/12; 1/11; 1/8; 1/7; 1/5.

Darbas

P „Sapnuoti ūkiškus darbus – turėsi pasisekimą, jei sapnuotojas yra ūkininkas. Darbas šiaip **pasisekimą** rodo“ LTR 1993/60.

Debesys

N „Jei sapnuoji debesis, tai turėsi **vargų**“ LTR 1310/297.

Degtinė

Nu „Degtinė – **lietus**“ VDU ER 1189-8/130.

Dievas

N „Sapnie matyti dievą, katras atruoda kap žėls senielis, y bloga, **žus** kas nuors iš artimų žmuonių“ VDU ER 33-7/34.

Dirva

P „Dirvos – bus **gers derlius**“ VDU ER 42-6(17).

N „Kad regi dzirvos juoda, **mažute nauda**, bus biendi meti“ LTR LMD I 475/3-75.

Draugas

NP „Jei sapne matei savo geriausią draugę, tai daugiau nereikia su ja draugaut, nes ji tau kokią **šunybę išskirs**, o jei blogiausią – tai draugauk su ja, nes tada ji tau **gero padarys**“ LTR 1416/6-134.

Duobė

N „Susapnuoti kur duobę kasti, tai ty bus **nabaščikas**“ LTR 1580/635; „Mirtį – **duobė**“ VDU ER 1189-1/32.

P „Susapnuoti žmogui kapstytis iš duobės ir kaip nors išlipti – **iš visų vargų** ir bėdų lengvai **išeisi**“ LTR 1580/672a.

Duona

P „Jeigu sergi i susapnouji dounele, ta greit **išgysi**“ LTR 5731/255; „Jeigu douna – **sveikata**“ LTR 5731/59; „Sapnuoti, kad duoną minkai – **prabago[tė]si**“ LTR 1580/803; „Susapnuoti, kad kas kitas tau duoda duonos – gausi **bagocvės**“ LTR 1580/689; „Susapnuoti, kad kas tavo namuose kepa duoną – bus **svečias bagotas**“ LTR 1580/688; Jei sapnuoji, kad duoną kepti, tai bus kas nors **gerai** tavo gyvenime“ LTR 1310/276; „Duona – **į gerą**“ VDU ER 1189-1/21; VDU ER 1189-1/20; VDU ER 1189-1/3.

N „Duona kepa – bus **nemalonumai, nuostolis**“ LTR 1993/146; „Balta duona sapnuoti – **blogai**“ LTR 2366/125; „Juodą duoną sapnuoti – **blogai**“ LTR 2366/124.

PN „Daug duonos – **turtas**, trupiniai – **nuostolis**“ VDU ER 1189-1/32.

Durys

N „Jei sapnuoji, kad matai daug durų ir negali išeiti – gyvenime bus kokių **pinklių** (kenks žmonių apkalbėjimai ir kt.)“ LTR 1993/291.

Džiaugsmas

P „**Ašaras** – džiaugtis“ VDU ER 1189-5/9; 8/51; 8/52; 8/54; 8/137; 8/136; 8/148.

Eglė

N „**Mirtį** – eglutės šakelės“ VDU ER 1189-1/16.

Elgeta

N „Praša ubagai almužnu, **negerumai**“ LTR LMD I 254/1-155.

Ežeras

P „Susapnuoti, kad sunkiai plaukei per ežerą – **sunkiai iš bėdos išlysi**“ LTR 1580/701.

N „Ežerą sapnuoji – reikės daug **verkti**“ LTR 1693/425; Susapnuoti plaukt per ežerą – **ašaros**“ LTR 1580/700; „Kuo didesnis ežeras, tuo didesnės ir **ašaros** bus“ LTR 1993/208; „Aplink ežerą vaikščioji – teks **verkti, ašaros**“ LTR 1993/207.

NP „Jei sapnuoju, kad braidau ežere, tai turėsiu didelius **vargus ir nemalonumus**. O jei braidau per upę, tai ženklina, kad mano **vargai greit baigsis** (nubėgs, nutekės, kaip bėgantis vanduo)“ LTR 2069/334.

Gaidys

N „**Gaisras** – gaidys“ VDU ER 1189-8/184; 8/185; 8/164 „**Gaisras** – gaidys, gal raudonas, taip aiškino“ VDU ER 1189-2/7; 8/73.

Gaisras

P „Jeigu sapnuoji gaisrų bus **pagada**“ LTR 293/897; „**Oro atšilimą** – gaisras“ VDU ER 1189-5/6; „Matyti sapnie gaisrą – bus **giedra, gražus uors**“ VDU ER 33-7/54; „Jeigu žmogus susapnuoja, kad namai dega, tai rydienai bus **giedra diena**“ LTR 270/454-8; „Jeigu sapnuoji gaisrą - bus **giedri diena**“ LTR 1780/268; „Gaisras – **pagada**“ LTR 785/392; LTR 293/897; LTR 613/85; VDU ER 756-2.

N „Gaisras – **sausra**“ VDU ER 42-6(17); „[Gaisras] tai reiškia nemalonumus šeimoje – **pykčiai ir barniai**“ VDU ER 1189-2/2; „Jeigu sapne matysi gaisrą, tai tave užpuls **vagys**“ LTR 444/343; „Gaisrą matyti ir daiktus nešti iš degančio namo – bus didelis **nuostolis**“ LTR 1993/168.

PN „Kai pirkia dega ugniu – **pagada**; kai su dūmais – **klapatas** visai šeimynai“ LTR LMD I 475/3-88; „Jei sapne matysi degant su skaidria liepsna, bus **pagada**; jei su dūmais, **nepagada**“ LTR 1571/95.

Nu „Gaisras – bus **karštos dienos**“ VDU ER 1189-5/6; „Gaisrą – **bus vėjuota**“ VDU ER 1189-1/39; „Susapnuoti pažarą – bus **oro atmaina**“ LTR 1580/605; „Gaisrą matyti: esant pagadai – **sudegs pagada**, bus lietus, o lyjant – **bus priešingai**“ LTR 600/213-7.

Gandras

P „**Vaiko gimimą** – gandras“ VDU ER 1189-1/44; 1/32; 8/60; 8/88.

Gegutė

N „Gegukuoja – **mirs kas** giminėje“ LTR 5732/470.

Geležis

P „Geležį sapnuosi, žinok, kad **sveikata**“ LTR 1451/211.

Geras / blogas sapnas

NP „Jeigu sapnuoji ką nors gerai – tai bus **blogai**, o jei sapnuoji blogą, tai bus **gerai**“ LTR 1283/82-33; „Kas gerą sapną sapnuoja, tai atsitiks **blogas**, jei blogą, tai atsitiks **geras** kas“ LTR 600/146-14.

N „Jei sapne kas sekasi, tai gyvenime **nesiseks**“ LTR 64/1083.

Gerti

Nu „Gert alus – **lietus**“ LTR LMD I 254/1-169; „Regėsi – gersi arbatu, bus **lietus**“ LTR LMD I 254/1-169; „Pilti pieną arba gerti alų – bus **lietaus**“ LTR 1503/173; „Jei šlapinsies ar šnapsą per sapną gersi, tai bus **lietaus**“ LTR 1451/209.

N „Gert arielką – **sirgsi**“ LTR LMD I 254/1-170; „Susapnuoti gert alų ar arielką – **blogai**, ba būsi primuštas“ LTR 1580/720; „Jeigu arelkų geri, tai bus **nepriimnumas**, ku verktum nēr žinios, kad ku pamačys“ LTR LMD I 475/3-60.

Gėlės

P „Baltos gėlės – **laimė**“ VDU ER 42-6(17); LTR 444/472; „Gieles **gera** sapnouti“ LTR 5731/62; „Baltos gėles sapnuoti – **gerai**“ LTR 355/90-79; „Gėlės – **gerai**“ VDU ER 1189-2/12; „O gieles – **gerā, džiaugsmas**“ VDU ER 34-1(8); „Sapnuoti (ypač merginai) žydinčias gėles – bus didelis **džiaugsmas**“ LTR 1580/591; „Je sapne matai [gėles] kvietkas – turėsi **džiaugsmą**“ LTR 1505/59; VDU ER 1189-2/1; LTR 785/392; „**džiaugsmas**“, „**sėkmė**“ VDU ER 1189-1/46; 1/33; 5/1; „**laimė**“ VDU ER 33-7/63; „Susapnuoti merginai gražų darželį – ištekės (**svotai bus**)“ LTR 1580/703; „Merginoms susapnuoti [**gėlių**] vazonai – **jaunikiai**“ LTR 1580/678; „Daug gėlių – **ištekėsi** arba **apsivesi**“ VDU ER 42-6(17); „Jei sapnuoji, kad kambarys išpuoštas darželinėmis gėlėmis, tai bus didelis pasisekimas jaunimo tarpe. Jei jis išpuoštas laukinėmis gėlėmis, tada teks būti svečiuose ir ten bus **pasisekimas**“ LTR 1722/80; „Jei in stalo stovi bukietas kvepiančių žolynų, tai sulauksi tokį **meilų svečių**, ku ilga nebuvo i da su gastincium“ LTR LMD I 475/3-33; „Jai daržely rūtelės dygsta, tai mergaitelės bus **gimimas**, kai laukia; e jei kiti žolyneliai, tai in berniuka“ LTR LMD I 475/3-27.

N „Jei sapnuoji: gėlę kas išrovė – turi kažkas **mirt iš artimųjų**, pažįstamų“ LTR 5422/220; „**Mirtį** – gėlės“ VDU ER 1189-1/20; „Baltas gėles skini – pats **mirsi**“ LTR 1693/241; „Jeigu gieles sapnuoji, tai žmuonės sakydava, kad **širdies skausmą** turiesi jau didelį“ LTR 6057/213; „Raudonos gėlės – **nelaimė**“ VDU ER 42-6(17); „**Ašaras** – gėlės“ VDU ER 1189-1/41; 5/10; „Kad kvietkų raudonų, ružavų – tai itai vis in **ugnelas**, daugiausia tadu graudzimas ažudega“ LTR LMD I 475/3-32; „**Pres ugnele** sapnai, sžiloi tu namu renki kvetkais raudanais“ LTR LMD I 254/1-269; „**Ligą** – gėlės“ VDU ER 1189-1/34; „Sapnouti kombari gielės **y nagera, turiesi liūdesį**“ VDU ER 33-7/63; „Jau sapnuoji gėles, bus kas nors **blogai**“ LTR 6982/984.

Giedra diena

N „**Gaisrą** – giedras vėjuotas oras“ VDU ER 1189-5/10; „**Gaisrą** [reiškia]– giedra diena [sapne]“ VDU ER 1189-5/9.

Gimdymas

N „Sapnauti, ka gimda arba matyti k akėta gimda, vo ištikrujų esi nanieščia, irgi y nagera, gal apnikti **ligas** a kokie **nageruma**“ VDU ER 33-7/66; „Susapnuoti moteriai vaikas pagimdyti – turės **bėda**“ LTR 1580/694; „Ka gimdit vaikelis, **negerumai**“ LTR LMD I 254/4-160.

PN „Gražų vaiką gimdai – tas sapnas reiškia **džiaugsmą**. Jei gimdai vaiką negražų – turėsi **sirgti, liga**“ LTR 1993/63.

Girtas žmogus

Nu „O kad girtą sapnuosi, tai **lietaus** bus. Visaip žmuonės tuokių aiškinimų turi ten“ LTR 6057/210; LTR 1505/65; „**Lietų** – girtuokliai“ VDU ER 1189-1/28; 8/127; 8/128.

N „Kad žmonės saka, **jeigu latrus** sapnuosi, kad žiūri, tai **apšnekės**“ LTR 6057/208; „**Liga** – matyti tą asmenį girtą“ VDU ER 1189-1/38; „Girtas gulėsi – **sirgsi**“ LTR LMD I 254/1-170; „**Barnius šeimoje** – girtas vyras“ VDU ER 1189-5/7; „Girtą žmogų sapnuoti – reikės **bartis**“ LTR 1993-283.

Gydytojas

NP „Sveikam gydytojas sapnuoti **liga**, o ligoniui gydytojas sapnuoti – bus sunki **liga**“ LTR 1693/427; „Gydytoją matyt – sveikam **liga**, ligoniui **pagijimas**“ LTR 785/392.

Gyvatė

N „Gyvatie – negerai... **didelė nelaimė arba mirtis**...“ LTR 5561/156; „Gyvatė – **negerai**“ LTR 5732/980; „Gyvatė **nelabai gerai** – čia blogas žmogus kad negera tau galvoja“ LTR 5561/98; „Dar kai sapnuoji gyvatę, jeigu gyvatė kanda – reiški **kažkas tau nori pakenkti**. Turi saugotis, kad kažkas gali apkalbėti ar pakenkti. Vienžo jau kažkas blogo“ VDU ER 1189-2/7; „**Liga** – gyvatė“ VDU ER 1189-1/43; „**Apkalbas** – gyvatė, kirmėlės“ VDU ER 1189-1/41; 8/158; 8/154; 8/114; 8/108; 8/84; 8/64; „**Neištikimybę** – gyvatė“ VDU ER 1189-1/31; „**Priešą** – gyvatė“ VDU ER 1189-1/9; „Gyvatę – **neprietelius**“ LTR 5732/337; „Sapne matyti gyvate, arba gyvatės įkondims y baise **nagera, pliuotka, bluogi** žmuonės nuor pakenkti, padaryti kuo nuorintas nagera“ VDU ER 33-7/9; „Gyvatę sapnuoti – **nelaimė**“ VDU ER 620-174; „Gyvatė tave įgėlė – gausi nukentėti nuo širšių, **įgels**“ LTR 1993/188; „Kai sapnuoji, kad gyvatę užmuši, tai **mirs** brolis ar sesuo“ LTR LMD I 609/6; „Per sapną būti gyvatės įkastam, reiškia **nemalonumus** turėsi“ LTR 2366/104.

P „Jeigu susapnuosi gyvatę, tai gausi daug **pinigų**“ LTR 339/2-26; „Jei regi gyvatę pasuoletj rungos, tai kely jau **pinigai** ateina tau“ LTR LMD I 475/3-23; „Sapnuojant gyvates, bus čiūžų **pinigų**“ LTR 796/48-8; „Gyvatės nuo tavęs šliaužia, bijo – **nusikratysi priešų**“ LTR 1993/189; „Sapnuoti žibančią gyvatę ir ji tavęs neįkanda – kas nors norės **blogo** padaryti, bet **neįvykdys**“ LTR 1580/675; „Sapnuoti, kad gyvatė norėjo įkasti, bet neįkando – blogas žmogus mislina kū **blogai** padaryti, bet **nepadarys**“ LTR 1580/57.

Gyvuliai

P „Gyvuliai – **turtas**“ VDU ER 1189-1/32; 1/17; „Gyvuliai – **sėkmė**“ VDU ER 1189-1/7; „Gyvuliai riebūs – **gerai**“ VDU ER 1189-5/6; 1/48; 1/26; 1/25; 1/20.

Nu „Matyti (sapnuoti) **baltus gyvulius** arba išdžiaustytus skalbinius – bus **sniego**“ LTR 1503/188; „Gyvuliai – **laišką** gausi“ VDU ER 1189-5/11; „Gyvuliai – **žinia, laiškas**“ VDU ER 1189-5/10.

N „Gyvuliai – į **blogą**“ VDU ER 1189-5/4; 1/9.

Grūdai

P „Kai sapne matysi krūvą grūdų klojime – **bagotystė**“ LTR 1571/102.

Grikių košė

N „Susapnuoti valgyti grikinę košę – **barnis**“ LTR 1580/685.

Grybai

P „Grybus ka sapnouk (ką jauna buvau, ka grybus sapnoudavau) – **kavaliarius**. Bata – kavaliarius ir gryba. Kavaliere kokėi nuorintas, meiles naujas, pažintys kuokes“ LTR 5731/264; „Jei aš susapnuoju grybus arba arklius – sulaukiu **dėmesio malonaus iš priešingos lyties**“ VDU ER 1189-2/2; „Gražius ir sveikus grybus sapnuoti – sutiksi gražų **vyrą**“ VDU ER 620-170; „**Draugą** – rinkti grybus, matuotis batus, besimeilinaš šuo“ VDU ER 1189-1/7; „Susapnuoti jaunam žmogui rinkti senus grybus – būsi senųjų žmonių **balijų**“ LTR 1580/739; „Susapnuoti jauni grybai rinkti – **būsi jaunime**“ LTR 1580/738; „Jeigu sapnuoji renki grybus ar šiaip grybus ir sapne matai karves, tai ta dieną **būsi draugystėj, vakarėly** kokiam“ LTR 355/90-52; „Sapnuoju grybus. Sapnuoju, tai aš, jau kad vis kadu reikės kylot **pinigai**. Man jau grybai; jeigu grybus raunu ir kur miške, tai kur nors jau vis **gausiu pinigų**. Tai va, tuo tikiu“ LTR 6982/528; VDU ER 1189-5/12; „Sapnie rinkti grybus – pranašaujį būsimą **naudą**“ VDU ER 33-7/59;

N „**Mirtį** – grybai“ VDU ER 1189-2/9; „Pasimatantis grybas – prieš **mirtį** giminėje“ LTR 1658/276; LTR 1581/165; „Susapnuoti, kad renki grybus ir juos rauni – bus **nabaščikas**, bet tu po jo neverksi“ LTR 1580/631; „Susapnuoti baravykus rauti – **dantį skaudės** ir turėsi išrauti“ LTR 1580/638; **Apkalbas** – šunys, grybai“ VDU ER 1189-1/22.

Gulėti

N „Sapnuoti, kad guli – **liga**“ LTR 1580/805.

Indai dūžtantys

N „Dūžtantys indai – **barnai šeimoje**“ VDU ER 1189-8/73.

Išpažintis

N „Matai žmones, praeinančius prie spavednyčios [išpažinties] – išgirsi **blogas kalbas, apkalbės** tave“ LTR 1993/206; „Jei sapnuoji, kad eini prie spavednės (išpažinties), tai apturėsi

pletkus (apkalbas)“ LTR 1993/53; „Sapnuoti, kad pats spaviedojais – kas nor **išbara**“ LTR 1580/718.

Jaunimas

N „Kai jauno prisrinkis, tai didžiausia **galvos sopėjimas**“ LTR LMD I 475/3-63.

P „Jei senas žmogus save mato jauną – labai **seksis** gyventi“ LTR 1993/186.

Jautis

PN „Sapnie matyti jautį – netekiejuse mergina reiš, kad **įsitaįs kavalierių**, o ištekiejuse arba vedusiam turies reikalų su valdiškas žmuonėmis, tei **reikala** gal būti i **bluogesni**“ VDU ER 33-7/8.

N „Susapnuoti, kad juodas jautis bado – **bėda** inbadys“ LTR 1580/695.

Nu „Jautis – **svečias**“ VDU 1189-8/108.

Javai

P „Javai – **pinigą, praturtiejym**“ VDU ER 42-6(17); „Susapnuoti prinokusius javus pjauti ar vežioti – **būsi** greit **balionėj (vaišėse)**“ LTR 1580/578; „Per Naujus Metus sapnuoti pilnas varpas javų – bus **derlingi metai**“ LTR 1580/806.

PN „Saka, jei per sapną eini per lauką kur auga javai (rugiai, miežiai ar kviečiai), tai vistiek ir kad būna pilnos varpos grūdų, ta saka, **būsi bagotas**. O, tai kad tuščios varpos saka, reiškia, kad **nusmuksi**“ LTR 1440/28.

Juodas

N „Jeigu sapne juodai apsirengęs žmogus – kas nors **blogo įvyks**, jeigu šviesiai, tada nieko blogo nelauk ir nekreipk dėmesio“ VDU ER 1189-6/2; „**Barnius šeimoje** – juodas debesis“ VDU ER 1189-1/32.

Juokai

P „Juokai – **ašaros**“ VDU ER 1189-8/62; 8/70; 8/107; 8/166.

Juoktis

N „Bučiuotis, juoktis – ti **susipyksi**“ VDU ER 31-2(25); „**Ašaras** – kai juokiesi [sapne]“ VDU ER 1189-1/14.

Kailis, kailiniai

P „Kailis – **turtas**“ VDU ER 1189-1/43; 1/7; 8/57; „Kailiniai – **turtas**“ VDU ER 1189-1/32.

Nu „Jei sapnuoji, kas [ir] tavo pažįstamas asmuo velkasi futru, tai ir jis važiuos į **kelionę**“ LTR 355/90-71.

Kalnas

PN „Jagu sapnuoji kalnan lipi, tai **gerai bus**, jagu užlipsi, a jagu pakalnėn aini, tai jau **negerai bus**. Bus kokia jau blagumas. Tai būdava. Nu teip yra“ LTR 6982/983; „Žemyn kalno

jeigu lipu – **negerai**, jei į viršų – **gerai**“ VDU ER 1189-2/10; „**Sėkmę** – lipiti į kalną. **Nesėkmę** – leistis žemyn“ VDU ER 1189-1/48; 1/38; 1/22; VDU ER 33-7/16; LTR 355/90-78.

N „**Nesėkmę** – leistis nuo kalno“ VDU ER 1189-1/3; „Į kalnus lipti irgi **negerai** [sapne]“ LTR 5419/124; „Je sapnūdamas vaikščioji, i laipioji po kalnus a krantus – turėsi dedelį **vargą**“ LTR 1505//71; „Prieš kalną lipcie – **sunki procia** bus“ LTR LMD I 475/3-85; „Susapnuoti, kad važiuoji prieš kalną – **blogai**“ LTR 1580/696; „Kalnas – sunki procia su **vargais**“ LTR LMD I 475/3-99.

P „Jei lipi aukštai į kalną ir sviestą valgai – tai būsi didelėje **pagarboje**“ LTR 1176/194; „**Garbę** – kopti į kalną“ VDU ER 1189-1/32; „Sapnuoti save lipant ant aukštą kalną, tatai reiškia savo **vargą išvargti** ir **iš bėdų išbristi**“ LTR 1438/23; „Lipti ant kalno viršūnę – **bus atsiektas tikslas**, atlikti darbai, įvykdyti sumanymai“ LTR 1438/56; „Sapnuoti važiavimą nuo kalno – **gerai**“ LTR 1580/696.

Kapinės

N „Sapnie vakščiuoti po kapines – gal būt **liūdesys**“ VDU ER 33-7/4.

Kariuomenė

Nu „Jei sapnuosi kariuomenę arba karų, kad Džievulis duos **pagadų**“ LTR 260/398.

Karoliai

N „Jei karolius, pupas, juodas uogas – bus **ašaros**. Ir išsipildo. O jeigu baltas – tai gerai“ VDU ER 1189-2/12; „Kai sapnuoji karoliais apsiriši arba kaunierum, tai **kosuli [gausi]**“ LTR LMD I 475/3-56

Karstas

P „Grabas, aš tai pati sapnavau... **prieš vestuves** grabų...karstų...“ LTR 5561/155.

N „Sapnouti karstą – **sunki liga**“ VDU ER 33-7/35.

Karūna

P „Su karūna an galvos – tau bus **garbė**“ LTR 5732/920; „Sapnuoti nešt baltą karūną – **gerai**“ LTR 1580/755.

Karvelis

P „Sapnuoti karvelius (balandėlius) an savo namų – **gera navina**“ LTR 1580/780.

Karvė

N „Karves je pasapnuoji – vadinasi **mirs kas nuors, budynes**“ VDU ER 34-1(8); "Je sapnuoji karves ganantis, bus **budynės, kažkas mirs**“ VDU ER 21-7; VDU ER 1189-8/184; „**Mirtį** – serganti karvė“ VDU ER 1189-5/10; VDU ER 1189-5/7; „Karvę sapnuoti **negerai, mirtis**“ VDU ER 1189-2/7; „Jei sapne matai trobą **šlovant ar karves ganant** (ar pats tai darai, ar kitas, nesvarbu), tai iš to gyvenimo, kur tą darbą dirbai, išvažiuos žmogus, tai yra **mirs**“ LTR 2331/63-31; „Je sapnuoji karvė, ta koriguo veito karvės sapnuoji, tuo veituo žmuogos **mirs**“ VDU ER 787-290.

P „Jei karves, riebias, gražias – koks nuors dalyks **pasiseks**“ VDU ER 31-2(25); „Sapnie mėlžt karvę – reišk **gausi kyšį, natikietas pajamas, nauda, uždarbis**“ VDU ER 33-7/33; „Jeigu karvė išbėga, tai **merga ištekės**“ LTR LMD I 475/3-82; „Kad regėsi ganei karves, visur necista, karviu sžudu daugibe. Tu kiau inminsi ca, rubus sutepsi, zinak, veselan prasžitu. Valgisi, gersi, **linksmisies** kek naresi, kek denu“ LTR LMD I 254/1-139; „Pirksi karvę – **apsiženyysi**“ LTR LMD I 254/1-141; „Sapnuoti žalą karvę – **pinigų apturėsi**“ LTR 1580/779; „Sapne karvę melžti, reiškia **bagotystę**“ LTR 1635/93; „Jei atrandi apsiteliavusią karvę su teliuku – gausi netikėtus **pinigus**. Kada man siuncia pinigūs iš Amerikos, aš dažnai prieš tai tokius sapnus matau“ LTR 1993/184; „Karvė melžti – **gerai**“ LTR 374d/1967d;

Nu „...Karvę [...] – **suejimas žmuonių**...“ LTR 5561/96; „... [R.A.: o jeigu sapnuoji karvę?] Karvę, nu... ... kai aš dabar fermāj dirbu, tai aš visko, visokių gyvulių prisapnuoju... tai gal... taip sakyda(v)ā, kat nu, ar **svečias bus**, ar... rėškia, nu, kat ir ne svečias, bet va su ... su svetimu jau žmogum prisės susitikt... tai jau karvę sapnuoji...“ LTR 5561/152; „Sapnuoti marga karvę – **laiškas**“ LTR 1580/778; VDU 1189- 8/179.

Kasti

N „**Ašaras** – žemę kasti“ VDU ER 1189-2/8; „Sapnuoti, kad kasi doubę – veinym reišk **sunki darba**, vo kitym – **mirtį, nagerumus**“ VDU ER 33-7/13.

Katinas

N „Katiną sapnuot – **vagis** įsisuks į namus“ VDU ER 34-1(8); „Kacinių – **vagystės**“ LTR 5732/334; LTR 796/48-9; 1488/39; 2366/108; 1580/602; 600/61-6; 1488/39-7; 1503/190; 1993/289; 369/159; 270/454-9; VDU ER 1189-5/10; 1/32; 1/28; 1/25; 1/21; 1/14; 1/8; 1/3; 8/60; 8/64; 8/72; 8/7; 8/86; 8/108; 8/124; VDU ER 756-35; „Matyti sapne katinus, žiorkes – saugokes **vagių**, nes gali kuo nuorintas natekti“ VDU ER 33-7/2; „Kacinių – **vagiai**, blogi žmonės“ LTR 5732/981; „Jei kates sapnuoju – kažkas būtinai **apvog**“ LTR 5422/221; „Jeigu katinų svetimų regi, tai bus **vagiai**, cigonkos **in apgavimo perkimi ar pardavimi** arba mergas **apgaus**“ LTR LMD I 475/3-59; „**Nemalonumus** – katės. **Priešą** – katės. **Vagi** – katė“ VDU ER 1189-1/32; „Katė – **nemalonumai**“ VDU ER 1189-1/18; LTR LMD I 254/1-156; „Jei matai labai daug kačių – turėsi daug vargo su **priešais**“ LTR 1993/212; „Nupirksi katė – gausi **blagu moteriški**“ LTR LMD I 254/1-143; „Kates sapne nudūd į **melagių**“ LTR 1505/74.

Kelias

N „Kelias paprastas – bus **kelionė**“ VDU ER 1189-1/18.

Kelionė

N „Kelionė – **rūpesčiai** darbe“ VDU ER 1189-5/6.

Keptuvė

N „Grundit petelna – **barnus**“ LTR LMD I 254/1-165.

Kiaušiniai

N „Susapnuoti kiaušinius – **pliotkai**“ LTR 5485/54; VDU ER 34-1(8); „Susapnuoti, kad pats susmuši kiaušinius – pats **pletkus sudarysi**“ LTR 1580/709; LTR 1580/708; „Jeigu sapnuoja kiaušinius, daug kiaušinių, ta tokėi plepala, tokėi nemaluoni, **apšnekies tavi** tėik, vo Jėzus, Marija, ka nežinuosi, kor dingti. I būsi iš vėsa nekalts. Neprisikėšes tèn“ LTR 5731/256; „Kiaušiniai – irgi **apšnekieti, apšnekėjimas**“ LTR 6057/209; „Kiaušiniai – **pletkai**“ VDU ER 756-3; VDU ER 620-169“; 8/60; 8/104; 8/123; 8/126; 8/134; „**Apkalbas** – kiaušiniai“ VDU ER 1189-5/10; VDU ER 1189-5/9; VDU ER 1189-1/31; „Kiaušiniai – **negerai**“ VDU ER 1189-2/10; „Rasi sumusztus kauszinius – **klapatei**“ LTR LMD I 254/1-146; „Susapnuoti kiaušinius valgyti – **bėda**“ LTR 1580/707; „Jei kas nors sapnuoja kiaušinius, tai bus namie **barniai**“ LTR LMD I 398/3-24; „**širdies sopulis**“ LTR 785/392; „**muštynės**“ LTR LMD I 597/7.

P „Vištos kiaušinius sapnuoti – reiškia **šėimos padidėjimą**“ LTR 236/105; VDU 1189-8/53.

NP „Sapnouti kiaušinius – bus natikietų **pliuotkų**, y tokių žmuonių, katryms kiaušine reišk **naudą**“ VDU ER 33-7/21.

Kiaulė (paršai)

N „...Sapnuoji...[R.A.: kiaulas?] ...Aha, jeigu kiaulās, tai sakā, **girtuokliai** tai kiaulās... Nu čia tai man... irgi vat... kiek kartų taip tropijas, tai šitaip... Žiūri, vat susapnavau nakci kiauļ, i dabpjau, dzienu atsibaladoja kas girtas...“ LTR 5561/153; „[Sapnuot] kiaules ar mėsa – **gėda, nemalonumas**“ LTR 5419/120; „Paršiukus – **geida apturiesi**“ VDU ER 31-2(25); „Sapnuoti kiauļę – būsi kur svečiuose ir turėsi **sarmatų**“ LTR 1580/749; „Sapnuoti kiauļę – apturėsi **sarmatą** ir nepriimnumą (**nemalonumą**)“ LTR 1993/38; „Jei sapnuoji kiauļę – bus **gėda**“ LTR 507/31-114; LTR 1693/241; 1487/173; 2385/81-2; 796/48-17; 1488/39; LTR LMD I 475/3-90; LTR LMD III 98d/136; VDU ER 1189-5/7; 1/24; 8/185; 8/183; „Susapnuoti kiauļę – maža, didelę, gražia, negražia – „**kiaulystė**“ garantuota man arba šėimos nariams“ VDU ER 1189-5/5; 1/18; LTR 1580/597; „Sapnuoti, kad savo kiaulas varinėji – **padarysi** kam **kiaulystę**“ LTR 1580/595; „Sapnuoti, kad svetimas kiaulas varinėji – kas nor **tau kiaulystę padarys**“ LTR 1580/596; „Persžukas papjaute – **negerumai**“ LTR LMD I 254/1-158; „Pirkai kiauļe, **negerumai**“ LTR LMD I 254/1-153; VDU ER 1189-5/7; „**Apkalbas** – kiaulės“ VDU ER 1189-5/7; 1/24; „Jei sapnuoji, kad tave kiauļa tašo, tampa, tai turėsi **teisme bylą** arba nukentėt reiks nuo **pletkų**“ LTR 2069/54; „Jei kiauļias sapnuosi, tai reikes **sirgti**“ LTR LMD I 597/7; „Kad paršelis išdvesia a grybus raudongalvius renki, tai vis in vaikelio **smerties**“ LTR LMD I 475/3-48; „Jei sapne matysi **kiauļę** su paršiukais – bus **vargas**“ LTR 1571/98; „Je sapnūji kiauļes, tai bus koki nonc **pavydai**“ LTR 1505/72; „Kad kiauļe atėjus pirkion kriuksi gerai, žinok, ku su bobom

susibarsi“ LTR LMD I 475/3-47; „Kiaulė – pykčiai“ VDU ER 1189-8/106; „Sapnuoti vyrui, kad jo pati peni kiaules – tai **su svetimais** vyrais **ulioja**“ LTR 1580/799.

P „Kiaulę sapnuoti – **pelnas**“ LTR 1438/390; LTR 1993/218; „Kad sapnuoji kiaulę, tai reiškia **laimę**“ LTR 2284/256; „Jei sapnuosi, kad liaulę užmuši – **pasveiksi**“ LTR LMD I 597/7; „Jei sapnuoji kiaulas, tai bus **piršliai** arba **svečiai**, tik **nelaukti**. Jei kiauiliokai juodi, tai ir svečiai bus juodbruviai“ LTR 2069/53.

PN „Kiaule sapnauti – svečių lauk. Jeigu graži kiaule – **gers svetys**. A jeigu kuoki nuorintas susisukusi, tas paršielis tèn oudiga nuleidis, gaura vėlinis, ta atvažious tuoks **svetys**, gausi, bet jau nenoriesi anuo šerti. Geriau uns nebūtom“ LTR 5731/252; „Kiaulę sapnuoti reiškia, kad bus **svečių**. Jei kiaulė graži ir riebi, bus geri svečiai, o jei negraži, bus menki svečiai“ LTR 1693/428.

Nu „Jei sapnuoji kiaulę riebią, ateis riebi **viešnia**“ LTR 355/90-81; „Atvyksiančius **svečius** – kiaulės“ VDU ER 1189-5/10; 5/1; VDU ER 1189-1/38; 1/32; 1/28; 8/166; 8/127; 8/116; 8/102; 8/101.

Kilimas į viršų

P „**Sėkmę** – kilimas į viršų“ VDU ER 1189-5/10.

Kisielius

P „Kisielių avižinį valgai – būsi **vestuvėse** pakviestas“ LTR 1993/152; „Kisielių valgant sapnuoji – dalyvausi **vestuvėse**“ LTR 1948/177.

Kiškis

P „Jei sapnuoji kiškį, tai būsi pakviestas **krikštynosna**“ LTR 1310/280; VDU ER 1189-8/62; „Kad sapnei sugausi zuikį – **žanisies (išeisi už vyro)**“ LTR LMD I 194/4; „Jeigu susapnuoja zuikį, tai reiškia didelę **laimę**“ LTR LMD I 624/5.

N „Susapnuoti zuikis gaudyti – bus **vagis**“ LTR 1580/69; „Jei susapnavai kiškį prie savo trobų, tai **vagis** bus tavo trobose ir kų pavogs“ LTR 1603/80; „Susapnuoti, kad sugautas zuikis pabėgo – sugautas **vagis** išsisuks“ LTR 1580/693; „Jei panelė sapnuoja prieš vestuves kiškus, tai vestuvės pages (**nebus vestuvių**)“ LTR LMD I 398/3-27.

Nu „Sapnuoti užmušti zuikį – tai **vagį užmuši**“ LTR 1580/962.

Klaidžioti

N Jei sapnuoji, kad klaidžiojo (imi bludet) miške – bus sunki **liga**“ LTR 1993/292; „Kad girioj ažbludiji kelionei, tai kur tavi ažprašys **nenuvažiuosi** kieman i kad tu užprašysi, **niekas neatvažiuos**“ LTR LMD I 475/3-46.

Kojinės

P „Jei suplyšusią pančenką (kojinę) sapnuosi, tai neužilgo gausi **pinigų**“ LTR 381/145-22.

Nu „Jei sapnuoji, kad auniesi kojinėmis ar batukais, tai gausi **laišką**. Jei aunies ir kojines

naujas, tai tik nuo neseniai susipažinusio žmogaus gausi **laišką**, o jei aunių senomis kojiniomis ar batukais, tai gausi laišką nuo seniai pažįstamo žmogaus“ LTR 355/90-58.

Kojos

N „Sapnuoti merginai, kad jos negražios kojos – **bernas atsižada**“ LTR 1580/793.

Kopūstai

N „Kad kopustus šetkuji, tai **reiks pakaravan važiuocie** ir tai cikriausiai“ LTR LMD I 475/3-51; „Kopustai laiscyc – juokais verksi, svietas verks i tu **verksi**“ LTR LMD I 475/3-68.

Kortos

N „**Neištikimybę** – čigonai, kortos, katės“ VDU ER 1189-1/32.

P „Susapnuoti kortomis lošti – gyvenimas **gerai** eisis“ LTR 1580/639.

Kraujas

Nu „Matyti kraują – atvažiuos **svečiai**“ LTR 5485/56; „Jei krauja – kas nors **atsimuš**, **atvažiuos**, arba sutiksi“ VDU ER 31-2(25); „**Svečius** – muštynės, kraujas“ VDU ER 1189-5/3; 1/31; 1/25; „Sapnauti kraują – bus gailestis, gal būti i **giminystė**“ VDU ER 33-7/23; „Susapnuoti kraują – tai matysi kū iš **giminės**“ LTR 1580/687; „Susapnuoti kraują, bėgant bent iš kurios kūnos dalies – pamatysi savo **artimą**, bet senai matytą“ LTR 1580/665.

P „Kraujas – šviežia **familija**“ LTR 5732/983; „Kraują [...] – jeigu gi jaunas žmogus [sapnuoja – R. A] [...] – šviežia **giminė**“ LTR 5561/97; LTR 5561/154; „Jei matai kraują – matysi savo **artimą**“ LTR 1176/201.

N „Bet ten kažkokius šūdus sapnuot ir galvot, kad bus pinigai, kraujai – **nelaimė**, tai nesąmonė“ VDU ER 1189-2/6; „**Liga** – kraujas“ VDU ER 1189-1/46; 1/32; 1/4; „Kraujas – **gaisras** ištiks“ LTR 5425/160.

Kriaušės

N „Matyti sapne kriaušės – reiškia **liūdesį** arba **ligą**“ VDU ER 33-7/52; „Susapnuoti supuvusias (laukines) kriaušės – **kosulys**“ LTR 1580/763.

Kregždės

Nu „Matyti sapne kregždės – gausi **laišką**“ VDU ER 33-7/51.

Kristi

N „**Ašaras** – kristi žemyn iš aukštai“ VDU ER 1189-2/8; „**Nesėkmę** – kristi“ VDU ER 1189-1/28; 5/12; „Kristi pakalnėn – **vargai ir biednystė**“ LTR 2019/52; „Jei sapnuoji, kad duoben krinti, tai bus tau **nelaimė** (kad sausa duobė, tai be ašarų, kai su vandeniu – su ašarom)“ LTR LMD I 597/7; „Kristi nuo kalno reiškia **nelaimės, vargus**, kurie užklumpa netolimoje ateityje“ LTR 1438/24; LTR 1580/716; „Duobėn nulėkt sapnuojunt – **neščiastis**“ LTR LMD III 149/115; „[kristi pačiam į duobę – pats gali **mirti**“ VDU ER 33-7/14.

Nu „Kristi į bedugnę – dar **augi**“ VDU ER 42-6(17); „Kristi augančiam – **augti**“ LTR 600/213-14.

Kryžius

N „Jei kryžių susapnuoji, tai atsitinka **nelaimė** (Dievas duoda kryžių)“ LTR LMD III 197a/16; „Arti **nelaimėi** sapnei baisos sapnoias regis. Padoda kas dideli križu nesž. aplink bažnicu paimi nesžt, nemažino pakelc kek kartu, suklumpi ir pasikeli vis križus tava runkasui, da kas lepia nesž“ LTR LMD I 254/1-222; „Susapnuoti, kad kryžių bučiuoji – **didelė nelaimė**, bet greit baigsis“ LTR 1580/768; „Susapnuoti kryžių, jį matyti ir rankose laikyti – **bėda**“ LTR 1580/641; „Kai aplink bažnyčių kryžių neši, tai **klapatas** in daugelio metu“ LTR LMD I 475/3-40; „Jei sapnuosi kryžių, tai žinok, kad **mirs**“ LTR 600/77-3; „Susapnuoti kryžius, o ypač jį nešti – **labai blogai**“ LTR 1580/767.

Kunigas

N „Sapnouti koniga, sapnouti – ta jau tokių **nemalonumų**, ka jau nebesutalpinsi nė į devynis maišus. I skaitos, tas nemalonoms prisidies pri tuo, tas darpri kitkuo, i žinia, ka veinam būs didela skane. I jau dalyks tēkrus tas yr“ LTR 5731/260; „A bažnyčią sapnouti, koniga – daug **nemalonumų**“ LTR 5731/63; „Kunigų – **susibarsi** su kuom“ LTR 5732/332; LTR 1580/717; LTR 1693/241; LTR LMD I 254/1-163; LTR 1580/569; „Susapnuoti kunigą sakant pamokslą – tai koks žmogus **išbars**“ LTR 1580/752; „Sapni su kunigu turēt interesų – **sirgsi**“ LTR 1487/174; „Jei kunigą sapnuosi, tai **susirgsi**“ LTR 1451/128; „Kunigą sapne matyti – prieš **ligą**“ LTR 1584/94; „Kryžių, bažnyčią, kunigą ir šventorių sapnuoti taipgi **negerai** – bus **liga** arba kokie **sunkumai** (kryžius – reiškia našta)“ LTR 2069/327; „Kunigų sapnuoji – bus **klapatas**“ LTR 1488/39; „Sapnuoti kunigą – reškia **nelaimę**“ LTR 213/79-9; „Jei iš bažnyčios eina kunigą su procesijom – tai tų kunigų tuos metus ar **išveža** ar **numiršta**“ LTR LMD I 475/3-21; „Susapnavus kunigą visada **gausi dvejukę**“ LTR 600/107-2; „Kunigas – bus **blogai**“ VDU ER 756-4; „Jeigu sapne matai kunigą, tai yra **velnias**, o jeigu žydą, tai yra Kristus“ LTR LMD I 621/47; „Jei sapnuosi kunigą, tai namuose bus **vagys**“ LTR LMD I 398/3-25; „Kunigą matai – **pliotkai**“ LTR 5485/62; „Kunigų susapnuosi – **liūdnumas**“ LTR 5424/101; „**Mirtį** – kunigas“ VDU ER 1189- 5/12.

P „Jei matai kleboną – **būsi pagarboje**“ LTR 1176/205; „Kunigą sakykloje sapnuoji – turėsi **linksmą naujieną** – bus **gerai**“ LTR 1993/54; „Sapne matyt kleboną – **gerai**“ LTR 1505/68.

Nu „Kunigą sapnuoti – bus **lietaus**“ LTR 507/31-177.

Laidotuvės

Nu „Laidotuvės – **mirs pagada**“ LTR 5485/57; „**Oro atšalimas ar atšilimas** – laidotuvės“ VDU ER 1189-5/12; „**Oro atšalimą** – laidotuvės“ VDU ER 1189-1/44; „Jei pagrabą [laidotuves] sapnuosi – **oras mainysis**“ LTR 1451/121.

Laikrodis

P „Sapnauti laikrodį reišk **permaina gyvenime**, gal apsivesi, gal darbą pakeisi ir t.t.“
VDU ER 33-7/20.

N „Susapnuoti sustojusį laikrodį – **mirsi**“ LTR 1580/677; „Laikrodį turėti – būsi paimtas **kalėjiman**“ LTR 1580/676.

Nu „Laikrodį sapnuoti – turėsi **kelionę**“ LTR 1993/56.

Laiškas

Nu „**Žinią** – laiškas“ VDU ER 1189-5/9; 8/101; 8/114; 8/171.

Langas

N „Pro lungus laipioci – **klapatuotas gyvenimas**“ LTR LMD I 475/3-38; „Lundasi pre lungu – **klapatei**“ LTR LMD I 254/1-148; „Jei sapnuosi gryčią be langų, **žabalas paliksi**“ LTR 1571/106.

Lapė

N „Lapė – **melagis** pasipainius puo kuojuom“ VDU ER 34-1(8); „Sapnuoti lapę, kuri apie tave sukinėjasi – **būsi** kieno **apgautas**“ LTR 1580/673.

Laužas

N „**Gaisrą** – laužas, liepsna“ VDU ER 1189-1/32.

Lazda

N „Lazdą sapnuoti – **liga**“ VDU ER 620-175.

Ledas

N „Ledu ar sniegu pasleisi – **paklysi**“ LTR LMD I 475/3-92; „Ledu eiti (sapnuoti) ir ledas jei traška ir vietomis lūžta, tatai ženklina **vargus**“ LTR 2088/114.

Lėktuvas

P „Kai aš sapnuoju, kad araplanas (lėktuvas) nusileidžia, tai visada gausiu kokią **gerą žinią** ar **laišką** (moderniškas sapnas!)“ LTR 2069/331.

Lieptas

N „Sapnuoti einant per lieptą inkristi upėn – **kas blogo nutiks**“ LTR 1580/777; „Regis aini per leptu, leptas nulužta, tu ingruni ir nuskisti, žinak, greit **mirsi**“ LTR LMD I 254/1-127.

Lietus

N „Sapnuoti, kad ant tavį lietus lyja – **verksi**“ LTR 1580/627; „Lietus lyja – tatai reiškia, kad reikės **verkti**“ LTR 1948/133; „Jei sapnuosi lietu ir pats būsi po pastoge, tai pamatysi **verkiant**, bet jei būsi pats an lietaus, **pačiam reikės verkti**“ LTR LMD I 597/7.

Nu „**Oro atšalimą** – sapnuoti lietu“ VDU ER 1189-1/30.

P „Lietus lyja – bus **linksmybė, džiaugsmas**“ LTR 1993/136.

Linai

N „Sapnuoji, kad linus rauni ir statai pėdukuosna, tai **būsi pagrabe**“ LTR 1580/762; „Jei linus baltuosius mini, būsi **pakarnan** prašytas“ LTR LMD I 475/3-26; „Jei linus [sapnuoji] – **vargas**“ LTR 2385/81-4.

P „Jei [sapnuoji] linų žiedus, apturėsi **džiaugsmu**“ LTR 2385/81-5; „Linus – gausi **dovanų**“ VDU ER 756-32.

Nu „Jei sapnuoji linus ar kanapes, tai turėsi **kelionę**. Kur matei linus, ten bus kelioni“ LTR 1505/83.

Lipti

P „**Sėkmę** – lipimas laiptais ar kopėčiomis aukštyn“ VDU ER 1189-1/33; „**Sėkmę** – lipti laiptais aukštyn“ VDU ER 1189-1/9; „Je lipi laiptais, bet neužlipi iki gala – **gera** bus, o je užlipi – kuoks nuors rimts reikals bus, bet irgi dal gerā išeit“ VDU ER 34-1(8).

N „**Barnius šeimoje** – nešvarus vanduo, lipimas laiptais žemyn“ VDU ER 1189-1/33.

Lopšys

P „Jei lopšį, tai **vaiką** supsi“ LTR 1581/165.

Loterija

N „**Nesėkmę** – pralošti loterijoje“ VDU ER 1189-1/32.

Lova

P „Gera paklota lova – **gers gyvenims**“ VDU ER 42-6(17).

N „**Ligą** – tuščia lova, paklota baltai“ VDU ER 1189-1/25; „**Ligą** – lova“ VDU ER 1189-1/16; LTR 1993/55; „Je sapnūji, ka su kum nonc guli vyro lovo, tai tas tau uždūs didelę **sarmatą**“ LTR 1505/67.

Nu „Susapnuoti merginai su kuo gult lovon – **su tuom atsiguls**“ LTR 1580/664.

Malonus sapnas

P „**Sėkmę** – malonūs, šviesūs sapnai“ VDU ER 1189-1/20.

Malūnas

N „Matyti (sapnuoti) melnyčią sukantis – bus didelė **nelaimė**“ LTR 1503/189.

Marškiniai

Nu „Jeigu sapnuoji esi marškiniuos ir tie marškiniai yra purvini, tai bus **giedra**“ LTR 355/90-77.

Medis

N „Medžius veža – dirbs **grabą**“ VDU ER 42-6(17); „Jei sapnuoji **nulaužtą medį**, ar kas nupjauna stambų ar seną medį, tai **senas miršta**. O jei jauną beržą nupjauni, tai **jaunesnis miršta**“ LTR 4794/162; „Jei sapnuoji daug vežimų su medžiais – **mirtis**“ LTR 507/31-176; “Regis kur

užlipi ink kaka berža, wesula užėjus nulauža beržu su tavim – **mirsi**“ LTR LMD I 254/1-127; „Sapnuoti (moteriai) kirst medžius – vyras **mirsi**“ LTR 1580/797.

P „Medziai žydi – **gerai**... obuoliai un medžių – **nauja giminė**... Medziai žydi, gražu – **vestuvės**...“ LTR 5732/925; „Regi, auga tava sadi gruszele. Ar visznele. Ateina kakis zmagus, iszkasa tava medeli ir pasadina kitan sžani tvaras – bus **vesela** mergas“ LTR LMD I 254/1-138.

Medus

P „Sapnuoti valgyti medus – labai **gerai**“ LTR 1580/775.

Melstis

N „Sapnie melstis bažnyčiuo – **liūdesys**, gal būti ka reikies dalyvauti **laidotuvies**“ VDU ER 33-7/28.

Meška

N „Jei mešką matysi vaikstant po trobą – **ugnis**“ LTR 1571/88; „Jeigu matai savo gyvenime mešką, sakoma, kada nors **ugnis** aplankys tą gyvenimą“ LTR 1357/20; „Jei sapne matai mešką ar bičių spiečių, susispnietusią ant kokio namo, tai tas namas **degs**“ LTR 2376/24; „Susapnuoti mešką – sunki **liga**“ LTR 1580/704; „Jei mergos sapnuoja meškas, tai **ilgai mergauna**“ LTR 1305/292.

Mėnulis

N „Mėnasia“ – **našlys liksi**“ LTR 5732/471.

P „Susapnuoti merginai ar moteriai an dangaus jaunas mėnuo – tom bus **naujagimis**“ LTR 1580/646.

Mėsa

N „Sapnuoti save valgant mėsą ir toji mėsa yra negraži, reikia saugotis sunkios **ligos**, nes mėsa ligas pranašauja“ LTR 1438/25; „Mėsą sapnuoti – bus **liga**“ LTR 1993/217; „Saka, jei sapnuoji mėsą, tai turėsi **ligą**; jei daug valgai ir riebią mėsą, tai turėsi sunkią ligą; jei matai arba mažai valgai, tai nesunkiai sirgsi“ LTR 1440/40; „Jei sapnuosi mėsos, tai tuose namuose ant žmogaus ar ant gyvulio kris **liga**“ LTR 1451/215; „Je mėsa i da žalių, nevirtų – **liga**“ VDU ER 34-1(8); LTR 5731/60; LTR 5485/60; VDU ER 1189-5/1; 1/32;1/5; 1/14; „Mėsą valgyti – bus **laidotuvės**“ VDU ER 31-2(25); „**Mirtį** – žalia mėsa“ VDU ER 1189-1/43; 8/214; „**Mirtį** – mėsa pjaustyti“ VDU ER 1189-1/40; „Susapnuoti nešiot mėsą – **gyvulys** to žmogaus **išgaiš**“ LTR 1580/610; „Jei sapne mėsą arba lašinius kilosi, tam pačiam kieme **gyvulys nunyks**“ LTR 1571/103; LTR 1418/612; „Regėsi mėsą – **negerumai**“ LTR LMD I 254/1-152; „Matyti šviežią mėsą – bus **priklasčių** (nepatikimų)“ LTR 1503/180; „Mėsa – **nelaimė, negerumai**“ VDU ER 42-6(17); LTR 355/90-55; LTR 1310/277; 1580/611; VDU ER 1189-1/46; 2/10; „Mėsą sapnuoti – liežuviai (kas nors **apkalbės**)“ LTR 2366/103; LTR 785/392; 1176/193; VDU ER 1189-1/30; „[Sapnuot] kiaules ar mėsą – **gėda, nemalonumas**“ LTR 5419 /120; „**Ašaras** – mėsa“ VDU ER 1189-2/8; VDU ER 1189-1/20.

P „Mėsą pirkt – **turtai**“ LTR 785/392.

Mėšlas, išmatos

P „Įsibjauruoje po kuokius nuorinta ar žmuogšūdžius, a karvašūdžius, nu po miešla iš vėsa nusitrype, ta žinuok, kad **pininga** būs – netikiet nelaukti tokėi. Tokėi tēi pininga tebūs, bet būs vis teik nors keli ruble“ LTR 5731/259; „Jei apsiteršęs esi – ir **pinigų daug** gausi, **laimė didelė**“ LTR 6055/44; „Labai dažnai jei sapnuoju mėšlą, išmatas, tai būna kažkaip **susiję su pinigais**, jų pagausėjimu“ VDU ER 1189-6/4; „Jei sapnuoji mėšlą, tai reiškia kad netrukus gausi **daug pinigų**“ LTR 2088/368; VDU ER 1189-2/6; VDU ER 1189-2/10; „**Pinigus** – išmatos“ VDU ER 1189-1/44; VDU ER 1189-1/42; 1/11; 1/5 „**Pinigus** – mėšlas“ VDU ER 1189-1/41; 1/34; 1/32; 1/31; 1/29; 1/28; 1/25; 1/20; 8/60; 8/62; 8/65; 8/86; 8/95; 8/100; 8/101; 8/102; 8/103; 8/105; 8/108; LTR 785/392.

N „Bolves sapnout, daug bulvių į maiša sudietas arba miešla – ti kas nuors **numirs**“ VDU ER 31-2(25); „Mėšlų sapnuoji kad veža, vis kas nors **mirs**“ LTR 5424/99; „Aš mėšlus pripažįstu, kad yr vėl..kap mėšlus pasapnūjji sapne, ta tada ir tu jau **pagrabs** ten yra...“ LTR 5035/253; LTR 1440/16; 1993/58; 1693/241; 1516/92; 444/613; 1505/60; 1993/86; 213/79-28; 1503/175; 1456/79; 1580/634; 796/48-10; VDU ER 33-7/42; „Mėšlas – **nelaimė**“ VDU ER 42-6(17); „Sapnuoti, kad braidžioji po mėšlus ir pakyla didelė smarvė, tai reiškia, kad bus dideli **šmeižtai** ir pats ty būsi pašmeižtas“ LTR 1580/599; „Įsimėšlinti – gėda, apkalbos“ VDU ER 1189-8/56; 8/106.

PN „Jei mėšlą matai ir jis smirdi, tai **pinigų gausi arba mirsi**“ LTR 1176/211.

Miltai

N „Saka, jei sapnuoji miltus, matai per sapną arba pili į maišą ar neši, tai saka, turėsi **pagrabą (šermenis)**“ LTR 1440/15; „Jei sapnuoji miltus – bus **myrius**“ LTR 1505/70; „Sapnuoti miltai – **mirtis**“ LTR 507/31-335; „Miltus sapnuoti, reiškia **pliotkų** susilauksi“ LTR 2366/106.

Mirti

N „Jei per sapnus mirsi, tai irgi **pletkai**“ LTR 1310/275.

Miškas

N „**Miškas dega** – šals“ LTR 5732/1013.

P „Sapnauti graži mėšką irgi reiškė **džiaugsmą, pasisekimus** gyvenime“ VDU ER 33-7/60; „Kad miškų sapnuoji – **būsi kompanioj**, matysi **daug žmonių**“ LTR 1488/39; „Jei per girių vaikščioji ir in kalnelio atsisėdai, tai **būsi veselioj** diduomenėj“ LTR LMD I 475/3-45; „Jaigu sapnuoji, kad vaikščioji po miškū – **būsi baliuj**“ LTR 208/191-10; „Sapnuoti, kad esi miške ar ty ką dirbi – **būsi žmonėse**“ LTR 1580/576.

N „Jei sapnuoji, kad per mišką eini ir medžiai menki, kreivi ir nuskurdį, tai reiškia **vargus** ir **biednystę**“ LTR 1693/423; „Pušyne vaikštai – bus **ašaros ir vargai**“ LTR 1993/156.

Monetos

P „**Pinigus** – monetos“ VDU ER 1189-1/23.

N „**Ašaras** – monetos“ VDU ER 1189-1/7.

Moteris

N „Sena boba – **liga**“ VDU ER 1189-5/11; „**Liga** – moteris“ VDU ER 1189-1/46; VDU ER 1189-1/45; „**Liga** – moters pabučiavimas“ VDU ER 1189-1/32; „Kai sapnuoji bobas, mergas šokunt – bus **liga**“ LTR 1488/39; „**Apkalbas** – moterys“ VDU ER 1189-1/32; 1/8; 1/42; LTR 1176/192; „**Nemalonumus** – moterys“ VDU ER 1189-1/32; „Buc kam babu – **negerumai**“ LTR LMD I 254/1-159; „Sapnuoti, kad ateina graži moteris, kai viešnia – ateis **bėda**“ LTR 1580/587; „Sapnuoti (ypač vyriškiui) moterį be sijono – turėsi kokį **upuotką** nuo tos moters“ LTR 1580/618; „Jei guli su kita moterim ir **turi santykių**, tai bus **bėda su valdiškais namais**“ VDU ER 1189-2/11; „Susapnavusi moterį patiriu kokį nors **nustebimą**. Rusų kalba moteris – deva, reiškianti dyvą, nustebimą. Susapnavusi vyrą patiriu konfūzą, nemalonumą. Rusų kalba vyras – mužčina – smuščenije, t. y. susierzinimas, nemalonumas. Taip man aiškino rusų tautybės bendradarbė. Jos aiškinimas išsipildė ne vieną kartą“ VDU ER 1189-1/32.

P „Sapnuoti, kad ateina kokia moteris, bet tu jos pirkion neįleidi – ateis kokia bėda, bet tau **nieko blogo neatsitiks**“ LTR 1580/588.

NP „Jeigu seną bobą, tai yra **liga**; jeigu gražią jauną panelę, tai **angelas**“ LTR LMD I 621/47.

Motina

N „Motina, sesuo – **negerumai**“ VDU ER 42-6(17).

Muštyinės

Nu „Muštyinės – lauk tokių **svečių**, kokių kelis metus nesi matis“ LTR 5731/61; „Jeigu sapnouju muštyines, ta lauk tokių **svečių**, kor gal kelis metus esi nesusitėkis. Atsimuš tuokes **naujynas**, svete tokėi vo ar **laiška** ar kas“ LTR 5731/258; „Jei muši ką nors – tai **atsimuš** – turėsi **svečių**“ LTR 1176/203; „Matyti sapnie, ka mošas a karas kėti – ta **atęs kas nuors**“ VDU ER 33-7/41; LTR LMD I 206/1; LTR LMD I 597/7; LTR 260/397; LTR 1580/666; 600/213-5; 2069/330; 1603/81; 1440/25; 355/90-54; 339/2-28; 208/176-78; 1948/176; 1993/61; 1580/712; VDU ER 1189-5/9; 5/7; 5/6; 1/22; 8/183; 8/198; 8/184; 8/182; 8/179; „**Svečius** – muštyinės, kraujas“ VDU ER 1189-5/3; VDU ER 1189-1/4; 1/41; 1/35; 1/33; „Jei sapnuoji, kad mušies su priešais, tai visada atsimuš (atvyks) nelaukti **svečiai** arba bus **laiškas su žinia** iš kelionės“ LTR 2069/330; „Jei sapnavai, kad su kuo mušeis, tai tuojau turėsi kokių **kelionių** arba pas tavi **kas atvažiuos** iš giminių. O greičiausia **tai gromatų apturėsi** nuo ko nors“ LTR 1603/81.

N „Sapnouti mušonteis sava tievus pranašau **bartynes** tikruovie“ VDU ER 33-7/24; „**Barnius šeimoje** – sapne muštis“ VDU ER 1189-1/41; „Jei tave kas muša – tai tas sapnas reiškia tavo priešus, kurie padarys daug **nemalonumų**“ LTR 1993/62.

Muzika

P „Je mergeles sapnūjat muzika, šuokius – bus didelė **linksmybė**“ VDU ER 34-1(8).

Nu „Girdet muzika graiunt – **navinas**“ LTR LMD I 254/1-168; „Muzika groja a zvanai zvanija, tai in **navinų** dzidelių“ LTR LMD I 475/3-71; „Susapnuoti muziką gainant – pagirsi **ašaras**“ LTR 1580/754.

Namas

N „Namų sapnuoji – **mirs** kas namuos“ LTR 5732/340; „Namų statai – tai jau **mirsi**“ LTR 5732/984; „...jeigu naują namą stato, tai, sako, bus **numirėlis** jau...“ LTR 5561/157; „Jei sapnuoji, kad naują namą „kerci – **miras** (tāvā šeimoj)“ LTR 5732/876; „Statomas namas – **mirtis**“ VDU ER 1189-5/11; 5/10; 5/4; 5/1; 8/170; 8/179; 8/185; LTR 1580/770; LTR 1993/140; „**Troba sugriuvo** – užgirsi apie numirėlį, kas **mirs**“ LTR 1993/1701; „Jeigu susapnuosi namus griūnant, tai reiškia netolima **mirtis**“ LTR LMD I 624/6; LTR 1722/85; „Prieš savo mirtį kiti žmonės sapnuoja naujus namus, į kuriuos turi pereiti gyventi. Tatai ženklina **karstą** iš 6 lentų (**mirtį**)“ LTR 1048/61-62; „**karstas**“ LTR 507/31/175; LTR 381/145-23; „Statomas namas – **nesėkmė, liga**“ VDU ER 1189-5/9; „Matyti (sapnuoti) sugriuvusius namus – išgirsi **pasileidusį žmogį**“ LTR 1503/184; „Sapnuoti, kad mūrą muravoji – dideli **pletkai**, nuo kurių daug teks **nukentėti**“ LTR 1580/783.

P „Subuduisi [statai] nauju pirkiu, **apsiženysi**“ LTR LMD I 254/1-142; „Susapnuoti statyti naują trobą – an kieno pleciaus stato, ty bus **krikštynos**“ LTR 1580/643; „Statomas namas – **gerai**“ VDU ER 1189-1/48; 1/ 2; 1/9; „**turtas**“ VDU ER 1189-1/10; „Statomas namas – **pavyks bendravimas, kažkoks reikalas**“ VDU ER 1189-1/20; „Statomas namas – **permainos gyvenime**“ VDU ER 1189- 1/32.

PN „Per sapną po mūrus, paločius gražius, išpuoštus vaikščioti – **gerai, pasisekimas**; po prastus, sulūžusius namus vaikščioti – **blogai, nelaimė**“ LTR 1451/214.

Našta

N „Sapnuoji, kad tave našta prispaudė – **vargas**“ LTR 1993/193.

Netvarka

N „**Nesėkmė** – netvarką matyti“ VDU ER 1189-1/7.

Nėštumas

N „**Nemalonumus** – nėštumas“ VDU ER 1189-1/34; „Sapnouti, ka pati esi nieščia kartas būn **bloga, pranašau ligą** a kuokius **napasisekimus**, vo kartas išpranašau“ VDU ER 33-7/65.

Nu „Sapnouti, ka pati esi nieščia vo kartas išpranašau, ka pati po kiek laika **palikti nieščia**“ VDU ER 33-7/65.

Nosinės

Nu „Matyti sapnie nosinaites – gausi **laišką**“ VDU ER 33-7/51; „Nosinę sapnuoti – **laiškas**“ LTR 2088/372; „Sapnuot, kad gavai panosinį – gausi **laišką**“ LTR 1486/369.

Nuogumas

N „Būti pliku – apturėsi **gėdą**“ LTR 1503/179; VDU ER 1189-5/12; 5/9; 1/38; 1/37; 1/36; 1/31; 1/28; 1/27; 1/23; 1/25; 1/22; 1/21; 1/20; 1/18; 1/15; 1/14; 1/11; 1/10; 1/9; 1/7; 1/4; 1/3; 1/2; 8/166; 8/70; 8/107; 8/108; „**Gėdą** – būti nuogai, sudriskusiai“ VDU ER 1189-1/41; „**Gėdą** – linksmintis su vyrais, būti purvinam, nuogam“ VDU ER 1189-1/32; „**gėda, į blogą**“ VDU ER 1189-1/3; „**gėda, nemalonumai, pinigų stygius**“ VDU ER 1189-1/33; „Nuogam būti – **sarmata ir biednystė**“ LTR 1993/158; „Sapnuoti būti nuogam – **bėdnystė**“ LTR 1580/790; „Pirty būti nuogam – **biednystė**“ LTR 1993/157; „**neturtas**“ VDU ER 1189-1/46. „Jei save pirty sapnuoji ir esi nuogas, taipgi **biednystę** rodo“ LTR 1693/424; „Būti nuogam – **vargas**“ VDU ER 1189-1/30; „Nuogas žmogus matyt [sapne] – **liga**“ LTR 5419/118; VDU ER 1189-5/7; 1/43; „**Apkalbas** – nuogumas. **Nemalonumus** – sapnuoti nuoga“ VDU ER 1189-1/17.

Nuotaika

P „**Draugą** [reiškia] – gera nuotaika [sapne]“ VDU ER 1189-5/9.

Numirėlis

N „Jeigu sapnuoji mirusį žmogų, tai pats **mirsi**“ LTR 407/247-41; „Prieš **mirtį** žmogus dažnai sapnuoja mirusius savo vienmečius“ LTR 1741/57; LTR 2562/346; VDU ER 1189-5/12; „Jei numirėlis prisisapnuoja ir vadinasi pas save kokį žmogų, tai tas, kurį vadinasi, **mirsi**“ LTR 1416/6-56; LTR LMD I 254/1-171; VDU ER 33-7/22; 5/12; „Regis pre smerti. Ateina kakis numirėlis, wadinas kur aic, paima išž tava runku kaki daiktu, žinak, greit **mirsi**“ LTR LMD I 254/1-127; „Sapnui jeigu numirėlis pabučiuoja tai **mirsi**, jeigu bučiuoti nesiduodi – tai do nemirsi. Taip jau...pasakyta, kad jeigu tik tai numires vyras kviesti pradeda tai ir nusives jau tas..., bat aš vis nesiduodu“ LTR 4260/236; „**Mirtį** – mirusieji – išvedantys tave su savimi“ VDU ER 1189-1/46; „**Mirtį** – bučiuotis su mirusiu“ VDU ER 1189-8/44; 8/55; 8/75; „**Ligą** – bučiuotis su mirusiu“ VDU ER 1189-1/10; „Nabaščikų – **ligos**“ LTR 5732/331; „Sapnuoji, kad su numirėliais kalbi – **sirgsi**“ LTR 1657/182; „Mirusieji – **nelaimė, apkalbos**“ VDU ER 1189-5/2; „Susapnuoti, kad nabašninkas ko prašė – **bėda**“ LTR 1580/729; „Jei sapnavai, kad iš numirėlio rankų ką nors paėmei, bus **bėda**“ LTR 716/172; „Jei mirusią savo motiną kas sapnuoja ir jei toji motina guodžia, ramina, tai visada ateina didelės **bėdos** (motina rodosi prieš **nelaimę**)“ LTR 2069/335.

Nu „Jeigu sapnuoji numirėlį, **atsimainys oras**“ LTR 293/896; „Jei jau numirėlį kas susapnuodava, ta jau kitą dieną po kelių dienų **oras pasikeisias**“ VDU ER 37-1(65); „Numirėlis – **ora permaina**“ VDU ER 31-2(25); LTR 600/213-4; LTR 1480/861; 1580/652; 2069/332; LTR 1503/172; LTR 355/90-62; 1571/87; 440/27; 1505/82; 1456/79; 293/896; 1580/728; LTR LMD I

475/3-73; VDU ER 789-91; 33-7/17; VDU ER 1189-1/30; 1/16; „Nabašnikus ka sapnouji, ta skaituos, **jeigu yr pagada, tas kelses lytus**, pagadie jeigu sapnouji nabašnikus. Vo **jeigu lynont** sapnou nabašnonka, **ta prisikels pagada**. Stuos pagada“ LTR 5731/254; „Jei pagada nabaštikus matai sapne – blogas oras, **oras pablogėja**“ LTR 6055/45; LTR 5424/ 217; 5488/72; VDU ER 1189-5/10; 5/9; 5/7; 5/6; 5/4; 5/3; 2/8; 1/44; 1/43 1/41; 1/39; 1/38 1/37; 1/36; 1/34; 1/31; 1/25; 1/23; 1/22; 1/20; 1/19; 1/18; 1/15; 1/14; 1/13; 1/12; 1/11; 1/8; 1/7; 1/6; 1/4; 1/2; „Sapnuoti numirėlį reiškia **oro kaitą**: jei šalta – atšils, jei šilta – atšals; gaisras – atšils“ VDU ER 1189-1/32; „**Oro atšalimą, atšilimą** – lavonas“ VDU ER 1189-1/28; VDU ER 1189-1/27; 1/5; 1/3; „Jei pasapnuosi numirusius – **lietus**“ LTR 5419/117; LTR 5424/98; 785/392; VDU ER 1189-5/6; 2/10; 1/24; 1/9; 5/12; 8/59; 8/60; 8/78; 8/123; 8/129; 8/171; 8/151.

P „Matai, kad grabe numirėlį išneša iš trobos – **praeis vargai**“ LTR 1993/135; „Jei mirusieji sapnuotojui duoda dovanų – tatai labai **gerai**: turėsi netikėtą **paramą nelaimėje** arba kokioje bėdoje“ LTR 1993/65; „Mirusius tėvus sapnuoti – **laimė**“ LTR 2366/107; „**Pinigus** – vaikai, lavonai“ VDU ER 1189-2/9; „Mirusieji – **į gera**“ VDU ER 1189-2/9; „Jei su mirusiais pikčiau sapne – tai **gerai**“ VDU ER 1189-2/10.

PN „Jei sapnuoji, kad su nabašniku kovoji ir jį nugali, tai ženklina, kad **sirgsi, bet greit pasveiksi**. O jei nabašnikas paima viršų – tai pavojingai ir ilgai sirgsi. Tatai tikrai“ LTR 1657/186.

Nuskęsti

N „**Mirtį** – nuskęsti“ VDU ER 1189-1/28.

Obuoliai

P „Medziai žydi – **gerai**...obuoliai un medzių – **nauja giminė**...Medziai žydi, gražu – **vestuvės**...“ LTR 5732/925; „Matyti sapne vobulius – apturėsi **džiaugsmą**“ VDU ER 33-7/53.

N „Jeigu sapnuoji valgai obuolius, kriaušes, slyvas ir kitus vaisius – **apsirgsi**“ LTR 355/90-53; „Obuoliai – **liga**“ VDU ER 756-34; „Nu tai saka abalys – tai **širdies skausmas**“ LTR 6982/434; „Sapnuoti, kad turi užantų obuolių – **apipuls** tave **votys**“ LTR 1580/785; „Sapnuoti obuolius valgyt – **votys užpuls**“ LTR 1580/594; „Susapnuoti obuolius su raudonais šonais – **kosulys, liga**“ LTR 1580/760; „Susapnuoti obuolius skint – **eisi spavėdin**“ LTR 1580/759.

NP „Kad laukinius obuoliukus renki, tai **užaug** **vociutės**, e kad naminius prisiraškai pilnų sterblių gražuos, tai **labai pakvolytas buvi** kur nuo viso svieto“ LTR LMD I 475/3-36; „Balti obuoliai – **gerai**, raudoni – **blogai**“ LTR 2280/140.

Ožys

N „Sapnuoti (merginai) ožys, kuris aplinka ją šokinėja – **berna prigaus**“ LTR 1580/789.

Paklodė

Nu „**Kelionę** – paklodė, ilgos rankovės“ VDU ER 1189-1/12.

Paltas

N „Susapnuoti merginai geras palitas, sako, kad tada **gaus kvailą vyrą**“ LTR 1580/672.

Nu „Jei sapnuoji, kad velkies futru ar paltu, **važiuosi kur nors**“ LTR 355/90-70.

Pasaga

P „Jei sapnyje patkavą [pasaga] rasi, **laimėsi loterijoje**“ LTR 1571/78.

Pasaulio galas

P „Matai sapne, kad įvyksta pasaulio galas – **bus gera pagada**“ LTR 1993/219.

Patalai

P „Jei patalų kloji, paduškos pasputį, tai vis mylimi **svečiai** atvažiuos“ LTR LMD I 475/3-34.

Paukščiai

Nu „**Žinia** – nakties paukščiai“ VDU ER 1189-5/12; „**Žinia** – paukštis“ VDU ER 1189-1/41; 8/88; **Žinia** – paukščiai, beldimas į langą“ VDU ER 1189-1/32; 1/30; 1/7; „Paukštį – dabar labai retai kada sapnuoju – tai gaunu **laišką**“ VDU ER 1189-2/10; LTR 2385/81-18; „Matyt, šnekietėis su paukštes – **bankrutavėms**“ VDU ER 33-7/1.

Pavojus

N „**Nemalonumus** – persekiotojas, pavojai“ VDU ER 1189-1/9.

Pečius

Nu „Kad sapnuoji pečių kūrenantis – **bus pagada**“ LTR 1488/39; „Matyti kurenantis pečių ar degant namus – greit **pradės šalti** (sapnuoti)“ LTR 1503/171 .

N „Jei sapnuoji, kad pečius sugriuvo, tai tatau rodo, kad vyras arba šeimnininkas tų namų greit **mirs**“ LTR 1657/302; „Pečius sugriuvo – **mirs** iš tų namų gaspadorius ar gaspadinė“ LTR 1993/171; „Pečių sapne kūrenti – reiškia **susipykimą** arba **išsiskyrimą** su prieteliais“ LTR 1993/88;

Peilis

N „Kai sapne matau peilį, ypač aprūdijusį, turiu didelį **širdies skausmą**. Adatas – irgi širdies skausmas. Kai matau uogas, smagiai rėkti gaunu“ LTR 4638/40; „Peilis – **širdies skausmas**“ LTR 5035/252; „Jei sapnuoji peilį, turi ar lankstai jį ar pjauni ką nors su juo, tai turėsi **širdies skausmą**, saka“ LTR 1440/41; „Peilis, adata – **barniai šeimoje**“ VDU ER 1189-8/43; „Susapnuoti rasti peilį – tai reiškia, kad **susimuši su kuom**“ LTR 1580/667; „Peiliu įsipjauti ir pasirodys kraujas – bus kokia **nelaimė, nelaimingas atsitikimas**“ LTR 1993/162.

Nu „Matyti sapne peilius, šakutes – **svečiai**“ VDU ER 33-7/27.

Pelai

N „Pelų krūvą matai – **ašaros**“ LTR 1993/200.

Pelėda

N „Pelėda – **mirtis**“ VDU ER 1189-5/12; „**blogai**“ VDU ER 1189-1/25; 1/17; 1/12; „**nelaimė**“ VDU ER 1189-8/120; 8/104.

P „**Vaiko gimimą** – gandas, vaikų rėkianti pelėda“ VDU ER 1189-1/32; 8/155; 8/102; „Pelėda – **į gera**“ VDU ER 1189-1/3.

PN „Pelėda – jei juokiasi – **vestuvės**, verkia – **laidotuvės**, verkia kaip vaikas – **naujagimis**, **laidotuvės**, **bloga žinia**“ VDU ER 1189-1/32.

Pelės

N „Pelės – **vagystės**“ LTR 5732/333; „Sapne peles i pacai, **daug** tai **vagys**“ LTR 1505/73; VDU ER 1189-1/36; 1/ 2; 8/83; 8/94; 8/106; 8/120; 1/26; „**Vagi** – pelės, katės“ VDU ER 1189-1/3; „Peles matyti – palikti **apvogtu**“ LTR 600/213-3; „Jei sapnuoji labai daug pelių, žiurkių – **nuostolis**“ LTR 1993/211.

P „**Pinigus** – pelės“ VDU ER 1189-1/32; „**Pinigus** – žiurkės, pelės“ VDU ER 1189-1/13.

Perkūnija

N „Girdėti (sapnuoti) parkūniją griaunant – gausi barėną (**barimą**)“ LTR 1503/176; „Kai griaudžia – **in barnių**, kai daužia“ LTR LMD I 475/3-70; „Kad gaudimas gaudžia in tava galvos, tai ar **mušta** ko **busi**, ar **labai barta**“ LTR LMD I 475/3-54; „Grauzmą sapne girdėti – bus **barniai**“ LTR 2088/371; VDU ER 620-172; LTR LMD I 254/1-164; LTR 1488/39; „Perkūnas tave trenkia – **reikės neteisingai nukentėti**“ LTR 1993/166; „Perkūnija žaibuoja – **apkalbės**“ LTR 1993/165.

Nu „Perkūnas sausroj sapnuoti – **navina** (didelė)“ LTR 1580/731.

Peršokti

P „Sapnauti, ka paršuoki par doubę, griuovį, opę – irgi reiškė **pasisekimą**“ VDU ER 33-7/44.

Pienas

P „Sapnuoti pienas – **laimė**“ LTR 507/31-334.

Pinigai

N „Jei pinigų gauni – tai **reiks jų išleisti**“ LTR 1176/212; „Kad piningai yra **nelaimė**, sapnuoti pinigai“ LTR 6057/307; „Pinigai – **rūpesčiai**“ VDU ER 1189-5/12; 5/6; „Pinigus [sapnuoti] – **reikės kam nors duot pinigų**“ VDU ER 1189-5/9; „Pinigai – **nemalonumai**“ VDU ER 1189-1/41; 1/25; 1/14; 1/8; 1/12; „Jei tau kas moka pinigus – **turėsi nuostolių**“ LTR 1993/213; „Jei kitam sumoki pinigus – **nusikratysi klapatų, rūpesčių**“ LTR 1993/214; „Gauni daug pinigų – **klapatai (rūpesčiai)**“ LTR 1993/215; „Pinigų sapnyje turėsti – **nuostolys**“ LTR 600/213-13; „Pinigai sapnuoti **negerai** – bus **nuostolis, rūpestis** ir **nemalonumai**“ LTR 1657/184; LTR 1580/667; 1438/388; 1657/185; „Sapnauti pinigus reišk **išlaidas**“ VDU ER 33-7/26; „Jei

matai sidabrinčius pinigus – **bus ašaros**“ LTR 1176/207; „**Ašaras** – uogos, smulkūs pinigai“ VDU ER 1189-1/36; „Pinigai – **ašaros** – monetas“ VDU ER 1189-1/7. „Pinigai – **ašaros (verksi)**“ VDU ER 1189-1/18; LTR 1503/191; **Vagi** – pinigai, lobiai“ VDU ER 1189-5/2; „Pinigai – **būsi apvogtas**“ VDU ER 1189-1/30; „Pinigai – **vargas**“ VDU ER 1189-1/45; VDU ER 1189-1/36; „**Mirtį** – popieriniai banknotai“ VDU ER 1189-1 /2.

P „Jei sapnuosi, kad pinigų daug turėsi, tai žinok, kad **prekystį gerų turėsi**“ LTR 600/77-4; „**Sėkmę** – pinigai“ VDU ER 1189-1/32; „Pinigai – skaičiuoti pinigus – **turtas**“ VDU ER 1189-1/32; „**Džiaugsmą** – banknotai, stambūs“ VDU ER 1189-1/7;

PN „Popierinius pinigus sapnuoti – **pelnas**, o metalinius pinigus – **vargas, klapatus** apturėsi“ LTR 1993/216; „Popierinius pinigus matyti sapne – turėsi daug **skolos**. O jei matai metalinius pinigus – bus **pelnas**“ LTR 1993/42; „Pinigai – kupiūros **blogai**, monetas – **gerai**“ VDU ER 1189-1/23; „Jei sapnuoji varinius pinigus, **gerai**, jei sidabrinčius – **blogai**“ LTR 1571/82; „Pinigus – gauti – **išlaidos**; skaityti – **daug uždirbsi**“ VDU ER 1189-1/7.

Piršliai

N „Kai susapnuoja piršliai buvo, tai **mirsi**“ LTR LMD I 200/10; „Kaip susapnų svatai buvo, tai **mirsi**“ LTR LMD I 200/7.

Pirtis

N „Pirtį sapnuoti – **nuostolis, nemalonumas** ar koks **nepasisekimas**“ LTR 1584/93; „Sapnuojant, kad pirci prausias, bus **pliotkai**“ LTR 796/48-14; „Jei sapnuoji pirty prausies, tai tą sieną namuos **barniai** bus“ LTR 355/90-56; „Pircy praustis – **beda ir sarmata**, grynos – **praleks turtas**“ LTR LMD I 475/3-102; „Sapnuoji pirtyj prausies – **sirgsi**“ LTR LMD III 149/116; „Jei sapnuoji, kad pirty bobos vanoja pažįstamą žmogų, tai tasai **vanojamas asmuo** greitai laiku tikrai **mirsi**“ LTR 1722/82.

Pyragai

N „Susapnuoti kepti pyragus ar juos valgyti – turėsi **iškalbą ir pletkus**“ LTR 1580656; „Susapnuoti pyragus valgyti – **pletkus** dar pagirsi“ LTR 1580/801; LTR 355/90-74; LTR 1993/16; „Sapnuoti pyragai kepti – **pletkai**“ LTR 1580/800; „Jei sapnuosi, mano rūtele, kad pyragą valgai ir arielką geri, tai žinok, kad didelį **neprijemnasčių turėsi**“ LTR 600/77-1.

Nu „Jei sapnuoji pyragus, tai bus **gromata**“ LTR 260/396.

Plaukai

Nu „**Kelionę** – ilgi plaukai“ VDU ER 1189-1/48; VDU ER 1189-1/32; 1/3; 1/ 2; 1/25; 8/104; 8/126; 8/127; „Jei šukuoji plaukus prieš veidrodį, tai sutinku ką nors išvykusį iš namų. Ilgi plaukai pranašauja **susitikimą** mieste, trumpi – netoli namų“ VDU ER 1189-1/32; „Šukouti ėlgus plaukus sapnie – reišk **keliuone**“ VDU ER 33-7/50; VDU ER 1189-1/14; VDU ER 1189-1/41.

N „Matyti sapnie sava smunkončius plaukus – y **nagera**, nustuosi mylima žmuogaus, je netekiejusi gali išsiskirti su mylimouju, je ištekiejusi – su vyru“ VDU ER 33-7/62; „Plaukus nusikerpi – **praleisi turtus be reikalo**“ LTR LMD I 475/3-104.

P „**Garbę** – ilgi plaukai“ VDU ER 1189-1/14; „Sapnuoti savo ilgus plaukus, gražų veidą ir gražius rūbus – bus **pasisekimas** žmonių draugystėje (**vestuvės** ir kt.)“ LTR 1438/58.

PN „Plaukai trumpi – **negerai**... Ilgi – **gerai, pasisekimas**...“ LTR5732/921; „Saka, jei per sapną turi ilgus plaukus, tai reiškia **ilgą amžių**, kad ilgai dar gyvensi. Jei, saka, nusikerpi plaukus ar barzdą nusiskuti, tai reiškia **vargus ar rūpesčius** pasmažina tau“ LTR 1440/20.

Plaukti

N „Jeigu sapnuoju, kad plaukiuju, tai **susirgsiu**“ VDU ER 1189-6/5; „**Ligą** – plaukioti, skraidyti“ VDU ER 1189-1/11.

Plauti grindis

N „**Mirtį** – plauti grindis“ VDU ER 1189-1/48.

Nu „**Svečius** – plauti grindis“ VDU ER 1189-1/16

Plunksnos

N „Je sapnūj pluonksnas, tai bus **pliotkai**“ LTR 1505/78.

Nu „Susapnuoti baltas plunksnas – **sniegas**“ LTR 1580/680.

Praustis

N „Je sapnie prauseis – gal būti **ašarų**“ VDU ER 33-7/46; „Susapnuoti prausti – **apkalbės** („**apipraus**“) žmonės“ LTR 1580/616.

Priešo nugalėjimas

P „**Sėkmę** – nugalėjimas prieš“ VDU ER 1189-1/24.

Procesija

N „Sapnuojant procesijų bus **pažieras**“ LTR 796/48-7; „Jei sapnuoji, kad eina žmonės su procesijomis – bus **gaisras**“ LTR 1993/50.

Pupos

N „Pupos – **ašaros**“ VDU ER 1189-5/12; 1/39; 1/32; 1/31; 1/30;1/20; 1/14; 1/ 2; „Pupos – **bėdos, ašaros**, jei valgai“ VDU ER 1189-1/7; „**Ašaras**“ – monetos, rinkti pupas...“ VDU ER 1189-1/7; „Jei karolius, pupas, juodas uogas – **bus ašaros**. Ir išsipildo. O jeigu baltas – tai gerai“ VDU ER 1189-2/12; „Pupos – **blogai**“ VDU ER 1189-1/17; VDU ER 1189-5/4; 1/36; „Pupos – **bėdos**“ VDU ER 1189-1/41; „Pupos – **mirtis**“ VDU ER 1189-1/32; „Pupos – **barniai**“ VDU ER 1189-1/28; „Pupos – **liūdesys ir ligos**“ VDU ER 1189-1/12; „Pupas kuli ar mašinu – **kalbų didelių**“ LTR LMD I 475/3-95.

Puolimas

N „**Nemalonumai** – puola (kašti, gelti)“ VDU ER 1189-1/35.

Purvas

N „Maudytis purvyve, kapanuoteis iš vėsu jiegų – ta **dideli sunkuma gyvenime**, katryms nugalieti reikės daug sveikatos, pastangų“ VDU ER 33-7/56; „Jei sapnyje purvyne brendi ar duobėn krinti – **blogai**“ LTR 1571/79; „**Liga** – purvas, balos“ VDU ER 1189-1/41; „**Liga** – purvas“ VDU ER 1189-1/9; „**Nemalonumus** – braidyti purve“ VDU ER 1189-1/38; „**Gėda** – būti purvinam“ VDU ER 1189-1/3; „**Nesėkmę** – purvas“ VDU ER 1189-1/20.

Rankovės ilgos

Nu „**Kelionę** – paklodė, ilgos rankovės“ VDU ER 1189-1/12.

Rankšluosčiai

Nu „Rankšluosčius sapnuoti – irgi **keliuonė**“ VDU ER 33-7/50; „Rankšluostį matai – rodo **kelionę**“ LTR 1993/177.

N „Abrusu šluostai veidą – **turėsi verkti**, bus **ašarų**“ LTR 1993/178.

Ratai

N „Girdet ratei darda – **barnis**“ LTR LMD I 254/1-166.

Raudona spalva

N „Raudona spalva – **gaisras**“ VDU ER 1189-8/104; 8/101.

Rąstai

N „Matai rąstus supuvusius – **mirs** kas iš namiškių“ LTR 1993/169; „Rąstai – mirtis“ VDU ER 1189- 8/218.

Riešutai

N „Sapnuot – raškyt nuo lazdu riešutys – **bus ašarų**“ LTR 1486/399; „Jei sapnuoji, kad renki riešutus, tai **verksi**“ LTR 355/90-80; „Riešutus sapnuoji – **ašaros**“ LTR 1993/285; LTR 785/392; 8/58; 8/72; 8/108; „Jeigu riešutį kremti ar ražančių kalbi, tai bus **kosulys**“ LTR LMD I 475/3-57; „Sapnuoti riešutus kramtyt – **kosėsi (sirgsi)**“ LTR 1580/593.

Rožančius

N „Susapnuoti poteriukus [rožančių] verti (ypač raudonus) – **ašaros**“ LTR 1580/648; „Je par sapną čiupinėji rožanči, tai bus didelės **ašaras**“ LTR 1505/84; „Sapnuoti ražančių kalbėti – **barniai**“ LTR 1580/751.

Rūbai

P „Susapnuoti, kad gerus rūbus (vedęs) nešioja – **būsi bagotas**“ LTR 1580/698; „Jeigu sapnuoji, kad esi baltai apsilvilkusi, tai bus **gerai** tau“ LTR 355/90-76; „Jei moterys sapnuose rėdosi baltais **drabužiais** ar sukniomis, tai ženklina **džiaugsmą, gerą žinią** arba šiaip bus **gerai**“ LTR 1438/57; „Kai sapnuoji baltus rūbus, tai bus **džiaugsmas**“ LTR LMD I 98 d /135; „Jei save sapnuosi geruose rūbuose, ir jie bus šviesūs – **turėsi daug pelno** arba netikėtą **dovaną**“ LTR 1657/181; „Jauniem susapnuoti gražius rūbus – **gaus** gražų **vyrą (pačią)**“ LTR 1580/699;

„Susapnuoti, kad vaikštai gražiais rūbais apsirėdęs – gyvenime **pralobsi**“ LTR 1580/621; „Gražiais drabužiais rėdytis – **pelnas** ir **pasisekimas**“ LTR 1993/190; „Kai mergaite apsivelka vyriškais rubais, tai **ištekėsi**“ LTR LMD I 475/3-65; „Susapnuoti žiemą vasariškus rūbus – bus **atodrėkis**“ LTR 1580/715.

N „Jei sapnuoji moteriai juodus rūbus – **bus našlė**“ LTR 1580/642; „Jeigu moteriškė susapnuoja, kad velėja in upes ir vilnia rubus nuneša, tai jau cikriausiai jos **vaikai išmirs** visi“ LTR LMD I 475/3-17. „Jei sapnuosi žmogų apsilvilkusį juodais drabužiais – **smertis**“ LTR 1571/96; „Rūbus plemetus turės, **sirgsi**“ LTR LMD I 254/1-170; „Jei save sapnuosi skarmaluose – turėsi didelį **nuostolį**“ LTR 1657/180; „Apsuilkus iuodes rubais **klapatei**“ LTR LMD I 254/1-151; „Susapnuoti, kad apdriskęs [apdriskusiais rūbais] vaikščioji – gyvenime **be ščesties būsi**“ LTR 1580/620; „Skarmalus rėdytis – bus **vargas, nuostoliai, biednystė**“ LTR 1993/192; „Raudonus rūbus – saugokis **gaisro**“ LTR 1438/387; „Susapnuoti (vedusiai) susapnuoti raudoną rūbą – bus **gėda**“ LTR 1580/653; „Sapnuoti skalaujančius rūbus moteris – **blogai**“ LTR 1580/786.

Rugiai

P „Rugių gubas matai – **pelnas, skalsa**“ LTR 1993/203; „Jei sapnuosi gerus rugius – **bagotystė**“ LTR 1571/89; „Rugiai – pilnas aruodas – **turtas**“ VDU ER 1189-1/32; 8/56; 8/42; „Rugiai – **pinigai**“ VDU ER 1189-1/31; „**derlius**“ VDU ER 1189-8/115 „Susapnuoti rugiai pjaut – **gerai**“ LTR 1580/761; Rugiai – **gerai**“ VDU ER 1189-1/41; 1/17; 1/12; „Jei sapnuoji – rugius pjauni – tai **būsi baliuj**“ LTR 1310/279; „Rugiai – **balius**“ VDU ER 1189-5/10; „Kuli rugius su spragilais – **nugalėsi priešus**“ LTR 1993/197.

N „Jei sapne pjausi rugius, kai kas **mirs**“ LTR 1571/99; „Jei sapnuoji, kad rugius pjauni – **būsi pakravos**“ LTR 2088/396; „Jei sapne pjausi rugius savo, tavo namuose **mirs**; jei kito, kitur mirs“ LTR 1571/100; „Rugių laukas – **mirtis**“ VDU ER 1189-1/32.

Nu „Sapnuoti da neprinokusius rugius ar taip kokius javus – turėsi **kelionę**, bet da negreit“ LTR 1580/577.

PN „Jei matai krūvą labai švarių išvėtytų rugių – **pelnas**. Jei rugiai su pelais – **nuostolis**, blogas derlius“ LTR 1993/201.

Saldumynai

N „**Apkalbas** – saldumynai“ VDU ER 1189-1/28.

Saulė

P „Jeigu saulę, jau šviečia, saulėta diena, tai **labai gerai**, labai gerai, jeigu saulę sapnuoji“ LTR 6982/982; „**Sėkme** – saulė“ VDU ER 1189-1/9; „Sapne matyti šviesią saulę – **gerai**“ LTR 374d/1967; „Sapnuoti saulėtą dieną ką dirbt – **gerai**“ LTR 1580/589; „Jei matai saulį ar mėnulį per sapną, tai turėsi **linksmą gyvenimą**“ LTR 1310/285; „Jei sapne matysi patekėjusią saulę, **ilgai gyvensi**“ LTR 1571/90.

N „Jei sapne matysi saulę pusdieniuose – **nebetoli smerties**; jei saulę matysi sėdint – **smertis**“ LTR 1571/91; „Kad tunkiai saulė leidžias – **prieš smertį**“ LTR LMD I 475/3-96.

PN „Sapne matyti saulę, reiškia **gerą gyvenimą**. Matyti saulę leidžiantias, reiškia gyvenimo **galą**“ LTR 2295/191.

Senas

N „Jei jaunas save senu mato – **blogai: nesiseks** reikalai, gyvenimas“ LTR 1993/187.

Sesuo

N „Motina, sesuo – **negerumai**“ VDU ER 42-6(17).

Sėkmė

N „**Nesėkmę** – sėkmė [reiškia]“ VDU ER 1189-5/9.

Sėti

N „Sėti ką nors – **turto švaistymas**“ VDU ER 42-6(17).

Sijonas

P „Sijoną – **susitiksit su mylimu** berneliu“ VDU ER 34-1(8).

N „Be sijono vaikščiots **sarmata**“ LTR LMD I 475/3-93.

Siūlai

Nu „**Kelionę** – vyti siūlus“ VDU ER 1189-5/11; „Jei sapnuoji, kad meci siūlus, tai turėsi **kelionę**“ LTR 1310/278; LTR 1580/572; „**Kelionę** – siūlai“ VDU ER 1189-5/9; 5/7; 8/58; 8/106.

Siuvėjas

N „Sapnuoti kriaucių siuvantį namuose – tuose namuose bus **nabaščikas**“ LTR 1580/612.

Skarelė

Nu „Sapnuojant baltu skaraly juodais kraštais, bus **laiškos**“ LTR 796/48-24; „Skarelė – **laiškas**“ LTR LMD I 254/1-132.

N „Sapnuoji skepetaitę, o ypač margą – **pletkai**“ LTR 1580/654.

Skiedros

N „Jei sapnuoji skiedras abliavotas savo namuose, tai **mirs** kas iš tų namų greitu laiku. Jei sapnuoji skiedras kituose namuose – ne savo – mirs kaimynas ar tolimas giminaitis“ LTR 1993/44.

Skristi

P „Jei sapnuoji, kad skraidžioji per orą, tai **seksis**, ką užmanei padaryti“ LTR 355/90-57; „**Sėkmę** – skristi“ VDU ER 1189- 2/8; 1/9; „**Sėkmę** – skristi aukštai, lengvai“ VDU ER 1189-1/28; „Susapnuoti merginai [skristi] lėkt oru (be sparnų), **ištekės už bagoto**“ LTR 1580/725; „Susapnuoti lėkt paukščiu – **būsi bagotas**“ LTR 1580/723; „Susapnuoti, kad lakstai kai paukštis padangėse, tai reiškia, kad **žmonės labai išgirs**“ LTR 1580/623; „Skredžioji **in garbės**, nuo kalno skrendi – loban iš klapatų išlysi“ LTR LMD I 475/3-98; „Sapnuoti save skraidant, turėsi didelį

džiaugsmą, pasisekimą, laimę, gerą kelionę“ LTR 1438/55; „Jei sapnuoji, kad skrendi su rankomis kaip su sparnais ir labai aukštai gali skraidyti – turėsi **didelį džiaugsmą**“ LTR 2019/16.

Nu „Lėkti – **persikelti į kitą vietą**“ LTR 600/213-10; „Jei sapnuoji, kad skraidai, turėsi **kelionę**“ LTR 1438/391; „Saka, per sapną jei kur krinti ar lakioji, tai reiškia dar **augi**“ LTR 1440/23. N „**Ligą** – plaukioti, skraidyti“ VDU ER 1189-1/11; „Jeigu sapnuo, kad skraidai, tai paskui **ilgai gyvensi nepastovioj vietoj** – skraidysi iš vietos į vietą“ LTR 1657/304.

Skrybelė

N „Sapnuoti moterim nešiot skrybėlę, tai reiškia, kad **kaltūnas (liga) impuls galvon**“ LTR 1580/792.

Skrynia

NP „Tuščią skrynią sapnuoti **blogai** – bus **trotkas**. Jei ji pilna – **gerai**, bus **pelnas**“ LTR 1993/43.

Skruzdėlės

N „Skruzdėlės apstoja – **mirsi**“ LTR LMD I 254/1-171; „Jeigu ku regi **skruzdėlių** apstotas, tai tuojaus **miršta**“ LTR LMD I 475/3-42.

Slyvos

N „Slyvas matyti ir vaikus nešioti sapne – moterims **prieš ligą**“ LTR 1438/51.

Skudurai nešvarūs

N „Tas pat i su nešvariais skudurais. Jei jau juos susapnavai, ta jau laba **baisi nelaimi** gal tav prispaust“ VDU ER 37-1(64).

Sodas

PN „Sapnie matyti balta žydontį suodą – reiškė **džiaugsmą, būsimą laimę**. Vo jegu sapnouji, ka nulauži žydončiuos obels šaką arba nuskėni žeidą – ta gal būt **mėrtis**, nabūtina iš artimų ar giminių, bat iš kaimynų a tep pažįstamų žmuonių“ VDU ER 33-7/58.

Staklės

N „Staklės suiro, sugriuvo – reiškia **išsiskyrimą su draugu**, su prieteliu“ LTR 1993/151.

Spyna

N „Sapnouti spynas – **vagystė**“ VDU ER 33-7/45.

Sniegas

P „Sapnouti baltą sneigą – **gera, gyvenimo prašviesiejėms**“ VDU ER 33-7/30.

Stiklas lūžtantis

N „**Barnius** šeimoje – ėjimas per lūžtantį stiklą“ VDU ER 1189-1/24.

Suknelė

N „Jeigu mergaitė tik ištekėjus susapnuoja, kad buvo be suknelės, tai reiškia, kils greitai **našlė**. Jeigu berniukas, be kelnų – tai **našlys**“ LTR LMD III 129/3-17.

Supynės

P „Susapnuoti merginai suptis an supynių – **ištekės**“ LTR 1580/724.

Sūris

N „Susapnuoti pas svetimą žmogų valgyti sūrį – **nemalonumas**“ LTR 1580/609.

Svogūnai

N „Susapnuoti skint svogūnų laiškus – **ašaros**“ LTR 1580/757; „**Ašaras**“ – svogūnai“ VDU ER 1189-1/25; „Susapnuoti, kad valgai svogūnus – didelę gausi **sarmatą**, o dažniausiai tai **būsi išbartas**“ LTR 1580/617; Sapnauti cėboles – **nageruma** gyvenime“ VDU ER 33-7/48.

Sviestas

P „Jei lipi aukštai į kalną ir sviestą valgai – tai būsi didelėje **pagarboje**“ LTR 1176/194.

N „Sapnuoti sviestas mušti ar valgyti – **pletkai**“ LTR 1580/773.

Šaudyti

Nu „Jeigu sapne išgirsi ką nors šaudant – išgirsi **naujieną**“ LTR 355/90-65; „Šauti iš revolverio ar iš šautuvo – **naujieną** išgirsi“ LTR 600/213-2; „Isž armatu sžaudunc girdesi, **navina** didelė“ LTR LMD I 254/1-171; „Jei sapnuosi, kad šaudosi, tai bus **šaltis**“ LTR 1451/119.

N „Susapnuoti, kad kas nor svetimas iššovė – bus kokia **navyna, bet nemaloni**“ LTR 1580/601; „Jeigu tavi sžauna kas iš strelbas, **mirsi**“ LTR LMD I 254/1-171.

P „Kada sapnuojant girdi šaudymus ar trenksmus, tai tada reiškia, kad greit apturėsi netikėtą džiaugsmingą naujieną – laimėsi daug **pinigų** ar gausi labai **gerą žinią**“ LTR 1438/49.

Šaukimas

N „Jeigu susapnuoji, kad kažkas tave vardu šaukia, tai niekada negalima atsiliepti, nes įsileisi į namus **liga**“ VDU ER 791-195; „Jei sapne kas tave vardu šaukia, tai jei atsišauksi, tai **prikibs** kokia **kvaraba**“ LTR 2074/101; „Jei miegi ir kas šaukia, niekuomet neatsišauk, e jeigu atsišaukti, tai prabusi ir **sopės** a galvų, a šonų, a pusiau a ką kitų“ LTR LMD I 475/3-50; „Jei miegant užgirsi tave vardu šaukiant ir tu pabusdamas atsiliepsi, tai tada tavo **gyvuliai dvės** arba **turėsi** savo namuose **nuostolį**“ LTR 1438/47; LTR 782/29; LTR 507/31-115; LTR LMD III 20/95-759; LTR LMD III 63/1-28.

Šienas

N „Jei matai šieno ar šiaudų vežimą vežant – tai bus **susibarimas** su namiškiais“ LTR 1176/191; „Sapnie vėžtė šeiną a krauti šeiną – **laidotuvės**“ VDU ER 33-7/67; „Sapnuoti, vežti šieną – **pletkai**“ LTR 1580/787.

P „Susapnuoti, kad grabi šienų – **gerai**“ LTR 1580/608.

Šlapintis

N „Jei šlapinsies ar šnapsą per sapną gersi, tai bus **lietaus**“ LTR 1451/209.

Šluoti

N „Šlounys kur nuors nuejis į kinuo truoba, šluonys, valas tèn, tvarkas, ta žinuok – kad iš tų numų žmuogus **mèrs**“ LTR 5731/262; „Per sapną šlavinėtis – **mirs** iš giminės“ LTR 5485/55; „Jeigu sapnuoju šluoju, gali **kas nors mirti**“ LTR 2019/53; 2331/63-31; 355/90-73; VDU ER 1189-6/1; 1/41; 5/12; 5/9; 5/3; 5/6; 2/7; 1/38; 1/24; 1/23; 1/20; 1/19; 1/12; 1/11; 1/4; 1/22; 1/15; 5/10; 8/38; 8/73; 8/127; 8/48; 8/55; 8/57; „Šlouti keimą – gal būti **laidotovės**, gali **išeiti iš namų, atsiskirti**, arba iš šeimuos narių kas nuors išeti, **išvažiuot**“ VDU ER 33-7/19; „**artimųjų išvykimą** arba **mirtį**“ VDU ER 1189-1/32; „Sapnuoti šluojant, šiukšles nešti ir purvus kuopti – **prieš gaisrą**“ LTR 1438/50; „Jei pirkių šluoji, venzliukus raišioji, tai **išvažiuos visa šeimyna iš tų namų**; e kad ašlaimų ar ulicių, tai **saugokies ugnelės**“ LTR LMD I 475/3-30; „Jeigu per sapną šluosi, tai bus **nelaimė: namai sudegs** arba **žmogus mirs**“ LTR 1993/59; „**blogai**“ VDU ER 1189-1/48; 1/45; 1/25; 1/44; 1/10; 1/33; 1/17; 1/36; 1/26; 1/ 2.

Nu „**Svečius** – tvarkymąsi namuose“ VDU ER 1189-1/7; „**lauk svečių**“ VDU ER 1189-1/16; „Šluojamas kambarys – **kur nors ruošimasis**“ VDU ER 1189-5/7; „**darbo ar gyvenamos vietos pakeitimas**“ VDU ER 1189-1/14; „iš ten išeisi, **pakeisi gyvenamąją vietą**“ VDU ER 1189-1/39; „Jei sapne iš katrų numų šlūji i sašlavas supili ant viškų, tai **iš tų namų išeis kas nonrs**, ale da sugrišš vėlek“ LTR 1505/62.

P „Jei sapne šluosi čystą gryčią – **laimė**“ LTR 1571/110; „šluojamas kambarys – **į gerą**“ VDU ER 1189-5/4.

Špilkos

N „Sapnuoti špilkas segant savo kūnan – ty bus **votys**“ LTR 1580/774.

Šulas

N „Šulas išgriuvo, tai **mirs**“ LTR LMD I 475/3-81.

Šilas žalias

P „**Sėkmę** – žalias šilas“ VDU ER 1189-1/9.

Šokti

N „Jei šoki – tai **verksi**“ LTR 1176/202; „Šoki – **liūdesys**“ LTR 5732/330.

P „**Sėkmę** – šokimas“ VDU ER 1189-1/33.

Šukės

N „**Nemalonumus** – šukės“ VDU ER 1189-1/28.

Šuo

N „Jei šuva koks puola sapni, ar ti kokia gyvatė, tai jau žinau, kad koks **žmogus negyvas puls, nemalonumas koks** bus“ LTR 5422/218; „Jei šuo baltas arba šviesios spalvos (šėrsties) loja

– **teks nukentėti nuo saviškių**, giminaičių“ LTR 1993/181; „[Jei sapnuoji] šunis – **negerai, neprieteliai**... Jei šuo užpuolė – priešas bus...“ LTR 5732/923; „Šuo – **blogas žmogus**“ LTR 5732/339; LTR 5561/94; LTR LMD I 149/265; „Jei šuo užpuola – **tai tavo priešas tave užpuola**“ LTR 1176/200; 796/48-16; 374d/1967a; 355/90-69; 1993/180; 339/2-29; LTR LMD I 597/7; VDU ER 1189-1/43; 1/28; 1/20; 1/7; „Sapnuoti, kad ant tavi šuva loja – kas nors **apkalba**“ LTR 1580/580; LTR 1580/581; VDU ER 1189-1/22; 8/170; 8/129; „Sapnuoti pririštą šunį, kuris loja – kad kas nor iš tolo **apkalba**, bet tas nieko blogo nepadarys“ LTR 1580/582; 1948/136; 600/213-8; 5485/65; „Šuneis įkondims reišė **pergyvenimą**, nes gal kas nuors užpolti i turiesi **namalonumų**“ VDU ER 33-7/47; „Šunį sapnuoji – **turėsi reikalų su policija**“ VDU ER 756-30; „**Barnius šeimoje** – puolantis ar besikandžiojantis šuo“ VDU ER 1189-1/7; „Ji įkando (sapne) šuo ar kirminas (gyvatė) – **saugokis pikto susiedo**“ LTR 1503/181; „Savo šunį sapnuoti, jei jis lija ir net kanda – turėsi **nemalonumų** iš savo draugų arba giminiečių. Jei svetimi šunys loja ir puola, tai turėsi didelę **nuoskaudą** iš savo priešų“ LTR 1438/53; „Jei šuo kanda – **negerai**. Pasapnuodavau, kad šuo įkanda ir baba prisikabindavo, tipo aš ką pavogiau ar ką“ VDU ER 1189-2/10.

P „Šuo – geras **prietelis**“ LTR LMD I 475/3-77; „**Draugą** – šunis“ VDU ER 1189-2/8; 1/48; 1/41; 1/38; 1/37; 1/32; 1/26; 1/25; 1/14; 1/11; 1/8; 1/7; 1/3; „Susapnuoti juodą šunį – turėsi už **draugą poną**“ LTR 1580/734; „Susapnuosti rudą šunį – turėsi už **draugą paprastą žmogų**“ LTR 1580/733; „Šuo – **sutiksiu draugą (draugę)**“ VDU ER 1189-1/18; „**Šuva meilinas** [sapne] – **prietelystė**“ LTR 5419/122; „Jei sapnuoji, kad matai daug šunų ir jie tau nieko nedaro, tai reiškia, kad teks būti didelėje draugystėje ir visi tave **gerbs**“ LTR 1948/137; „Sžuo lagadnas pie tavi laižas, **suetei** bus“ LTR LMD I 254/1-176; „Jei baltas šuo šokinėja į glėbį – bus **gera naujiena**“ LTR 1993/183; „Šiapi šunis sapnuoti, jei jie gerinas, lydi ar neloja – reiškia prietelystę ir **susitaikinimą** su tais asmenimis, su kuriais anksčiau buvo kilę vaidai“ LTR 1993/182; „Per sapną šuniui nasrus perplėšt ar užmušt, tai gerai – **apgalėsi neprietelį**“ LTR 374d/1967e; „**Vaiko gimimą** – šuniuko atsiradimas“ VDU ER 1189-1/41; „Jei mergaitė sapnuoja šunį – tai bus **piršliai**“ LTR 1176/217.

PN „Jeigu sapnuoji šunį geruoju, tai **nieka**; a kas inkunda – bus **blogai**“ LTR 1488/39-2; „Jei per sapną šuva įkanda ar bulius įduria, tai kas nors įkas ja tau tada reik, saka, **saugotis**. O jei puola ir neįkanda ar neįduria, tai saka puols, puolus ir neįkas tau, reiškia tau tas žmogus norės ką nors **blogo** padaryti, bet **nepadarys**. Tokį sapną susapnavęs gali būti jau be baimės“ LTR 1440/22; „Jei šuva piktas užpuola – **bus nemalonumų**; gerą šunį matyti – **pažinsi prietelį**“ LTR 785/392.

Šūvis

Nu „**Žinia** – šūvis, šauna su šautuvu – sužinau **naujieną** vertą dėmesio“ VDU ER 1189-2/7; 1/25; 1/16; 8/55.

Tiltas

P „Jeigu per ciltų eini gerų, bus **geras pasisėkimas** gyvenime“ LTR LMD I 475/3-83.

Traukinys

N „Traukiniu važiuoji – smutkas (**liūdesys**)“ LTR 1993/147.

P „Jei sapnuoji traukinį, **gausi pinigų**“ LTR 1555/134-307.

Tvora

P „Perlipt per tvaru – **apsižენისი**“ LTR LMD I 254/1-140; „Mergos jei naujuos metuos per tvorų sapnej peršoko, tai tuojos **veselia** bus; kad regi pilnamenelys [per pilnatį] ir sviečia pro lungų in burnos jos, tai svotai tuojaus atvažiuos jos“ LTR LMD I 475/3-19.

Nu „Susapnuoti, kad tvorą tveri, tai reiškia, kad turėsi **kelionę**“ LTR 1580/741.

Ugnis

Nu „**Oro atšalimą** – ugnis“ VDU ER 1189-5/7.

N „**Ligą** – ugnis“ VDU ER 1189-1/46; „Jei sapnuoji, kad ugnis dega – išeis koks **piktumas, barniai**“ LTR 1993/287.

P „Jei ugnį sapnuosi – bus **pagada**“ LTR 1451/208; LTR 1488/39; LTR 1488/39-8; „Ugnį kurint – **pagada**“ LTR 785/392; „Jei sapnuoji, kad dega, tai bus **giedra**“ LTR 1456/79.

PN „Jei sapnuoji ugnį (vasarą), tai bus **pagada** (giedrą), o jei žiemą, tai bus **šalčiai**“ LTR 1310/268; „Jeigu per sapną matai ugnį, tada bus šalta, žiemą **šals**“ LTR 1357/23; „Jeigu sapnuoji ugnį, **bus šalčio**“ LTR 2284/258; LTR 260/400.

Uogos

N „Kai matau uogas, smagiai **rėkti gaunu**“ LTR 4638/40; „Kai renki sapne uogas – **rėksi**“ LTR 5485/63; „Jei rinksi žirnius ir valgysi uogas – tai reikės daug **verkti**“ LTR 1176/196; LTR LMD I 621/14; VDU ER 1189-1/39; „Uogas rinksi kelmeleis, dideles **aszaras**. Walgit zirnius, aszaras. Apsziriszt karalais ink akla, aszaras. Reget liunt tetu, aszaras. Apsimtas pievas, aszaras. LTR LMD I 254/1-174; „Jei karolius, pupas, juodas uogas – bus **ašaros**. Ir išsipildo. O jeigu baltas – tai gerai“ VDU ER 1189-2/12; „Uogas renku juodas – **verksi**“ VDU ER 1189-5/1; „Mėlynes rinkti – **ašaros**“ LTR 5424/159; „Šneka, kad jei cik sapnuoji uogas raudonas, tai znočijas ir **verksi**“ LTR 260/395; „Uogas yr **bluoga** sapnuot, ypač rauduonas“ VDU ER 34-1(8); „**Ašaros** – rinkti uogas, ypač raudonas“ VDU ER 1189- 5/12; „Uogos – **verksi**“ VDU ER 42-6(17); VDU ER 31-2(25); VDU ER 33-7/3; VDU ER 33-7/32; VDU ER 620-171; LTR 1488/398; LTR 5093/32; VDU ER 1189-5/6; 1/24; 1/5; 5/4; 5/3; 1/48; 1/42; 2/10; 1/36; 1/33; 1/32; 1/31; 1/25; 1/19; 1/16; 1/15; 1/10; 1/3; 1/ 2; 1/1; „Jei matai daug uogų – turėsi **didalių klapatų** gyvenime“ LTR 1176/195; „Uogas sapnuoti – bus **klapata, liga, ašaros, neramumas**. Kada aš sapnuoju vyšnias, slyvas ir kitas uogas, tai visada po tam turiu **verkti**“ LTR 2069/326.

Upė (upelis)

PN „Upė sapnuoji ir upė skaidri, kad net matosi dugnas ir akmenukai – reiškia, kad **vargai baigsis** ir bus **gerai**. Jei vanduo upėje nešvarus, tai reiškia **vargus**“ LTR 1693/426.

N „Motina sakydavo, kad jei sapnuoji, jog važiuoji per upelį, tai tatau reiškia **ašaras** – reikės daug verkti“ LTR 1722/81.

Utėlės

P „Jei labai daug utėlių turi [sapne – A. V.] – **pinigų** daug gausi, jei mažai – mažai, jei daug – daug“ LTR 6055/42; „Jei sapnuojant utėlės užpuola – **pinigų** gausi“ LTR 1176/209; LTR 1948/130; LTR LMD I 597/7; VDU ER 1189-2/7; „Jei sapne matai utėles ir jas muši, tai **gausi pinigų**“ LTR 369/161; LTR 785/392; „Kai utėles, tai pinigai“ LTR LMD I 475/3-79 „Utėlės – **pinigai**“ LTR 5093/36; LTR 5485/59; 2352/14; 1278/306; 1416/6-23; 1310/273; 1693/241; 355/90-60; 5093(361); LTR LMD I 659/13; VDU ER 42-6(17); VDU ER 1189-5/12; 5/7; 5/4; 1/5/1; 2/8; 2/10; 1/25; 1/22; 1/19; 8/53; 8/56; 8/58; 8/59; 8/93; 8/96; 8/104; 8/106; 8/109; 8/110.

N „Uteles – **didelis vargas**“ VDU ER 34-1(8); „Susapnuoti, kad muši utėles, tai **nustosi daug pinigų**“ LTR 1580/745; „Saka, jei matai per sapną utėles, tai bus **vargas tau**“ LTR 1580/745.

Traukinys

P „Kai traukiniu važiuoju, tai **kažką nusiperku**“ VDU ER 1189-2/10.

Vabalai

N „Sapnauti vabalus – bus kažkoki **nageruma, rūpeste**“ VDU ER 33-7/55.

Vagis

P „Vagis – **gerai**“ LTR 5561/100.

N „Vagis – kažkas **tave apvagia**“ VDU ER 1189-2/7; 1/9; „Jeigu vagiai apvagia namų, tai **šeiminyniečiai atbus**“ LTR LMD I 475/3-84.

Vaikas

N „Vaikų sapnuoti – **liga**“ LTR 5424/100; „Vaikas sapnuot – **sirgsi, liga** kokia prisikabins“ LTR 5424/157; „Susapnavus mažą vaiką ir dar nešvarų – **susirgsi**“ VDU ER 1189-1/15; „Jei [sapnuoji] vaiku nešvaru – **liga**“ LTR 2385/81-10; „Mažas vaikas, ypač murzinas ir pan. – **liga**“ VDU ER 1189-5/12; 1/48; 1/19; 5/10; 5/9; 5/4; 5/3; 1/29; 2/6; 1/23; 1/20; 5/2; 1/13; 1/ 2; 1/14; LTR LMD I 621/41; LTR 600/213-9; „O je vaikeli mažą sapnuojat – **turieste vargele**“ VDU ER 34-1(8); „Mažus vaikus sapnuoti – laukia **vargai**“ VDU ER 620-168; LTR 1503/177; „Susapnuoti moteriai vaiką turēt an rankų – turēs kokią nors **bėdą**“ LTR 1580/645; „Vaikai maži sapne matyti – bus **klapatai**“ LTR 2069/329; „Sapnuoti mažą mergaitę – **klapatai**“ LTR 1993/173; „Maži vaikai – **sunkumai, bėda**“ VDU ER 1189-2/7; „Ir mažą vaiką – tai tipo **vargas, vargas**“ VDU ER 1189-2/7; „Jeigu kudas vaikelis su dunteleis iudais, **negerumai**“ LTR LMD I 254/161; „Sapnauti našvarų vaką y **nagera**, pranašau **vargą**“ VDU ER 33-7/12; „**Nemalonumai** – maži vaikai“ VDU ER 1189-5/12; VDU ER 1189-1/25; 1/7; 1/20; „Jei sapnuoji mažą vaikelį – daugiausia **nemalonumai su valdžia**“ VDU ER 1189-1/12.

P „Jei matai mažą vaiką – tai **padidės šeimyna**“ LTR 1176/187; „**Pinigus** – maži vaikai“ VDU ER 1189-2/9; „Mažą berniuką, vaiką sapnuoji – **pelnas, pasisekimas**“ LTR 1993/174.

PN „Sakydava, ka jei jau susapnavai vaikelį, gražų, linksmą i da švarų – ta jau viskas **gera** bus, o jei tas vaikelis nelaba švarus i da kruvins – ta jau gal kas nors **iš artimų žmonių net mirt**, a da kokia **baisi nelaimė** atsitikt“ VDU ER 37-1 (63); „Vaiką švarų – **gerai** viskas išeina. O jei kas nešvaraus, vaikas nešvarus – **negerai**“ VDU ER 1189-2/10; „Jei sapnuoji vaikus – bernaičius, tai **gerai**, o jei mergaites, tai **blogai**“ LTR 1310/281; „Kad regi berniukelį riebę ir liežuvėli iškišis, tai **džiaugsmas** greit išsipildo, jeigu mergaitė, tai **bėda** dzideli, **nesveikata**“ LTR LMD I 475/3-72.

Vaisia

N „**Apkalbas** – vaisiai“ VDU ER 1189-1/32; „Negražius vaisius valgai – bus **liga**“ LTR 1993/293.

Vanagas

N „Vanagas – **mirtis**“ VDU ER 42-6(17);

Vanduo

P „Švarus vondou sapnie – **gera sveikata**“ VDU ER 33-7/15; „Būti švariame vandenyje – **sveikata**“ VDU ER 1189-1/45; „Jei sirgsi, tai **pasveiksi**“ VDU ER 1189-5/6; „Jei sapnuoji švarų vandenį ir jį vartoji arba juo plauki, brendi, tai reiškia, kad ateity apturėsi **laimę, džiaugsmą** ir **pasisekimą** savo reikaluose“ LTR 1948/131; „Kad brendi par undenį čystų – bus **geras gyvenimas**“ LTR 1488/39; „Susapnuoti, kad braidžioji po vandenį ir išlieki sausas – **būsi varge ir lengvai iš jo išeisi**“ LTR 1580/671; „Maudytis švariam vandeny – **gerai, nusikratysi vargų**“ LTR 1993/209; „**Sėkmę** – maudytis švariame vandenyje...“ VDU ER 1189-5/12; 1/38; 1/21; „kažkas **atsitiks gero**“ VDU ER 1189-1/32; „**gerai, seksis**“ LTR 1580/614; VDU ER 1189-1/22; 1/20; 2/12; 5/9; 5/1; 2/8; 1/48; 1/43; 1/33; 1/28; 1/25; 1/17; 1/41; 5/4; 5/3; 1/36; 1/27; 1/14; 1/12; 1/3; 1/2; „**garbė**“ VDU ER 1189-1/23; „**laisvė**“ VDU ER 1189-1/18.

N „Jei į maudynę ar vandenį įkrenti – bus **liga**“ LTR 1176/215; „Būti nešvariame vandenyje – **liga**“ VDU ER 1189-5/6; 1/28; **Ligą** – nešvarus vanduo“ LTR 1451/210; VDU ER 1189-1/21; 5/10; 5/8; 5/6; 1/47; 1/31; 1/28; 1/22; 1/21; 1/18; 1/15; 1/12; 1/11; 1/4 „Jei sapnuose braidžioji po drumzliną vandenį – **nelaimė giminėj**“ VDU ER 756-31; „Jeigu lipi iš vandens ir neišlipi – bus didelis **vargas ir nepakelsi**“ VDU ER 42-6(17); „Jei vondenį – **nebus gera**“ VDU ER 31-2(25); [Van]denį sapnuoji – irgi **blogai**“ LTR 5561/158; „**vargas, bėda, į blogą**“ LTR 1310/282; VDU ER 1189-1/3; 2/8; 1/48; 1/17; 1/10; 1/9; „Būti nešvariame vandenyje – **kas nors negero**“ LTR 1993/210; VDU ER 1189-5/11; 5/1; 5/4; 2/9; 1/44; 1/36; 1/27; 1/26; 1/25; 1/2; 1/20; „**liga, nemalonumas**“ VDU ER 1189-1/8; „**Nesėkmę, nemalonumus**“ LTR 1948/132; LTR 64/1065; VDU ER 1189-1/33; VDU ER 1189-1/21; 1/7; 5/12; 5/3; 5/2; 1/43; 1/38; 1/23; 1/14; 1/5; „**Barnius šeimoje** – nešvarus vanduo, lipimas laiptais žemyn“ VDU ER 1189-1/33; „Būti

nešvariame vandenyje – **gėda**“ VDU ER 1189-1/46; „**Apkalbas** – nešvarus vanduo“ VDU ER 1189-1/34; 1/33; 1/32; 1/30; 1/16; „**Ašaras** – nešvarus vanduo“ VDU ER 1189-1/22; „Būti švariame vandenyje – **ašaros**“ VDU ER 1189-1/46; „**Gaisrą** – vanduo“ VDU ER 1189-1/7.

Nu „Žuvį, vundenį sapnuoji – **priš lytų**, gaisrą – prieš pagadą“ LTR 5731/58; „**Lietų** – vanduo [sapne]“ VDU ER 1189-1/32; „Susapnuoti, kad prauseisi švariu vandeniu – **lietus bus**“ LTR 1580/717; LTR 1505/66; „Jei per undeni kelies, tai **išvažiuosi tolyman kraštan**“ LTR LMD I 475/3-58.

Vaikinas

N „[Vaikinas] kavalieris matyt – **liga**, draugaut su juom – sunki liga“ LTR 785/392; „Jei regėsi nakciu berną ir klegėsi su juo, tai **tavi pames jis**“ LTR 260/408.

P „Susapnuoti merginai nuogą berną – tasai **bus jos vyras**“ LTR 1580/619; „Sapnuoti našlei berną – da **ištekės**“ LTR 1580/798; „Jei jaunikaitį, tai **ištekėsi**“ LTR 1581/165; „Jei naktį susapnuosi savo kavalierių, kad pametė, tai **nepames**“ LTR 1542/249.

Vanagas

N „Jeigu vanagą susapnuoji, tai sako, didele liga **sirgsi**“ LTR LMD I 200/1.

Varlė

N „Susapnuoti varlę, rupūžę ar driežą – turėsi **nemalonų dalyką**“ LTR 1580/690.

Varna

N „Matyti sapne varną, o dar girdėi jos krankimą, tai greit **mirsi**“ LTR LMD I 613/60; „Varnų labai daug matai – pats **sunkiai sirgsi arba ir mirsi**“ LTR 1993/196; „Kai sapnuoji varną, tai žinok, kad **mirsi koks žmogus**“ LTR 422/31-6; „Jeigu varnų sapnuoji, tai bus **smertis**“ LTR 1529/50; VDU ER 1189-8/38; 8/73; 8/127; 8/48; 8/55; 8/57; „Varnos – kas nors **iš namiškių susirgs**“ VDU ER 42-6(17); „Varna – **nelaimė**“ VDU ER 1189-1/25; 8/182; 8/138; 8/124; „**blogai**“ VDU ER 1189-1/17; 1/3; „**liūdni reikalai**“ VDU ER 1189-1/12; „**bloga žinia**“ VDU ER 1189- 5/12; 1/7; 8/103; 8/187.

Nu „Varna – **žinia**, jei karksi“ VDU ER 1189-1/41.

Varpai

Nu „Susapnuoti varpus dzvanijant – bus didelė **navina**“ LTR 1580/600; „Muzika groja a zvanai zvanija, tai **in navinų** dzidelių“ LTR LMD I 475/3-71; „Varpų skambėjimas – **žinia**“ VDU 1189-8/60.

N „Susapnuoti, kas bažnyčios varpai skambina, tai iš tos pusės išgirsi **nabaščiką**“ LTR 1580/766.

Vartai

N „Vartai uždaryti – **nuostoliai**“ LTR 1993/175.

P „Vartai atidaryti, kad gali pereiti – bus pagerintas gyvenimas, **seksis gyventi**“ LTR 1993/176.

Važiuoti

P „Važiavimas – **seksis**“ VDU ER 42-6(17); „Je sapnuoji, ka greta važiuoji – ta bus **pasisekėms**“ VDU ER 33-7/43.

Veidrodis

N „Zerkolų – **sarmata**“ LTR LMD I 475/3-91.

PN „Veidrodį matyti sapne – **gerai**. Jei jame matai savo labai gražų veidą – tatai bus **gerai**: apturėsi **gerą naujieną** arba teks **linksmintis**. Jei veidrodyje matai savo veidą labai negražų, nešvarų arba spuogais išvertą – tada turėsi daug **nemalonumų**“ LTR 1993/41.

Velnius

N „Matyti sapnie velnius – ta y **nagera**, reks **sauguoteis bluogų žmonių, vaidmainių**“ VDU ER 33-7/37; „Su velniu muštis – **blogai**: teks kovoti su priešais. Velniai parodo **priešus**“ LTR 1993/204; „Su velnu wturc – **negerumai**“ LTR LMD I 254/1-157; „Susapnuoti velnias namuose, **barnis**“ LTR 1580/769; „Velniu regi **in labai didelio klapato**, su velniu mušties, citeiku gyvas rasi nuo **ligų**“ LTR LMD I 475/3-101; „Susapnuoti merginai velnią – **negražų berną** gaus“ LTR 1580/662; „Susapnuoti, kad velnias neša, tai **teks tekėti už jo**“ LTR 1580/710; „Susapnuoti velnią – **blogai**“ LTR 1580/661.

P „Jeigu susapnuosi velnią arba auksą, tai bus **gerai**“ LTR 339/2-25.

Verkti

P „Jei sapnuoji, kad labai verki – teks **džiaugtis**“ LTR 1993/2002; „Saka, jei per sapną daug verki, tai turėsi **didelį džiaugsmą**“ LTR 1440/24; „Jei per sapnus verki, tai tikrenybėj **džiaugsies**“ LTR 1310/271; LTR 5732/329; VDU ER 1189-5/11; 5/6; 1/28; 1/25; 1/23; 1/ 2; 5/10; 5/9; 1/12; 1/11; 1/10; „Sapne verkti – **juoksies, į gerą**“ VDU ER 1189-1/8; 1/3; „Sapne verkti – **gerai**“ VDU ER 1189-5/7; 2/8; 1/30; 1/16; 5/4; 5/3; „Sapne verkti – **turėtum sulaukti paguodos**“ VDU ER 1189-1/9; „Sapne verkti – **sėkmė**“ VDU ER 1189-1/34; „Verkti – bus **gero santaiko** su žmogumi“ VDU ER 31-2(25).

N „Sapne verkti – **nieko gero**“ VDU ER 1189-1/20; 2/9; „**laukia dideli išbandymai**“ VDU ER 1189-1/18; „**išgyvenimai nemalonūs**“ VDU ER 1189-1/24; „**bloga žinia**“ VDU ER 1189-1/32.

Nu „Rieksi, kas nuors **negera – lytus**“ LTR 5731/253; „Je sapne matai kan nonc rėkinat, tai **lys**“ LTR 1505/64; „Je sapnuoji, kad verki – **bus lietaus**“ LTR 1571/109; LTR 2088/99; „Jei sapnuoji, kad verki, **lietus lys**“ LTR 355/90-61.

Verpti

P „Verpi – labai gerai: **laimė** ir **pasisekimas**“ LTR 1993/148; „Jei sapnuoji, kad pats verpi – **pasisekimas, turtas**“ LTR 1693/422.

N „Sapnuoji, kad verpi – turėsi **nuliūdima**“ LTR 1993/90.

Vestuvės

P „Vestuvės – būsi pakviestas į **veseli**“ VDU ER 42-6(17).

N „Je sapnūji veselę [vestuves], tai kas nors **mirs**“ LTR 1505/76; „Susapnuoti būti vestuvėse – būsi **pagrabe**“ LTR 1580/650; „Imt šliūbą – **smertis**“ LTR 785/392; VDU ER 1189-8/212; 8/57; 8/67; 8/75; 8/87; 8/97; 8/123; 8/125; „Susapnuoti vedusiam savo vesialę – tai reiškia, kad **šeimoje nesugyvens** ir **turės persiskirti**“ LTR 1580/651; „Vestuvės – bus **audra**“ VDU ER 756-36.

Vestuvinė suknelė

N Nuotakos suknelė – **mirtis** VDU ER 1189-8/114.

NP „Sapnie matyti save su balta vestovėnė suknelė pryšas veidruodį, jegu veina – ta **ilga naapsiviesi**, vo jegu su vyriškiu – ta **greita ištekiesi**“ VDU ER 33-7/10.

Vėjas

P „Dideli vieja sapnuot – bus didelė **meilė**“ VDU ER 34-1(8).

Vėžiai

N „Jei sapnuoji vėžius, tai paturėsi **sarmatą (giedą)**“ LTR 1310/269; „Jeigu sapnuosi vėžį, tai sako, kad bus **gėda**“ LTR 339/2-12; „Jei vėžį susapnuosi – gaudei arba žaidei juo, būsi **sarmatoje**“ LTR LMD I 597-7; „Susapnuoti vėžys – **sarmata**“ LTR 1580/742; „Vėžį regėsi – **nepadorumą** apturėsi“ LTR LMD I 194/6; „Vėžiai – **nesėkmė**“ VDU ER 1189-1/32; „Vėžiai – į **blogą**, jei įžnybo“ VDU ER 1189-1/12.

Nu „Jei sapnuoji vėžį, tai **bus šaltas oras**. Jei vėžį spnuoji ir vasaru, tai vis tiek bus šalta“ LTR 2430/114.

Vežimas

P „Jei sapne veši, krausi vežimus, dėsi kupečius ar šiaip šiaudus, pašarą susapnuosi, tai **pasisekimas, laimė**“ LTR 1451/213; „Vežimu važiuoji ir vežimas gražus – turėsi **pasisekimą, laimę**“ LTR 1993/143.

N „Prastam, blogam vežime važiuoji – būsi **prastoje kompanijoje**, daugystėje“ LTR 1993/185.

Vilkas

P „Kaki sapnei buna presz **weselu**. Regis waiksžcaia lauki karves, aveles. Ateina dideli vilkai. Nustvera avelę. Nusinesža. Kakis baismas, reki kek turi sveikatas. Žinak, greit bus **wesela** mergas“ LTR LMD I 254/1-136; „Jei vilkų sapnuoji, tai **svotboj būsi**“ LTR 1529/51; „Jei mergos

vilkus sapnuoja, tai **greitai nuteka**“ LTR 1305/295; „Vilkas – **piršlę atvažiuos**“ VDU ER 42-6(17); „Vilkas – **svātai atvažiuos**“ – t.y., jei merga sapnuoja“ LTR 5732/982; 796/48-11; 374e/2763; 1580/637; LTR LMD I 200/3; LTR LMD I 200/1; I 200/5; I 398/3-26; I 200/9; I 200/9; „Vilkas [...] – mes juokaudavomės [...] mergai... vilkų sapnuoja [...] **tai kavalierius...**“ LTR 5561/95.

N „Kai senas susapnuoja vilku, tai bus **mirtis**“ LTR LMD I 200/9.

Vilna

Nu „Vilna – jei balta, tai gera **kelionė**“ VDU ER 1189-5/9; „Šukuoti vilną – **kelionė**“ VDU ER 1189-1/32;

P „Vilna – pelnas“ VDU ER 1189-8/137; 8/155; „Vilna – **gal į gerą**“ VDU ER 1189-1/20.

Viščiukas

P „Mažus vištelių (viščiukus) – **padaugies šeima**“ VDU ER 34-1(8) „**Vaiko gimimą** – viščiukai“ VDU ER 1189-1/28; 1/25; 8/80; 8/166; 8/170.

Višta

P „Sapnuosi vištą su viščiukais – **šeima pasipildys**“ LTR 5732/469; „Jei kas susapnuoja būrį mažų viščiukų – bus greit **šeimynos padidėjimas** (ar gims kūdikis, ar iš namiškių grįš namo ir kartu apsigyvens)“ LTR 1993/48; „Jei matai vištą su viščiukais – tai **būsi balių šeiminkė**“ LTR 1176/189; „Vištas lesini – bus **pelnas, pasisekimas**“ LTR 1993/191.

N „Višta – **pletka**“ LTR 5731/60; „Sapnūt vištas, viščiukas a kiaušinius, tai znočy didelius **pliotkus**“ LTR 1505/75; „Jei sapnuosi, kad kas apie vištas ka nors dirba (peni arba gano), tai bus **barnė**, bet jei pats dalyvausi prie vištų, turėsi su kuo nors **susibarti**“ LTR LMD I 597/7; „Jei sapnuoja daug viščiukų, bus **klapatos**“ LTR 1571/80.

Vyras

N „**Nemalonumus** – vyrai“ VDU ER 1189-1/32; „**Gėda** – linksmintis su vyrais“ VDU ER 1189-1/32; „**Liga** – vyras“ VDU ER 1189-1/22; „Jei moteris sapnuoja, kad meiluoja su labai gražiu vyru, tai tas sapnas reiškia **sunkią** sapnuotojos **ligą**. Jei vyras bus senas ir negražus – sirgs **menka liga**, nepavojingai“ LTR 1993/47. „Sapnuoti, kad vyriškis palietė kūną, tai toj vietoj kur jis palietė – **skaudės**“ LTR 1580/586; „Jei susapnuoji vyrą ar moterį – tai tave **užpuls neprietelius**“ LTR 1176/218.

Vystyti vaiką

N „Jeigu sapnuoji, kad vystai į vystyklus vaiką, tai turėsi **įsipjauti** arba **įsikirsti** ir reikės **žaiždą** vystyti“ LTR 1993/57.

Vyšnios

N „Vyšnios reiškia **ašaras**“ LTR 6982/342; „**Ašaras** – vyšnios“ VDU ER 1189-1/28; „**Ašaras** – raudonos vyšnios, o kartais ir uogos, būtinai raudonos“ VDU ER 1189-1/24; „Sapnauti vyšnią **ašaras**“ VDU ER 33-7/61.

PN „Sapnauti vyšnią – veinyms išpranašaun **meile**, kityms – **ašaras**“ VDU ER 33-7.

Voverė

N „Susapnuoti, kad po budikus voveris landžioja – tieji **namai sudegs**“ LTR 1580/604.

Žarijos

N „Žarijos sapnuoti, reiškia **mirtį**“ LTR 2366/123.

Žąsis

Nu „Jei matai baltų žąsų ar ančių – gausi greitu laiku **laišką**“ LTR 1176/221; „Jei baltą žąsį sapnuosi, tai **bus sniego**. Taip pat ką nors kitką baltą susapnavus – bus sniego“ LTR 1451/122.

P „Jeigu žusinas vydamasis inkunda, tai tuojaus sulauksi **pinigų su laišku**“ LTR LMD I 475/3-20; „Regis aini kur dabar. Žusinas tavi weias, inkunda, žinak – ateina **laksžtas da su pinigais**“ LTR LMD I 245/1-133.

N „Jeigu sapne ganysi žąsiukus, turėsi **klapato**“ LTR 1571/97.

Žemė

N „Sapnuoti kur nors žemę kasti arba arti, reiškia, kad žemės savininkas **mirs**“ LTR 1741/58; „**Mirtį** – sukasta žemė“ VDU ER 1189-1/46.

Žiedas

P „Matyti šliūbinį žeidą – jei neištekies, tai **ištekiesi**; vedusiam matyt sapnie šliūbinį žeidą, reiškia būsimą **pagarbą**“ VDU ER 33-7/6; „Žiedus sapnuoti – bus **vestuvės**“ LTR 1993/52; „Susapnuoti merginai, kad vaikinai dovanoja žiedą – už to vaikinai **ištekės**“ LTR 1580/663; „Kad regi žiedų apsmovus, tai mergaitė **išteka** greit; moteriškė – buna **veselion** prašyta“ LTR LMD I 475/3-72; „Susapnuoti žiedas – **šlovė**“ LTR 1580/697.

N „Je sapnuoje, kad pameti šliūbinį žeidą – ta **nagera**, gali **natekti artimo** žmogaus, jė žanuota – vyra, je našanota – gali **natekti mylimuoje**“ VDU ER 33-7/7; „Susapnuoti, kad kas žiedą atima – tai **šlovę kas atims**“ LTR 1580/702.

PN „Žeida vestuviai – **gera** sapnaut, ona pamest – nēr gera“ VDU ER 31-2(25); „Mergaitei regēt žedelu apsmaus – greit **bus bernelis**. Materisžkei žiedelu apsmaus – but **pirsžtu nudausži**“ LTR LMD I 254/1-175.

Žirniai

N „Jei rinksi žirnius ir valgysi uogas – tai reikės **daug verkti**“ LTR 1176/196; „Jeigu susapnuoti žirnius, tai reikės **verkti**“ LTR 339/2-16; „Kai sapnuoji, [kad] žirnius valgai, tai reiks kada nors **verkti**“ LTR LMD I 609-6; „Žirniai kulti arba juos valgyt – taipgi **negerai** – reiškia tą

pat, ką ir uogos, t.y. reikės **verkti**“ LTR 2069/328; „Susapnuoti lukštenti ar valgyti žirnius – **ašaros**“ LTR 1580/686; LTR 1580/658; LTR 2385/81-3.

PN „Žirnių krūvą matai – man reiškia **pinigai**, o kitiems – **ašaros**“ LTR 1993/199.

Žiurkė

N „Žiurkė – **vagystė**“ VDU ER 42-6(17); VDU ER 1189-1/36; VDU ER 1189-1/ 2; „Matyti sapne katinus, žiorkes – saugokes **vagių**, nes gali kuo norintas natekti“ VDU ER 33-7/2.

P „**Pinigų** – žiurkės, pelės“ VDU ER 1189-1/13.

Žmogus

P „Je mata kuo norintas iš gyvų pažįstamų žmonių, ta **susitėksi arba susipažinsi** su nauju žmuogumi, arba **gausi laišką**“ VDU ER 33-7/5.

Žydas

P „O žydas – tai **pinigų gausi** tą dieną. Tep žmuonės sakydava“ LTR 6057/215; „Žydai, va labai gerai – **pinigai**“ VDU ER 1189-2/10.

N „Žydą pasapnuoju – **nelabai geras uždarbīs**. Sapnai žmogui daug praneša“ LTR 4858/208; „Žydą ir čigoną sapnuoti – turėsi **nuostolį** arba tave **apgaus**“ LTR 1438/54; „Žydą sapnuoji – turėsi **trotką (nuostolius)**. Dar žydas reiškia, kad tave kas **apgaus**“ LTR 1948/134; LTR 1418/811; „Jeis sapnuoji žydą, tai kas nors **apgaus**“ LTR 355/90-82; LTR 1451/212; „Kas nakt su žyd darb turi, tai paskui su kunig darb tures; kad su jautes, vėliau su **liga**“ LTR 2284/763; „Sapnuoti seną žyduką – sunki **liga**“ LTR 1580/789.

NP „Jeigu sapne matai kunigą, tai yra velnias, o jeigu žydą, tai yra **Kristus**“ LTR LMD I 621/47; „Sapne matyti žydą, tai žnočy **prytelių**, o žydelką, tai **neprytelių**“ LTR 1505/69;

P „Sapnuoti prieš kermošių žydas – **gerai**“ LTR 1580/781; „Jeį žydus sapnuoji, tai **būsi su mokytais žmonėm** už vieno stalo“ LTR LMD I 475/3-28.

Žuvis

N „Jeį matai žuvį ir žuvelių – tai **padidės liga**“ LTR 1176/188; „Žuvis – **ligos**“ VDU ER 1189-1/18; „Negyva žuvis – **liga**“ VDU ER 1189-1/32; „Jeį žuvį sapnuoji – tai bus **ašaros**“ LTR 1176/213; VDU ER 1189-5/9; „Jeį matai per sapną žuvis, ar gaudai jas, ar perki, ar matai šiaip tik vandeny, tai saka, turėsi **liežuvis**, reiškia kas nors **supletkavos apie tave** (suves į piklą su kitais)“ LTR 1440/18; „**Apkalbas** – žuvis“ VDU ER 1189-5/6; VDU ER 1189-5/6; „Žuvis – **nemalonumai**“ VDU ER 1189-1/28; „Jeį sapnuosi žuvį, tai **pasileisi (apsimyši** – pasak. paaišk.)“ LTR 1451/120.

Nu „Žuvis sapnuoji – **lietus**“ LTR 6982/142a; „**lietus**“ LTR 2069/333; LTR 2284/257; 1310/270; 260/401; 1993/294; 2430/114; 1580/606; LTR LMD I 254/1-169; VDU ER 789-92; VDU ER 1189-8/51; 8/106; „Žuvį, vundenį sapnouji – prieš **lytų**, gaisrą – prieš pagadą“ LTR 5731/58; „Žuvį sapnuoti – bus **lietaus**“ LTR 5424/217; „Susapnuoti, kad gaudai žuvis ir labai daug

pagauni ar jos būva pasmirdusios – **ilgas lietus** bus“ LTR 1580/607; „Jeigu susapnuoti gyvas žuvis, tai bus **šilta**, jeigu negyvas, tai sako, bus **lietaus**“ LTR 339/2-27; „Žuvis – **naujiena**“ VDU ER 1189-1/7.

P „Jei sapnuoji žuvis čystame vandeny – **pinigų** gausi“ LTR 1571/81; „Žuvis – gyva žuvis giliai vandenyje ir dar švariame – **sėkmė**“ VDU ER 1189-1/32; „Žuvis į **gerą** (didelė)“ VDU ER 1189-1/48.

Žvakė

N „Sapnauti degonte žvake y gera, vo gestonti žvakė – **gal gesti tava gyvenėms**“ VDU ER 33-7/49; „Susapnuoti užgėsusią žvakę – **bagocvės upuotkas**“ LTR 1580/658.

P „Jei dainuoja ar giedi ir matai žvakę žibant – tai bus linksmas **susiėjimas**“ LTR 1176/197.

PN „Sapnauti degonte žvake y **gera**, vo gestonti žvakė – gal gestit gyvenėms“ VDU ER 33-7/49.

Žvėris

N „Kat wejas kakis zveris, nori sudraskit, turėsi **klapatus**“ LTR LMD I 254/1-129.

Žvirblis

P „Jei matai žvirblį – tai turėsi **pasisekimą**“ LTR 1176/198.

Žodynėlis

Almužna – išmalda.
Biednas – neturtingas.
Budynės – šermenys.
Čėstis – garbė.
Čiūžas – svetimas.
Futra – kailiniai.
Kamašai – batai.
Klapatai (-os) – bėdos.
Kriaučius – siuvėjas.
Melnycia – malūnas.
Nabaščikas – velionis.
Navina – naujiena.
Neprijėmnastis – nemalonumas.
Pagada – geras oras.
Pagrabas – laidotuvės.
Pakravas – šermenys.
Pamačys – padės.
Pažieras, pažaras – gaisras.
Prabiednėsi – neteksi turto.
Procia – darbas.
Smagas – bus smagumas, gerai.
Smertis – mirtis.
Sopėjimas – skaudėjimas.
Spaviedotis – eiti išpažinties.
Šliūbas – vestuvės.
Upuotkas – nuostolis.
Vaina – karas.
Veselia – vestuvės.
Zaidrastis – pyktis.
Zerkolas – veidrodis.
Žabalas – aklas.
Ženytis – tuoktis.